

$$\frac{1094}{4}$$

$$\frac{289}{43}$$

W. oleo

Nov 30. (7-12)

~~PA~~ ✓

1. విజయ విలాసము - శ్రీనివాసాచార్యులు 5-6
2. జయచక్ర - శ్రీకె. ఉమామహేశ్వర 7-8
3. సోమకవచము - శ్రీనివాసాచార్యులు 9-16
4. పద్మనాభ - శ్రీనివాసాచార్యులు 17-25
5. పద్మనాభ - శ్రీనివాసాచార్యులు 26
6. దాక్షిణ్యతాపానామ - శ్రీనివాసాచార్యులు 27-32
7. శ్రీనివాసాచార్యులు - శ్రీనివాసాచార్యులు 33-40
8. పంచమకవచము - ఎస్. ఆర్. చంద్రాచారి 49-54
9. పంచమకవచము - శ్రీనివాసాచార్యులు 63-68
10. విజయచక్ర తాపానామ - శ్రీనివాసాచార్యులు 69-76
11. పద్మనాభ చక్రతాపానామ - శ్రీనివాసాచార్యులు 77-84
12. పద్మనాభ చక్రతాపానామ - శ్రీనివాసాచార్యులు 85-93
13. పద్మనాభ చక్రతాపానామ - 94-96
14. పద్మనాభ చక్రతాపానామ - శ్రీనివాసాచార్యులు 101-111
15. పద్మనాభ చక్రతాపానామ - శ్రీనివాసాచార్యులు 111-112
16. దాక్షిణ్యతాపానామ - శ్రీనివాసాచార్యులు 113-114
17. శ్రీనివాసాచార్యులు - శ్రీనివాసాచార్యులు 115-117
18. పద్మనాభ చక్రతాపానామ - శ్రీనివాసాచార్యులు 118-120
19. పద్మనాభ చక్రతాపానామ - శ్రీనివాసాచార్యులు 121-122
20. శ్రీనివాసాచార్యులు - శ్రీనివాసాచార్యులు 123-136
21. పద్మనాభ చక్రతాపానామ - శ్రీనివాసాచార్యులు 137-140
22. పద్మనాభ చక్రతాపానామ - శ్రీనివాసాచార్యులు 141-146
23. పద్మనాభ చక్రతాపానామ - శ్రీనివాసాచార్యులు 147-154
24. పద్మనాభ చక్రతాపానామ - శ్రీనివాసాచార్యులు 155-156
25. దాక్షిణ్యతాపానామ - శ్రీనివాసాచార్యులు 157-165
26. పద్మనాభ చక్రతాపానామ - శ్రీనివాసాచార్యులు 166
27. పద్మనాభ చక్రతాపానామ - 173-176
28. పద్మనాభ చక్రతాపానామ - 189-190

విజయ
ఆషాఢము

భారతి

సంపుటము 30
సంచిక 7

‘విజయ’ విలాసము

శ్రీ నాయని సుబ్బారావు

మాయన్న ‘నందనుండు’ మహీయః ప్రేమ ప్రభా విహిత సర్వర్తు
శ్రీయుక్తు డనునరించిన తియని మార్గమున నరుగుచెంచితి నేనున్.
శ్రీ మహావిష్ణు దేవప్రసిద్ధ దివ్య మందిర ద్వార సౌందర్య మధుర కాంతి
రేఖలీ రూపముగ రంగరించుకొనిన ఒక్క కృతకృత్యుడను విజయుండ నేను!

ఆది దింభకున కుయ్యాల వెట్టి పురా ప్రశస్తి గాంచిన వలక్ష్మజ దళము
పంట గింజలనేల పట్టిగుంజిన నింగి మొలనూలు పరిగపిట్టల వలయము
చేదు తీసికి నప్ప శెల్లెలే యను నవ్వు లేత దొంతర వేప పూత గుత్తి
శిశిరర్తు శైత్యకుంచిత ఛాత్రి పులకించు ప్రాణమ్ము నులి వెచ్చ మైగాలి
అడరు నెలగోలు బలముగా నఖిలోక నిత్యకళ్యాణ సంధాన నిపుణతా ప్ర
కీర్తనీయుండు పెదలి దిగ్విజయ యాత్రవచ్చు నవ వనంతుండు నాప్రథమ మూర్తి

ఎండ మండించి నీ రిగిరించి నేల బీటలు హావ విలయతాండవము నల్పి
జడివాన లురలించి జలధార లుబికించి ధరణి రసార్ద్ర భాసుర మొనర్చి

పైరు పచ్చపొలాలు పరవళ్ళు త్రొక్కించి నవవధూవిలసనమ్ము వెలయించి
చలిగాలి పేర్పు మంచుల ధరిత్ర ప్రాథ కవగుంఠన విభూతు లలవరించి
ముసలి వసుధకు పండిన పసుపుపచ్చ పుట్టముల నూడ్చి మోడైన పుడమి మరల
పసిమినలు నోవ కాయ కల్పమ్ము నేయవచ్చునా తమ్మునకు త్రోవ వదలిపోదు.

అరువది మంది మేము పరమాద్భుత వర్తనుడైన కాల న
శ్చిరుషు ననుంగు పుత్రుల మపూర్వము మాచిర సౌహృదమ్ము తి
త్పరమతి నన్నదమ్ములము వంతులుగా సమయమ్ము నేచి మే
మరువది యేండ్ల కొక్క పరియాయము వత్తుము నిష్క్ర మింతుము

మా తత్త్వాంతర్య మొక టే తిర్చిన మార్గ మొక్కటే యైనను మీ
మీ తత్త్వానేకత్య ద్యోతిత వివిధ స్వభావ యుక్తుల మెందున్.

ఇద్ద మహిమాను వర్తనమ్మి యనంత కాలగతి దోచు కొన్ని వంకరలు మీరు
మంచి చెడ్డలుగా విమర్శించినపుడె తత్తదనురూప నామముల్ తగితె మాకు

ఈ విజయాభిధానము వహించితి మీ దయచే సమస్త స
ద్భావ పరంపరా ప్రచలితమ్ము మదీయ హృదంతరమ్ము నా
నావిధ నూత్నశోభన సనాధ మహావిజయ ప్రసాద ల
క్ష్మీవిధవాతి రేకమున మీ చిరవాంఛితముల్ ఫలించుతి.

నా చేనైనది యేమి విశ్వ భవనాంతర్యామి పద్మాలయా
రోచిః స్మేర తరంగపూర్ణ ప్రణయాల్లోరాశి వేదత్రయ
శ్రీ చిన్మోహనమూర్తి దివ్య కరుణ రేఖా ప్రసారమ్మునన్
మీ చిత్తమ్ములు పల్లవింప గనుటే మీకు సదాభ్యున్నతుల్!

జ హాన్ ఆ రా

★

289
403

శ్రీ కె. అన్నమరాజకర్మ

ఈమె మహాజహాన్ ముంతాజ్ తేగం చంపతుల పెద్ద కూతురు. 1614 సం. జనన మందెను. సౌందర్యమయియేకాక, విదుషీమణి. పితృభక్తి పరాయణయే కాక ప్రేమస్వరూపిణి. రాజ్య లోభముచే నారంగజేబుచే జెరసాల నుంపబడిన తండ్రి సవర్యలం దధికావక్త చీతయై బ్రతికి నన్నాళ్లు వివాహమునైన చలపెట్టక, జనకు నోదాబ్బయి, కారాగారముననే వివాద జీవనము గడపి 1681 సం. కాలధర్యము నొందెను.

జనకుని పరిపాలన కాలమున రాచకార్యములలో తండ్రికంటేని చేదోడు వాదోడుగా మెలగిన మెలక. ఇంతయేల? జగన్మూషణమని యర్థమిచ్చు నీమేకేడు సార్థకమే! నిజముగా నీమె గుర గణముచే జగన్మూషణమే!

ఓ రాజభిక్షుకీ! ఓ రాజవనన !
పువ్వులమ్మినవీధి బుడకలమ్మంగ
ఏవిధివాసె నీజీవితగాధ,
భోగభాగ్యచయము మూలకుద్రోసి
పరతంత్ర జీవితబాధలంగూర్చి
ఆత్మతో గునగునలాడుచున్నావె?
రాచబిడ్డవు ముద్దరాలవై యుండి
చెఱసాలకిటికీల జంతావినమ్ర
గావమ్మ తండ్రితో బంచికోనెంచి
రాంజన్మశోభానమంచితగండ
ని వివర్ణమై ననీవాడిపోవ
యె భారమ్మతో గొందలమంది
కూర్చు సెగలవెన్నెలరేల బూల
కండ్ల కెలనవాపోయె దొంటరిగ

కడుపుకోరల బహిర్గతము గానీక
తండ్రి నాశ్వాసింప దాచనెంచితివె?
కన్నీటిచుక్కలు కలువకందోయి
నేకాంతవేళలం దెప్పడో వారి-
జాతికమున్న - నీ చీరచెరగున
అద్ది, కల్పితమందహానమ్ముగదుర
జనకు సవర్యకై సాక్షాత్కరించు
ఓ జగన్మోహినీ! ఓ జహాన్ ఆర!
నీదు సౌందర్యమ్ము నిండు జవ్వనము
అశ్రాంతకాలాభి నైక్యమైపోవ
అస్థిముక్తావళులానవ్వాల్సగ
ఈమట్టి గుట్టలో-యీ రెల్లుపొదల
దాచి, మందాకినీ తటములందుండి
వెట్టికేకలువైచి పిలుచుచున్నావె?

ఓ కళావారాశి! ఓ ప్రేమరాశి!
 కర్మసూత్రంబెంత కర్మశాస్త్రాన్ని
 పక్షపాతములేక బంధించు జగతి;
 అమరలావణ్యము హరించుచుకతన
 నీ కీదృశావస్థ నిర్జరాంగనలు
 కల్పించిరో యేమొ కన్యాలలామ!
 మోహమే తీర్చిన భూరేశుకలను,
 ధవళాతిధవళసుందర సేత్రయుగళి
 హరినీలకాంతుల నావిర్భవించు
 నీ విసీలపు గనీనికల నెందుంచి
 అద్రమాలికలోన నైక్యమైపోవు
 పురుహూతదాపంబు పోల్కి మాదృష్టి
 కందనియే దివ్యసుందరస్థలికి
 బంగరుతెక్కలం బరుగువారితివా!

నీ వినిర్మలచిత్త నీ రేజమెంత
 మార్దవమహితమో మంజులగాత్రి!
 “విధుకాంతపాపాణవేది కాన్ధలుల
 శిల్ప నైపుణ్యము జీవము చాల్చు
 నా సమాధినిగట్ట నాన జెందకుడు
 గడ్డిపువ్వులు నవ్వుకాంతారభూమి
 నాతనూవల్లి కనంబడనట్టి
 అజ్ఞాత భువనము నభిలషించెదను
 ఇదియే నావాంఛితం వీతరంబువలదు”
 అనెడు నీపలుకెంత యమృతసారితము
 అభము శుభములేక యాజీవితము
 బ్రహ్మచర్యమునే పాలించినావు,
 నీ పితృభక్తికి నిశ్చలమతికి
 సుందరీ! పదివేల జోహారు లివిగా!

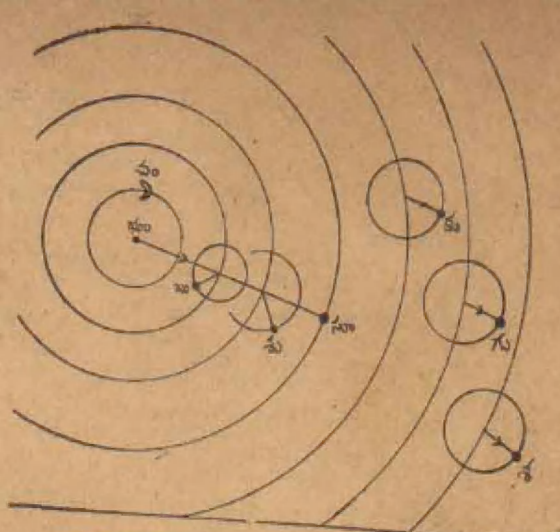

సౌరకుటుంబం

బోత్పత్తి

శ్రీ వసంతరావు వెంకటరావు

[అక్టోబరు, 1952 "సయంటిఫిక్ ఆమెరికన్"లో సౌర మండలబోత్పత్తి విషయమై సూర్యన వాదాన్ని విజ్ఞాని హెర్బర్ట్ సి. యు. రే ప్రతిపాదించెను. సూర్యుడు, సూర్యునిచుట్టు తిరుగుతూన్న గ్రహాలు ఎట్లు జనించెనో తెలిసికోదానికై విజ్ఞానుల నేతలు ప్రయత్నించెను. ఒకవాదంకంటే వేరొక వాదం కొంత మెరుగైనప్పటికీ, మనకి తెలిసిన విషయాలపట్టి తిని పూర్తిగా సమర్థించి గల వాద మింత వరకు బయల్పడలేదు. ఉపచిత్రజ్ఞానం ఎక్కువైతూన్న కొద్దీ తదనుగుణమైన వాదాలు ప్రతిపాదిత మాగున్నాయి. కొన్ని శాస్త్రవిధానాల వాధారంకా తేసికొని, కొత్తప్రతిపాదనలు యురే శాస్త్రజ్ఞుడు కావించెను]

జీవపరిణామంలో బృహత్తమ శరీర పరిమాణం గల జీవులు శీతోష్ణ విపర్యయాలదాటి కాగజేత క్రమంగావనించేయి. శరీరపరిమాణంతగ్గి, మన్నిష్కము పెరిగి, మనసు వికసించిన మానవుడు జీవవజ్రాలలో ఉన్నతస్థాన మాక్రమించడానికి అవకాశం కలిగింది. బుద్ధి బలపంపన్నుడైన మానవుడు జగద్విషయమై కొంత యోచించడాని కుపక్రమించెను. భూమి ఎంత వరకు వ్యాప్తమైయుంది? జీవిపై భూమి ఆధార పడింది? సూర్యు చంద్రులక్షత్రాదుల స్వభావాశేమి? ఆవెట్లు జనించేయి? ఆమనివి కొన్ని ప్రాథమిక ప్రశ్నలు. ఈవిషయాలు మతగ్రంథాలలో వృథాయం గమంగా చర్చించబడ్డాయి.

యస్యోన్మేష్ట నిమేషభ్రాం

జగతిః ప్రలయోదయా ।

తింతై చిక్రవిభవ

చిత్రం 1. టోలెమీ ప్రతిపాదించిన గ్రహ గమనవిధానాలను నిరూపించు చిత్రం.

ప్రభవం శంకరం స్తుమః

దిక్కా లా ద్యునవ

చ్చిన్నా సంతి చిన్మాత్ర మూర్తయే ।

వ్యామిధ్యాశ్చైక మానాయ

నమస్కృతాయ తేజవే

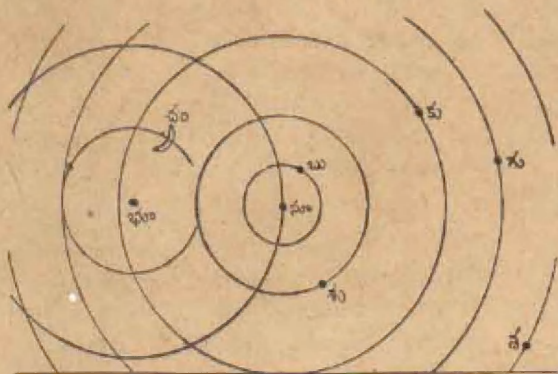
మొదలైన అభిప్రాయాలను మానసిక శక్తిపంప స్తులు పలికుచ్చెను. అరుణంలో సూర్యునిగురించి కొన్ని సవినాభిప్రాయాలవంటితే ఉన్నాయి. సూర్యు గోళానికి వాయువ్యావరణ ముందని, సూర్యు డాత్త ప్రదక్షిణం చేస్తాడని, సూర్యునిలో మచ్చలున్నాయని, మొదలైనవి ప్రాచీన ఋషిశ్రమ లేవిధంగా కనుగొన్నప్పటికీ వాటి యధార్థ్యాన్ని అంగీకరింపక తప్పదు.

స్థిరంగానున్న సూర్యునియట్లా భూమిలోపాటు గ్రహాలన్నీ తిరుగుతున్నాయన్న భావాన్ని 2200 ఏండ్ల క్రిందటనే సేమాన్ జేకొవాన్యెన అభిప్రాయం పలికుచ్చెను. కాని వాటి శాస్త్రజేత్ర లాభావాన్ని ఆమోదించలేదు. సూర్యునకే త్రాడులు భూమియట్లా తిరుగుతున్నట్లు స్పష్టంగా కనిపిస్తూండటంచేత, భూకేంద్రస్థిత్వాంతమే వారికి నలుముగా తోచింది. భూమియొక్క ఆకార పరిమాణాలను అందాచాగా గ్రీకులు తెలిసికొన్నారు.

అభిప్రాయం 400 ఏండ్లతరువాత సౌరమండలం గురించి టోలెమీ అను విజ్ఞాని కొన్ని ప్రతిపాదనలు చేసెను. స్థిరంగానున్న భూమియట్లా వృత్తాకార కక్ష్యలలో చంద్రుడు సూర్యుడు తిరుగుతున్నారు.

మిగిలిన గ్రహాలు భూమిచుట్టూ “సిఫెరెంట్” అను వృత్తాలలో చిన్న ఉపవృత్తాల (ఎపిసైక్లస్) మార్గాన్ని తిరుగుతున్నాయి. గ్రహగమన పరీక్షలను ఈరీతిగా సమర్థించడానికి టోలెమీ ప్రయత్నించేడు (చిత్రం 1.)

16 వ శతాబ్దంలో విజ్ఞాని కొపెర్నికస్ గ్రహగమనాలనుపరీక్షించి మార్కు టేకేంద్రమందు స్థిరంగా నున్నాడని, మార్కునిచుట్టు వివిధకక్ష్యలలో గ్రహాలు తిరుగుచున్నాయని భావించే పరిశీలనలతో సమన్వయం కుదురుతుందని తెలియజేసేడు. భూమి తిరుగుతున్న దన్ను భావం వెగలుగా తోచింది. కొపెర్నికస్ వాదనను బ్రోసిపుచ్చి, టోలెమీ భావాలనే కొంత సవరించి మరొక సిద్ధాంతాన్ని బ్రెకోబ్రాహ్ అను కాస్త్రజ్ఞుడు ప్రతిపాదించేడు. అతని ప్రకారం (చిత్రం 2) - భూమి చుట్టూ మార్కుచంద్రులు వృత్తాకార మార్గా

చిత్రం 2. బ్రెకోబ్రాహ్ ప్రతిపాదించిన గ్రహచలనవిధానం.

లను పరిభ్రమిస్తుండగా, బుధ శుక్ర కుజ గురు శనిలు మార్కునిచుట్టూ వృత్తాకార కక్ష్యలలో తిరుగుచున్నాయి. బ్రెకో బ్రాహ్ నిశితపరీక్షకుడు. తన వేదకాలనుండి కుజగ్రహగమనాన్ని జాగ్రత్తగా పరీక్షించేడు. అవి బ్రాహ్మీ లాభించనప్పటికీ వాటిని క్రోడీకరించి విమర్శించిన విజ్ఞాని కెప్లర్, మార్కుని చుట్టూ దీర్ఘవృత్తాకారకక్ష్యలలో భూకుజాదిగ్రహాలు పరిభ్రమిస్తున్నాయని సహేతుకంగా చూపించేడు. పతనవస్తువులగుంచి గలివియోచేసిన ప్రయోగాలను, కెప్లర్ గ్రహగమనవిషయమై చేసిన మానవలను కలిపి మహామేధావి న్యూటన్ సార్వత్రిక గురుత్వాకర్షణ సిద్ధాంతాన్ని, వస్తుగమననియమాలని ప్రతిపాదించేడు. భూమిచుట్టూ చంద్రుడు తిరగడానికి కారణం

భూచంద్రులమధ్యనున్న గురుత్వాకర్షణ బలమేనని గణించి నిరూపించేడు. దానితో సౌరకుటుంబ స్వరూపాన్ని ఊహించుకోగల అవకాశం కలిగింది. అయితే మార్కునికి గ్రహాలకు గల సంబంధమేమిటి అను ప్రశ్నకు సమాధానం రాలేదు. ఆ సంబంధాన్ని వివరించడానికి వాటినుండి గణితజ్ఞులు ప్రయత్నించేస్తున్నే ఉన్నారు. తమకంటే అనేకవాదాలు జనించేయి.

కాని, సౌరకుటుంబం ఎట్లుద్భవించిందిఅన్నది ఇప్పటికీ గట్టిప్రశ్నగానే ఉంది. మార్కుమండల జననంగురించి నిష్పూర్ణగా చెప్పలేకపోయినప్పటికీ, మార్కునిచుట్టూ పరిభ్రమించేయు గ్రహాలవిషయం చెప్పకోగలం. మార్కునిలోను, గ్రహాలలోను ఇవ్వదున్న పదార్థాలు ఒకప్పుడు ప్రాథమికంగా వేరొక రూపంలో ఉండిఉండాలి. ఆ ప్రాథమిక పదార్థాలు

ఏ ప్రక్రియవల్ల నేటిమార్కుగ్రహాలు గారూ పొందేయో తెలిసికోడానికి కొన్ని సవినభావాలజ్ఞానం ముఖ్యపనిరం. అవి వాయురం నా మూత్రాలు, కడియోధార్మికత, ఉష్ణ గతి కాస్త్రం, క్వంటం సిద్ధాంతం మొదలైనవి. అందుచేత, ఈ శతాబ్దారంభంవరకు వీటిపై ఆధారపడినవాడం సరియైనరస్తాలో పెంపొందలేదంటే ఆశ్చర్యంకాదు.

భూమిదీర్ఘదినతరువాత, భూమినుండి చంద్రుడు విడివడ్డాడన్న వాదాన్ని 60 ఏండ్ల క్రిందట జార్జి డార్విన్ ప్రతిపాదించేడు. పసిఫిక్ మహాసముద్రస్థానంలో ఒకప్పుడు

చంద్రుడుండేనా డని ఆవాదం. తరువాతి విజ్ఞాన లావాదాన్ని తీవ్రంగా విమర్శించి అది సత్యం కానేరదని నిర్ణయించేడు. ఆ భావాన్ని 1917 లో విజ్ఞాని హెరల్డ్ కెప్లీన్ పరీక్షించి, భూమి ద్రవరూపంలోనున్న సమయంలో తరంగాల అటుపోటులవల్ల భూమినుండి చంద్రగోళం ఊడి పోయిందనడానికి అవకాశముండన్నాడు. 1981 లో మరొకసారి నూతన జ్ఞానరక్తంలో ఆవాదాన్నే కెప్లీన్ విమర్శించి ఆవిధంగా సంభవించే అవకాశం లేదని నిర్ణయించేడు. అప్పటినుండి ఖగోళజ్ఞులలో చాలమంది కెప్లీన్ భావాన్నే అంగీకరించేరు.

భూమినుండి చంద్రుడు విడివడడాని కవకాశం లేదన్న కెప్లీన్ మూలమలే మార్కునినుండి భూకుజ శుక్రాదిగ్రహాలు విడివడ్డాయన్న గ్రహోద్భవ సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించేరు. ఒక బృహత్తర మార్కుని

సమీపించిందని, అప్పుడు సుర్యత్యాగరణలనికీ సూర్యద్రవంలా కొంతభాగం వెనుకకి సూర్యనిమిషంకీ తెగిపోయిందని, అట్లాడినపైన ద్రవ్యభాగమే గ్రహేణ గ్రహాలుగా ఘనీభవించి సూర్యనిమిషులు తిరుగుతున్నావని, తేమ్యు తేమ్యుతో సహా వారు ప్రతిపాదించేరు. నేటివరకొవడమే సమంజసంగా కనిపిస్తోంది.

తారామండలాన్ని పెద్ద మారకర్పినితో పరీక్షించగా చాల తారలు జంటలుని, మాజేసి నాలుగిసి కూడ కలిసి కూటాలుగా నున్నాయని తెలియవచ్చింది. న్యూటన్ గమనసూత్రాలను, సౌర్యత్రిక సుర్యత్యాగరణియనున్న వినియోగించి జంటతారల ద్రవ్యరాశిని కనిపెట్టేరు. దగ్గరగానున్న నక్షత్రాల గమనాలను కొలిచి, నక్షత్రకాంతియొక్క వర్ణపటా (Spectrum) లలో వాటిల్లు మార్పులను గమనించి వాటివేగాలనుకూడ గణించేరు. జంట మక్కలలో నున్న రెండునక్షత్రాల ద్రవ్యరాశిలో, సాధారణంగా ఎక్కువ వ్యత్యాసముంది; వాటి ద్రవ్యరాశి నిష్పత్తి జంటమండి జంటకు ఎక్కువగా మారుతుంది. ఒక ప్రత్యేకనిష్పత్తి గల జంటతారలు విశ్వంలో ఎక్కువగా నుండివచ్చునని చెప్పడానికైనా వీలులేదు. జంటమక్కలలో ద్రవ్యనిష్పత్తి 1 కి 1000 గల జంటలెంత విస్తారంగానుండగలవో అంత విస్తారంగానే ద్రవ్యనిష్పత్తి 1 కి 1000000 గల జంటలును ఉండవచ్చునని విశేష పరిశోధనగావించిన ఖుయిపర్ విజ్ఞాని తెలియజేసినాడు.

అయితే, ఒకదానికొకటి నయ్యగల్గు భారమున్న జంటమక్కలలో చిన్నయొక్కను మాడవం చాలకష్టం. అందులోను, దానికి సహజకాంతిక పరావర్తిత కాంతితోనే వెలుగొందుమంటే, అట్టియొక్కను కనిపెట్టడం మరీ కష్టమని చెప్పవక్కరలేదు. మన సౌరమండలమే దానికి ఉదాహరణం. సురుగ్రహం బరువు సూర్యునిబరువులో సుమారు నయ్యగవంతు. సురునికి సహజకాంతి లేదు. తనపై పడిన సూర్యరశ్మిని పరావర్తించడంవల్లనే సురుగ్రహం వెలుగొందుతోంది. అందుచేత సూర్య సుగు సమీపానాన్ని ఒకజంట మక్కగా భావించవచ్చును. కాని, మన సహజ తమ నక్షత్రంనుండి సౌరమండలాన్ని మాచినప్పటికీ సూర్యుని ప్రక్కనున్న సురుగ్రహం కనిపించదు. సూర్య సురులవంటి జంట మక్కలు మన గెలాక్సీలో సర్వసాధారణంగా నుండివచ్చుననడానికి నిదర్శనాలున్నాయి. వాటి దృష్ట్యా, మన సౌర మండలం ఆపురూపమైనదికాదని, మన గెలాక్సీలోనే

లక్షలాది సౌరమండలాలుండవచ్చునని విజ్ఞాని యొ అభిప్రాయపడుచున్నాడు.

మన గెలాక్సీలో వ్యాపించియున్న విరళ నెమ్యులాలలో ఒకదానిముందు, కొన్ని నల్లటి మచ్చలను యెక్కిన వేగవంతమండి పరికిలలను సాగిస్తున్న ఖగోళజ్ఞుడు ఇ. ఇ. బెర్నార్డు కొన్ని సంవత్సరాలక్రితం కనుగొన్నాడు. భూరితోను, వాయువుతోను ఏర్పడిన ఈ నల్లటి ద్రవ్యఖండాలను హేర్యాన్స్ విశ్వవిద్యాలయ విజ్ఞాని లార్డ్. జె. బాక్ నిలకగా పరీక్షించి, వాటి ద్రవ్యరాశిని పరిమాణాన్ని స్థూలంగా నిర్ణయించెను. సూర్యద్రవ్యరాశికి సహసమైన ద్రవ్యరాశి కలిగి, సూర్యునికి సూర్యసమాన తమ తాంకుమగ్గనున్న అంతరాళ మంత పరిమాణం గల వాయుసమాహారాల ఆ మచ్చలు కనిపిస్తున్నాయన్నాడు. అట్టి బృహత్పరిమాణం గల భూరి వాయు సమృద్ధిత ద్రవ్యసంచయాలు ఆకాశంలోనున్నప్పుడు, చుట్టుప్రక్కలనున్న నక్షత్రాల కాంతిచే ఆ ద్రవ్యం పీడింపబడి సంతోచిస్తుంది దీని ప్రికాన్స్ విశ్వవిద్యాలయంలో అచార్యుడుగానున్న లెమూ స్టీబర్ట్ జూనియర్ వివరించేడు. అట్టి సంపదనానికి లోనైన ద్రవ్యసంచయంలోని కణాలు దగ్గర దగ్గరగా చేరుమన్నప్పుడు సుర్యత్యాగరణలవల్ల ఆ ద్రవ్య సమీకరణంకొనబడిగా, దానిగర్భమందలి ఒత్తికి తాపక్రమం వేగంగా ఎక్కుచే, ఉష్ణకేంద్ర (Thermo-nuber) ప్రక్రియ ప్రారంభం కాగల్గితిని చేరుకొంటుంది

ఇట్టి ప్రక్రియవల్లనే సూర్యునివంటి నక్షత్రమేర్పడినపక్షమందు, సూర్యు షేర్పడినతిరువాత సౌరకుటుంబోద్భవానికి ఆపసరమైనంత ద్రవ్యం మిగిలిపోయిందని భావించడాని కవకాళముంది. నక్షత్రోద్భవప్రక్రియ ఇంతకంటే కొంత సంకులముకొంటే, గ్రహసమాహంతో కూడిన నక్షత్రానికి బదులుగా రెండు నక్షత్రాలు జనించవచ్చును. రెండే కాదు; మాడు, వాలును నక్షత్రాలు నైతం ఒకే ఒక ద్రవ్య సంచయమండి ఉత్పన్నం కాగలవను నిర్ధారణానికీనాడు ఆధారాలు కనిపిస్తున్నాయి. సూర్యు షేర్పడిన విమృల వికోవిధంగా సూర్యునినుండి గ్రహ బాడి పడ్డాయన్న వాదానికి బలం తగ్గుతుంది. సూర్యుగ్రాం ఎట్లు జనించినన్న ప్రశ్నకు ప్రాధాన్య వివరక, సూర్యునినుండి గ్రహోద్భవం ఎట్లు జరిగిందో వివరించడానికిచేసిన ప్రయత్నమే ఇంతవరకున్న వాదాలలోపమని యుకే అభిప్రాయం. కాని, సూర్యు షేర్పడ్డాడో నిర్ణయించడానికి ప్రయత్నించి

సప్తకు గ్రహాలుగా ఏర్పడిన ద్రవ్యభాగం ఎట్లు మిగిలిపోయిందో ఈపించడానికి సులభమౌతుంది.

సౌర కుటుంబోత్పత్తిని సహేతుకంగా వివరించడానికి ప్రయత్నించే విసిద్ధాంతంలోనైనా అంతర్భ్రమణం చెప్పాన్ని సూర్యునిలోను, సూర్యుని చుట్టు పరిభ్రమిస్తున్న గ్రహాలలోను నున్న భ్రమణ జన్యద్రవ్యచేగాన్ని (Angular Momentum) గమనించాలి. ఒక గ్రహంయొక్క ద్రవ్యగాళిని దానివేగంతోను, సూర్యునినుండి దానిదూరంతోను గుణించగా దాని భ్రమణజన్యద్రవ్యవేగం లభిస్తుంది. సౌరకుటుంబపు భ్రమణ జన్య ద్రవ్యవేగంలో మాటికి రెండు వంతులుమాత్రమే సూర్యునిలోనుంది; ఎక్కువభాగం గురుగ్రహంలో నుంది.

సూర్యవాతావరణంలోను, ఇతర నక్షత్రాల వాతావరణాలలోను గల మూలతీతాల అనుపాతం (Proportion)లకు విశిష్టసంబంధమందని అమెరికన్ విజ్ఞానవిద్వాం 15 సంవత్సరాల క్రితమే సూచించేరు. విద్యుద్విద్యుత్ ప్రసారాల వినియోగపడు నియాకో ఆమ మూలతీత్వం ధూవాతావరణంలో అర్థిల్పంగాను, నక్షత్రవాతావరణంలో సాపేక్షంగా అధికంగాను గలదనుట గమనింపదగినదియం. ఏ మూలతీత్వం తోను నియామ సంయోగింపదు. అట్టి నియామ, ధూవాతావరణముందలి ఇతర బాష్పకీల (Volatile) పదార్థాలతో సహా ధూమి మహోజ్వలంగా ముండు ముండిన ప్రాథమికదశలోనే ధూమినుండి పలాయన మొందినదని వారునిర్ణయించేరు. ధూగర్భంనుండి పలాయనమొందిన నల్లజని, కర్బనము, నీరుచేతనే నేటి వాతావరణమును సముద్రాలును ఏర్పడ్డాయని వారి వాదము. లేదయో భౌతిక పాటేనీయం విచ్ఛిన్నమైనప్పుడు కదచిన అర్థిధికకాలంలో ఆగ్రాను విడిచి ధూగర్భంనుండి పైకి వచ్చినదని, అదే కొలది మాత్రం మన వాతావరణంలోనున్నదని జర్మకవిజ్ఞాని బైజోవీకర్ భావిస్తున్నాడు. మిగిలిన మందవాయువులైన క్రిప్టానకృనానులు ధూమిలో పూర్తిగా లోపించాయి.

ఈవిధంగా కొన్ని మూలతీతాలు లోపించడానికి కారణమేమౌతుందో అని యురే యోచించేడు. ఈ లోపించినపదార్థాలు ధూమినుండి ఎప్పుడు వివిధంగా పలాయన మొందేయన్నచే పెద్ద ప్రశ్ని. ధూమి ఘనీభవించినతరువాత ఈ మూలతీతాలు ధూమినుండి పలాయన మొందడాని కవకాశం లేదు; ధూవరిత్రలో తిన్నూర్వచే అది సంభవించి

యుండాలి. ఏమంటే, ధూమికిక ఆకారం ఏర్పడిన తరువాత దాని గురుత్వాకర్షణ బలం ఏవాయువుని పైకి పోనీయకుండా బంధించేటంత బలవత్తరమాకుంది. లేకపోతే, ధూమికి వాతావరణమే లేకపోయేది. అయితే ధూమోశక్తు లే బ్రాయంలోనే బాష్పకీల వాయువులు ధూమినుండి పిగిరిపోయాయంటే, ఇప్పటికింకా కొద్దిపరిమాణంలోనున్న వాయువు లెటు జనించెయి? మందవాయువున నియామతోపాటు నీటి ఆవిరి కూడా ధూమోభాన్ని విడిచియుండివలసిందే! కాని, సముద్రమాపంలో నీరు ధూతలన్ని వారింట మూడు వంతులు వ్యాప్తమైయుంది; మహాసముద్రాలుగా ఏర్పడింది. దీనికొక్క కారణం లేకపోలేదు. అది నీటి యొక్క రాసాయనిక గుణం. అల్పతాపక్రమాలలో నీరు బాష్పకీలనియోగాలు పొందదు. ఇప్పటికంటే పూర్వం ఒకప్పుడు చిల్లగానుండినప్పటికి క్రిందిపొరలలో కొంత నీరు బంధింపబడి యుండినప్పుడు; లేకుండా అనీరు పైకివచ్చి సముద్రాలుగా రూపొంది యుండవచ్చును. ఈవాదానికి విప్రతిపత్తిలేకపోలేదు. ఉల్కలలో గ్రాఫైటు, ఐరన్ కార్బన్లు అధికంగా నున్నాయి. అవి ఏర్పడడానికి విశేష తాపక్రమాలవసరం. ధూమకొద్ది గ్రహాలు చల్లగానుండిన పక్షంలో ఈ రాసాయనికయాగికా లేట్లేర్పడ్డాయి?

అయితే, గ్రహాలు ఏ ప్రక్రియ ఫలితంగా ఏర్పడ్డాయి? దానిని చూచినవారెవరు లేరు. ఈపించినమాత్రమే ఒకపథకాన్ని నిర్ణయించాలి. కాని, ప్రస్తుత భౌతికమాత్రాలకు, ఉపచితిజ్ఞానానికి ఆపోహపథకం వ్యతిరేకంగా మండకూడదు. విరళమేఘంగా ప్రారంభమై గ్రహాలుగా పరిణామమొందిన ధూమిమేఘచరిత్రలో వివిధఘట్టాలను గునితీరి గణిత పద్ధతులచే నిర్ణయించగల అవకాశ మింకా లేదని యురే భావిస్తున్నాడు. అది సాధ్యంకొనవచ్చు గ్రహోద్భవ చరిత్రలో ఇది ఒప్పు ఇది తప్పు అని కచ్చితంగా తెప్పడానికికూడా వీలులేదు. అయితే, వివరణ క్రమంలో ఏది సంభవనీయం, ఏది అసంభవనీయం అన్నదిమాత్రం కొంత నికరంగా తేల్చవచ్చును.

ధూమిగాను వాయువులుగాను అదిలో విరళమేఘాకృతినున్న ద్రవ్యం రెండు భాగాలుగా విడిపోయిందని, అందొకదానినుండి సూర్యుడు, రెండవదానినుండి ఎల్లకేలకు గ్రహాలు ఏర్పడ్డాయని విజ్ఞాని కుయిపర్ భావిస్తున్నాడు. ధూమి ఘనీభవించు గ్రహాలు వాటి వాయువులను పోగిట్టుకొన్నాయి; బృహత్ గ్రహాలైన కని గురులను వాయువు లాత్రయించే ఉన్నాయి. అది బాష్పకీల వాయువులైన

ఉదజని హీలియములు పైతం వాటిలోనున్నాయి. యువనము పెట్టాములమండి ఉదజని, హీలియం, మిథేను, నియోనులు చాలవరకు పలాయనమైందిగా, వాటిలో నీరు ఆహానియావంటి పదార్థాలు కొన్ని మిగిలి ఉన్నాయి. గ్రహాల సాంద్రతలకు ఈ భావం అనుగుణంగానే ఉంది.

ఈ మూలగ్రహాల (Proto Planets) లో నీరు, ఆహానియా, మిథేను మొదలైనవి (ద్రవ దూపంలోనో ఘనరూపంలోనో ఆక్కడక్కడ సాంద్రీకరించి యుండినవి. ఇప్పటి గ్రహాలలో రాకాలంత విశాలప్రదేశాలలో వ్యాపించియున్న హీలి హీమరుంధూహూపంలో ఘనీభవించి యుండినవి. కొంతకాలం తరువాత, నీరు, ఆహానియా, హైడ్రోకార్బన్లు, ఇనుము కలిగిన పెద్ద ద్రవ్య ఖండా చేర్చడాయి అనే గ్రహశకలాలు (Planetesimals). వీటిలో కొన్ని చంద్రగోళముల పరిమాణంలైన యుండాలి; చంద్రగోళ మీ విధంగానే ఏర్పడియుండినవి. చంద్రగోళముల ద్రవ్యఖండా మేర్పడినప్పుడు వాటిలో నున్న బాష్పశీల పదార్థాలన్నీ బాష్పీభవించే టుంతటి వేడి జనిస్తుంది. అంతకంటే చిన్నగోళాలలో మాత్రం బాష్పీభవనం సంభవించదు. కాని, ఇట్లేర్పడిన చిన్న ఖండాలు పెద్ద గోళాలలో పడి వాటిలో కలిసిపోతాయి. మిజాని టుట్టు తిరుగుచున్న ఉపగ్రహాలను దైమాను షాబా నులు గెంభును ఇట్లేర్పడి చిన్న ఖండాలే కావచ్చు; అవి ఏదో కారణం చేత మిజానిలో పడకుండా, ఉపగ్రహాలై, మన భద్రక్షణాలు చేస్తున్నాయి.

ఈ ప్రక్రియలో బృహత్పరిమాణంల ఇవళ శకలా లేర్పడియుండాలి. చంద్రతలంపై "మేర్ ఇంద్రియం" అను విశాల ప్రదేశముంది. అది పర్యతాలనే ఆవరింపబడింది. వాటినిండా పొడవైన నరదలున్నాయి. ఈ భాగములకు సుమారు 80 మైళ్ళు నిడిగిల వస్తువు వహావేగంతో చంద్రునిపై పడినవల్ల ఏర్పడి యుండినవి. కొందరు విజ్ఞానంభిప్రాయ పడుచున్నారు. పరిసరస్థులలో వాడి కొనలు తేలి వృథామైన ఇనుము—నికెల్ లోహమిత్ర యుండాలి, వానియాలంగానే పరిసరస్థులయని వారి ఉద్దేశం. గ్రహాలలోనో ఇప్పటికిని ఇనుముతో కూడిన ద్రవ్యశకలాలు సంచరిస్తుంటాయి. అవి మన వారసరంగాలో బోరబడినప్పుడు సామాన్యంగా భిన్నమై పూయబోతాయి. అనే ఉల్కలు, పెద్ద ఖండా మైలేర్పడతాగా మిగిలి ధూరిలాన్ని చేరుకొంటుంది. అది ఉల్కకం (meteorite).

ప్రాథమిక ధూరి మేఘపు మాత్మకజాలలో ఇట్టి లోహఖండా లేట్లేర్పడాయి? గ్రహశకలాలు ధూరితోపాటు వాయువులు, ముఖ్యంగా ఉదజని, ఉండేవి. గ్రహశకలాలు సంకోచించినప్పుడు అందలి వాయువుల సంపీడనానికి తాపక్రమం బాగా పెచ్చి, నీలిశక్తి కరగిపోయేయి. ఆ అధిక తాపక్రమంలో ఐరన్ ఆక్సైడ్ లో ఉదజని సంయోగించి, వానిని ఇనుముగా మార్చింది. ఇట్లేర్పడి ద్రవంగా మన్న ఇనుము పై పారలందలి నీలిశక్తిలలోనుండి ధూరిగర్భంలోనికి ప్రవేశించింది.

గ్రహాద్భవ పరిశ్రేణి ఈ ఘట్టమును గ్రహశకలాల వాతరించిన వాయువులు పై కెగిరిపోయేయి. అది సూర్యకాంతి పీడించే వాటిలి యుండినవి. పుయిపర అభిప్రాయం. వాయువులు బాగా మిగిలిన ద్రవ్యశకలాలలో ఇనుము అధికంగానుంది. అనే ధూరికాంతి గ్రహాలయినాయి.

కొన్ని గ్రహాల సాంద్రతలను ఈ మధ్యనే యురే నికరంగా గణించేడు. వాటి విలువలు :

బుధుడు—5.0 ;	శుక్రుడు—4.4;
ధూమి—4.4 ;	మిజాను—8.98;
చంద్రుడు = 3.81	

పై గ్రహాలలో నున్న ఇనుము పరిమాణంలోని శేతాలనుబట్టి ఈ వ్యత్యాసాలు కలిగియుండినవి. చెప్పబోచున్నవి. గ్రహాలనుండి ఉష్ణీకరించిన నీలిశక్తి వేర్వేరు పరిమాణాలు పూచా పీటి కారణం కావచ్చును. ఏమంటే, వాతమంతగా ఎక్కువ నీలిశక్తి బాంయన గ్రహంలో ఎక్కువ ఇనుము మిగిలి ఉంటుంది.

ధూమి జన్మించినప్పుడు నలనల మరుగుతున్న ద్రవంగా మండేదని, అది చల్లారినప్పుడు ధూరి పటలంనుండి క్రింది పారలలోనికి ఇనుము దిగబడినది. కొంచెం విజ్ఞాన బాహిష్టున్నారు. అయితే, ఈ భావంకూడా, మాయ్యనిమండి ధూమి విడిపడిందని, ధూమినుండి చంద్రుడు జన్మించేదని ప్రచారంలో నున్న అభిప్రాయాలవలె నటలైంది కాదు. జన్మించినప్పుడు ధూమి ద్రవంగా లేదనడానికి నిదర్శన లేకున్న ఉన్నాయి. అదిని ద్రవరూపంలోనే ధూమి ఉండినట్లుంటే వానిపై పారలలో నీలిశక్తి ఎక్కువగను, ఇనుము తక్కువగను ఉండడానికే అవకాశముంది.

ఇంకొక విశేషం. కొన్ని విషయాలలో ధూమిని పోలియుండినవలసిన మిజాగ్రహంలో సమాన

మాడవవంతు బరువుగల ఇనుము నీకేలు లోహంబునై, కాని, భగోళశాస్త్ర పరిశోధనలవల్ల దాని రాసాయనిక రచన సమపాళంగా నున్నట్లు తెలియవచ్చింది. అదే నిజమైతే, కుజగ్రహం ఎన్నడును ద్రవస్థితిలో ఉండిఉండలేదు. చంద్రగోళం ఘనీభవిస్తూ సమయంలో దానిపై నీకేలు ఇనుము గల ద్రవ్యభండాలు పడ్డాయి; అందుచేతనే చంద్రమీయంపై మధురేర్పడ్డాయి. అట్టి నీకేలు ఇనుముగల లోహభండాలే భూరింపపై కూడ పడియుండి వచ్చును. అందుచేత, భూమి ద్రవస్థితిలో లేనప్పటికీ, పైదింపగా కొంత ఇనుము నీకేలు లోహభండాలు భూ పటలంపై మండిదాని కవకాశముంది.

భూ పటలంలో ఇనుము ఉన్నట్లయితే అది భూ కేంద్రంపై జరుగుచుండ వచ్చును. అట్లు జరుగుచున్న పక్షంలో దానిమూలంగా భూమియొక్క భ్రమణ భారం (moment of inertia) మారుతుంది. భూమిలో మన్న ప్రతికలపు ద్రవ్యరాశిని భ్రమణానికి గల మారంబులకు వర్ధించే నుడించి, అట్లు వచ్చిన ఫలితాలను మొత్తం కేయగా భూ భ్రమణ భారం నిర్దిష్టుంది. భూమిలోని ఇనుము కేంద్రమంతుంగా గమిస్తుంటే దానిదలప భ్రమణ భారం తగ్గుతుంది. యంత్రశాస్త్ర వియమాల ప్రకారం ఆత్మీభ్రమణం చేస్తూన్న వస్తువుయొక్క భ్రమణభారం తగ్గినప్పుడు, దాని భ్రమణ వేగం ఎక్కువకావాలి; అంటే, తన అక్షంపై భూమి ఎక్కువ వేగంతో భ్రమించాలి. భూమియొక్క ఆత్మీభ్రమణ వేగం హెచ్చితే మన దిన ప్రమాణం—భూమి ఒక ఆత్మీభ్రమణానికి పట్టు కాలం—తగ్గువ కావాలి.

మన దిన ప్రమాణం మారుతుంది. కాని, తగ్గదానికి బదులు కొద్దిగా అధికమౌతుంది. 2500 సంవత్సరాల పూర్వం సంభవించిన గ్రహణాలకు సంబంధించిన నిర్దిష్టభగోళ శాస్త్రపరిశోధనలు కొత్తానికి రోజుకి 1/2000 లేక 2/2000 సెకెను చొప్పున దిన ప్రమాణం పెరుగుతుందని సూచిస్తున్నాయి. నూర్వందంబులవల్ల సముద్రాలలో కలుగు పెద్ద కెరటాల సంఘర్షణమూలంగా దిన ప్రమాణం హెచ్చుతుండేమా అను సందేహం కలుగకపోలేదు. కాని, చంద్రునియొక్క అభివ్యక్తస్థానంలో ఈ ఫలిత మెక్క దానివల్ల కలుగు మార్పులను గణించగా, గణితానికి పరిధినినకు సమన్వయం కుదురలేదు. భూమిలోనికి ఇనుము ప్రవేశిస్తుందని అంగీకరించి, దానిమూలంగా భూభ్రమణ భారంలో కలుగు మార్పు వల్ల దిన ప్రమాణం పైతరం మారుతుందన్న విషయాన్ని

గమనించినట్లయితే, కెరటాల సంఘర్షణలే పెరిగే దిన ప్రమాణం, భ్రమణ భారం మారుటచే నిరీగే దిన ప్రమాణం: ఈ రెండింటి సంయుక్త ఫలాన్ని గణించగా, అది పరిశీలిత ఫలంతో పరిపూరించింది.

అయితే, ఇట్టి సమన్వయం కుదరాలంటే భూ పటలంలోనికి సెకెనుకి 50,000 బిన్సుల ఇనుము ప్రవేశించున్నట్లు భావించాలి. ఇది ఆశ్చర్యకరంగా కనిపించినప్పటికీ, ఈదింపగా లోహపటలం ఏర్పడదానికి 50 కోట్ల సంవత్సరాలావాలి. మరికొన్ని పద్ధతులచేత గణించిగా 200 కోట్ల యేండ్లవికూడ ఫలితం వస్తుంది. భూమి వయస్సు 200 కోట్ల లేక 300 కోట్ల యేండ్లంటుంది. విద్యావలోక మంగీకరిస్తుంది. పై వాదంబట్టి నిర్ణయమైన భూమి ప్రాయం అంగీకృత వయస్సునకు ఏర్పరగానే ఉంది. పై వాదమే నిజమైతే తొలిపాదగా భూమి ఏర్పడినప్పుడు, దానిపై పాఠలలో ఇనుముండేది. అంటే, లేవాయంలో కూడ భూమి మరుగుతున్న స్థితిలోనుంది అనదాని కవకాశం లేదు.

సముద్రాలలో నీరు గ్రేవలాంకు, అంటార్టికాలలోని మంచుకొండలపైపై మెల్లమెల్లగా జరుగుతుందని, అందుచేత భూమియొక్క భ్రమణభారం తగ్గుతుందని కొందరు సముద్ర శాస్త్ర ప్రణేయులు ప్రతిపాదించేరు. అది నిజమైతే, ఇనుము రూగర్పంలోనికి ప్రవేశిస్తుందన్న వాదానికి స్థానంలేదు. ఈ రెండు

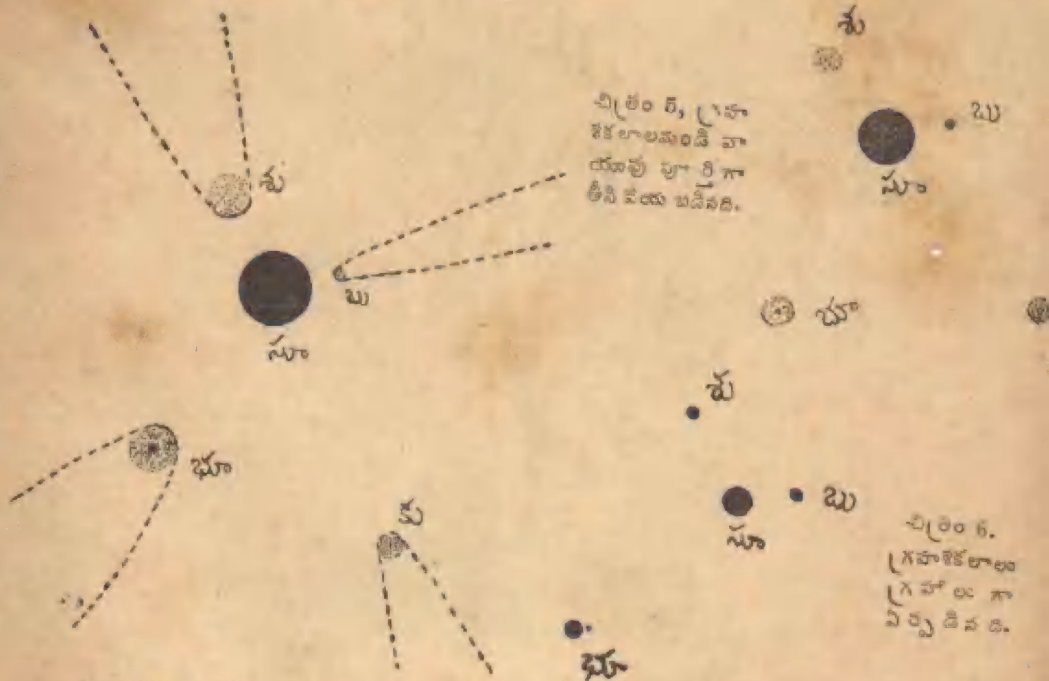
చిత్రం రి. పొరమందిలంగా పరిణామమొందిన భూమిమేఘం ఈ ప్రకారంగా సంకుచితం గురించి యుండివచ్చును. ప్రతి ఆవర్తంలోని భూమి క్రమంగా గట్టిపడింది.

వాచాల్లో ఏది యధార్థమో నిర్ణయించడానికి మరి కొన్ని ప్రయోగాలవసరమని యూరే అభిప్రాయం.

గ్రహోద్భవక్రమం ఎట్లుండి యుండవచ్చుకో ఇప్పుడు నిరూపిద్దాము. మన గెలాక్సీలో ఒక కూవ్య ప్రణళిమించుకుని వాయు ధూరి సమ్యులీర ద్రవ్య మేఘం పరిధర వత్తుత కాంతితే సంపీడింపబడింది. సంపీడిత ద్రవ్యంలో సమత్వాకర్షణ బలాలు ప్రబలి, సంపీడినాన్ని చేసేకరించేయి. ఇప్పుటి కింకా కూవ్య క్రంగాని ఒకానొక విధంగా మార్పగోళ మేర్పడి కాంత్యుష్ట ప్రసార మారంభించింది. ధూరి వాయు యూరే ద్రవ్యమేఘం మూర్ఖునిముట్టు పరిభ్రమిస్తూ, కల్లోలిత అవర్తాలుగా మురియతై, ఆ వర్తాలి కొక కేంద్రకం ఏర్పడింది (చిత్రం ౩.) అది గ్రహ శకలాలుగా నుండేవి. అట్టిస్థితిలో నీరు ఆమోనియా ద్రవీభవించడంచేత పెద్ద పెద్ద గ్రహ శకలాలేర్ప

డ్డాయి. వాటిలో కొకటి చంద్రగోళమయింది. అంకంతు పెద్దది చేరి ధూగోళంగా ఏర్పడ్డాయి. అతే ఋక శుక్రాది గ్రహాలను జనించేయి. అదిరి ఈ గ్రహ శకలాల తాపక్రమం తిమ్మవగా నుండేది; కొంత తొలవి కది హెచ్చి ఇమయ కరణిస్థితిని చెనుకొం అల్పతాపక్రమస్థితిలో వీటియందు నీరు పుష్కలంగా చేరింది; అధిక తాపక్రమావస్థలో బరికా కార్తెపక్ష గాను, గ్రాఫైటుగాను కర్పనం బంధింపబడింది. గ్రహ శకలాల నావరించియున్న వాయువులు మార్ప కాంతిపీడనంచే నెట్టివేయబడగా (చిత్రం 4.) శకలాలు సంఘాత మొంది గ్రహోద్భవ్దాయి— (చిత్రాలు ౫, 6.) గ్రహోద్భవక్రమం ఈవిధంగా పోలియుండు వచ్చును.

అయితే, అప్పటినుండి ఏమిజరిగిందికి ఎన్నెన్నో

చిత్రం 4. ప్రాథమిక ధూరిమేఘం మూర్ఖు గ్రహశకలాలుగా చేరినప్పుడు. వాటిలో ఏర్పడిన వాయువులు మార్పరక్తి పీడనంచే నెట్టివడుట.

శిష్యులు సంభవించెను. కాని, వాటిలో ముఖ్య
 మైనది ధూమికొమ్మ వారావరణ పరిణామం. ఒక
 ధూమికొమ్మగా ధూమి వికృతమవును ధూ వారావర
 ణంలో నీటి ఆవిరి, సక్రమణి, మిథేను, ఉదజని,
 వ్యవస్థంగా మురికొమ్మ వాయువులు ఉండియుండి
 వచ్చును. ధూమికొమ్మ ఉదజని పరాయణ మొందవలె
 వలె వారావరణానికి అద్వికరణముగం లభించింది.
 మిథేను, అమోనియాలోని ఉదజని పెల్లగా మైకి
 పోగా సక్రమణి, అక్షుజని, నీరు, కర్వనదిగ అక్షుజని
 మిగిలిపోయెను. కాని, అక్షుజని అణువులకు ముంద

గానే ఉడబి, కర్బుమను, మలేజిని, ఆమ్లజని గల అనేక పదార్థాలేర్పడి ఉండాలి. క్రమంగా జీవమణ్ణు ఏర్పడింది. కర్బుమిద్వ ఆమ్లజనిని నీటిని వ్యవసరించి జీవరసపదార్థాలలోనికి మార్పు పరచే జన్యసంయోగ (Photo synthesis) మనే మూలప్రక్రియ ప్రారంభమైంది. ఉడబినిలో చాలభాగం ఆమ్లజనిలో సంయోగించి నీరు ఏర్పడగా, నీరేజని మిక్కుటంగాను, కొద్దిపాటి ఆమ్లజని వాతావరణంలో మిగిలిపోయేయి. మన వాతావరణం నీటికి భౌతికంగాను రసాయనికంగాను పరిణామ మొందుతున్నే ఉంది.

‘స్వర్గా ద వి-’

శ్రీ జలమాత్రం దుక్కిణీనాథకావ్య

వారంకోలాలు అప్పురమునను అంతపని అని గింది. వరంవరం, కీలుకీలు, రక్త కణంకణం ప్రాణాలు తోడింది. తెల సరేపరి. ఎట్టకేలకు— కాంతియ్య తెల—చిటింది! విషం ముందుపుట్టి, అప్పురిం ఆరెని ఆరిచ్చునించినట్లు — దుర్బరమైన యాతనవివాక, సమాప్తారంమంచి హంపి లేచింది. కాంతియ్యకు ముక్తి కలిగింది.

కోదసి అంతా నిండిన రైజపవరమాణువులలో కాంతియ్య ఒకడు: విజయరూ ప్రధంజనానికి అరి పోని, నివారింబ్బంప ప్రసంగమువలె కాంతియ్య అర్థి మాపు లేని మాపులతో తన శరీరాన్ని చూచింది!

తనకోసం ఏమియున్న చారాపు తాడులు “లాంఛ నాన్ని” నిర్వర్తించుట—కాంతియ్య సప్త్య ఉపు కొన్నాడు! మంహారు పాత అం పేరిను విడిచి ముఖ పోనొన్నాడు అని పంకోక్షించరే? అని అనుకున్నాడు కాంతియ్య.

చైతన్యం, కలిరింది.

మబ్బులు, చల్లదనం పులకించేటి మబ్బులు, తన క్రుమటిదగ్గర మెరిసిన ఇంద్రునున్ను పుణికి పుచ్చుకున్నట్లు ఇంద్రునున్ను, శేతోమేఘాలు, శేతోమంజులలు, చాలవల్లి, ఒకటేమిటి — తారలు గ్రహాలు ఒకటొకటి విడుదలై, బారుకుంటున్నై.

“ఒకడో! ఏం ఇదిగావుండీ — అనుకుంది కాంతియ్య.

“మరేమిటనుకున్నావ్—”

“ఏమిటనాయనామప్త్య” రీతిగా కనిపిస్తున్నావ్. అంతకంటే తెలుస్తున్నావు!

“నీవంటివాణ్ణి.”

“హంసం, కాంతిం ఒంటరివాడొక్కడొకటి, దయతో తోడుచెప్పున్నావని నుట, కృతజ్ఞుణ్ణి.”

“యింకా పారితవాలని పోలేరుకాబోలు!”

కాంతియ్య ఏదో చెప్పబోయి దోరుకున్నాడు!

“ఏం అట్లావున్నాడు...”

“నీ అధీనుణ్ణి—”

ఆ గంతుకుడు మందహాసం చేశాడు. కాంతియ్య పిల్లపోయాడు. బెజవాడిలో, సడిచేపంకాలం అర్ధ రాత్రి — మేషమీద మందుని మబ్బులు నివ్వండి అలాగు. అంత పొందికైన సప్త్య మర్రి!!

“రండి. స్వర్గానికి పోతున్నాం—”

“వాలంటి త్సర్రులకు గూడానా కాబూ, స్వర్గం...? ఎంత పూజ్యమో చేసుకొన్నవారికి గాని—”

అగంతకుడు మాట్లాడితేడు.

“నాయనా! ఒక్కమాటచెప్త... చిన్నప్పటి నుంచీ విడిచిని ఉన్న స్వర్గానికి వాళ్ళున్నానా..., నిజం...???”

“అ”

“కాబూ. క్షమించు. అవగాహని అమరుని అని పోతున్నాను. నీ సేవకు?”

“ఒకప్రాణిని ఎలా పిలిచినా కలుగుతాను”

“అవునవును. సముద్రాన్ని తేరొక, ఎదులకు వేరేవేరముంటుందిలే—”

“వచ్చేవాడు”

“వచ్చేకాం ఎంతకాలానికి! బాయా మరచా లేదిది; ఎండా వానా లేదిది; ఆకలి దప్పికాతే నిది—”

“భయంలేనిది! భూమిమీద భయమే. మరేమీ వుండదు. ఇక్కడ ఆ భయం అంటూ వుండి నేవుండదు — ఇక్కడ మిమ్మలు యధేచ్ఛ, ఒకరు ఒకరిని హింసించు రన్నుదిలేదు. పోట్లేదు. నివాదలేదు: సరి. అన్నీ మిమ్మకే తెలుస్తయ్. నేను వాళ్ళున్నాను”

అవునవును. మీకు ఎన్నో వస్తుంటే. వాళ్ళోనం చాలా శ్రమితుకొన్నాడు. కృతజ్ఞుణ్ణి!”

అగంతకుడు మరోసారి మందహాసంచేసి కెళ్ళి పోయాడు. మంబ్బుకు మైకెంతోపాటు భయమూ

కొంతయ్య పొందవలసివుంటే తిరుగుతున్నాడు. కాంతయ్య, అంతా కొత్త. అంతా ఆవునాచం. ఎంతా కాంతయ్య ఎప్పుడు పిదప తిరిగింది.

“పొద్ది, పొద్ది!”

అమ్మమ్మ, ఏం ప్రశంసించుచున్నావో!

“పువ్వునూ! పువ్వునూ!”

కాంతయ్య చెవులు మూసుకొన్నాడు. చెవుల్లో నిద్రపడింది. పువ్వునూ, ముగ్గురకంబూ, చిల్ల మైన ముగ్గురకంబూ రూపాలు — ఎంతా తిని వదిలి పోయింది. పొద్దిని ప్రశంసించుచున్నాడు.

“పువ్వునూ! ఇక్కడ — ఇక్కడ —”

పొద్ది పిలుస్తోంది.

తన వాదించు చెవులు మూసి, తనను నుంచుకొని ఉండిపోయాడు. అంతా మహామోహం. నూనె, అపరాధిక ప్రశంసల గాంధార్యం, అగత గిరి అలాగే వచ్చింది.

ఆ పువ్వునూ నుంచుకొన్నాడు, కాంతయ్యకు.

— పువ్వునూ వచ్చాడు.

పొద్దిని పిలుస్తోంది.

కాంతయ్య పిలుస్తూ తల తిప్పుకొన్నాడు.

పొద్ది పువ్వునూ అలా వెళ్ళిపోయాడు.

కాంతయ్య నుంచేలలో లేచివచ్చి అయింది — అప్రయత్నంగా తనూ అటుగిరి కదలాడు. నిద్ర పొందుకొన్నాడు.

భుక్తగం అయినా, అలెకావాలని తపించే మనస్సు ఏడుస్తుంది. ఆ మరణాన్ని తనకు తెలుసు! యంతలో పువ్వునూ పొద్ది యిటే వచ్చున్నాడు.

“నీవు మందాకినీతరం అంటున్నావా పొద్ది. నేను పోవాలి. పోవాలి. గాంధార్యం వందాం అనుకున్నాను. ఏదైతే నేం —”

“మందాకినీ, కిషోరమ్మవై నడివెన్నెల — పోనీ, నీయిచ్చం పువ్వునూ!”

కాంతయ్య వాళ్ళింటి పడ్డాడు. అలెకావాలి అలెకా, తప్పకాని తిప్ప. విదాహం వంటాడు తోంది.

“కిషోరమ్మవై వంటాడుతోంది!” పొద్ది.

“కిషోరమ్మవై!”

కాంతయ్య అప్పుకోలేకపోయాడు. “పొద్ది! పొద్ది నానూ!” పొద్ది అగిరి. పువ్వునూ ముందుకు వెళ్ళిపోయింది.

“పొద్ది నానూ మమ్మ చూడాలి, పొద్ది! నీతో మాట్లాడాలి నీన్న తిప్పగా చూడాలి — తిప్ప — తిప్ప —”

పొద్ది వికపకా వెచ్చింది. “నేను చూడాలి!” అంది.

కాంతయ్య నిలబడాలి.

పొద్ది కనుమరల్పి దగ్గరికి వెళ్ళింది.

“నీన్న చూడాలి, నీతో మాట్లాడాలి, నీన్న పొద్ది అని పిలుస్తాంటే — నీ నీవు వాళ్ళింటి విదాహం వచ్చాంటే —”

“నేను కావాలి అంటావు!”

కాంతయ్య తెల్లబోయాడు.

“వాని యిచ్చం లేదు. కొత్తవాడివని పిలిచాడు వెళ్ళాడు”

పొద్ది పిలుస్తోంది.

నిలబడి, తోక తొక్క, వలెకొనడం, కాంతయ్య ఎదిగిపోయాడు మరోసారి!

* * *

కల్యాణ సింధువు మహారాజులది. మనుమరి ఏదో లోకం నుంచి దిగివచ్చి పాడిలాగా వుంటాడు. అధికారం చేతిలో! వచ్చింది. అక్కా వికసించింది.

పంకాకినీ ముందుకు వెళ్ళాడు. కల్యాణం. చేతి పుస్తకం.

“అమ్మ. ఏం చూసాం!” అనుకున్నా రాయన. చంపకం, చల్లని పానీయం తెచ్చింది. కల్యాణం కన్నెల్లివచ్చాడు. ఎన్నిసార్లు చూసేదా? ప్రాథమిక కల్యాణం వ్యాపారంలో భావంలాగ మెరుస్తోంది చంపకం. తన ఇంకా పానీయం అని అనుకోవచ్చు లేదే. చంపకం ఎలాగ అర్థం చేసుకుంది? పానీయం తయారుచేసింది? తెచ్చింది. (నేనువుంటే అన్నీ తెలుస్తాయి.

“మంచున్నా నేం, కూనో —”

చంపకం అలాగే మంచుంది.

“కూనో చంపకం!”

“నేను కూనో రాదు ప్రభూ. ఇలా వుంది నీ నానూ కోనూ”

దాసీదామ్మని చంపకం హత్యలలోనే ఇది
డింది.

“ఎక్కువ తక్కువలు వృథావృథా చంపకం.
కనీసం, నాదగ్గర అవి వృథా”

చంపకం దోహదం నమిలి మింగివట్టుంది.

“ఏమిటో అనబోయి అగాధు. మనసులో మాట
చెప్పడానికి—! చెప్ప చంపకం!”

“దగ్గరికి తీసివేస్తుకు అందరూ అనేమో పేగదా
అనుకుంటున్నా పానీయం తాగండి ప్రభూ. ఎంప
మండిపోతోంది.”

“మత్స్యకూడా—”

“తప్పతప్ప”

“తప్ప ఒప్పులలోనే బతుకు పండిపోతోందిలే.
ఆ, రా. రా.” చంపకం కొయ్యబొమ్మ.

“మర్నం విడిచి చెప్ప చంపకం! ఏంమీరు
యాదునీ ప్రతకనం! మత్స్య అనుకో నేది చెప్ప
చంపకం!”

“ఒప్పుకో ఒప్పుకు చచ్చిపోతాం. ఆరైవ
ఏమనుచూతుంటారు. ఇంతకన్న మనం చంపే ప్రకావాది
ప్రభూ! చల్లనితల్లి—దావమ్మదాగు. ఆ చల్లనితల్లి,
ప్రకాంతమైన ముఖంతో తల్లి కూతుర్ని పుట్టింపికి
తీసుకువచ్చి దానికి చచ్చివట్టు వస్తుంది. బాలికా కర
మ్ముచే చెయ్యివేస్తుంది. కళ్లినీళ్లు తుడుస్తుంది. మారాం
పట్టెపిల్లలకు, తల్లి, తాయిలం పెట్టివట్టుగా, ముడ్డుగా,
‘గా’ అని తన ఒకటిలోకి తీసుకొంటుంది. చాలు. ఇంత
కంటే వేరే ఏంకావాలిప్రభూ!”

“అబ్బ!”

“అందరూ తొడ్డున మాణిక్యం పెట్టుకొని పుట్టుకు.
కాలంవల్ల అవకాశాలు పెరుగుతై. అవలే మనుషులు
కోరికలపుట్టుట ఏదీ చాలదు. ప్రతికోవా ఏపాము
కాటు.”

“తీవితాన్ని మనం మార్పుకోలేదు, చంపకం”
చంపకం నవ్వింది.

ఏళ్ళేళ్లలో నవ్వు!

కల్యాణం కళవళి వడ్డాడు.

“చంపకం! దా. ఒక్కరికైనా ముఖం కర్చి
స్తాను. చాలు”

“వస్తుప్రభూ. నేను మగవారిని. చంపకీంద
బోయిపోనీందకండిప్రభూ! వివాహ పుణ్యంవుంటుంది.
వివాహాల్లో మెక్కుతాను.

“ఏన్ను నేను పెళ్ళాడుతానుచంపకం”

“ప్రభూ. దొరు మగావనవాడు, రోమాట వాదా
అన్నకారితో. ప్రేమమిశ్రం. కామం పత్తం. తల్లిమ
తంటూ బుయ్యి రాతెంతుకు నానీడి ప్రభూ—
ఆ పానీయం, ఎంపకు వచ్చుబతుకుందేమో”

“కే. కేవలం, ఎంతచిత్రం!”

* * *

కాంతయ్యకు స్వర్గం అంతా చిత్రంగా వుంది.
అలుపులేదు. పిలుపులేదు. చావరికంటేను. అలానే
పడిపోతున్నాడు. నిత్యేత్రి ఎదురైంది. “ఏం చేస్తున్నా
నేమిటి?” అంది.

ఎంత చివవు. గొంతుకో మాధవం వుంది.
తనతో ఏంపకో? అడిగాడు.

“నా చేరు నవ్వు అంటూంటే విశాలి వుంది.”

నగ్గిగా యితే అంది, మాణిక్యం, చిన్నప్పకు!
పన్నుగా వుండేది. ఇది చక్క—నేను అని ఎవరో
అన్నాను, మాణిక్యం. రాజపుత్రావా చిత్రాలలోని
రేఖాసాంవర్ధ్యం, మాణిక్యం అనుకున్నాడు తను.

“అతిక్. ఆలోచించలో పడ్డావా? నేను వీంటే
మన్నా, ఏళ్ళే గమనించే నిన్ను చూడాలి. నిన్ను,
నీకళ్లను, నీప్రాణాలను, ఆ ప్రాణవాంఛను—”

“పాపం. కాదంటే, కారాడిపోతావు. వాడు
తెలుసు అబ్బా”

“ఇంత స్వల్పమైన విషయాలకు వాడు ఎందుకు
అతిక్. ఏమీ దానుకోకుండా చెప్ప!”

“నేను బాధిరిని వాంఛించాను. బాధిరి తృణీక
రిందింది. మయవిధిలో మహారాజు దుర్గోపమిడి
లాగా అవుతున్నా”

“దాదెవకు? ఎవడో. మంచానీరీరానికి
రారాదూ, వాదాం”

“పద వస్తాను నిత్యేత్రి! నిత్యేత్రి. ఇది చెప్పా
కునను, మన దుర్నిత్యమైన రహస్యవాంఛను మిథకన
నేస్తే, గాయం కాదు నుండె—”

“అనుకోవించలో వుంది. ఆ వాండే మన నిర్వ
స్వమూ అనుకుంటే అంటుందా మరి!”

“ఏమిటేమిటి—?”

“అలాంటి ఏదోతాం. దీనియివంతానా? కాలు
బాధి కిందివడిలే పరాధమే అనుకుంటారా. అంతా
అనుకోటంలోవుంది. మనవింగలే చూడు. నేను నీకు
ఇష్టంలేకవాడే”

“అంటే, హృదయమిది గాధర్ధ్యం లేదు అన్న
మాట!” అని కాంతయ్య అగాధు. “నేను మీయింటే

కోవచ్చేరా!" అని బుగ్గవీధి కొట్టిన మాణిక్యం, నమ్మించిన మాణిక్యం, తనను కావని, సర్వసారా యంతో "అజంతా"ను నాయించి కులుక్కుంటూ. తను ఆవాడు ఏర్పడిందంతా చాచి ప్రశ్నచేసా?

నిర్వృత్తి అందుకుంది.

"సౌధరికి క్రమశ్రమ అనుకుంటున్నావు కదూ!"

కౌంతయ్య ఉలకలేదు పలకలేదు.

"సౌధరికి క్రమశ్రమం"

ఇద్దరూ విరుద్ధున్నారు.

"అకంఠంలో కాశిస్వంప్రంది మిగిలిపోయింది."

"యిద్దం వుంటేనే కాశిస్వం. నీకు నావీధి లేదు—వాకు తెలియదు"

"భూమివీధి యిట్లా బాహుళంగా మాట్లాడుతోంది. తప్పు!"

"అందుకే అక్కడికి వాళ్లు ప్రతివానికి భయపడి ధవ్వలు చించేస్తారు. దా. ఇదే మందాకిని. ఆ వెన్నెల కైలాసవాసి, పరమేశ్వరుని శిరస్సెండ్రెక్క!"

"ఏం అవుతుంది. చీకటి అప్పుడూ లేదుమీకు"

"మనకు అను. అదుగో, మీ సౌధరి వస్తోంది"

"అవసరం"

సౌధరి దగ్గరికి వచ్చేసింది. అంది, అవసరం, కోయిల గెట్టించి కూసిపట్టుగా వుంది.

"నాకు కానారి మీమాట. ఇండాక ఏదో చెప్పబోయాడు!" అంది సౌధరి.

"ఏమీ లేదులేండి. నేను అవలేదు; మీరు వివరాలు!"

"మీరు అనుకున్నాడుగదా. చెప్పండి"

"చెప్పటానికి ఏమీ లేదు!"

"ఇంతేగదా. చెప్పిపెట్టాను!"

సౌధరి కదిలింది.

నిర్వృత్తిగూడా కదిలింది. "నేనూ వస్తాను!"

కౌంతయ్య "అలానే" అన్నాడు.

"వుండు! అవలేకపోయావు. 'నాకోపం వుండవు' అంటే ఎంత ఇదిగావుండేది. 'నాకోపం' అని మొగాగు అర్పిస్తాంటే, అదేది అనుభవించే అవసరం... అది వస్తున్నా"

నిర్వృత్తి వెళ్ళిపోయింది. కౌంతయ్య ఏమీ

జరగవంతగా, మందాకినిపేసి వెళ్ళాడు. నిర్వృత్తిమైన మందాకిని. కదలిక లేని, గం. స్వామం చేతనాం అనుకున్నాడు. భవిష్యత్తుకొరమైన గం. గం. కాశీలో చూచి కౌంతయ్య ఎప్పుడెప్పుడు స్వామం చేస్తామో అని లెచు లెచులాడాడు. ఇప్పుడు ఇదిలేదు. తీరా దిగిరికిపోయి నీళ్ళు చూచి, నిద్ర పుడై చక్క వచ్చాడు. హెచ్చరిక తగ్గని వెన్నెలలో కౌంతయ్య ఎదుర్కొని పోతున్నాడు!

* * *

కల్యాణసింధువుకు మెసికువ వచ్చేదరికి దొర వెన్నెల. చిరబాగా వుంది ఆకాశం. ఎండిన గోరింటాకు చేరులు కడుక్కుని, చల్లబెరిసి, అసెపిల్లలు ఊయాల బూసుకున్నాడు!

పాటలు పాడుతున్నారు.

పశుమదనం పీరులతోంది.

కల్యాణ సింధువు కళ్ళు పెద్దవిచేసుకొని మరీ చూచాడు.

రిటోకం తన స్వర్గం రెవకు ప్రతిష్ఠా మైంది.

గమకం అక్కడికి వెళ్ళాడు.

అరిమ్మి చూసి అందరూ బడికారు. ఉయ్యాలూ దిగి, వొదిగి, వొదిగి, ముందున్నారు. వల్లగా వాటా తున్నారు. ఒక పిల్ల చేయిపట్టుకొన్నారు. ఆ పిల్ల గిజగిజ లాడింది. ఇండాక నుంచి బంకెన కైలాసులు ఘక్కున పగలబడ్డారు.

"ఏం చెప్పిపోతాకే?"

నిద్ర ప్రతిమలాగైంది ఆ పిల్ల.

"కలి మెలిసి మీతో పాటు ఉయ్యాల లాగా లవి వస్తే—"

వెన్నెల చూచిపట్టు చూచారు. చెరిచిక్కిన పావురం—చెయి చీల్చుకుంది. చిటికెలో అంతా కూనల్లం. ఎక్కిరిస్తూ ఉయ్యాలలా, దిగాలు పడి తాను.

"అంది చందాలు తెలిసి పాడుకేం. ఏ కళాకారిణి గానీ—యక్కడ పుట్టదు" అనుకుంటూ కల్యాణ సింధువు వెళ్ళిపోయాడు.

* * *

తన గదిముందు వరండాలో, ముఖ్యం పరుపులపై కల్యాణం పడుకున్నాడు. తన ఆకాశం మధురంగా వుంది. కలప పూవులాగ అందిచాను. కింది మెరువూ పుట్టుకు. కుక్కలోకం బహు బాగుంటుంది. అక్కడ చెట్లు పంగిరి పాడి పుట్టం చేస్తాయి. కాలము కదిల్వం చెబుతాయి. గాలి చిత్రాలు చది

వుంది. ఇంత దూరానికి గూడా విప్పిరి చలుగు కూన్నది కుక్కలోకం. కింద నురువు. ఇంకా కింద ఆ ఎర్రని పిడుగు కుజాడు. నువులు నువులు బాగున దిరిసి ఎక్కడా! తిరిగితిరా మాడ్చున్నాడు. వెళ్ళాలని వెళ్ళిగా వుంది. ఏం చేస్తాడు? చూచి సంతోషిస్తున్నాను.

“నిద్రపట్టలేదా ప్రభూ!”

మంచారమాల. మంచారమాల విప్పిమూర్తి. ప్రేమను పింతేనే ఆ కళ్ళు, తిరిగిన విస్మయపంపంతి ఆ కళ్ళకూర్చి, నేక్కిల చిన్నకుచ్చు, పంతుల్ని పంతుల్ని చేయాలి విప్పిగొట్టేమైన ఆ ఆత్మ—! ఆమె పలకరిస్తే చాలు, పదమెట్లు చెకక్కా రన్ను మాటే.

“నిద్రపట్టలే లేదా ప్రభూ!”

కల్యాణ సింధువు నిట్టూర్చుకు. “ఎవరూ పరిచితాలయిన, నేకాలను బహుదూరం నుంచి చూస్తున్నాను, మంచారం.”

“ఎవరూ మీ కిదో ఊప. ప్రాణాలన్నీ ఎక్కడో వెట్టుకునివుంటారు మర్చిపోండి ప్రభూ!”

“మరుపు లేదు వాడు. ఇటుగో, ఆ మెరుపు వంపు చూడు, అక్కడ, పిచారి ఏంజరిగిందనుకున్నావు!”

“మర్చిపోండి ప్రభూ. దైవం ఇచ్చిన ఒక్కవరాన్నీ కాపాడే ఎలాగ. మగవు పెట్టి, మనుష్యులను కాపాడాడు దైవం!”

“మంచారం—”

తన బుజాన వెయ్యిపడుగున్న నడుమంది మంచారం. కల్యాణం నిగ్రహించుకొన్నాడు. మంచారమాలే. ఇరవకు జరిగింది. పంపెంగ పువ్వును తీసుకొన్నట్లు, కల్యాణం చేతిని తన అరిచేతిలోకి తీసుకుంది.

“మగడు, అపైన నురువు, చూచావు, అపైన కుక్రుడు, అందరికీ వైన చెంద్రుడు, కలవ పువ్వు బాగు.” కల్యాణం అపుకోలేక బోయాడు.

“నేనూ మీవాణ్ణెలా, నే నిక్కడున్నా నిక్రా—ఇక్కడ, ఇక్కడ. నన్ను తీసుకుపోండి ట్రా!” అరిచాడు.

గలగబా పలుకునూ చేరారు.

మంచారమాల. పక్కకు పక్కనెప్పింది. దైత్యుణ్ణి పిలిచారు. వచ్చిచూచి, మంద ఇచ్చి వెళ్ళాడు. కల్యాణ సింధువు భార్య చివరికి వచ్చి

చూచింది. ‘అయ్యిగారు భద్రం’ అని మంచారమాల అప్పుగించి అదిదా వెళ్ళింది.

* * *

వెళుకున్నాడు హయ్యారంగా దేవమనునాట కాంతయ్య గూడా వెళుతున్నాడు. సాధరిత చేయవు దున్నుంది.

కాంతయ్య తగ్గాడు.

సాధరే వారితీసింది.

“నన్ను చూచి అలా గాతావే?” కాంతయ్య చూసి.

“ప్రేమ పరీక్షిస్తున్నావా?”

“.....”

“ప్రేమ ఏమిటో తెలుసుకోవాలని ఇంకా ఎదుస్తావే? భూలోకపు నుగం ఇంకా పోలేదన్న మాట!”

“.....”

“నీకు ప్రేమ లేదు, కామమూ లేదు. ఉన్నది ఆకలి. ఇందాక పలకరించలేదని, నీవెంట పనిలేదని తిరిగిరికావు”

“నేను మీలో మాట్లాడలేను”

సాధరి వగ్గింది.

“మాట్లాడను గూడాను”

“నిర్వృత్తి గూడా నీతో ఇలాగవుంటే—?”

“అర్థం వుంది. మనుషులూ నుద్దులూ ఎందుకు? మీరు, అదే, మీ స్త్రీలవైఖరి నాకు ఎచ్చెట్టుగా వుంది!”

“జరిగేవని చెప్పటం, ఎచ్చెట్టుగా వుంటుందా?”

“మీకు పిల్లలు లేరు అమకుంటా, మీకు అంటే, మీ నేకోలా?”

“ఏం?”

“వుంటే తెలిసేది. ఏది గోవ్యమా, ఏది కాదో? మీ చెందం వాడు—”

“అందిం?”

“మదిపిచ్చివాణ్ణి గూడా యిలా మాట్లాడరు మా భూమిమీద”

“అక్కడ ఏం బాకో మనసును తెటవతేస్తే. పికోమాల చెప్పాలమకుంటున్నాను.

“.....”

“నీ పూర్వయం మారలేదు ఇంకా, భూగతి వాడనలు పోలేదు ఇంకా”

“మీ గువాపల పూట పూరంగా వుంది. లేదో అందం అని, అనుకోవడం మీ ధ్రువు. దొచ్చి స్పటినుంటి చూస్తున్నాను. మంచాకిని వుంది. మీరు పైసం చెయ్యరు. కాహం తోగరు. లకలే లేదు. పంటలు పండించక్కరలేదు. పెన్నెలవుంది. పొచ్చదు, తగ్గదు. మీకు చూపు అనేది లేదు”

“అసవసం. అస రిది లేజోలోకం. మంచాకిని లేజో. పెన్రెన్రె ధ్రువుల పెన్నెకోక. పలుగురితో రివివా.”

“ప్రయత్నిస్తాను. వివా, ఎవరితోనూ కలవక రోయినా ఇక్కడ వెళు ఏం లేదుగా. ఆ దొంగ, మా మామిమిద”

“హృదయం మార్చుకో, సుఖపడతావు”

“అత్రింటి కాపురంలాగుండ్”

పొద్ది పెర్రిపోమా, పోమా “సక్రలోకంలోకి వస్తావా? అంతా కళా ప్రసంగం” అంది.

“పద, మీ మాట వివకపోలే ఖరకవియ్యరల్లే వుంది.” అని కాంతయ్య అనుసరించాడు

ఉదయవేళ. పడుపు చల్లిపట్టుగా వుంది. కుర్చీలో కల్యాణ సింధువు కూచుని ఉన్నాడు. దివాను, కళ్ళతోడు తుడుతుకొంటూమా.

కొద్దిగా, దూరాన, రైతు; మామూమర్కమా అమాయికమూ పనుంగా కలిసిని ముఖంతో.

“నిజం దొరా—!”

గొంతికలో ఎంతో వేదన.

“దొంగవేమలు!”

దివాను.

రైతు గిలగిల లాడాడు.

“ఈమీడు అసలే పంపలేదు, దొరా. అసలే కాటకం. అందులోనూ గంప సంసారం. మా పాటా లన్నీ—నై పంకో నై పంకో అని ఏనునై, ఉన్న పంబ పొచ్చుకుపోమాంటే—కల్యాణసింధువు మనస్సు కరిగింది. చంపకం చెప్పినమాటలు గుర్తుకొచ్చినై.

దివాను అందుకున్నాడు. “చాలా పెద్ద సంసారమా ఏరా? వరంగా అరివిజనుమంది పిల్లలూ, లేక లేక లేక లేక ఒక్కతై భార్యనా?”

రైతు నవ్వు చాచుకున్నాడు.

“ఎందుకురా అధిక ప్రసంగం? నిరుదూ ఈపాటే పాడితిరి. ఈవిడూ అదే పాటా—?”

“నిజం దొరా. మనెతికుతుమలూ, రక్కెన పన్నూ కాపు తప్ప, మరెముంది దొరా? మా పాటా లకు?!”

కల్యాణసింధువు కాళ్ళే అకలిని చంపకం చెప్పగా విన్నాడు.

“నీటి సప్తయి కాలేదా?”

అ నడిగాడు కల్యాణం.

వాణ్ణా అడుగుతాడు! నేను మనవిచేస్తాగా. అన్నాడు దివాను.

“చెప్పవేం—”

కల్యాణం మళ్ళీ అడిగినా, రైతు, లేని నీళ్ళు నమిలాగు.

“నువ్వు భయపడుతున్నావు. భయం కంటే పాపిష్టిది మరొకటి లేదు. కనీసం, నా హయాంలో నన్నా భయపడిదు చెప్ప—నీటి వనరు—”

“చెరువుల పడకలు తీయించలేదు దొరా. కాల పలు చాలవు. ఉన్న వాటికి మరొకమర్త లేదు. బలా ధారాలు పనిలేవు. నీటివనరూ లేక నదులబలిమీ లేక పోలే—ఎలా పంటలు పంవేది దొరా?”

“తప్ప మాది. సరి. నీవు ఏమీ బాకలేవు. దివాంటే అతివికో వందరూపాయలు ఇవ్వండి. నాలోకాలపాటు అన్నం తింటాడు!”

అన్నాడు కల్యాణం.

దివాకో లే కళ్ళు కలకలలాడినై.

“పోరా. నువ్వు, మా!”

రైతు చలించలేదు. దివాకో, కల్యాణంవైపు తిరిగాడు.

“ప్రభూ! మరి మేము కొలువు చాలించు కొంటున్నాము.”

“ఏం?”

“మేం ఎందుకు ఇక్కడ చెప్పండి. మా మాట ఏమన్నా పోగేవా, పని జరిగేనా? దొరలు మీరూ విన్నారు. దొంగలు వాళ్ళా ఇక వివేది మా మాట!— ఎవరికి ఏమీ చెప్పి పనిచేయించ లేకపోయోక మేం, ఎందుకు? ఇప్పుడు మీరు ఏమీ బాకే యివ్వక్కరలే దన్నారు. యివ్వడు. రేపు అందరూ ఇవ్వరు. అందరికీ ఈమాటే పాటా, బాటాను. అందరూ ఎగిస్తే— మరి మేం ఎందుకు?”

కల్యాణం నుండే గొంతికలో కొట్టాడింది.

“పాపం వాడేం ఇచ్చుకోలేదు!”

“న్యాయకాస్తూరి! పక్షపాతం లేదు ప్రభూ!”

“అయితే మామూలే తప్పక అన్నమాట. తగ్గాం!”

దివాను, గైకుషరిని వాయిదా వేశాడు.

గైకు బయటికి పోయాడు. గలాటా.

“ఏమిటది?”

దివాను వెళ్ళి గలాటాను ఆపించి వచ్చి చెప్పాడు:

“వాడే, ఆ గైకు, మాస్కా, డొంగారికి కుమ్మల లోపి వేగా. అన్నాట, ఇకలిస్తా. మనవాళ్లు మన అన్నంతిన్న విగ్యాపావ, వాణి కాస్త జాడించి, బుద్ధిచెప్పి పంపారు.”

“దివాంజీ! రహస్యం తెలిసింది. వియమావహం రహస్యం అన్న మాట”

“ఇంకా వెళ్ళుడిగా అంటారేమిటి ప్రభూ! మేల్తీవడారూ, మన నడినెత్తిన భరతివాట్యం ఆడి పోయాడే!”

కల్యాణనిండువు లేచాడు:

“ఈ లోకం ప్రేమకు, ప్రేమలేదు. ఓయి మాపించగూడదు. సరిదా పంతో పాలు లేవు. ఉత్త ఎడారి ఈ జీవితం!”

దివాక విడి వివరండా తన పరిణా నిమిత్తం జేసాడు. నిట్టూర్పు, “ఏదిన్నా జ్ఞాన విర్వాటు చేయిస్తే సరి!” అనుకున్నాడు!

*

*

*

సాధరి కాంతయ్యను ప్రకలకంజ్లోకి తీసుకొనిపోయింది. మార్గచంద్రులు ఒకేసారి కనిపించి, ఒకేరీతిలో స్మిలితులై - చింతను నివచయితున్నారు. అడుగు పెట్టగానే మనస్సు లేలి లేలి అపందం వాట్యం నేత్రం దక్కడి.

లేవమిగునాలు వస్తున్నాడు పోతున్నాడు.

(ప్రహేళికమైన నిర్వాణం. సాధరే చెప్పింది. “రతీలేని సుడి!”)

కాంతయ్య అన్నాడు. ‘పోరామా’

సాధరి మధురంగా మందహాసం చేసింది.

పాల్కపరిలో నుంచి, విద్రలేచిన రక్తిలేవలా ఉంది సుడి.

గాలిపిల్లలు, గాంధర్వం వివిపించి, మిట్ట పచ్చింది.

కన్నెలు మధుర చిత్రాలను రచించి, గోడపై మైసే కవనం చెప్పి, ఆత్మను అనందింప చేసే దివ్యమ అమృతం!

కాంతయ్య (తాగాడు. కొద్దిగా చేసుగా వున్నావు! లలిత జ్యోతిష్యులు. ఉద్యానాలు, కి మందహాసాలు, వనాలు, విధువనాలు!

కాంతయ్యకు మైకం కమ్మటం ప్రాభించింది. సాధరి బుజంపొడ వాలాడు. సాధరి లేదికే నమస్కరించి, కాంతయ్యచేత నమస్కా పెట్టించింది. అంకంబ సరసాలతో, కాంతయ్య లేదికే నమస్కరించాడు.

సాధరి అతిన్ని ఇల్లగా నడి పార్వతాగా లాంఘియింది!

అక్కడ నిత్యశ్రీ పువర్యకు!

ఒకర్నొకడు కన్నులతో తాగుతూ, వా ముద్రాలో వున్నాడు.

కాంతయ్య సాధరిని వదిలి నిత్యశ్రీని ఉపరించాడు.

సాధరి ఎక్కడికో వెళ్ళింది.

నిత్యశ్రీ, అతి యోవన, ఆమోఘంగా కాంతయ్యను బారించింది. కాంతయ్య నిద్రపోయాడు.

*

*

*

ప్రౌఢోరమ్మలు, పాల ప్రాంపలు ఆ బాను జ్వల రాహులు రెక్కలున్నవారు. చల్లని కాంతుల్ని చిమ్మేవారు వచ్చారు, స్వత్యం చేస్తున్నారు. కాంతయ్య మాడ్చున్నాడు. నిద్రపోతూనూవున్నాడు. ఒకే సమయంలో రెండూ, మర్నా అది కలా ఆంజే కల కాదు!

నిండైన మహావది తానం వాయింపవట్టు, అఖంబి నాదం పాశించిన ప్రణేమకు రాగాలాపన చేసివట్టు, ప్రావ్య కంఠ మేరీ పామం గానం చేసి నట్టు, లీలా తాంపవ పండితుడు, కాంభూషణుడు లేది పన్నిధిని, తన శక్తిని తానే తీర్చింపుకొని మధుర లాస్యం చేసివట్టు—అద్భుతాలు ఆడారు, పాడారు. ఆమోద ప్రమాదాలు ప్రమాదం అంతగా ప్రవహిల్లినవి.

లేవమిగునాల, లేవమిగునాలై తామూ స్వత్యం పలికినవి.

మధువు గ్రోలివది మైమరచినవి. సభ ఆయింది.

నిత్యకువాసిని, పెద్ద ముతైతువు, పూర్వో, వచ్చింది, వుంది. విచ్చింది.

వేదాంతా! నూకైచి బడిన స్త్రీ, బ్రాహ్మణులలో ప్రవృత్తింపబడిన స్త్రీ, పురాణాలలో బాగుగ నులు పుట్టిరించి స్త్రీ—కావ్యాలలో గానం చేయబడిన స్త్రీ, ఊర్వశి, వచ్చింది. చెల్లింది.

కాంతియ్య కన్న రంధికోనం వెలికినై. అలిసిస్తే, అందరూ లేచారు.

కాంతియ్య లేచాడు. నిర్భయ కాంతియ్యను పలకరించింది.

“ఎట్లావుంది?”

“బావుంది”

“నీకు వృత్తిం చేయాలనిపించ లేదా?”

ఇది సౌధికిహలు.

కాంతియ్య నుదురునెరిగింది. “హీ!”

“మీ భూమిమీద ఇలాంటివి ఉంటాయా?”

అ? ? ?

“ఇట్టి స్థలం—”

“అ. పారియాల్రం సరిగ్గా ఇలాంటిదే. పారియాల్ర వర్షమిందిన గూడా ఇంతే ఇదీ వుంటుంది. అక్కడిలెలు, వేరునల్లంకులు, పత్రి, పుష్పఫలాలు అంతా ఇక్కడిలానే. కీతాశ్వేషదావికై తిరులుతున్న వానరులకు కుగ్రిత్రకు “కొన్ని బాగ్రులియగూడా చెప్పాడు గూడామ!”

పునర్వసు ఇట్లు వచ్చాడు.

కాంతియ్య వాదానికి సిద్ధపడ్డట్లు తలపెత్తాడు.

“అయితే అన్ని గానూ. మీకు మా స్వర్గం ఎలా వుందంటారు?”

“అదాన్నంగా వుంది”

“పునర్వసు అప్పేర్వబోయాడు.”

కాంతియ్య చెప్పేవాగాను.

మా భూమిమీద ఇల్లా, ఇల్లా వుంటుంది. నిల్లలుంటారు పనివుంటుంది. నెర్పూకోవలసింది, వేర్వ వలసింది వుంటుంది. ఆకాప్రతీక్షలు వుంటున్నాయి. ఏదా కలలా వుంటే”

“ధియం?”

“వుంటుంది. కాని, అది ఆత్మను ముందుకు నడిపిస్తుంది. ధిమాన్ని నిర్మాణంవలనం, కనీసం అందుకని ప్రయత్నించడం వుంది. పుట్టడం, పెరగడం, వుంటుంది. ఇక్కడ ఆలాగా కాదే. అగ్ని లాగా అంతా యవ్వనమే”

పునర్వసు, సౌధికి, నిర్భయ వచ్చాడు.

కాంతియ్య అగలేడు. “నెమ! ఇది చేస్తున్నాను. అనేది ప్రతికోలా వుండక్కడ. ఇక్కడ ‘నెమ! అనేదే కనిపించడం లేదు. నెమ అనేదే లేకపోయాక విసుంది, నా బొంది?”

“అమ్మలీ?”

“నూ పాపవా మార్గంలో, ఎవరికి వారికి, తొలలోంచి అమ్మలీం ప్రవస్తుంది. అ తైత్తిరీయక రసం అమర్థాలెం గూడాను. ఆ అమ్మలీంనుండు మరీ మీ నుభావు—”

కాంతియ్య వచ్చురించి పారేగాను.

నిర్భయ వివ్వరబోయింది.

“నీలో వచ్చిన చిక్కులక్కడే, నీ హృదయం ఏమీ మారలేదు.” అంది సౌధికి.

కాంతియ్య మట్లాపలేడు.

కల్యాణ సింధువు మనస్సు తానాకావడం కోసం, దివాంత వారు తీర్థయాత్రలు చెయించారు. ఇండియా అంతా తిరిగివచ్చాడు కల్యాణం. యాత్రలో అనేక విశేషాలు చెయ్యకొన్నాడు. కల్యాణానికి భేటం వాగుంది. ప్రజలు ఎచ్చలేదు. శిల్పం వాగుంది. శిల్పాలు మహ్యము ఉన్నాయిగా కనిపించారు. మౌనలు కనిపించారు. అదంతరంగా, రాజకీయ మౌనలు కనిపించారు. అహంతార తాంధ్రవం మూడూ ఉక్కడ. వన్నెల చీకటి, వాటి పోనివృద్ధులు, ఎండా నానా వాటి నేకులు, నడి వదాలు వగాలు, వాటి భేట గాంధీర్వం. గాంధీర్వం ఆ గాంధీర్వంలో వివోనం కంటే వికాసానికైన నుంజాలన అన్నీ తిరిగి తెలుసుకున్నాడు.

కల్యాణంనాడు తురికి తిరిగివచ్చిన వంద ర్షంలో విందులూ జల్పాలూ.

వెల్లాట కలైలు వక్క సమయ్యెట్లు స్మృతిం చేశాడు.

“రంధి?”

కల్యాణ సింధువు ఏదో అనబోతున్నాడు.

“రైలుగేడ నెనా?” అని అందుకున్నాడు విదూమకుడు.

కల్యాణసింధువు నవ్వాడు గాని, ఆ నవ్వులో చిరాకును మించి కోపం ఉంది.

విదూమకుడు, రంధిసంగతి మాకేం తెలుస్తుంది కానీందీ, రంధిమ్రులు ఊర్వశిని నుంచి బ్రాహ్మణులు.....? అని లాల్లులు చేశాడు.

జల్పాలు వాటికారివ ఎలాపోతున్నా, ఈర్ష్య నీ నురించి కల్యాణం నురువ్వుంటే కాకా విదూషకుడికి వెళ్ళాడు.

విదూషకుడు, తన 'ఈరి ఈర్ష్య'ని తలచు కొని నుక్కిసిక్కి మొంతనూ, దొరకూటలకు తిల ఎగేశాడు.

జల్పాలు బలై.

అలాడు, కల్యాణసింధువు భార్యతో కొంత కాలం గడిపాడు.

అయ్యెగూడా అతన్ని అతని వివాహాన్ని ఏమి ఎరగవట్టుగా, ఎదుతగా వలించాడు.

తన ద్రావిడమనునాడు, ప్రపంచ కీర్తనలు అమృతించి మరీ అకలిని పెంచుకొని, తిరిగితిరా చ్చిరించినచిత్రాలు చూచిమాచి మైమరచాడు.

కల్యాణానికి నున్న.

భావాలుని తేలలేదు. నైగులు వస్తారు, పోతారు. దివానీ అకాశానికి తేలకూ తాళం చేసే వున్నట్లు వుంటాడు.

తన ఏమీ చెయ్యకు. చెయ్యలేకు. మనస్సు, మాట మార్చడాన్ని అతిగా పెంచింది. అందువల్ల ఏదంతకానికొరవ అతను అయ్యామయం.

"నేనేం చెయ్యగోరి?" అన్న స్వంత ప్రశ్న. 'నేనెక్కడ అవనయి' అన్నంతవాకా తెచ్చింది కల్యాణాన్ని అగాధమైన రహస్యాన్ని, ఎవరికినా అనుభవించే ఈ ప్రపంచంలా తన ఎందుకు, అవ వనిరం, ఇది తోడే.

*

*

*

"నిత్యశ్రీ! మాట!"

కాంతియ్య దరదను నిత్యశ్రీ వచ్చింది.

"ఒకనందమాం!"

"రహస్యం కాదుగదా" అని సాధరి అందుకుంది.

"హిమ రహస్యాలు లేవుగా" అని కాంతియ్య అన్నాడు. సాధరి నవ్వింది.

"నిత్యశ్రీ! వగ, ఓర్పు, వెరపు, అబ్బురం, వెగటు, వగవు. మగటిమి, చూయలు, అలక, ఈభావాలు, రహస్య ఏమీలేనంటే దా యొక్క యక్కడ కాంం వెళ్ళుచున్నా?"

"కాలం అంటూవుంటేగదా!" సాధరి!

"ఉహూ, నిన్ను అడిగి తెలుసుకోవా లను కుంటున్నా నూ..."

"ఈ తెలుసుకోవడం అనేదే అసలు ఓరివ్వ. తెలిసేది తెలుస్తుంది. నువ్వు పొచ్చినప్పటినుంచీ మాడున్నా, ప్రతిదీ తెలుసుకోవాలనుకుంటావు!" అంది సాధరి.

"అవునవును జ్ఞాన లేకపోతే కీలకం వృథా సాధరిచెప్పా, వాకా జ్ఞాన పాపంలేదు నైగా పెరుగుతూంది. నేనెక్కడ ఏం చెయ్యగోరి ఏం నేర్చుకోవాలో?"

అందరూ విన్నారు.

"ఇది క్రిడాలోకం. విశ్రాంతి కేత్రం. అంటే!"

పునర్వసు అందుకున్నాడు "అతిథి! సాపం, నిస్వర్గతీ అయిపోతున్నట్లుంది. నేనేం చెయ్యగోరి అన్న పూజా చీరికే వస్తుందా మరి?"

"అబ్బుయ్య, నెం విరగడ అవుతోందన్న మాట. ప్రతికీపోతాను. "నేను" అనేది గాఢంగా లేని వోట. ఏదీ చెయ్యనక్కర లేనివోట, పడివుండెను. ఘోరం. పోతా."

నిత్యశ్రీ, సాధరి స్త్రీలు.

పునర్వసువు కాంతియ్యను కావలించు కొన్నాడు. మురులు పెట్టుకొన్నాడు. తనదికీ అత్తా రింటికివామూంటే కన్నుల్ని పున్నట్లుగా ఉన్నాడు.

*

*

నేకో మేఘాలు నివ్వకొరంగా వున్నై. కాంతియ్య భూమిమీదికి ఆకలిరిస్తున్నాడు. కల్యాణ సింధువుపై ఆశోహిస్తున్నాడు.

అపోహ, అడుగో ధూసుకొరం. ఏం ఘుమఘుమ. పొగలోంచి నివ్వ వచ్చినట్లు, తెట్టలోంచి నేవంకరే!

"ఎవరునాయనా, చుక్క తెగివడి పోతున్నట్లు పోతున్నాడా — ధూమేధూమే అని అభ్యోరిస్తున్నావు!"

"నిజం. మీలేం స్వర్గంకోసం కారుగదా?"

"ఏం? స్వర్గానికి!"

"తిరగడం దిక్కుం. మాన్పులేని సుజాతేని, విశ్రాంతి గృహం ఆ స్వర్గం! నేను అనేది నిమ్మిద్దిగా వుండి ఏకా సాధించడానికి వీలైవ్వలం వోరులు తావు, ఎంత సిచ్చాడివయ్య నాయనా!"

కల్యాణం నివ్వరపోయాడు. కాంతియ్య కల్యాణం చేయి వుచ్చుకొన్నాడు: "కావలసింది అహంవుండి నిజమేగానీ—ప్రతిదీ ప్రతిదానికి అడ్డం కేనే—?"

"కవక నే అహం వినియోగపడుతుంది. అడ్డం కులు తొలగించి దిక్కుంచేసుకోడిం మన ప్రజ్ఞ. పద పోదాం. పాధికాం"

"ధూమే దిక్కుం అంటావు."

"జననీ జన్మధూమిచ్చి స్వర్గానికి గరియనీ!"

"పద పోదాం!"

ఇద్దరూ, భూమిమీదికి! అకలిరించాడు!

“ఓమ్మాకి కిష్ట మధురాంత్యమితి మ్య కబ్బాన్ ఎదుర్తు కోవవతి”

కింగిరి హృదయ కయ్యల

చ్రాచిన వెలిమిబ్బు లేమి వక్కాణించున్?

లోలాక్ష్మి వాలు జపముడి

చ్రేతెమి కరిమలై నరుల పిలువో! వలవో!

గునగున వోవున? ప్రణయసూధచిరంతనగాధ, లీహిమో
ల్లన దనుకూల మందమధురానిల, ముత్తవరమ్యమూర్తి ప్రే
యసియువలెన్; కపోలముల నాదృతి మీటుచు, చూర్ణికుంతల
గ్రసిత లలాటరేఖ నవిలాస కరావృతి ముద్దు లాడుచున్.
వగిలిన నన్నమబ్బు వలిపెమ్ముల మాటున దోచు నీల భూ
ధరు శిఖరాగ్రసానువుల దాకుల ధారలు ధారలై కల
స్వరముల జాలువారు తెలివాకలు—చూపు; ప్రయోగ వేళలం
దరుణకపోల బొప్ప నరిదాకులమా కులచాలి కావ్యమున్!

మలకలు వోవు నీలగిరిమాలలు, పచ్చలలోయ, లండముల్
మలచిన వేయి స్తంభముల మండపముల్ నునువోక చెల్లు చా
లులు, రవ జల్లుతోడి యలలున్, సెలలున్ హృదయాంతరాంతర
ముల నతీ తియ్యనైన వలపుం జరు మంట లెవో రగుల్చునే?

లలితలతాగృహంతర విరాజిత నీలవిత్తికల్, మరు
చ్చలిత నరస్సరోజ పథచారిత సాంధ్య విహారనౌక, లు
త్పులకిత యామిని మధురముల్ కృతకాచల కందరమ్ములున్
కల కల నవ్వనో ప్రియసఖి పరిదూరుని పల్కరించుచున్!

కమ్మని పూలరేకుల, నొకానొక జాగరణురూపి యు
గ్మమ్మును; మంచు జల్లు వలిగాలులలో, నొక వేడియూద్య; త్రా
వ్యమ్ములు పక్షి కూజితములం, దొక ముగ్ధ విహద కంఠనా
దమ్మును తోచునో ప్రకృతి తానె వియోగపతీ ప్రతికృతిన్!

వీచిన గాలులు, వనముల

పూచిన పూవులును, పోకబోదెలు, మిన్నుల్

రాచిన యుదులు, ఎడదకు

వేచిన ఒకయెడద పిలుపు వెన వినిపించున్!

దాక్షిణాత్యాంధ్ర సాహిత్యము

శ్రీ నేలమూరి వేంకటరమణయ్య

నాయక రాజలనాటి దాక్షిణాత్యాంధ్ర సాహిత్యమును వివరించుటకు ముందు తొలుకొరై కెప్పదిగిది యింకెములు రెండు మూడు గలవు. తంజావూరు నరసవరమయ్య పుస్తక భాండగారమున నిక్షిప్తములై యుండు శాంధ్ర గ్రంథము లన్నియు గొందఱి అనుకొనునట్లు దాక్షిణాత్య ఆంధ్ర కవి విరచితములు గావు. ఆంధ్ర దేశమునకు నుద్భవించిన గ్రంథములనేకము లందు కలవు. మఱియు నాయక రాజలమున్నవకు బాగులైన కవులందఱును దాక్షిణాత్యులని యెంచుటయు సరికాదు. శ్రీ విదనవీలు నెంకట్రావు పంతులుగారు శ్రేష్ఠియై తంజావూరాశ్రాప విద్యాయుని దివి నూచించియున్నాడు. "దాక్షిణాత్య సంగీత ప్రపంచమున మూర్తిత్రయమని చెప్పదగిన వారు ముగ్గురు. ఆన్యమయ్య, శ్రేష్ఠయ్య, త్యాగయ్య. ఇందు కవిపటివా రింపురు లింజావూరికి సంబంధించినవారే. శ్రేష్ఠయ్య రఘునాథ నాయకుని కాలమున తంజావూరాశ్రాపమునకు వచ్చి, యానెనుక విజయరాఘవునిపై వేయి పదములను శిష్యులున్నాడు" అని వక్కాణించిరి. త్యాగయ్యనది శ్రేష్ఠయ్య దాక్షిణాత్యుడు కాదు, అతని జన్మదేశము గుంటూరు మండలము. సంగీతవిద్యయందు దిగ్విజయిగ రాజల సంస్థానములకెల్ల బోయి తన విద్యాకౌశలమును బాటి బహుమానములను లోంచెను. ఇదిగదే పదములు శిష్యులందు కొదిపది విజయరాఘవు డొక్కడే కాదు, మఱురా త్రురీకుడు — చొక్కానాథు డేమో? — మహామల సేంకటకృష్ణుడు, గొలకొండ మత్స్యరామ మున్నగు వారెందఱో కలరు. గోలకొండ పాదుకాహం బాచుగు వేల పదములు శిష్యులందుగోనెను. నెవ్వరికి లింగము, తిల్ల గోవిందరాజు, కంది కరిగిరి వరదరాజు, తిరుగమ్మిరి వీరరాఘవుడు, కవివ వేంకటేశుడు, పాలగిరి చెన్నుడు మున్నగు వైదములను ప్రశసించియున్నాడు. కావున శ్రేష్ఠియ్య దేశిదిమ్మరి. ఆంధ్రభాష వ్యవహారమునందుండి దేశముంతయు నతనికి గీర్వాణమునగిన యుమరమాగానము. తంజావూరివాడమట వారబాటు. కావున శ్రేష్ఠయ్యపదములు గాని మఱి యిట్లే నాయక

రాజల సంస్థానముల కాంగంకుమరైకొని బహుకృతులై చచ్చి కవుల రచనలను గాని ఇదిట ప్రస్తావించదలచుటలేదు.

మఱియు (దాదిడేశమున ఆంధ్రవాఙ్మయమును ప్రవేశపెట్టి పెంపొందించిన వారు మధుర తంజావూరాంధ్ర నాయక రాజలని వాఙ్మయ పరిశోధక పండితులు నెవ్వరును, కాని వాస్తవమును విచారించిన నై చేర్చొనిన నాయక రాజ్యముల స్థాపకు ముందే యరివ దేశమునకు దాంధ్రకావ్య రచన ప్రారంభమైనది. మధుర నాయక రాజ్యము (క్రీ. శ. 1564-5 సంవత్సరమున జరిగిన రక్కస తిండి యుద్ధానంతరమున) ప్రారంభించినది. తంజావూరు రాజ్యము దానికిందుక ప్రాత్యము (క్రీ. శ. 1550 వ సంవత్సర ప్రాంతమున) సంస్థాపిత మాయెనని విగిన చరిత్ర పరిశోధనజల్ల జరియవచ్చునున్నది; కాని (దాదిడేశమునందు ఆంధ్ర కావ్యరచన దాని కిదవది ముప్పదియేండ్లముందే ప్రారంభమైనది. (క్రీ. శ. 1529 మొదలు 1542 వఱకును విజయనగర చాక్రవాజ్యమును పాలించి యుద్ధులకేవల మహారాయ ఆంధ్రరాయాభిమాని, ప్రతి సంవత్సరము (క్రీ. శ. 1542 వ సంవత్సరమున) సత్కావ్య ప్రబంధపుష్పాంజలి పంపించువాడు. విరివగాని దానియ ననుసరించి మంత్రిులును నాయకులును తెక్కం దాంధ్రభాషను వాడించి కవులను గావ్య రచనకు ప్రోత్సహించి భాషాకేవల యెండ్లపిరి, వారిలో గొల్ల బసవేంద్రుని మహాదులు పెద రామప్ప చిన రామప్ప యనువార లీంపదర్శమున చేర్చొనెదగినవారు, చిన రామప్ప చిన యన్న యను పెద రామప్పచేరి చొక్కనాథ రత్నత్రయము న్యుచిత కావ్యమును పచ్చకప్పరిపు తిరునెంగళి కదిలే శిష్యులెను. మ పెద రామప్ప నాయకుడు వాటికి చిన్నప్ప నాయకుని నిర్మతుడు, వ్యాధి తీర్పులకొమ్మగు. ఇదిమ (క్రీ. శ. 1581 మొదలు 1588 9 వఱకును అయ్యల రాణుల పక్షమున రామనాథురం జిల్లా తిరుపత్తూరు తాలూకాలోని కివెపురి ప్రాంతమును పాలించుచుం

దేను. ఇతడు ముగ్గుర చొక్కావాళ్ళను విడుదలచేసి, కాపుననే చొక్కావాడుని లీలలను వర్ణించి చొక్కావాళ్ళ దరిమిలను తెల్పించుకొనెను. ఇందువలన పాంధ్రవాఙ్మయమును ద్రావిడ దేశమున ప్రథమమున ప్రవేశపెట్టినవారు ముగ్గుర తంజాపురాంధ్రవాఙ్మయముల గారినుట తెల్లమగుచున్నది. ఆ క్రింది గోళ్యవారికి చెందవలసియున్నది.

గోళ్య వాయుకుల యాశ్రయమున పాంధ్ర భారతి ద్రావిడదేశమును ప్రవేశించియు, నది యెడల ముగ్గురముగ నెలకొనినది ముగ్గుర తంజాపురాంధ్ర వాయుక రాజుల గూడదగును వల్ల నే. దక్షిణదేశమున నెలుగుభాష స్థిరముగ నెక్కినటులును గ్రంథ రచన యభివృద్ధి పంకుటకును ముఖ్య కారణము చేసినది— తంకడి యుద్ధముని చెప్పవచ్చును. ఈ యుద్ధమును విశిష్టములకొలది కిదిట విజయనగర సామ్రాజ్య పాలన విధానము నెంచుక తీవ్రపరిచియున్నది. రాయ సామ్రాజ్యము వర్ధిలిన మాడు వందల యేబదియేండ్లను దురకలతో నెడతెగని పోరాటము సాగించుట గూడ క్లిష్టమాయెను. మొదట బహమనీ సుల్తానులతో పను, పిమ్మట అహమదు నగర, విజాపుర గోల్కొండకున్నా నాలతో పను విజయనగర సామ్రాజ్యధిపతుల పాతకాగ్రంథమును గాపాడుటకొరకు యుద్ధము జేయవలసి వచ్చెను. ఈ కార్యమును నెలకేర్చుటకు రాయలు గొప్ప వైద్యములను గూర్చి భరింపవలసియుండెను, ఇనయలేనిది వైద్యములను భరించుట సాధ్యము గాదు. పర్యటిగములైన సంపదకును ఆకాలమున భూమియే మూలాధారము కావున సామ్రాజ్యసంరక్షణ భూమిపై వాధారపడియుండినది. ఇది మనము దృక్పథమున నిలుపుకొనవలసిన ప్రభాగాంశము. రెండవది భూస్వామ్యము. రాయ సామ్రాజ్యములోని రాష్ట్రమున కంతటికిని రాయలు ఒడియును. భూమినుండి వచ్చు వరుంబడిని వైద్యబోషణకొరకు వినియోగించుటకై రాయ లొక పద్ధతి వలంబించెను. తనదేయ, ప్రహ్లాదేయముల గాక మిగిలిన గ్రామము లన్నియు రెండు తరగతులగు విభజింపబడెను. అం దొక తరగతి గ్రామములు నగరికి తెల్లబడివి, పిని ముండి వచ్చునాయమునుండి రాయలు నగరి ఖర్చు యింక జీత దీగముల తీర్చియులు మొదలగు పరిజన బోషణఖర్చులను భరింపవలసియుండెను. ఆ వ్యవస్థ తెక్కలలో నీ తరగతి గ్రామములను ధండారవాడ గ్రామములని పేర్కొనువాడు. రెండవతరగతి గ్రామములకు అమర గ్రామములని పేరు. అమర మనగా, అగతియైవచ్చును కొంత వండును లేకుకొని రావల

సివదనే నిబంధనయైన—చిన్న వాఱలకు విడుదలచేసి మిగిలిన ప్రాస దొర గావర్త విధియను గావించిరి, ఈ యర్థమునే చేరు చెప్పక పంగవించినారు, మూర్ఖారాయాంధ్ర నిఘంటు కర్తలు. అమరము యెరవుపాలు, పాల్వముండి స్వీకరింపబడినది. అప్ర అనగా ఉత్తగువు, అజ్జ యని యర్థము. దశ వాయుకులకు రాజా కొన్ని నిబంధనలయినది నిచ్చు భూమి కీ కారణమున అమర మనియు నమరమా గాన మనియు పేరు వచ్చింది. అమరభూములను గొప్ప వారికి అమర వాయుకులని పేరు, ఇట్లు రాజా రాష్ట్రమును వాయుకులకు అమరనిబంధనల ప్రకారము బంచిపెట్టు పద్ధతికి అమర వాయుంకరపద్ధతి యని గాని లేక వాయుంకరపద్ధతియనికొని పేరు. అమర నిబంధనలు ముఖ్యమైనవి రెండు. ఒకటి క్రానుగారు చెప్పినట్లు వలసి వచ్చును దీక్షిత సంఖ్యల గూర్తెవరదాని బలములతో గూడ యుద్ధకార్యమునకు వచ్చుట, రెండవది నిర్దిష్టమైన భవ సంధియనును వృద్ధులను గర్భముగ చెల్లించుట, అమర గ్రామముల వాయుకులైచ్చువచ్చుకు రాజా మిలిమిలో యారాదని కృష్ణరాయలు కావించి యున్నాడు. మతీయు నమర వాయుకులను స్థిరముగ నొకపలమున నుంచినారాడు. వారి యమర మగాన ముల దిలదుగ నాడుమం దెడిచి. కావున వంశపారం పర్యముగ నమర వాయుకులకొక పేరు నేలుటకు గాని యందు వను యధికారమును నీరముగ నెలకొల్పుటకు గాని సాధ్యమయ్యెడిది కాదు. ఇందువలన రాయ సామ్రాజ్యము వందవర వాయుకుల చిరకాలము ప్రబలంబుకు నిలుచేకపోయినది. కాని రక్కసి-తంకడి యుద్ధానంతరము రాయసామ్రాజ్య పరిస్థితులు మారి పోయినవి. రాయలకై జీతము బలములన్నియు నను నెను. క్రొత్త దీక్షితులను గూర్చుటకు వలసిన దనము రాయధండారమున లేకపోయెను, కావున రాయలకు అమర వాయుకులను దిన గూర్తా నిబద్ధులను నేయ జాలు కిక్కి లేకపోయెను. తత్కారణమున అమర వాయుకులు పెచ్చు పెరిగి తమయర సిమలయందు నెలకొని చూతల సంస్థానములను స్థాపించిరి. ఇట్లు వెలువడిన చూతల సంస్థానములలో ప్రబలమైనవి ముగ్గుర తంజాపుర లింది వాయుక రాజ్యములు.

ఈ రాజ్యస్థాపకులు తొలుదొల్ల తిక్కన అమర వాయుకులవలె రాయలకడిమిండి కొన్ని గ్రామములను వాయుంకరముగ బడినవారలె. రక్కసి - తంకడి యుద్ధానంతరము రాయ సామ్రాజ్యమున వలయుండిన యారాజక స్థితిని పందిర్పవలయుకొని తమ కిక్కి సామర్థ్యములవలన జట్టుపట్టు నుండిన యమర వాయు

కులము అయింది విస్తారమున రాష్ట్రముల వాక్రమిం
చుకొని రాయలవారికి ముంగరాని కడుదైరి. జీర్ణ
కర్ణాటకామాజ్యమును మునకుర్తినింప గంకణము కట్టు
కొన్ని తిరుమలజేవరాయలకు వారిని దిన యధికారము
క్రిందికి చెప్పుకొనుటకు శక్తి చాలకపోయెను. ఒక
రక్కె యెకల పింజగూత్రము, ముజ్జియొకప్రక్క
సామాజ్యధిపత్యముకొక కలియరామురాజు పుత్రుడు
తిమ్మరాజు కుట్రలు. ఈ పరిస్థితులందు విజయనగరము
నుండుట క్రేయస్మరము గావని రాజధానిని పెను
గొంపకు నూర్చి రాయలను ఇంట నివేశించి యుచికి
జూచెను. ముజ్జియు నమరవాయకుల వంపియు దిన
కవహాలురుగ జేసికొనుటకు ఎవ్వరాక్రమించిన సీమ
లకు వారే స్థిరమైన ప్రభువులని యెప్పుకొనెను.
అంతట అమరవాయకులై యుండిన మధుర తింజా
పురాధి నాయకరాజ్య స్థాపకులు వాసుమతిసామంత
రాజునిచ్చు నులకు ధరించి తమ ఇమనీసుల చేల
గడగిరి. రాయసామాజ్యముపై నెత్తివచ్చు క్రేమపు
తెల్ల గుత్తర దిగ్విజయమునెయి వచ్చుటచేత వారి
తామ సామ్రాజ్య రాయల యేలుబడి క్రింది జేకమునక
విగిరివేసి. ఆత్మసంరక్షణార్థము వారిలో దిన యావచ్చు
కది వివియోగించి పోరావివలసి వచ్చుట
చేత యుద్ధభారమంతయు రాయలపొదివే బహు
ముంపిరి. దాక్షిణాత్య నాయకరాజులకు యుద్ధము
జేయవలసిన యావశ్యకతయు శత్రుభయమున జేక
పోయెను. సారవంతములైన రాష్ట్రములనుండి వచ్చు
వాయుమును యాశ్చర్యముగ వచ్చిపెట్టుచు వావావిధ
భోగముల నమర్చింపుదు నిరంతరము నుఖ సంకథా
విశోదంబుల గాలము గడపుట కనకాశ్రయ గల్గెను.

తురకల యుపద్రవము రామరామ ఆంధ్రదేశ
మున దుర్భరమైపోయెను. తిరుమలజేవ క్రింగగజేవ
రాయలకాలమున విజాపుర ముగము పెనుగొంపపై
జేకు వర్యాణములై నివచ్చెను. గోల్కొండ ముగము
గొంపకిటి రాజ్యము వాక్రమించుకొనుటకు కాక
యడయగిరి కంపనవోలురాజ్యముపై బలమారు పంపి
యోత్రలు సేయ సారంభించెను. కొలలు గొల్లలు
మితిమీరినెను. జేవాలయాల దొంగిడి పోయెను,
పెక్కు నాశమందెను, దేశమున జక్కలికాండ్రు
ప్రవరిరి, గ్రామములు పరమరామక్షితి యాయెను,
తెరులు పర్యవసములు గోలుపోయిరి. సేన్యవాద్యము
నేయు జవసంఖ్య సన్నగిల్లెను, ప్రైవచ్ఛల బగ్గియై
పోయె. ఈ పరిస్థితులలో జనులు చురు జన్మస్థానముల
నుండిలేక జీవిత్యాగముజేసి దక్షిణముంచిరి నాయక
రాజ్యములకు నెలలలు పోయిరి. ఇట్లు వలసపోయిన

వారిలో రాయద్రుతి అగ్రహారాధికముల పడక
యెదు వేదాధ్యయన పితరు యజ్ఞాది పురిక కర్మ
యందును శాస్త్రపరిశోధన యందును కాలము గడ
చుండిన శ్రోత్రములను రాయ పంథావము వా
యించుకొని యుండిన విద్యార్థుని గాయకవర్తక
కలాపకారములు ముఖ్యముగ పెంపొందినవాడు. దీనికే
నాయకరాజు లాక్రియమిచ్చి జీవనాధారములు గల్గి
చిరి. తత్కారణమున వారి యాస్థానములు పరివృత్తి
పీకములై యాంధ్రగీర్వాన సాహిత్యములకే కాక చరిత్ర
కళలకును దానకములై విలసిల్లిపది.

2

దాక్షిణాత్య రాజ్యాయులయొక దంబాపురు
మధుర సంస్థానములయందె యొప్పుతలైన నాజ్యాయ
చరిత్రకావలు జెప్పుదును. ఇది సరికాదు. తింజా
పురు మధుర సంస్థానములునాక ఆంధ్రరాజ్యము
మధురవందిన తావులు ద్రావిడదేశమున ముజ్జి కొన్ని
కంపు. ఆంధ్ర పురుక్కోట యొకటి. ఈ సంస్థానాధి
పతులొండులునాను; సుద్ద ద్రావిడులు; కాని గంధ
రదిన మూలమునను కది పోమగల్గెను జీరు చేసిన
యాంధ్రభాషాసేవ సంస్కరణీయము. విజయ రథు
వాసుడు, ఆంధ్రకరికల్పధూజులు; రాయరథు
వాసుడు దొడ్డి కది, రసిక శిఖామణి. పార్వతి పరిగ
యమును చక్కిరి కబ్బమును విరచించెను. ఆంధ్ర
భాషార్థవాది బహుళ గ్రంథకర్తయైన మరుదువాటి
చెంకన ఇతివి యాస్థానము నిలకరించెను. చెంక
రాజధానిగ తుండీర మండలమును బాలించిన యాంధ్ర
నాయకరాజులను మత్తభాషావిశ్వద్వికి దొప్పించి
వారల, నాయకయుగమున జలసిన కవుల నేమిలు
తుండీర ప్రభువులచే పత్కారమును బడినెట్లు
తేలియవచ్చుచున్నది. “కర్ణాట తుండీర వాకవాంఛ్య
ప్రముఖాధిల మండల మండలాఖండల దర్శినుతి
వీంధుర...రత్నాంబరాది వస్తు...విభిల విభ
ణుండి”నని గగనవర్త వంకట కవియొ; “వాకవాంఛ
చిహ్న భామరీపథి చెంక వరలేంద్రు వాస్థాన వసుధ
యందు, ముంతుకక్కె”నీ తిరువేంగళార్య కవి
శిష్యుండునని ఋగ్వేద కవి వంకటాంబరయొ
జెప్పకొని యున్నాడు. ఈ తిరువేంగళార్య కవిచెంక
వరవిప్రువాయకుని యాస్థానకవి యని పో
యెన్నది. ఇట్లు తుండీర ఖండిలాధిపతులచే పత్కార
ములను పదివేతిమది చెప్పకొను కవులు ముజ్జి కొంపలు
గూడ గలరు. కావున తింజాపుర మధురాధిపతులచే

చెంజిదోరలును జంధ్రభౌమను జోషించిరనుట తెల్లము. కాని చెంజి సంస్థాపకుడన రచియింపబడిన గ్రంథము దెవ్వియు నింకను బయల్పడలేదు. కువల యాశ్వచిరిత్రను రచించిన సవరము చిన నారాయణ రాజు చెంజి రాజు కుటుంబమునకు సంబంధించిన వాడని యెందుటకు గోంఠ యతకాశముగలదు. *

రాజీనాథ్య ప్రభువులైన ద్రావిడ జేశమునం బాంధ్రభౌమను చెంపందించినను, 'మధుర సంజా పురనాయకులభాషాసేవ సంప్రదనీయము. మధుర నాయకులకంటె దంజాపురప్రభువులు వాసికెక్కిరి. తొలుదొల్ల భాషాభిసాసము మధురనాయకులకు

* సవరము చిన నారాయణ నాయకుడు కువల యాశ్వ చిరిత్రను దన పితృప్ర్యుడైన సవరము నారాయణరాజున కెంతిరిమొసగెను ఈ నారాయణరాజు "మణి నాగనగరకాంత" డని వ్యవ్యంఠితులలోను, "మణి నాగవల్లన బ్రీతత ప్రభుత్వోజ్వలు" డని ప్రథ మాశ్వాసాంఠమునను తెప్పియున్నాడు. ఇందువల్ల సవరము నారాయణరాజునకు మణి నాగపుర వరాధీశ్వరుడను విరుదండెనరి తోచుచున్నది. ఈ మణి నాగపురముతోటి సంబంధము చెంజి నాయకులకును గలదు. శికాపము 1592 నకు నరియగు (క్రి. శ. 1670-71 సం. న చెంజి వరదప్పనాయకు రామేశ్వరమునండి మఱివచ్చుచు మధురజిల్లాలోని తిరుప్పరనో గుఱమును గ్రామమున వ్రాయించి శిశిరాప నములలో దను పూర్వకు తిరువదయైదు తిరుముంకు ముందు ఆగ్రావ ర్తములోని మణి నాగపురమునండి విజయనగరమునకు వలసవచ్చిరని చెప్పియున్నాడు. (ARE. 860,861 of 1917) చెంజి నాయకులకును సవరము వారికిని విప్ల మణి నాగపురముతోటి సంబంధ సంధుల తెప్పరికిని లేదు. కావున సవరము వారును చెంజి నాయకులు సేక కుటుంబ మునకు చెందినాడు కావచ్చును. అనునది, కువలయాశ్వ చిరిత్ర చెంజినాయక రాజ్యమున దుప్పరిల్లిన కావ్య మని చెప్పవచ్చును.

ఈ సంవత్సరమున చెంజి వరదేంద్రునిచరిత్రను గొంచెము తెప్పవలసియున్నది. ఇతడు చెంజి వంకటప్పనాయని శిష్యుడు. వంకటప్పనాయనికి బుద్ధిసంపాదకుడైనను, కావున (క్రి. శ. 1645 మార్చి 18 నాదితకు దివింగతుడైన పిమ్మట వరదప్ప నాయకుని గల్గియొక్కెను, (క్రి. శ. 1649 జనవరి 18) యందు విజాపుర వంశనాయకునకు చెంజిని వైరము నుంచెను, (N. Macleod: De Oost Indische

స్వాభావిక మైవల్లగపడెను. తంజావురాధిపులతో తోటిసేయ వలవలచుకొనిన నునిది కేషముగ నొకె డిని. మధుర నాయకులలో భాషాబోషకులని సేవం దినవారు ముగ్గురు. మొదటివాడు (క్రి. శ. 1628 మొదలు 1659 వఱకును బ్రజాపాలన మొనర్చిన తిరుమల నాయకుడు, ఇతడు తింగనమభి కామేశ్వర కవికి శిష్యుముకొ నునిచ్చి నిలిచివుత్తర చామరాళి చికాకన కొందాళికొది రాజీపచారముల తేసి సత్కరించెను; సంగీతనార్యభాముడని నతికెక్కిన ముప్రసిద్ధుడకర్త శ్మేరియచే దన కేర బదిములు జెప్పించుకొని బహుళకరించెను. ఇతనివలెనే ఇతని తమ్ముని పుత్రులు చొక్కనాథ వరపతియు ముద్దిరి

Compaghie alle see moge dhied, Vol II, pp 186, 407). ఇంతటితో చెంజి నాయక రాజ్య చరిత్ర సమాప్తమయెను. కావున తిరువెంగళార్యకవి చెంజి వరదేంద్రునిని మంతు కెక్కివరి (క్రి. శ. 1685 89 మధ్య కాలమున వైయుండివలయును. పై నుదాహృతిములైన తిరుప్పరనో గుఱ వాసముల నాధారపరచుకొని జయంతి రామయ్యపంతులుగారు వరదప్పనాయకుడును తిరువెంగళార్యకుడును (క్రి. శ. 1670 ప్రాంతము నుండిరని చంద్రారామాయణ శీలి కయందు వ్రాసియున్నాడు. వరదప్పనాయకు రాజ్య ప్రస్తుడైన పిమ్మట మధురనాయకుల నాశ్రయించి తిరుచినాపల్లి యందుండెను. చొక్కనాథ నాయకు డిదిని నిజ రాజ్యమున బునః ప్రతిష్ఠితుని జేయుటకు ప్రయత్నించెను కాని సాధ్య పడినాదు. (See History of the Nayaks of Madure, pp. 155-6) ప్రవాళకాలమందు వరదప్ప నాయకుడు దన యాస్థానమున కవులను బోషించెననుటకంటె రాజ్యకాలమున కెవల కాశ్రయ మొసగెనని తిలం చుట సమంజసము. కావున తిరువెంగళార్యకవి 17 వ శతాబ్ద మధ్యము నరిది శిష్యుడు బుక్కడ కవి వేంకటా చలపతి యా శతాబ్దోత్తరార్థమునను నెరిగిరని యెందుట యుక్తము.

సవరము నారాయణరాజు వరదప్పనాయకునకు సమకాలికుడే. (క్రి. శ. 1680 మొదలు 1642 వర్యం తిను కర్తాట నాద్రాజ్యమును పాలించిన ముమ్మడి వేంకటపతి రాయల కీరి దాశ్రయము. 1688 వ సంవత్స రమున తంజావురు వింహసము పెక్కిన విజయరాఘవ నాయకునిచే వందజిల్లారు యుద్ధమున నిలిచి బరా జితుడాయెను. కువలయాశ్వ చిరిత్ర సమయత చిన నారాయణ నాయకుడును నిప్పటివాడే కావలయును.

గిరియు భాషాపాదములు. చొక్క నాథుడు కామేశ్వరి కవిత్వాశ్రయమొనరించే కాల గ్రంథరచనకు యుద్ధింపబడినది. తిమ్మనకి ముద్దగిరి సంబంధములేదు. అతనికి నేడు ముద్దగిరి కామేశ్వరికవి గ్రంథ రచనకు ప్రోత్సహించి యుండిన సత్యభాషా సాంస్కృతికుడు ప్రాయశఃపి యంగీకరించు గొనెను. చొక్క నాథ నాయకుని రాణి మంగమ్మయు గ్రంథ రచనకు గారణభూతులైరి. ఆమెను భాషాభివృద్ధి చేసెను; కవులకాశ్రయమిచ్చి వారిని కావ్య రచనకు బురికొల్పెను; వ్యయముగ గత్యుత్తము కాదు. కాని యామె చేరినందు గ్రంథములు విరచింపబడెను. మంగమ్మచే సత్యభి సంబంధించిన సంబంధము కవి యొక్క దామెను బూతులు దిట్టము ముద్రమంబా ప్రంశ్యులైనామను, మంగమ్మదండకమును తెంకుగ్రంథములను రచించెను. ఎక్కడ నేమి?

వాక్యయవదంబును తావు సంపాదించుకొన్నది; భక్తికాలు మహారాణి మంగమ్మ. భాషాపాదమైన ముగంబానామలూ పైగ్రామముకు మహారాణి మంగమ్మ మమముకు విజయరంగ చొక్క నాథ నాయకుడు. ఇతడు కవిసమైక్యమును, ముద్రాపత్యములైన కవులకే కాశ్రయమొనరి వారిచే ముద్రాపత్యములను రచియింపును విద్యావికాసముల విద్యాంశుల గొప్పది కాలము గడిపునాడు. విద్యార్థులకు కవిని కావ్యమును సాంబంధింపజేయుటకు తియ్యును, సంగీత సాహిత్య సంస్కృతాంధ్ర కవిత్వవిభజనాదును విద్యాభివృద్ధియైన గోవిందయా మా త్యు పైగ్రామవాసి సత్యము విహించువాడు. విజయ రంగ చొక్క నాథ నాయకుని యాస్థానమున పండిత కవులలో సమఖము సంకట కృష్ణవృథానామకుడు, శేషము వెంకటపతి, నలగత్తాడి కృష్ణయ్య, ముందు రై వేంకటాచలకవి ప్రముఖులు. రిరుగాక పింగళాద్వైత మునుకు తిరుమల కవియను యక్షగాన కర్తయొక్కడు విజయ రంగ చొక్క నాథుని ముప్పవకు పోతుడాయెను. విద్యాభివృద్ధియే విద్యాంశులను గవిత్యములను, నాటక కర్తలను తేరదీసి వాక్యయమును తెంపరించిన దాక్షిణ్యార్థాంధ్రగాయక రాజులలో విజయరంగ చొక్క నాథ భూపతి కవివతివాడు.

వాక్యయ పాదములందు గ్రంథరచన యందేమి యొక దాక్షిణ్యార్థాంధ్రగాయక రాజులచే కాక ఆంధ్రదేశ విద్యప్రభుత్వమున కధికరించిన వారు తంజావూరాంధ్ర స్థపాలురు. తమనాథనాయకుడు తిరుమలకవిమను దింబాత్రాను సంపాదములం తాంధ్రభాషకు ప్రాముఖ్యము గలది లేదు. తెద్యవృథానామకుడు గాని యదుర్వికృత నాయకుడు విద్యాభి

వృద్ధులుగల దొంగల గవ్వంపడు. తమనాథ నాయక దాక్షిణ్యార్థ భాషాపాద చెప్పినట్లు. విద్య విద్యాంశుడు, సంగీత సాహిత్య విభాషకు, ఆంగీకారములు తెంటి యంగును, సహజ వాక్యముతో గవిత్యములు చెప్పినట్లు ప్రభుభాషాంధ్ర కవి జనాకరియను, తనామ్యు, కనాపాదము మునుకు. పితామహుని బాధాకార్యంబులను "తమనాథుడా—తంజావూరు నాయక రాజు—తెద్యమను నాయకమున. అయిన యంత నిరుదయంతి రచింపకు. ఆర్యక్షకాంధ్ర రాజ్యశింశ్రుత్వము తెంటి పద్మమో, సంగీత సాహిత్యములయందు ప్రవృత్తురంగుడు. సంగీత మద్రా గంపమును రచియించువారికి గావమీయను, గొప్పాది జగరయొడి పరమాపామనెంత యవలంబ గోచించెనయంతి ప్రవృత్తో "జయంతేవేద" "వాదాంధ్రము" అను రాగములను కవి చెల్లెను. విజయనగర నాటకజ్యమునకు కృష్ణనాయకేటిగొడ్డో తయిన వింజనాథుని వాక్యమునకట్టి వాపని చెప్పవలెను.—(మా. కొండెలు తంజావూరు కవులు, పండితులు, మ్రాదరా కాదు, 1948, పుట. 198).—తమనాథ నాయకుని యాస్థానమున ఆంధ్రకవులను గవయ్యయును, పద్యములను రచింపి. వీరియందు చెయ్యవలెనెంకట కవియొక్క స్వస్థా స్థితియు యఖ్యులు మధురవాణి రామ భద్రాంబులను కవయ్యులగువులు సంస్కృత ప్రాకృతాంధ్రముల గవయ్యులు చెప్పగలవారు రెండునాథుని యాస్థానము నలంకరించియుండిరి; కాని పిమ్మి తెమ్మను ముగ్రంథములను రచించిట్లు కావరాదు. తమనాథ నాయకుని ముగ్రంథముల తెంటిలోపల సంస్కృతము ప్రయతిరము, కావ్యక విరచి యాస్థానమున సంస్కృత రచయితల మండిత ప్రాధాన్య మాంధ్రకవులను లేకవాయువది. విజయనాథులని యగమముతో నీర్ధిరి మ. తెను.

తండ్రికి దగిన మహానుకు విజయనాథులను, ఆంధ్రసాహిత్యమున దుష్టియందుండుకొని యాచిత తండ్రిని మించినవా యని చెప్పవచ్చును. విజయనాథుల ప్రభుభాషాంధ్రమును, ఆంధ్రగీర్వాణములు తెంటియందును ఆర్యవేద విద్యాంశుడు, విద్యార్థి కవిరామిర్యానక సార్యభాషాపాదసాంబంధి విరాజయన చరణాంధ్రావాడు, గావకా వికారమును, రచనాదు, తనామ్యును, విద్యార్థియును, కవిస కృష్ణాపాదము. గీర్వాణభాషా వికారయైనను సంస్కృతాంధ్ర రచనకు బూనుకొనలేదు. వాలమలల గారు, ఆంధ్ర మండలి మాలిమలల. రాజ్యమేలిన నలువది యందును విరంతిరముగ భాషాపాదయందు కాలము గడిచెను.

కావ్యములు, నాటకములు, శీర్షములు, పాటలు, పద్యములు ఇక్కడినీ చించెను. అతని యంప్రేమ నమరీ యుండెను సాహిత్యరాయ పెండ్లార నుతని విద్యావైకారవ్యయము ప్రకటించుచుండెడిది, కొలవు మాటలు పాటవిరాళములను మే. ఆంధ్రు:—

“భారత సంగీత పాహితీ ప్రముఖ విద్య
లాక్ష్మణులు గన్తు చందాన విజయములు
సరస ముకౌతపత్ర చామరము లమర
వివిధ విరుదాంక నాద్యముల్ వెలయివిద్య”

కొలవుదీరి, విద్యావిశోదముల ప్రోత్సాహము పాడు. నాట్య గాంధర్వ విద్యలందు ప్రోత్సాహన చంద్రశేఖ, మాపవతి, వంశక, మాణి, కోయలవల్లి, లోకనాయక, కళశేఖ, రత్న గిరి, భాగీంధ్ర మున్నగు విలాసీనీమణులు నమ విద్యాకళలను ప్రదర్శించి యానందాంబుధి వోలగాడించువాడు. విజయరాఘవుని కొలువుమాటములకు ప్రధానంగమ కారణాధ్యక్షము.

సోమశేఖర కర్మగారు వచించివట్లు “విజయ రాఘవుని కాలమున జింజాపూరిరాజు కొలువుమాటలు విజయగా గమలపండువునీయు కారణ నాట్య ముందన మే. సంగీత నాట్యములందు సయితము విజయ రాఘవుని చందా జీవన చేయు. అతడు వడరవితులకల్ల వాయకుడు”-(శి. రఘునాథ వాయుకౌఘ్యదయము, రఘునాథాధ్యక్షయము. పీఠిక, పుట. 89.)—కావున కవి పండిత భవమును బోలి, సంగీతనాట్య విద్యలలో గడిచిన కళా విభారదురైల్ల చమ విద్యా కౌశల్యమును జూపి “సాహిత్యరాయ”ని మెచ్చించి సత్కారమును బడయుటకా కొలువుమాటములకు నూనవారు. విజయరాఘవుని కాలమున జింజాపూరాస్థానమున వెలసిన కవులలో కేంగల్యకాళికవి ముఖ్యుడు, ఇతడు కవిహక్రుడుగాడు. కవిత్వముందువలె

గాంధర్వ నాట్య విద్యలందును నిపుణుడు. రఘునాథుని కాలమునుండియు సంస్థానము నలంకరించి యుండిన రామధీరాంబ, కృష్ణాజిమెదలగు కవయిత్రులకు విద్యా గురువై విజయరాఘవుని మన్ననకు సాక్షుడైనాడు. కాళికవిగాక విజయరాఘవునిపుత్రుడు మన్నాడువునును కోశేటి దీక్షితి, పురుషోత్తమ దీక్షితి వేంకట సోమయాజులను యక్షగాన కృతులను రచించి నాడికెక్కిరి. సంగీత సాహిత్య విద్యలందు చతురులై విజయరాఘవుని యాస్థానమునకు చేరు తెచ్చిన కవయిత్రులలో జంద్రశేఖ, కృష్ణాజి రంగాజులు ప్రముఖులు. మొదటివారిద్దరి కవిత్వాకాశలమును కాళికవి విశేషముగ ప్రశంసించియున్నాడు. చంద్రశేఖ సామాన్యరాలు గాడు.

కాని చంద్రశేఖయు కృష్ణాజియు వాత్సారికముగ నమ విద్యావార్యమును ప్రకటించి సమకాలికుల మన్ననలచే దృఢులైరి కాని కాళికరీర్షి నోరి గ్రంథ రచనకు గడనిన బుగపడు. వాగ్దేయకాంక్ష చారీరమువలె కీరి విద్యా ప్రకారవ్యయంతయు నవిపాద లేక వాసివోయినది. రంగాజి వీరియంతటి జాగ గాక పోయినను పాండిత్యమునను గవిత్వ ప్రేమగ్రమునను పీఠిక దీనివోయినది కాదు. తన సామర్థ్యము సంతటిని కావ్యవిద్యాగమంబె వినియోగించి, బహు గ్రంథ కర్తయై యాంధ్ర కవయిత్రులలో వర్ణున్నది స్థానము నాక్రమించినది. రంగాజి విజయరాఘవునికి గరము ప్రయురాలు. ఈమె కాతడు గవితాభిక్షేపము చేసినల, “అమృతవిజయరాఘవిసార్యభాసు గుర్యపత్ని యై రంభదీక్షితి రంగాజమ్మ” యని ప్రకటించుకొనినది ఇది సంతోయాప్తయము. రఘునాథనాథుని భార్యలమని చెప్పకొనిన మధురవాణి, రామధీరాంబలవలె నీమెయు వాదవదిత యగునెయి! ఎవ్వ తెన్నెన నేమి! కారణ కలాక్షములకు నుర్రయై పదియారై నమరీ కెక్కినది.

స్త్రీల గేయ కథలు

‘కృష్ణశ్రీ’

స్త్రీతామ్రవారి అలక, పీఠ భుజియవంటిది విశోధ
 కథాగేయాలు, మన జీవితాలలోని సుందర పన్ని
 మేరాలలో పురాణవృత్తుల్ని ప్రవేశపెట్టి రచించి
 నట్లుంటాయి. వీటిలో చెప్పకోదగినంత కథగానీ,
 అర్థించగలిగినంత రచనగానీ కనపడవు. కాని పురాణ
 కథల్ని, చారిత్రిక గాథల్ని, ఆనుగుతిగా వచ్చే
 గాథల్ని వస్తువుగా పెట్టుకుని రచించిన గేయ కథలు
 చాలా ఉన్నాయి స్త్రీలపాటలలో. వీటిలో రచనా,
 సంజీవనా ప్రత్యేకంగానూ కనపడతాయి, కలిపి
 కనపడతాయి. రచనాభాగము గొడుగూ సంజీవ
 ప్రధానమూ ఆయన గేయాలు.

వ్రతాల పాటలు

ఇవి కేవలము ప్రభుసమీపంగా వ్రతాలు చేయ
 వలసవల్ల కలిగి ఫలితాల్ని వర్ణింపబడుస్తాయి. బాలాం
 త్రపు వెంకటరావుగారు ‘స్త్రీలవ్రత కథలు’ అని
 మూరింటిని సంపుటికరించి ప్రచురించారు. అందులో
 వదింటికి పాటలున్నాయి. కామేశ్వరి వ్రతానికి
 బ్రాహ్మ కుక్రవారానికి కూడా పాటలున్నాయి.
 ఇవన్నీ రిక్కిన స్త్రీల పాటలవలెనే ‘రికటరీక’లు
 నాలుగుగాని ఎనిమిదిగాని ఉన్న పాదాలతోనో,
 ‘రికటరీక’లు నాలుగో ఎనిమిదో వున్న పాదాల
 తోనో, ద్విపదలతోనో వున్నాయి. ఆవృతాలు నాలు
 గున్నా ఎనిమిదున్నా చివరికి ఆవృతిమూలమట్టుకు
 పాహిత్యాక్షరాలు నిండుగా వుండక బ్రాహ్మ మంగళ
 వారము పాటలోలాగ ఒకే ద్విరాక్షరముతోనో, చిట్టి
 బొట్టులోవలె గెండు ప్రాప్యాక్షరాలతోనో, చిల్లి
 చిల్లి నోములోవలె గెండు ద్విరాక్షరాలతోనో
 ఉంటాయి. ద్విపదలలో వున్న పాటల్లోవిమాత్రము
 నిండుపాదాలే. అయితే ఒక్కొక్కప్పుడు ఈ ద్విపద
 లలో మామూలు ద్విపదపాదాలకి మారు నాలుగు
 ‘రికటరీక’లు గల పాదాలకూడా ప్రవేశిస్తుంటాయి.
 (అన్నయ ముట్టని ఆదివారాలకథ, లింగదాస కథ

మాపిండ్రి) కాని ఏపాదాల ‘కాపాడము’ వేరు. జంట
 పాదాలంటే గెండ్లిపాదము చివరికి ఆవృతిము నిండు
 అక్షరాలతో వుండదు. ఒక్క పెండ్లి గుమ్మడి గొరి
 నోములో మాత్రము

పెండ్లిగుమ్మడిగొరి చేరక్క పట్టింది
 ఇండ్లవాకిండ్లలో పెరుగు కల్యాణాలె

అని ఎనిమిది నిండు ‘రికటరీక’ ఆవృతాలు
 కనబడుతున్నాయి. ఇలా వుండవలసిన చాలా
 అరుదు.

వీటిలో యథులూ ప్రాసలూ తిప్పకుండా వున
 తాయి. వచనములోనున్న వ్రతకథల్లోకూడా అవసా
 దివసా యథులూ ప్రాసలూ పడుతూనే వుంటాయి.
 కనుకనే పెదవరి గారి దీవినోము కథలో యథలి ముత్తైదు
 వగా వచ్చిన పార్యరీతిని

‘బుద్ధిమంతురాలై పుణ్యకాలినీవేగా..

ధీశ్రీశ్రీదేవున్న భాగ్యకాలినీవేగాని

అన్ని సభయలు గల యవృద్ధకాలినీవేగాని

గర్భిరోషమున్న బ్రిగవడుచున్నావు కాంతా.

అంటుంది. అంగరంగాల నోము కథనిండా
 యథులూ, ప్రాసలూ, విరివిగా వున్నాయి. ఇంకొక
 మించిన రచన కనబడదు వీటిలో. ‘మాచేటి
 పద్మిను’లో ఒక్కరాదిలోమాత్రము సాయంకాల
 పద్ధి

మాచేటి పద్మమ్మ పట్టేటివేళ

ముగ్గుల తామర్లు పూసేటివేళ

కాకరాపువ్వులు పూసేటివేళ

కడివలతో నువకమ్మ తెచ్చేటివేళ.

.....

అని ఒక్కని స్వభావాంతో కనబడుతోంది.
 బ్రాహ్మ మంగళవారపుపాటలోని

‘కంభ్యరపుక్రుసి గాజవతానసి
పార్వతీరవయసి భక్తిగోమా’

అనే పాదార్థము గణనిర్ణయము చేసి, సీతపద్యము దిగవల్లి పాటల పోషానాలో ఈ పాట కవిపారి దన్నాడు. కీ! కీ! తేమమర్తాజగోపాలరావుగానుటం లే ఇది సమ్యక్కు పూర్వపు పాట అని వారి అభి ప్రాయము. ఈ పాటలు ‘కెటకెట’ అనే అయిదక్ష రాల ఎనిమిది ఆవృతాల పాదాలతో వుంటాయనీ, చివరి ఆవృతము, సాగదీలికే రెండో పాదము పాట వరకుతో అందుకోడానికి నిలుగా ఒక దీర్ఘాక్షరము తోనో, రెండు ప్రాస్వాక్షరాలతోనో, రెండు దీర్ఘాక్ష రాలతోనో ముగుస్తుందనీ గ్రహిస్తే, ఈ చివరి ఆవృతానికుంటే తిక్కున సాహిత్యాక్షరాలమీద ఆధారపడి గణనిర్ణయము చెయ్యవలసి వుంటే పోనీ పడుతుంది. అయితే, సమ్యక్కాంతం వాడుకలో నుండి (నేమలపాడి కవి ‘మీనమాదము’ వంటి) సౌరమానవునాపాల పేర్లుకాక చాందమానవు క్రావణ, ఇత్యాది మానాలే వీటిలో కనబడుతుందిదాన్ని బట్టి, బసవేశ్వరుని వీరశైవమత విశ్వాంధళము తిర్వాకే పేరి పేన ‘బంగమావరాలూ’ వీటిలో గోచరించడాన్ని బట్టి, ఈ పాటలు మహా అయితే 18, 14 కతావాల కంటే పూర్వపువి అయిఉండవలసివోంది. ఈ పాట లన్నిటా కనబడే ద్వైపవరణలూ, వీటి శైవ వాతా వరణమూ, వీటిలోని ప్రాహ్లాదప్రాజలూ మాత్రే ఇవి కన్న దక్షిణపు వీరశైవముతో కాక, పండితారాధ్యులూ, పాల్కురికి సోమనాథులూ వేదవ్యుత్తర వీరశైవంతో, స్త్రీలకు అంతువరకు లేని ప్రత్యేక భూజాధికారం కలి గించడానికి అనవరించా యెమో అనిపిస్తోంది. ఈ ప్రతాలు వాలుగుజాతులవారు పట్టడానికి నిలుం డడమూ, ‘చాకలిబాలి’ వంటి (మడివేలు మాదయ్య పద్యము) వారికి ప్రత్యేక గౌరవాలు ఇవ్వడమూ గను విందినా వీటి శైవబాంధవ్యము కనబడుతుంది. “నోచిన నోములకు గోరియే కర్ర” అన్న గంగాగోరి పంచాదింబోని శివవాక్యముకూడా ఈ అభిప్రాయానికి మద్దతు.

ప్రతాల పాటలు చెప్పిన తర్వాత గోవింద నామాలు చెప్పిలేమో. వీటిలో కెటకెట అనే రెండు ఆవృతాలతరవాత ‘గోవిందారామ’ అనో, గోవిందా అనో వచ్చితిరాలి కవక కల్పనకి అంతగా దోపిరి తిరగదు. కేవలము రామాయణకథల్ని నెమరు చేయించడమే గోవిందనామముల ఉద్దేశం. కొంత గోవిందనామాలు కాంతా లేవి కథనీ, శ్రీ గోవింద నామాలు రామలక్ష్మణ భరతిశ్రీకుంజుల వివాహ

మునూ, పెండ్లిగోవిందనామాలు బాలకాండమునూ, అదివి గోవిందనామాలు అయోధ్యకాండము మొదలు యుద్ధకాండమువరకునూ, నేకుగోవిందనామాలు సీతా రాముల అయోధ్యా ప్రయాణాన్ని వర్ణిస్తాయి. వీటిలో అక్కడక్కడ మెరిపే తగుకు లేవో కొద్దిగా వున్నా మొత్తముతా పాధారణ కథనమే. ఘటవలన్ని మన పెళ్ళిళ్ళలో జరిగేవే. బుగ్గపట్టడగిర్నించి, యంత్రాయత్రాల బాగలేకుండా జరిపించేవారు రచయిత వీపాలుల్లో. ‘శ్రీ గోవిందనామాలలోనూ, పెండ్లి గోవిందనామాలలోనూ, దశరథుడు ‘లంకాపురి’ బాణ సంచా కార్పించాడట! నువ్వేమిట (ఎవరో) మూత్ర ధారం పోసేటట! సుగ్రీవుడువచ్చి లాజలుతూని లాజ కట్టుచు వున్నప్పున్నాడట రాముడి పెళ్ళిలో! ఈ రామాయణగాథలన్నీ విన్నోదార్దమే. ఇవి స్త్రీలే రచించివుండినా వుండవచ్చు. వీటిలో సంస్కరణ, మాటలపనాకికే, జటవీగుపు ... ఇవేకాక రామాయణాన్నే రకరకాలుగా వెళ్ళే పాటలూ, శ్రీరామ దండములూ, శ్రీ రామస్తుతి, చిట్టిరామాయణమూ వంటివి చాలా వున్నాయి. ‘రామాయణము పుణ్యకథ’, అది వింటే పాపాలబాతాయి; శ్రీరాముల కరుణ మన మీద ప్రసరిస్తుంది, అనే సమ్యక్మే ఈ పాటల రచ నకీ వర్ణింపుకీ ముఖ్యకారణము. స్త్రీలపాట లన్నిటి లోనూ ‘పాడినవారికి బ్రహ్మలోకము, విన్నవారికి విష్ణులోకము’ ఫలశ్రుతిలో వాగ్దానము చేస్తారు రచ యితలు. ఈ అలవాటు దేశసారస్వతములటా వ్యాపించి చివరకు పండిత వాక్యయంతాకి కూడా ప్రవేశించింది.

కల్పన వీటికంటే కొంత మేలుగావున్న పురాణ గాథల పాటలు పాదజాలపల్లవి, గజేంద్రమోక్షణ కథాగీతమూ, నామనదిరతమూ మలసీదగమూ అన్నవి నాలుగున్నాయి. వీటిలో గజేంద్రమోక్షణ బోధన గారి రచనని “విసవే పల్లవ మృదుదరణా, కరుణా భరణా” అన్న ఆధ్యాత్మరామాయణపు అపవద్ధైరని కీ ద్రవ వరుణలో తిప్పి రాశీసేస్తు కనబడుతుంది. ఉప క్రమణిక మొదలు, ఫలశ్రుతివరకు మూలములోని పదాలూ, సమాసాలూ కూడా దింపేకూ రచించడము ఎంగో కష్టపడిలేనేకాని సాధ్యము కాదు. పాదజాల పల్లవిలో నంది తిమ్మనగారి పాదజాలాపహరణగాథనే చెప్పి, “సుగమాల నగజాల తెగగీలు కొనువారు కను గవకోకింత కాంతిమొదన” నన్న పద్యభావమూ, “కవకపంజరశారకటకు బువ్వము చెట్టి, చరివింప రేలకో సరియతివుడు” అన్న పద్యభావమూ, ఇంకా అక్కడక్కడ పాదాలూ ఇమిడ్చి రచించినప్పటికీ

కథ మొత్తమ్మీద రచయితే పడినట్లున్నది. అరిగిన
సర్వభామపర్యంకము పక్క కృష్ణుడు వచ్చి పన్నీలు
ఇల్లి మరటితో విసిరివప్పడు చెరికలైలు సర్వభామని
దోరడించుము మొదలు పెడతారు. ఆమె 'వామలారా
మీరు నగవుదునివారుగాదా, ఈ వగ లెక్కడ వేర్పరచి
వారిని తిట్టుకుంది. కృష్ణుడికి ఇక్కడ అటూ ఇటూ
మెత్తిన బెల్లులు తగులాయి. కాని ఆయన గారి గడుసు
దనము చూపండి: కమలాక్షలమటలు విని నాపయ
కరుణపప్తవేలే' అంటాడు. సర్వభామకి మద్యత్తు
వచ్చిన చెరికలైలమీద ఆమె, కృష్ణుడూ కూడా బెల్లు
తీశారు. ఇప్పటిరంగము కృష్ణుడు వచ్చినప్పటికంపె
నయమెండి, సర్వభామ మాట్లాడుతోంది! ఇంక
ఆమెని అలకతీర్చడ మెంతసేపూ? ఈపాట...

శ్రీకృష్ణం, దోకనాదూ,
శృంగారా, హనుంజె,
ఓటతక ఓటతక, ఓటతక ఓటతక,
ఓటతక ఓటతక, ఓటతక ఓటతక
శ్రీ కాంతామణి, నగదుకు, వచ్చెను,
ఓటతక ఓటతక, ఓటతక ఓటతక
చెలువయతో, దులినూ.....||
ఓటతక ఓటతక, ఓటతక ఓటతక

అని ఎనిమిదితరాల ఆప్యతలు వాలుగూ
నాలుగూ ఎనిమిదింటితో పడుస్తోంది. మొదటిభాగా
ని సాహిత్యాత్మకాలు తగ్గినదమువల్ల వైక నిరంత
రాయమై పాటగా పరిణమించింది.

వామన చరిత్రము ద్వీపదలలో ఉన్నది. ఇది
కూడా పోతనగారి వామనచరిత్ర నీడలోనే వెలుదేరి
నట్లు రసపుట్టాలలోని 'వారులువామాగాదు నే నొరుల
కగుదు' ధూములు పురములూ కనకసౌధములూ,
సింహాసనంబులూ గజఆశ్రయములనూ, యిన్ని పంప
వులూ యిట నిండియుండ, కోరితి వకవెట్టి దాసంబు
యిపుడు 'వారాయణుడు క్రిందు నేమ మీదాయె'
అన్న పాదాలు చక్కగా సాక్ష్యమిస్తున్నా, రచ
యిత సౌంతకల్పనలకూడా చేసినట్లు అంతా చదివితే
తెలుస్తుంది. వామనుడు 'బ్రహ్మాండ దుద్రులు
బ్రహ్మతీచేయ, కుంబురు వారులు గాసంబునీయ,
రంధి పూర్వసి మేవకలు నాట్లమాడ, దళి దిక్కుల
కాంతిదీప్తితో వెలుగ, కోటిసూర్యుల కాంతివేణు
గనగ, ముక్కుటి దేవతతో మురియుచూజూడి' అదితి
కుదయించినాడట. అతిని ఉపనయనవేళ, 'సావిత్రి
తాయెచ్చె మరల భిక్షంబు, గాయత్రి తాయెచ్చె

మావవసారి, శ్రీలక్ష్మి తాయెచ్చె సిరిసంపదాలు,
సరస్వతి తాయెచ్చె పరిబద్ధింబనూ, శివుడు పూర్వతి
యెచ్చె శేఖర్పు బలము, బ్రహ్మాండ దుద్రులును
కురులును మునులు, భక్తి తమ శేఖర్పు' నిచ్చారట
అందరూ! బలిని ఏమిదాని ముగిసమంటావయ్య అని
వామనుడు కళ్ళపరచివేసి నడిగితే, 'కలకల
కార్త్యంబుక రైయియితా ను మాయకలవగాను నన్ను నీకు
యందె'వని మనసులో ఆమెకుది 'ప్రసాది యాపిగు
రటగునూ' అని చెప్పినాడట... 'నలకదళము' కూడా
భారగాథ. ఎన్నడో ద్వాపరయుగవృత్తులకాధునిక
కాక, నేడు జరుగుచూన్నట్లుగా వర్ణించాడు రచ
యిత. ఈకథలోని పాత్రయలన్నీ సత్యములు. వార
ుడు ద్వారకాపురమంతా తిరిగి ఒక పోహచేసి, సర్వ
భామఇంటికి వెళ్ళి 'కులసిపూజచేసిలేమి కోయజాక్షి
నీకు వేగ నైకుంకపది వచ్చు'నని చెప్పినాడట. ముందు
జన్మములో కూడా కృష్ణుడే భర్త కావడానికి ప్రథమ
చెప్పమంటే పుణ్యద్రవ్యము చెప్పేడు. 'ఇంతకన్న
నెక్కువైనదామనున్న దెల్లమువగ నీని మించినట్టి
ద్రవ్యము నేమ యిరుగన'న్నాడు. అప్పుడు సర్వభామ
'నానాధు కృష్ణమూర్తి యెవలనున్నాని మీరు
యిచటదెచ్చి నిల్వరమ్మ' అని చెరికలైల్ని పంపింది.
తాను గలగదా ప్రతానికే తయారయిపోతూ, వార
ుడితో 'పదిని దామమిచ్చినట్టి విదితబ్రదుకు దారి
తెప్ప' మన్నది. తనకి నవ్వి, 'దామమిచ్చినట్టి భర్తను
అరిసియెత్తు కనకమిదే తిరిగి యిత్తు'రన్నాడు. ఆయితే
సరే నన్నది. తీరా దామమివ్వబోలే 'దామమిద గెదరు
వతడు దైవమమయనూ' వారడుడే దామము వట్టేడు.
'కృష్ణునెత్తు కనకమిత్తు వాడువతిని నాకు యిమ్మ'ని
తూచింది. కోటలోనున్నప్పుడు వరహాలు, మొహరీలు,
యింటనున్న పరికరములూ, పరికరములూ, యిరుగు
పొరుగుసాములూ, సత్రజత్తు డెచ్చిన యర్థిసరులూ,
యంద్రలోకమునుంచి తెచ్చిన కిషకమూ, సరకా
సురుని మూలసవనూ, అన్నభార్యలెల్ల దామకున్న
ధనమూ, (ఇవన్నీ సర్వభామయింట్లో వున్నవి)
పదిహేనువేల గోడికాకాంతల సాములూ, ద్వారకా
పురవాసుల కనకమంతనూ, 'కొండిపాడిపు ధనము
లెల్ల మిప్పబోడి తూచగాను తొగదాయె కృష్ణమూర్తి
దుడుకుచేతనూ' అప్పుడు సర్వభామ చింతనొందితే,
'పట్టంపునదియయిన భామ గుక్కోడిచిచెంతిలేరే చెప్ప'
కోమన్నాడు. ఆమె 'నోటిపంతయలవల్ల మాట లేక
పోయెగాని బ్రాలుతెచ్చ నలదికా దిజునిరైతనూ'
అనుకొని గుక్కోడిని చేరి మొక్కినది. బరిగిపది తెప్ప,
'కొండిపాడిపు కనకకాక గొప్పయర్థిసరములెల్ల నిందు

గానువేసివాడు తూగడాడెను | నావల్ల కాకపోయి
 సిగ్గుచేత హేళనవంది విన్నవించి మొక్కినాను చిన్న
 దాననూ || అన్నది సత్యభామ. ఈమె దుష్ట్యజీవీని
 'పొరు' అని మన్నిస్తుంది. దుష్ట్యజీవీని ఈమెని మంది
 లిస్తూ, 'పట్టంపురదీపయన' నేను యిదిట నుండగాను
 నీకు యింతసాహసం తెచ్చేకొంటావో అంది. సత్య
 భామని 'వేద్యకాంతి' అనెను వింతగా కవచము
 తోంది. 'పొరుజాత పల్లవిలో పొరుజాతానికి పూచిన
 పూవులన్నీ మొప్పెదలయి దుష్ట్యజీవయి వారిసవల.
 అప్పుడు కృష్ణుడు 'వేద్యకాంతపు గనుక నీవు పుత్రు
 లన్నీ మట్టరాదు' అంటాడు. వేద్యకాంత సత్య
 భామి 'సుధేంద్రురాలిలో కృష్ణుడిచ్చిన కొరచీరలూ,
 పట్టుచీరలూ, నుండుగిన్నెలూ, పతికాల పేస్తూ,
 వారాల సామ్యలూ పుచ్చుకుని అర్చివారింటికి పెట్టెటా
 సుధేంద్ర అందరితోనూ చెప్పినట్లే సత్యభామతో
 గాలోలు 'సావ్నాని మావదివ బాయి వచ్చెదను' అని
 చెప్పగా ఆమె ఆక్కిసుతో 'యెల్లా నిరుదుకుదామ్యు
 యో ముద్దునమ్మా, యెంతే ధాన్యంయి యెత్తుకొని
 పొమ్మ, వంటి వంటకము యెత్తుకొని పొమ్మ, కాళ్ల
 నుట్టెలతోడు దీసికొనిపొమ్మ, కట్టుకొనుటట్ల వకటి
 యుంచుచు' అన్నది. ఈమాటలు సుధేంద్రమ్యవల్ల
 వని, 'కొట్టువానివియంటె కొడుకేమి మనకు' అని
 కృష్ణుడు చెల్లెల్ని సమదాయించాడు. దుష్ట్యజీవీని
 పీనుతానికి సత్యభామ రాలేదు. ఆమె అరిగింది, ఆల
 కల తీర్చుకుని తనమెదిలోని నక్షత్ర కంఠమాలతీని
 'పంకజాక్షి యక్షిణి' తన పతిచేరి నందిచ్చి'నదిట.
 కృష్ణుడు దాన్ని పట్టుకొని 'పచ్చలపరికము దెన్నీని
 పంకజాక్షిరాజాజే' అని సత్యాంగన కిచ్చాడు.
 ఈ అఖరిరెండింటిలోనూ సత్యభామ ధనాని, అలం
 కార ప్రయత్నమూ మాత్రమే కవచముతాన్నా,
 మొదటి రెండింటిలోనూ 'వేద్యాంగన' అని వేంప
 డము చిత్రిమే.

మధుకల్పనా, భావకల్పనాకూడా వున్న కథా
 కావ్యాలు స్త్రీలపాఠవ్యతిమణి చాలా వున్నాయి.
 ఇవి రామాక్షయగాధలో, కృష్ణగాధలో, భారత
 గాధలో, ఇతర పురాణగాధలో అపురాయ నామా
 న్యంగా. వెంకటేశ్వరవారివేట, సతరుల కయ్యనూ
 అనే వైష్ణవగాధలూ; విశ్వవ్యాకృతులూ, వేదాంత
 మత్సర కథావంటి రిథాలూ; తిరుమంగళిమూ,
 ధర్మాంగదా, పారంగధరావంటి చారిత్రకగాధలూ
 కూడా వీటిలో కొన్ని కలవు. క్షిప్రమైన భారత
 గాధల్లో స్త్రీలకి సరదా లిస్తున్నవ. ఆకాశంలో రాజ్యం
 కోసము రాజులు పడేపాట్లూ, పెట్టే హింసలూ,

వాటికి ప్రతీకారాలూ, చూస్తే స్త్రీలకి విసుగు అస
 హ్యమూ వేస్తాయి. మానవసామాన్యమైన కష్టసుఖాలే
 వారి సరళ మనస్సులకు పట్టగలవు. అందువల్లనే అంత
 భారతగాధకీ, ధర్మరాజు జాడనూ, ద్రౌపది మాన
 సరక్షణమూ, కీచకవధా అనే ముగ్ధుగాధకీ వారికి
 వచ్చాయి. 'ధర్మరాజు జాడములో' కథాకల్పన
 విక్కగా ఉంది. తెలిసి అధఃపతివము పొందేవారి
 కర్మముమీద ఈ రచయితలకు బాలి లేదు. పరులు
 జూదానికి పిలిచే నర్మితిరాలి అనే రాజకీయసమయాల
 మీద ఈకవులకు గౌరవములేదు. అందుకే 'ధర్మరాజు
 జాడములో' ఓంప్రభుములోనే 'చావు పుట్టుక
 తెలియు సహజేపుడిచేత ధర్మరాజుకి' అనుకుమీ
 జాడములు ఓంవోకయ్యా, ఓయన్న యెల్లయిన
 నామాట వినుమా, పక్షులు చూడగ మన సతి చెరులు
 బడునా' అని చెప్పించాడు కని. జాడములో మొదట
 ధర్మరాజుకీ చిక్కిందట కనకము. అప్పుడు రారాజు
 పాచికలు శివునిచ్చి తానువిచ్చి పెద్దయ్యకి ప్రాధేయ
 పడావట. పెద్దయ్య భీమునితో తనకుగల పారికోపము
 తీర్చుకుందామని సంతర్పించి, మహాఅక్షిరిచేరి, ధర్మ
 రాజుని వివచి రారాజును పొందమని అడిగింది. లక్ష్మి
 అరికి విడిచిన గదిప బాటచే రాజు, దివ్యరేని
 గృహము చూచితే రాజు అని ధర్మరాజు చెయిని
 అమంగళ కార్యాలన్నీ జరిగి పకరుపు పెట్టింది. శ్రేష్ఠు
 డేవీ కోపమువచ్చి ఎర్రగా చూచింది. లక్ష్మికి రారా
 జును పొందక తప్పిందికాదు. 'తప్పక ధర్మరాజు తిరు
 వోడికపుకు! గాంధారుకు ద్రౌపదిని తీసుకు రాలేక
 పోతే దుశ్శాసనుకు నర్మి జ్ఞానువటి భుక్తుపకచ్చాకు.
 దుశ్శాసనుడు 'మేవలెను మహాలలు మల్లె సానిస్సె,
 సరి మందమెక్కతే పకియ నాతోడి, వాయొక్క
 తోడెలరై ద్రౌపది యెక్కు' మన్నాడు. ద్రౌపది
 'వీయొక్క తోడెలరై నత్తమ్మ యెక్కు, నీమంద
 మెక్కు నీలిగిగాంధారి' అని చెప్పతో గొట్టినట్లు
 జవాబిచ్చి 'గాడిద యిది యెంత గజమానలోరి, ధర్మ
 రాజుతో పరియగున పకలరాజులు' అన్నది. మాన
 భంగము చెయ్యమన్నాడు రారాజు. కృష్ణుణ్ణి వేడుకుని
 అక్షయవలువలుపొందింది. 'ఏమిదోము నోచిరివే
 పొందారీ నీవు' అని స్త్రీలకుగగా 'విష్ణుకాంతి
 నోచిరి'ని అని చెప్పింది. ద్రౌపదిమీద రచయితకి
 అభిమానము హెచ్చింది. అందుకూ విన్న భారత
 గాధని తోక్కినీ పడిచి పోయాడు. 'ధర్మరాజుతో
 జాడయ్యు అడిగిదిగాని తనతోటి జాడయ్యు అడుమని'
 పలికింది ద్రౌపది. సింహాసనముమీద రాజు, కూర్చు
 సనముమీద పొంచారీ కూర్చున్నావట. పాపకర్ముని

మొదలు తాజావనది మధ్య తెరవేయించింట్లు ద్రావడి. రాజు తన చేతి పాచికలు వేస్తే పాంచాలి కాళ్ళతో వేసిందట పాచికలు. ధర్మరాజు ఓడిపోయినవన్నీ గలుతుకున్నది పాంచాలి. కేసుని వచ్చి వర్తని బ్రతి చూచితే 'అట చాలించెనే రాజులరాజు.' తిర్వాత ధృతరాష్ట్రానికి వీపుదండకులమూలీగణాని వనములకు పోయెనట పాంచాలి. ఇక్కడ మళ్ళీ అసలు కథతో ఆడుగు కలిపేడు కవి. కోపమా, జాలీ వచ్చినవోట్లు 'గాజు మెరసిలేను పుష్కరాగ మునా, కాలవ లెన్నయిన కలసి పారితే గంగానదితోటి సాటియగు నటరా' అంటూ నివర్ణవపరంపర ఇవ్వబోగానూ, 'అడి విడిచిన జలములాడిదె రాజు, నే ధర్మనందనుని యెదిలాయలేనె - కట్టి విడిచిన వస్త్రములు కట్టజే రాజు' నే ధర్మనందనుని యెదిలాయలేనె' అని మళ్ళీ మళ్ళీ ఉటంకించడమూలానూ కనబడుతుంది గాని, కవి, కల్పన అలంకారాలతోలికి పోదు. 'ద్రావడి వల్యలు' అనే పాటకీకూడా ద్రావడిమావనంపేక్షతోనే వస్తువు. ఈ రచయిత భారతగాథనే క్లుప్తముగా చెప్పి, కృష్ణప్రణయమూత్రము పోడించివాడు. కుర్రాడెవరో నైపువుడో యేమో, 'భోగేంద్రునిదను నిడించి నానా, నటప్రతిపీమయలు శేయించినానా, శివరి యెంగిలిపండ్లు వదిలూచి మోక్షమచ్చిన భూరి' పేమ! అంటూ ప్రపన్నులభావాల్ని వింపనచ్చి, తాను కథ చెప్పడానికి ఉపయోగించిన ద్విపది రెండును సత్క మించి,

'మొరదనుము శ్రీకృష్ణ మొరదనుము భోక్త
మొరదనుము కమలనాభా'
అనీ,

'ఈరీతి మొర పెట్టి నిలిపయి కరుణించి
యిచ్చె నక్షయ వల్యలూ'

అనీ పాటలలోకి నంలేడు. 'లక్ష్మీదేవి సాగటాలాట' కూడా ద్రావడికి వలువలిచ్చే కథనే ద్వారకనంది చూచి పట్లు విరిస్తుంది.

'పండు పాట' అనే పాట ద్రావడియొక్క అరవ పలికొంతుని చెప్పే విషయో శ్రీలమ దిగదన ఛందాలపు పాట. ద్రావడి పురుషుడూ, పాంచాలిలు భార్యలూ అయివుంటే ఈపాట సిగలైన సర్విమై యుండేది. దీని ఛందస్సుకూడా దీని ఒక్కదానిదే.

ఇక భారతగాథలలో మిగిలినది 'శివకవన'. ఇది ధర్మరాజు జూదము ప్రారంభించిన పంక్తుల

తోనే ప్రారంభిస్తుంది. ధర్మరాజు జూదములో కడ పంక్తి 'ఏ రటు పట్టుచుజూచె నీర కేఖరులు' అన్నది 'ఏ రటుని గొలిచితే వీర కేఖరులు' అని ఈ శివకవనలో వివరమౌతోంది. రెండింటి ఛందమూ ఒక్కటే. అనేకము వచ్చినపట్లు రెండింటిలోనూ ఆ మ్రేదితాలు కనబడుతున్నాయి. 'కృష్ణ తే కృష్ణ తే కృష్ణమృ తేతే' అన్న ప్రార్థనా, మరికొన్ని పంక్తులూ రెండింటిలోనూ వున్నాయి. కవక ఈ రెండు పాటలూ రచించిన రచయిత ఒక్కడే అనిపిస్తోంది.

శ్రీ కృష్ణుని గాథలు శ్రీల కథా కావ్యాల్లో చాలావున్నాయి. వీటన్నిటిలోనూ శ్రీ కృష్ణుడు అతిలోక వ్యక్తి. శరమున చింతామణి, నాలుకను నక్షత్రమూ, పండ్ల పరుసవేడి, భుజమందు శంఖు చక్ర మూ, నీల్రువ వింజామూ, బొడ్డున పారిజాతం, అరికాళ్ళ తామంపపుమూతో నన్నించాడు. తలతో కాక యెదురు కాళ్ళను బుట్టవాడు. పుట్టినవంటనే "నన్నేల యెత్తుకొనే నా తల్లి లేవే వందనంబు" అన్నాడు. ఆమె గంగను ప్రారించి స్నానముచేసి రెండుపాస్త్రములతో యెత్తుకొని 'నీయాపు నీరక్కనా ఆ బ్రహ్మ యెన్నాగ్ని (రావె తిండి)' అని దుఃఖిస్తే ఆమెను ఉరుకోల్లెబ్బదానికి పెద్దబొప్పలు పెట్టి విచ్చేడు. 'అల్లడుగో బూచివాడు' అన్నది. 'బూయేమి చేయువమ్మ నా తల్లి బూచి నన్నెదునవమ్మ' అన్నాడు. మూడు గుక్కలతో పూతకి ప్రాణాల్ని హరించాడు. తికటాసురుణ్ణి ఒక్క తావుతో ముక్కలుచేసాడు. పాలా పన్నా తిప్పరిస్తూ పట్టు వడి, గోపికలచే కట్టువడి, వారు యుగోడతో చెప్పడానికివస్తే అక్కడే తయారయ్యాడు. ప్రేతలెలా అల్లరి ఎక్కువయిందని బృందావనములో గోవులు కొయమన్నారు. 'కుంతలములు దువ్వి పాపటదీసి, చామంతులు, వంపకములు, చెంగల్యలు ముడిచి, చెందివము పూతుకుని, పొదాలకి గండు కడియమ్ములు తెట్టి, ఘనమైన తోడునులు తోడిగి, మేలైన సొమ్ములుతెట్టి, బైదుర్య రత్నభుచిత పరికము మెడిలో ధరించి, వేణురూ, చేగోలూ చేతిబటుకొని బయల్దేరాడు. కోవిలలు కూసేమోతా, కోడిపుంజలు గూతటి మోతా, గోవులను తిరిమే మోతా. కొంతలా పాడే మోతా, చిలుకలు పలికే మోతా, గోవుల కొమ్ముల మోతా, నెమిట్లు ఆర్చేటి మోతా అంటూ ప్రార్థిస్తేగా, తల్లి 'దధి చాలా శింకేవేసి మృదువుగా కలిపి ఇచ్చిన వర్తి, అల్లమూ అనాకాయ (!) వాక్కాయ వచ్చడి, ఉసిరికాయలూ నంచుకుంటూ,

1. శ్రీకృష్ణుని జననము.

బాలచంద్రుని చుట్టు పరివేషమవరె కూడిన గోప
వనాశ్రమ సంఘియిస్తా ప్రభువు ఆరగించేవాడు. 2

ఒకనాడు శ్రీకృష్ణుడు పశువులతో కాలింగ
మడుగు చేరాడు. గోపకులు వారించినా వివక పశు
వుల కా నీళ్లు తాగివచ్చాడు. త్రాగి నిమగ్నము తపస్సు
భరియించలేక కాలింగుని విషము తలకెక్కియవని
తెలుపాడు. కామధేవుడును పిరిచి అమృతము మరి
యించి అందరినీ లేపి తీసుకుపోయాడు. మర్యా కుడ
గము ప్రత్యేకోపదేశము ఆయనకు కాలింగమడుగు
వెళ్లకు పోవద్దని! జడిసిపోయివట్లు 'యిక దుష్టతన
మయ్య చెయ్యవెన్నటికీ, పాము చేతికి వచ్చు పట్టివ్వ
కన్నా, అని తలంపులు వేసుకుని దాగి' వాడట!
నాడు రిన్నగా కాలింగమడుగుకే దారితీశాడు. ఒక్కవ
ఉన్న కడంబ వృక్షి మెక్కి 'దుంచు నున్న గ
దువ్వి, హారలు ఉట్టకొని, సందిటి దండెలు యెగడన
కొచ్చి, పీతాంబరము విప్పి వినువుగాజుటి, అంకించి
ఆ మడుగు వడుకునే దుడుకే. (వేపలైవాడ అంతా
మడుగుడుట్టా చేరింది. అద్భుతవంతుల! అరవై
వారును తాళగతులతో బాలకృష్ణు డాడే తాండవము
చూపజోచాడు. కాలింగుని భార్యలు 'అబ్బల పోయెను
నాటి దిది పెండ్లిగాదు, నీవు చేయును పెండ్లి విక్క
ముగ పోతు' అని వేడుకున్నాడు. 3

బాలక్రిమిలనీ, గోపికాస్త్రీల జలక్రిమిలనీ, పాట
లన్నాయి. శ్రీకృష్ణుడు యువకు డైనప్పటి కథ
చింతక రాయబారము! దుక్కటిలేని పంచవన్నెల చిల
కతో కృష్ణునితోడి తెలుగుతెప్ప, "ఘనమైన వజ్రాల
యందెలు కాళ్ళకు గచ్చేనా! ఎట్లన్ని ముక్కాకి
చెంది భుజి పొడిగేనా! పచ్చని రెక్కలకు పొచ్చైన
ముత్యము గుచ్చేనా" అని ఆకపెట్టి, 'ఇంకోక్క
జచ్చాన రాజాధిరాజాలా పట్టివి. కొడుకులు
కోడలి అల్లుళ్లు అడిగిదాలా! మనమాల పకలా
పంచవలు కలుగా కోరావే" అన్నది. తాను అదిలక్ష్మి
అయెను. సిరిసంపదలకేమి కొడవ? చిలక అని కోర
లేదు. 'భుట్టిగ బ్రతుక పురమందు తన కిల్లా
గటావే! ఎన్నాడు త మ్మెదాబాయనా! అని కోరి
గోపుర మెక్కింది. ద్వారకకల్పి రాయబారము
వడిపి, తిరిగివచ్చి కృష్ణుడి అందము వర్ణించింది.
'చిలుకా పలకగ దుక్కటి తన నుది మరచేను!
కన్నులు మాయామ మెల్లిగా మార్పాలు
జొంచెను! దుక్కటిని జూచి చిలుకా కిలక నవ్వేనా!

2. శ్రీకృష్ణుని చల్లలు.

3. కాలింగ మడుగు.

అక్కారో యిటువంటి మాటలకెవరైనా ధిమవేరా!
చెరికెల్లెలందామా నుంపులునూడుక నవ్వారా! నవ
గన్న తల్లి యిది నీకు బుడ్డిగాదన్నాగో! అని ప్రతో
ధించింది. 'చెంచీర కథ' కృష్ణుడు వేటకువల్లి చెంచె
తను వరించి తెచ్చిన కథ. సత్యభామాడులు తను
పొందర్యమునకు గర్విస్తే జారిన వించిన నుండరి
తెస్తావని ప్రతిజ్ఞచేసి వేటకువల్లి 'కనకాక్క పాద
లోప కమలముభిని.' నెలదోలు నెమ్మాయి తిరు
కెక్కు చెక్కిళ్లు కులుకు నుబ్బల చెంచు వెలది
గాంచి' చెంచువేడుము బూని పొంచి పొంచి దాని
మంచి మాటల దాన్ని చేరదీసి, 'పచ్చనారీటింగ్లు
పారుటాకుల చీర పాపా యేమూగుదావావే!
అన్నాడు. 'ఏమూరు ఇలేను మాజీరి వికేల వేట
కొచ్చినాము పోజోయి' అన్నది. 'వేట కొచ్చి కేపు
యేమాయ చెంచీరి! మాటలాడిలేను కోపామా ముచ్చ
లాడిలేను కోపామా! పల్లు పల్లి లేను కోపామా!
అన్నాడు. "మాటలే మచ్చికాలు మాకేమి పరిపచెను
మరి యేమిరా దిగికోచ్చేపు! మగవాడి యేమిరా
కొచ్చేపు! అది యేమిరా దిగికోచ్చేపు" అని దులి
సింది. 'శ్రీకృష్ణమూర్తి నే చెంచీరి! లోకాల కర్తనే
చెంచీరి! నిన్ను దిరిస్తాను చెంచీరి! నిన్ను పెండ్లా
డెదను చెంచీరి! తాన బుక్కటికన్న చెంచీరి!
చక్కని దానవని చెంచీరి! కోరిక దిచ్చిలేను చెంచీరి!
నీ ముక్కున బడ్డాను చెంచీరి! ... మొక్కెదను
మొక్కెదను చెంచీరి! మొక్కు నెల్లించే
చెంచీరి! నీవుగ్గు ముంటుంది చెంచీరి! అని మోహ
నాస్త్రము వేశాడు. మెల్లబడింది గాని తెక్కులు
మెదలుపెట్టింది. 'మా అన్న లొచ్చేరు కృష్ణుడా!
అంబులే తెచ్చారు నానామ! అయినరే వేకేరు
నానామ! అన్నది. చేతి పరసము చేసివాడు కోజోలు
'నుండె లివుకు తెగవెతుమరా' అన్నది. ముక్కు
కోవే నెతురు తోగరకం! 'నుండె రేవ్విన నుత్తచెతు
లాకు! కమ్మార కడియా లిచ్చేనే! ఎన్ను చెక్కా
దవే చెంచీరి! అన్నాడు. 'ఏడు గూడెమూలా
యన్ని కా కొలదైన యెలపోతూరెడ్డి మాడుర్ని' అని
గొప్పచెప్పవంది. 'యెలపోతుగెడ్డి నాకు మేనమామ
గావడో వన్నాడు. ఎన్ని చెప్పినా అన్నిటికీ
అన్ని జవాబులూ చెప్పరున్నాడు. కోపంచచ్చి
'మామవులై బవళించ కృష్ణుడా నిన్ను పొమైన తెర
కదా నానామ! నిన్ను లేదైన తెరకదా నానామ!
అని విట్టింది. 'లిట్టకె లిట్టక చెంచీరి! నీవు రిట్టివా
రి ల్లిట్ల చెంచీరి! అంబులే నాసేను చెంచీరి, బహు
పుగ్గు ముంటుంది చెంచీరి ఎన్ను పెండ్లాడవే

వెంటిర అన్నాడు. అపని చెయ్యగలవా ఈపని చెయ్యగలవా అని ప్రశ్నలు చేసింది. అన్న చెయ్యగలవని | నువవు నీరుగా కరగించి 'వేర్చుమీరా' అమెను తీసుకువచ్చాడు. పొందిర్యపు నలుగుల అలంకారిక భావతో 'వేర్చుకొనము నడిచే ప్రబంధ చేయుమని జంటయిందు కొయ్యలొమ్మలే; కాదు?

వైద్యమాలు కొద్దిగా వున్నాయి శ్రీల పాటలలో. ఈ పాటలన్నిటికీ వైద్యపుంగిమే అది అనిపిస్తున్నది. అంటే వీరివైద్యము తెలుగుదేశంలో వ్యాపించకముందు పాటలప్పుడే జీవించి కారు. కొనసాగులాని రెనుకొలూ, వన్నెలోన కది 'దేశ కవితా' ప్రశంసా, పొయ్యిరికి సోమనాగుని 'ప్రభాత—, తుమ్మెద—, చెన్నెల—అది వదములూ' వేళకదిరి పురాణకాలమునంచి ఉన్నట్లు సాక్ష్యమిస్తాయి. కాని, అంతవరకు సంప్ర—ప్రతి భావనానున్న మత ప్రవేశాన్ని లేట కన్న వ వదములలో రచించిన బడ వేళ్ళుని అమకరించి 'ఉత్తర గర్వవ్యక్తిత్వల కంటి, నిరసనైపు పరిగెన వాడుకమునకు గూర్చెద ద్విపదలు' అని కర్పకృత్యుడైన పొయ్యిరికి సోమ నాధుని పద్ధతి బాగా ప్రచారములోకి వచ్చిఉందారి వీరివైద్యములింగో. ముది అమ్మిలు నోచే నోములలో నూటికి కొంఠయి 'గొరి' నోములే. 'నోచిన నోము లని గొరి తా కర్తల. ఈ నోములూ, కళ్ళల పాటలూ వీరివైద్యంలో కుప్పలు కుప్పలుగా బయల్దేరి ఉంటాయని నా ఉహ. ఇప్పటికాకా అని అన్నీ వెలిచి రాతడు గాని, బ్రాహ్మ మంగళవారపు పాట 'గంగా గారి సంవాదీయూ పారంగివరపాటూ, మార్కం జేయ జవవయూ, త్రిపుర సంహారయూ, ఈశ్వరభృంగి సంవాదయూ, బ్రహ్మగండికొప్పకయూ చూస్తే, నిజ లింగచిక్రయ్య కథా చిహ్నం యజమా' 'నీలియాశ చరిత్రా', 'వల్లరాణ యుద్ధయూ' వంటి జానపద గేయగానల సుగంధము శ్రీలపాటలలోకి కూడా వ్యాపించినదని తెలియబడుతున్నది. ఈ పాటలు మంగు సంకట రంగనాథరావుకు వీరికికదాకా ఆ నోటా ఈ నోటా మూత్రమే విసజకుమోండి, పొడిన చారి పొందిత్యి బలము నొక్కన నొక్కలలో నూపము చాలా మారి, కొన్ని మాయమే అయిపోయి, ఊడించి పోయాయి. కనక ఇప్పటికీ మిగిలిన పాటలలో వైద సంప్రదాయానికి చెందినవి లెక్కువగా ఉన్నాయి. బ్రాహ్మ మంగళవారపు పాటలో 'పరమేశ్వరుడు తో నొక్క జంగమాతారమై 'సురుర్రు ఘోరాంధా' మయమ వచ్చె' వట! జంగములు వైవస్వాత్యములు. రుద్రము ధర్మముల కతిమలై వైవస్వాత్యచారము

కోసమే పంచరిత్రా, 'పామెతూ శ్రుతే అని వైపులు పూజించేవారు జంగములు. బడవేళ్ళుని కాంతులో ఈ జంగములు అనంత్యములుగా నుండేవారు. ఇప్పు డికి శివరాత్రివాడు త్రిరాలలో గంటలు మోగించి కొంటూ వచ్చే 'జంగాల' ఈ జంగములకు వంగివెను వారమే వని నటించేవారే. 'సురుర్రు ఘోరాంధా మంటే విమిటా' తెలియలేదు. బడవే పురాణయూ, పండితాశాస్త్ర చరిత్రా, భాషానిఘంటువులూ దీని విషయమేమీ చెప్పవట్లు లేదు. 'వల్లరాణ యుద్ధయూ' అనే గేయకథలో 'సురుర్రువ కోరంబమని వచ్చి నాపు' అని వుంది. ఇది వైవస్వాత్యముల భిక్షావాదము కావాలి. గంగా గారి సంవాదయూ 'శివకేరణ మం పాహి' అని ప్రారంభిస్తుంది. చారిత్రామయూ, శివ కేరణయూ అని, జీవితమంతా భగవత్కైంకర్యము చేసిన ధర్మము బడవ—, మర్క—అదాద్యుల విషయం బయల్దేరివారు. సరహరి తీర్థలూ, వ్యాసరాయలూ, పురందరదాసూ, కనకదాసూ చారిత్రామయూ, శివ ధర్మయూ 'శివకేరణ'యూ. ఈ సంప్రదాయము కన్నడ దేశమునంచి వ్యాపించినది. గంగా గారి సంవాదయూ ఇంద్రై కథ. గౌరమ్మ యలవండి వెళ్ళే ప్రవృత్తిలన్నీ తానే కోసేనునని, మంచి పూలన్నీ తాను మునుము కుని నాడిన పూలు గంగకి పంపింది. చాలవందా తాడిన పూలంపిన వనిత యెవరన్నా, చాలవందా తినవచ్చున్న పూలు నిరసమానముగా పంపమన్నది గంగ. 'పరికొల్లరానమ సరిదాన వటవే' 'పరిదాన్ని కాకుంటే శ్రుతేలెచ్చెచ్చు | శ్రుతేల తెచ్చుచి జగ మేల మెచ్చు | శ్రుతికి చిన్నారిని వీరు చెల్లెలమి! వాదము వదలివెట్టి గారి 'తన్నెను తిన సవతి గుండెలు పగుల' అక్క మీ పాదాల రాలిన మున్ను పండుల్ని గట్టిదు గొందుల్ని గడుచు | కొడుకు వీర న్నుకు కొటగట్టికు | కొవలగు ధీద్రాద్రికి మేడగట్టికు! బడవన్న వకుమనే పంప బగుశ్రు | శ్రుతికి శివప్రాణ గర్భగట్టికు |... అని పరికి గంగమ్మ జగెను మేనువి! అంటే గౌరమ్మకు చెంగు భావన, ఉదకాల బాపిల కానరావాయ్! గారి పంపున వీరన్న చిలుక నముద్రయూ, పాలనముద్రయూ (?) సిగ్గుపొందినదయూ, మల్లయ్య (శ్రీకైల) నుండయూ, సవతుల నుండయూ చూశాడు. 'ఉదకాల బాపిల కానరావాయ్! నిన్నుట్టి కోరి పదివేల పాలకావిగ్గు, పదివేల నీటికావిగ్గు పట్టించుకుని వచ్చాడు. 'పాలతోనే గారి ప్లావంబు చేసే | నీటితోనే గారి శివప్రాణ చేసే.' పూసలు సాగినవి సకే. 'చీములు దోములు చెవి ముటసాగి' వీరన్న తల్లి పంపున రెండే మేవంతులర్చి 'శివప్రాణ

మా తల్లి చేసుకోలేదు | ఉదకాల బాడలు మిమ్మకుగ
మనెను' అన్నాడు. "ఏమి అమ్మ తమ్మ చేమి నా
యెమ్మ చేమి | యీ ప్రాప్తు గంగకు తా మెమ్మ
మనము | గంగ సమ్మతిచేత భువ ఉచితమొచ్చు'
నన్నాడు శివుడు. ఈ మాటలు విని గంగ అతిశయము
చేతి 'నాలారి కావితో పాత్రల నాకు, నీక్షిత పోయిరా
ముద్దుపీరన్నా' అన్నది. వీరన్నతో గంగ, 'ఏమి అమ్మ
తమ్మ చేమి నా యెమ్మ చేమి | ఉదకాల బాడలు
నే నెరుగననెను.' అది విని ఉమాదేవి 'యెందుకీ
ప్రరమ్మ యేమి పాపమ్ము | దైవవిధి గడువను తరమె
యొప్పురీతి' అనుకొని బయల్దేరి 'ముందరను పీరన్న
నెమక గణపన్న' నడవగా యిద్దిరి నడుమును గొరి
తా నడవగా 'యెమ్మదూ నా పేదె యగుగల్గూ ఆప్తు
విముచికో నైతి నీవు గవరప్ప' అన్నది గంగ. 'నా
కొడుగు పీరన్న నీకిచ్చగాని, ఉదకాల బాడలు
చెప్పజే గంగ' 'నీ కొడుకు పీరన్న నా కొడుకు
గాడా, ఉదకాల బాడలు నే నెరుగనక్కో' ఇలాగే
కోడలు భద్రగిరి, రవికలూ, చీరలూ, పామ్మలూ అతి
పెట్టి చూసింది. బాధితు కనపడలేదు. విధిలేక, నా
వక్క శివుని నీ కిస్తుగాని, ఉదకాల బాడలు చెప్పజే
గంగా' అన్నది. గంగకి ఊటమాత్రము చాలలేదు.
'యీ మాటకు పాక్షి యెవరో' నీ బలికె, 'భూమి ఆకా
శము అవి రెండు సాక్షి, మధ్యలూ మారేట్లు అది
రెండు సాక్షి, సకల దేవతలు వారల్ల సాక్షి' అనగ
సంతోషించి గంగవృత్తాను, గుప్తుసప్తవ గంగను
స్వాంతుడు, గౌరవ్యము స్వానము చేయించింది.
ఈ కథనే పసగాని పన్నాసి కవి గంగా వివాహమునే
పదముగా రచించెను. పండితుల ప్రబంధాలలో ఉండే
అనవసరపు వర్ణనలు స్త్రీల గేయకథలలో ఉండవు.
అవి వవల లనుకుంటే ఇది కథానిక లనుకోవచ్చును.
కథకి కొవలసిన మాటలే ఉంటాయి వీటిలో. ఈ
పాటలో 'అందరిని రక్షించి బిడ్డకర్తగుడు' అన్న
పాదము తప్పితే—అంతా వైవవాతావరణమే కనబడు
తోంది. 'ఆప్తు, పోవోయి, గవరప్ప, గంగవృ',

చిల్ల సముద్రము' అన్న మాటలు కవి విశాఖవల్లభ
మందిలమువారై యుండునని సూచిస్తున్నాయి.
మార్కండేయ జననము చదివినాస్తే మార్కండేయ
విజయమే. దీని వర్ణనలూ, ద్విపదలూ చూస్తే దీనిని
ఎవరో పండిత కవి రచించి యుండుననిపిస్తోంది.
సురా భాండేశ్వరమునూడా వర్ణనలూ మాటలూ బట్టి
చూస్తే పాండిత్య వాసనే వేస్తున్నది. ఇది మింపెలంగ
మార్కవల్లి సమకూడే ఫలమును వివరిస్తుంది. (త్తిరూ
షుర సంహారమును 'విషయముగా నుదయలకు విన్న
వింకు' నన్నాడు కవి. ఈమాట, స్త్రీల నాన్మయపు
సత్రము వివరిచిస్తోంది. పూరి రామచంద్రరాజా
'కాపుల' కోసము రచించాడు భుజిలాయకమును.
స్త్రీలపాట, బావపగుల కథ, కీర్తనల గాథ, నాలు
కయూ (లేదా యక్షగానమూ) అనే రూపాలన్నిటి
లోనూ కవపదతాయి కొన్ని గాళ్లు. (త్తిరూసుర
పంహారము స్త్రీలపాటలలో రెప్ప ముక క రూపంలో
నాకు దొరకలేదు. ఈ పాటలో చివ్వర 'యేలలు
పాడుచు నడిచిరి' అన్న పాదాన్ని బట్టి వాటకాయా
యక్షగానాలు రచించిన కవి ఎవరో ఈ పాటని
రచించి ఉండవచ్చునని ఉహించవచ్చు. స్త్రీలపాట
లలో 'యేలలు' కవపదవు.

భ్రమరాంబికాష్టకమూ, ఈశ్వర భృంగి సంవా
దమూ పాటల దిశ చాటి కీర్తనలలోకి తొంగిచూస్తు
న్నాయి. "అక్షయంబుగ కాశిలోపల అన్న పూర్తి
భవానినై, పాక్షి గణపతి కన్న తల్లిని పుట్టుకొనతి
కాంక్షి" అన్న పాట భోజనకాలే 'గోవింది' నామ
స్మరణలో వింటాము. 'ఈశ్వరభృంగివాదము'
'తెలుపుదగ్గర పాట' లో చక్కని మాధుర్య తెచ్చిన
నమోనా, శివుడికి పార్యతీకి ఎడము భృంగిగాడు
పుల్లలు పెడతాడు. ఇది కీర్తనే అపదానికి దీని
చివ్వరగల 'నానిగా శ్రీ గొర్తిరామ, దానిరాది
జీవితావల' అన్న చరణమే తార్కాణము.

ఎందుకు విడిపోయారు?

శ్రీ యన్. ఆర్. చందూర్

“వాళ్లు ఎందుకు విడిపోయారు?”

ఈ ప్రశ్న నన్ను కనీసం పదిమంది అయినా అడిగినట్లుగాను. వాళ్లు ఎందుకు విడిపోయారని చెప్పేది? కలిసివుండటంలోని ఘనత విడిపోవడంలో ఎలా ఉంటుంది? ఇద్దరు విడిపోయారనిగానే ఆ విడిపోవడానికి ఎవరినన్న కారణాలేమిటో తెలుసుకోవాలని ఉండటం సహజమేగా!

ఏదైనా విడిపోతారు గాని వాళ్ళ స్నేహం మట్టుకు కలకాలం నిలుస్తుందనుకున్నారు చాలామంది. నేను వాళ్ళది మృత్యువులో కూడా విడిపోని స్నేహ బాంధవ మనుకున్నాను. అంత ఘట్టిగా నమ్మకం వాకు వుండటంవల్లనే కాబోయి, పది మంది నన్ను అడుగుతూ వచ్చారు. వాళ్ళు ఎందుకు విడిపోయారని.

మన స్నేహ సంపర్కాలు బహు రహస్యంగా ఉంటాయి. మనకి స్నేహం అనుకున్న వారి విషయంలో, ఒక్కొక్కప్పుడు వానా శ్రమపడి, వారి కోసం మన ప్రాణాలకూడా వోహారాము. అలాటి స్నేహితులు కొంతకాలమైనా జనసామాన్యంలో కలిసి వాతారు. కాలం గడిచి, అంతా ఒకటే అని గుఱవయినవీడట, ఆ స్నేహితుడికోసం అరనియడం కూడా ఆగిపోయింది. ఒకవాడు ప్రాగ్రదంబంగా తోచి వ్యక్తి, ఈవాడు జనసామాన్యంలో ఒకడుగా ఎందుకు అయిపోతున్నాడంటే, అందుకు కారణం ఒక్కటే. కాలం ఎలా మారుతుందో స్నేహితులు కూడా అలాగే మారుతారు. ఈ కాలం మార్పు కలిమి లేములతో ప్రమేయం లేదని.

ప్రియంవదని మొట్టమొదట రాజమండ్రి ఆర్థి పురంలో మొట్టమొదట ఎంజీ చౌదూరు. మంజు కెంపెలో రిక్టోలో రావించెల్ల నా కది చేపవకాల మని అనిపించింది గాని, ప్రియంవద యింట్లో పాదం పెట్టేటప్పటికి అది ఏకాలమో మర్చిపోయాను. కిటికీకి వ్యతిరేకంగా, కట్టిన వట్టిచక్క రిక్టోలు గదిని

అమితంగా శల్లభగన్నున్నాయి. వాటిలోను నైవ, శీలం చెయ్యకుండా మెల్లగా తిరుగుతున్న ఫాన్. చాపరీడ తెల్లటి పగులు పరుచుకుని, బాకాను గోడ కాంచి కూచున్నాడు ఉదాపతి. వక్కగా చాప మీద చలికిలించింది ప్రియంవద. నన్ను అక్కడివున్న ఖర్చీలో కూచోమన్నాడు. ఖర్చీ వద్దనీ, నేనుకూడా ఉదాపతి వక్కగా పరువుమీద కూచున్నాను.

“ఏమియ్ కుంసాగా వున్నావా, మీ నాన్న గాగు బావున్నారా?” అని మరల ప్రశ్న చేశాడు ఉదాపతి.

“ఎంకెలోనుంచి వచ్చాను. కానీని మంచిసీళ్లు వుద్దుకుంటారా?” అని ప్రియంవద కోకిలకంకంలో అడిగింది.

మంచిసీళ్లు కావాలన్నాను. మూలగా ఖర్చీ వీటమీదవున్న కూబాలోనుంచి సీక్కు గానా గానా లోకి వాంపి, తోసుకువచ్చి యిచ్చింది ప్రియంవద.

ప్రియం వదని నిజంగా దివ్యమందర విగ్రహం. విశాలమైన కళ్ళు, చక్కటి కనుకెప్పుడు, చెన్నైల బాచ్చే చెక్కిగొన్న, మొహానికి తిగిన ముక్కూ, నవ్వుకి అందమిచ్చే పజవరసా, శంఖంలాటి మెడ మొత్తానికి ఆమెది పరిపూర్ణమైన విగ్రహం. స్త్రీలయినా పురుషులయినా ఆమెని మరొకసారి గెప్ప వాల్చిక చూస్తారు. అంతటి అందగత్తె ప్రియంవద.

ఉదాపతి గ్రంథసాంగతు. అయినకీ ఈ ప్రియం వద ఏదో ప్రయురాలో ఎనిమిదో ప్రయురాలో అయి వుండాలి. ఉదాపతి అప్పటికి నలభైఏళ్ళవాడు. ఉద్యోగ రీత్యా అతిమ ఛాన్సిగర్. అయిన గ్రంథ సాంగతు-నంపెల్లగానీ, లేకపోతే, ఏనాడో చీట్లకె క్లర్ అయివుండవలసినవాడు.

ఉదాపతి రెండో యింకా బడికివున్నాడు. మునిగాయల కలప వ్యాపారంచేసి అరవై డబ్బయి నలదాకా సంపాదించాడు. ఈ ఉదాపతి అయినకీ

ఒక్కగానొక్క కొడుకు, అంచేత ఉమాపతి ఉద్యాగం చేసినా చెయ్యకపోయినా, కాలిబాద కాయ వేసుకు మామరి తినిపిరివంత భూవనిశుండు. కాని ఉద్యాగం పుగుడులకిగం గదా అని ఉమాపతి ఈ తాస్టిగర్ ఉద్యాగం చలించెనున్నాడు.

ఉమాపతి భోజనం బ్రహ్మచారిత్వం; అతివీ యిద్దిగా ఆ. విశ్రాంతి, ఒక ముగిసిందామ. పిల్లల చగువు చెడిపోతుందని పిల్లగ్ని భార్యగారి తిరిగివచ్చిన ద్విగల నుంటూనుండి ఉంచానంటాను అతివ. "అది వాటి అభివృద్ధి, ఈయన బింగళానికి అదివగాన అటంకం కాబట్టి, దూరంగా అట్టేపెట్టాడు— అంటాను తెలిసినవానికీ, తెలియనివానికీ కూడాను. ఏమయినా ఉమాపతి భార్యగారి నేను యింతవరకు మాత్రం, అది మామరి అని నెప్పక గుర్తించును. ఎటొచ్చి, అదివ పుంపువ్వుల అత్తగారింట్లోనే కాబట్టి, ఉమాపతి ఎక్కువ కొప్పు పంపించా తిప్పించి

ఇంతటి ఉమాపతి వాకెలా తెలియకన్నాడో కన్నుగిగా రూడేకైతెరి అతివ యక్క. తిసి ర్తగారి చెయ్యివ్వుకు మా యింట్లో ఒక వాటానా ఉండేవాడు. ఇప్పుడంటే నేను పరిశ్రాంతి పట్టినాను అయినా గాని అప్పటికింకా పూర్తి యియ్యకపోలే. సంసారం వల్లబంధన వుండేదా అని వావాన్న గారు వాటాయెచ్చారు. అదీనా ఉమాపతి తిండి, మా వాన్నగారు ఏ సత్రంలోనో ఏ గ్రామస్థానం లోనో ఎప్పుడో కలుసుకున్నారు. ఏమయినా నేం, తిని వాటాయెచ్చి తిర్వారి మా వాన్నగారికి వల కాక్కాయ గంతుకునో పట్టెయింది. ఈ ఉమాపతి కో. ప్రతి ప్రకారం పాయింట్లకి అన్నాయి, గంతు చీరలపట్టి తెలివ నూడేకేను నేతిబుచ్చుకు వచ్చేది; నుల్లి పోయవారం ఉదయమే ఎప్పుడయినా. వచ్చినది రూపాయిల వాటాకి యిద్దరయ్యకు వచ్చిన్నాయని ఇంతోడించినమో, యిలాటి అరిసిన తినికన్నయందు జరగకుండా అరికట్టినమో మా వాన్నగారికి తెలియక మధనపడేవాడు. తిని భాగ్యకి పొగువులు రావడంవల్ల, ఈ పిల్లని తిని గెండ్లోపెట్టి చేసుకోవలదుకున్నట్లు ఉమాపతి మా వాన్నగారిలో తిని అరిరిగం చెబుతున్నట్లు చెప్పగానే, అయిన అర్థిర్థిగ అరిరించిపోయి, ఉమాపతి అంత ఉత్తమ పురుషుడు లేనది పొగడటం మొదలెట్టాడు.

వామమట్టుకు ఉమాపతి తీరితం చాలా అడ్డం పెట్టినగా కనిపించేది. తీని అదివారాల పిల్ల తిని

వ్వకు నానో భారతానీ వేస్తావుండే వాడాయన. ఆయన అధికారి, నేను నన్నువాణ్ణి అనింతుల్ల ఆయనని నేను 'పొగు' అనడం, ఆయన నన్ను 'నానో' అనడం మొదటిమంచి అలవాటయింది. ఉమా పతి చాలా కలుపునోగుమరికి; నవ్వుతాడు, నవ్వు త్తాడు. ఆయన చాలా పుస్తకాలు చదివాడు. ఎన్నో విషయాలయిన అవ్వగలగా మార్చానంటాను.

తాస్టిగర్ అవగానే యింకొక గొప్పసీతెరి ఎన్నికయింది మనసులో. అంగుకు ప్రియమైన వాడు ఈ తాస్టిగర్. దూర్భిలో చాలా విశ్రాంతిగా వుండేవాడట గాని యింతకేరల ఎంతో జరగుతు. ఇంతరంతిసి ఎన్నో సార్లు నోదావకన్నా కి కౌగిలి వచ్చాం. వాడు తెలిసిన గొప్పవాడేనో అయినా గదా నెప్పకువోమో వుండేవాడు.

మా యింట్లో చిన్న వాటాపరలు నన్నాడో తేనా గాని యింకొక వాడేనా. బ్రాన్స్ ఫోర్ అయింది అయినా బ్రాన్స్ ఫోర్ అనేనా గానిం. తేనా అయినా చాలా మా యింట్లోకి అద్దకి వుండా అనకున్నాను.

"ఈ వాళ్లు మెలకువచి చెల్లినదామని తిల చెట్టివా ఆగ్రామం నుంచి వచ్చుకోకు. మద్రాస్ పోయి యిం. ఏ. చగువు. నామె యింట్లోకు గానీ, అమెరికా గానీ వస్తే అదికాకేం వుండే, చారిరియకోకు. చిగ్గిరికానీ నాత్రమేం, మా వాన్నని ఒక పదివేలు అప్పుతెయ్యమనా," అన్నాడు ఉమాపతి, రాజరాంకి కేదననా నైలు ఎక్కుమో. కేనానానాల పుట్టకూడా అతివ పక్కనే ఉంది అవారు.

ఉమాపతి మామలు ఏనో అరిరి చేపుతాయి. అది మదిగీన స్త్రులగా పరిపుంసీపు. నైతికమే తని అగ్గిమని ప్రబోధనయి అతివ వాటలు. ఇంతకు అమెరికా వాట అం. వుంచి, నేను మద్రాస్ ప్రి యం. ఏ. అయినా చదివలేను. ఆగ్రామం నుంచి గమ చెసుకున్నాను. ఎటొచ్చి, యింకా పిల్లల తిండ్రినీ మాత్రం కాలేను. ఆ అద్విషం కూడా ఎంతో కూరిందేను మా అరిరినీ నేడో నెపా పుట్టింటివారు వచ్చి తీసుకువెళ్లెరట. కొడుకు నెత్తుకు వస్తుండో, కూరింది ఎక్కువ వస్తుండో!

ఉమాపతి యింకొక కొత్త కామచింతలో దిగా తని వాళ్ళి పూర్వన చెప్పి, వారిం రోజులు పయిగా

అయింది. ఏదో ఒకానొక వర్ణానుకు నేపాదినీ; పని లేనివాడికి నీరీకపుండు కనక ఈ సదిరాజులపట్టి రావడం వచ్చలేదు. ఏమియిదే నీం, కమలవంతుడనగా ప్రేయంవదనీ నూతాను. ఒక్క ప్రేయంవదనీ మాత్రం కోసం పురుషులు పనులై ఎందుకు పొగులుకుంటారో ఆమెని చూసినవీడట యిట్టే అర్థమవుతుంది.

“ప్రేయం, యిది నేనో తెలుసా?”

“నా కా— తెలుస్తుంది మీకు సరియైనాం చెయ్యటండా!” గం, గుర్తుల నాం ఆంకి పుంకి పుంకుంది.

పరిచయం అయినవీడట ప్రేయంవద అంది. “ఈ యిల్లు చాలా యిరుగుగా ఉండంకి. మీ ప్రాంతాల వీరైనా మించియిల్లు పుంజే చూపి పెట్టంకి.”

“ఓ” అన్నాను.

“రూ చేటలో మాత్రం వాస్తునుమా! నేను రెండోపల్లి చేతుకుంటానన్నీ పిల్ల ఈమెకాదని ప్రేయంవదనీ గుర్తుకొచ్చుకుంటే! మీ వాస్తవ గారు అపాస్యం,” అన్నాను ఉమాపతి.

“ఎవరి? ఆ కేనాది వారాల ప్రియం?” అంది ప్రేయంవద మునా నటకారం గా. ఈమెకి ఉమాపతి సరించి యావస్తూ తెలుసునా ఏమి?—అని సంకయం కలిగింది వాడు.

“అవును” అన్నాను ఉమాపతి చాలా శేరి కగా.

ఆ మధ్యాహ్నం ప్రేయంవద విన్డో టి యిచ్చింది. వేడి వేడి టి తాగడమే గాని నాటిక జీవిత మనే టి తాగడం నాకు తెలియదు. ఆ టివీడ శేరిన నిమ్మడిప్పా, వాడీనా అటు రహస్యత రమ్యంగా కనిపించాయి.

“ఇంతకంటే చేతుకుపావకం కావుంటుంది కదూ!” అన్నాను.

అలా అని పుంజుకున్నాడు. అతిథ్య మర్యాద, అందులో ప్రేయంవదనీ బాగాయిచ్చే అతిథ్య మర్యాద, తెలియనివాడినవంవల్లనే, అంత శేరి కగా, మాటలలోను గ్రహించక, బుచ్చుకున అవ గాను.

“రెండు పావకమనే యేమిటి? యంతకంటే ఎక్కువ కావుంటాయి,” అని ప్రేయంవద అంటు

న్నప్పుడు, ఆమె కనుగొనుటయిన, వెనది కొంపు లోనూ కనిపించిన నిర్లక్ష్యం నన్ను కాస్తేపిరి వా మాటకి మాట వొప్పకొచ్చిందిగానీ, కలుపుగా ఏమీ అనలేదు. అయినప్పటికీ, ఆమె ఆ అరక్షణంలో చూపిన నిరసన వింటిమనే మావలేదు.

ఎంత తెలియనివాణ్ణయినా, ప్రేయంవదనీ మాట్లాడటం కలిగిన పాను అని తెలుసుకున్నాను. తొలి తొలి మాటలువాడారి సంభాషణలో నిపుణత చూపారి. చాతుర్యం కనబరచారి. కోటికలిచ్చినవల్లా మాట్లాడటం ఆమెకి యిచ్చంఉండెను. దీక్షించువుగా నాకూ పెను. పదాల బాటిల్లింగం, సామకర్యం, తీక్షణత, ప్రభావం తెలుసుకు నాటివి బాగానావాడారి. ఒక మాట పువ్వుగా తిరిగి నే, మరొకమాట బల్లంగా నుచ్చు కోనారి. భాజకీ పువ్వులంత అవసరమై నాకుచాకు నెండుకు బల్లెములు కూడా అంతే అవసరం.

“సావం. అతడు మృగము. నీ శిర్యిరేవం అతరించినా! గల్లటి టి తాగుకున్నప్పుడు, గల్లటి చేతుకుపావకంజ్ఞాపకంవచ్చిందికానోలు. అదీరిశ్చే!” అని నన్ను నవకేమకొచ్చాను ఉమాపతి.

“అబ్బో—ప్రేయంవద కాపాడుకుంటున్నాను! ఏమిందీ, మిమ్మల్ని నే నేనుయినా అన్నానా!” సంగ నాచి— అడిగిందీ, ప్రేయంవద, “ఉమాపతి మావంకి?”— అన్నట్టు మొహం పెనుతూ.

ఈ మహానాటకంలో నేను అర్థమన్నీ. అది ఆమె ప్రేయంవద, నటనో నాకేం తెలుసు! అసలు మనం ఎంతవరకూ ప్రేయంవదనీ ప్రదర్శిస్తూనా, ఎంతవరకూ వదిలిస్తూనా చెప్పడం చూడాలా? ఆమె విసిరేపటని ముగ్ధుల శిష్యులవాడు ఉమాపతి ఒక్కడే!

వాక్పాసుర్యంమాత్రమే ఆరాధించేమరిగ్గికాదు ప్రేయంవద. ఆమెని వనదీరంవో వాల్చడగినవ్యాధయం, విమర్శా రధోరణి రావచ్చును ఆమె మావే అప్ర్యా యతి మనురాలి మనురైవది.

నేనూ ఉమాపతి గోదావరిగట్టి పీకాగుకని వస్త్రాంపగా ఆమె అంది: “రాత్రికి అయిననీకూడా తీసుకురండి—మనింటికి భోజనానికీ.”

“మరి అతను.....?”

“ఈమ్రాట కొయ్యగూరలే వంతుతామరెండి,” అంది ప్రేయంవద.

అయితే వీరిద్దరూ మత్స్యకులంసాదులు తింటారన్నమాట. రాజంపై ప్రయోగపడి ఎక్కడ కోపం వస్తుందోనని, వచ్చేందుకు వాళ్ళకున్నాను. అదీగాక, అందమైన స్త్రీలకి కోపం తెప్పించడం ఏ ముగవాడికి హితవుగా ఉంటుంది?

గోదావరిగట్టున బీబీలమీద నేనూ ఉమాపతి కూచున్నాం. పల్లకు ఉందిగాని ఎంత బోయింది. గోదావరినం లేచువీధిమంచి ఏవో గైలు కెరిమానూ జారిపోతోంది. తివులూని పడవలూ బాంచీలూ సాయంత్రపు చిరుగాలికి అల్లనాడుతున్నాయి. ఉమాపతి కళ్ళనం మెదలెట్టాడు.

“అమెకి ఎన్నేళ్ళు ఉంటాయో చెప్పు?”

“పాతిక,” అన్నాను.

“ముప్పయ్యేగు. పంథోమ్మిచేళ్ళ కూతురుకం కామెకి; అకూతురికి పెళ్ళి అయింది; ఒక ఆపిల్ల కూడాను. పెద్దకూతురికి సంథోమ్మిచేళ్ళు; కొడుక్కి పడవోరీళ్ళు; రెండో కూతురికి పద్మాలుగోళ్ళు. ముగ్గురూ వాళ్ళుపోల్లో వున్నాడు.”

“మరి—ఈమె మీతో వచ్చేవూవుం లే, వాల్ల వాల్లెడదూ వూరుకున్నారా?”

“అడవి తెగించి బిగినిపడితే వూరుకోక వూరి పెట్టుకుంటారా? అందరూ నోరు మూసుకు వూరు కున్నాను. ఆనల నేను ప్రయోగపడ నే పెళ్లి చేసుకుని వుండవలసింది.”

“అప్పుడు మరొక అరుంధతిని నెత్తి పెట్టుకు వుండుకు మీరు?” ఇలాటి జోళ్ళు ఉమాపతికి కష్టం కలిగించవు గనక ధయివ్యంతో అనేకాను.

“యోగు, ఒక స్త్రీ వీకోసం యరైగెంతేళ్ళు పరితపించిందంటే, నీ కంఠి గర్వంగా ఉంటుంది? ఈ నాకల్లు, జీతాలు, డబ్బు, కుల గౌరవాలు, కుచ్చు ముత్యాలు, తాసిల్దార్ హోదా—యివన్నీ ఆ ఆత్మ సంతుష్టినుండు దిగనుకువు. ప్రయోగపడి నా పది పోడోయేట చూశాను; అప్పు డామె చెలలు నేను కంటూవుండేది. ధిద్రాచలంలూ వాయింబిరెడుగుగా వుండేది వారియిల్లు. నందు దొరికితే యిద్దరం పారి బోయి, ఏవో అల్లీల్లీ కబుల్లు చెప్పుకునేవాళ్ళం. “నేను నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాను”—అంటే—“నేను నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాను” అని చెప్పుకునేవాళ్ళం. చూస్తూచూస్తూవుండగా ప్రయోగపడి పెళ్లియిచ్చారీం నివ్వయం చేశారు. ఆ వోచ్చే పెళ్లికోడుక్కి ‘మనం

ప్రేమించుకుంటున్నట్లు చెబుదాం’ అన్నాను ప్రయోగ పడితో. అలాటి తప్పుకుపని చెయ్యవద్దనీ, పెళ్ళికొడు కుని తను పెళ్ళి చేసుకుంటున్నప్పటికీ, ప్రేమించడం ముట్టుకు ఎన్నేననీ, వా చెంపలని తన చేతులతో విడు దుమో చెప్పింది. ప్రయోగపడ మంగళనూత్రం కట్టించు కుంటున్నప్పుడు నాకు ఏమవు వచ్చింది; తిలిపండు లని ధిక్కరించక, చేతనూగ వాంఛకునున్నందుకు, ఆమెనిదనూడా పట్టి పటపట కొరికాను.”

“ఈమె ఏమిచేస్తుంది—చిన్నపిల్ల! ఒకవళ ఎది రించించే అనుకోండి—మీకామెని పెళ్లిచేసుకో గల కి యేది ఆనాడు?”

“అదంతా నిజమే. కాని నా మనస్థితి చెబు కున్నా. కాలక్రమేణా ప్రయోగపడిని మర్చిపోయాను. ఎందరినీ వివాహకులు నన్ను పట్టించి, వారివారిని వారు నిర్విపోయాను. రెండురెల్లెలెం ప్రయోగపడ విధివనానూ కాకానాది బవున గెలుస్తేదనానూ తల వ వడింది. ఇట్టే నన్ను గుర్తించి ‘ఉమాపతి—ఉమాపతి’ అని పిలిచింది.”

“ఈ, తరవాత ఏమయింది?”

“ఆమెగి ర్దనిపోయి ఆరు నెలలయిందట. నన్ను ఎలా కలుసుకోవడం అని ఆలోచిస్తోందట. పది పోడోయేట నేను తీయించుకున్న పోలో, యిప్పు టికి ఆమె పెళ్లొ ఉంది. స్నేహితునించి తిన్నగా యింటికి నిర్విపోయాను. ఆ ఉండెటం ఉండెటం ఒక వారంకోజులపాటు కాకినాడలో నాదగ్గర ఉండి పోయింది.”

ప్రేమ! ఎన్నో కావ్యాలురాసి, కథలల్లుతారు ఆ కంఠాకూలమీద. తెలిసి తెలియని వయసులో వలచిన యువకునికోసం యరైగెంతేళ్ళు కనిపెట్టు కునివుంది ఒక స్త్రీ. ఈలోగా ఆమెకి వివాహమైంది; ముగ్గురు పిల్లలు కలిగారు; పెద్దకూతురికి వివాహ మవ డామెకొకుండా ఒక ఆపిల్లకూడా కలిగింది; యరై గెంతేళ్ళిరాంపర్వతీవనం సాగించింది; తిర్వాటి ధిర్ద మరణించాను. తిదనంతరం ఆమె తన ప్రయోగ్జీ వతు క్కుంటూ వచ్చింది. ఉమాపతి నిజంగా ధన్యుడు; ఎంద గెన్ని అనుకున్నా, అతిమ అవ్యుష్కారి. ఇరై గెంతేళ్ళనిరీక్షించి ప్రయోగపడ ప్రేమలోని జొన్న త్యాధికి తార్కాణం. ఆ పారిపిడ్డంలో ఎలాటి వారి న్యమూ కలిగివాకుంది.

ముగ్గురుపిల్లలతిర్చిపాన ప్రయోగపడ పాతికేళ్ళ మని పిలా ఎలా కనిపించగలిగింది? ఆమె లలలో తెల్ల

వెంట్రుక చుచ్చుకూడా లేదు; కాని ఉమాపతికి ఈ పెదా, ఆ పెదా తెరిసిపోయింది. అపాధవాలతో ఉమాపతి నిరుపచెందిన, ఏకాగ్రతల వృద్ధియం గోనియవ్వనాన్ని నిలుపుకోగలిగిందేమో ప్రయంవద. ఇంటికి వెళ్ళింది. ఆమెచేతులు రెండూ కళ్ళకి అడ్డుకోవాలనిపించింది. స్వార్థం, మోసం మిషన్ ప్రేమలేదనే నింకానాదుల? ప్రయంవద జీవిత మొక సుఖపాతం. ఒకవర్తక్రికాం యిరవ్వగండేళ్ళు కని పెట్టుకు ఉంపటం ప్రేమ గాకపోతే మరింకేమిటి చేసు?

అలాగే భోజనాలవేళ ప్రయంవదమీద నాకు వున్న నొరవన్నీ ఎలా వ్యక్తపరచాలో తెలియక తిక్కుకొన్నాను. అలాగే మొదలుకొని, నా భార్య వుట్టింటినుంచి వెంకటరమణదాసుని ఎత్తుకొచ్చేదాకా ప్రతినాయంరేం ప్రయంవదగారింట్లో ప్రవెంటే వేయించుకుంటూనే వుండేవాణ్ణి.

“మీ కింపతిలకి మొన్న నేగాదుటండి పచ్చా లుగూ వెళ్ళింది. అప్పుడే పెళ్ళిప్రయత్నా చేమిటి?” అంది ప్రయంవద.

“తెగగారియంట్లో పెరిగారు. వాళ్ళయిద్దం,” అన్నాడు ఉమాపతి.

“నూ మామికి నుల్లి బడికి పంపించిమివండి. ఆవైద వాళ్ళే) యిద్దరుయింపాణ్ణి చేసుకుంటారు” అంది ప్రయంవద. మాఫవి ఆవివ రెండోమోతురు.

“మనకెందుకు పొనిదూ—వాళ్ళే గంగలో దిగితే మనకే!”

ప్రయంవద మర్యాదలేకుండా మాట్లాడుతోంది, కాని, ఉమాపతి దాసున్నాడు. నాకు అసంగతి అంతిక్రితం వెళ్ళి నేనెన్నాను. ప్రయంవదవల్ల మనసు రాలికి పెళ్ళి కావరి, అక్కడ సుంటూరుమంచి ఉమాపతి తిండి ఉత్తరంమీద ఉత్తరం దించు తున్నాడు.

ఒకరోజు సాయంరేం నేను వెళ్ళేటప్పటికి యిద్దరూ ఘోరపడుతున్నారు. కీడులాటలు పెట్టాళ్ళ బట్టి చింబున్నామిగాని అంత పెద్దగా మాట లను కోవడం అదే మొదటిసారి.

“నాకోపండి కేకపి పెట్టండి” అంది ప్రయంవద నన్ను చూసినదాడగానే.

“వెళ్ళి. తెరిస్తావేమిటి?” అన్నాడు ఉమాపతి.

“మీపిల్లలకి పెళ్ళి కాకపోవడం, మీకు దిక్కి కల్తెకీ కాకపోవడం, మీ యిల్లు సుల్లచేసుకురిందా మరి నేను రావడం—యివన్నీ ఎందుకు నెప్పండి? అమిగ్గావదగా బతుకుతున్న ఆడదాన్ని నేను, ఘరా నాగా తిరిగి ఉద్యోగస్తులు మీరు!”

“అమాటలు నేను అనలేదు. ఎవరో అన్నారని నామీద విరుదుకుపడి ఏం లాభం?” అన్నాడు ఉమాపతి.

“పోవ్వెద్దురూ, మీదారి మీది, నాదారి నాది. కాస్త బండి పిలుచుకోస్తారా?” అంది ప్రయంవద నా వంకగా తిరిగి.

“గతిరక మీపంపికి రాలేదు, నేనూ రక్త మాంసాలు వున్నమనిషిని; నామా పిల్లాల్లా ఉన్నాడు,” ప్రయంవద సేవంగిలా ఉంది. ఆమె కని తిలమీది నెలలు ఉబ్బాయి.

“ప్రియా, నీకు యిదంగా వుంటే వుండు, కష్టంగావుంటే వెళ్ళి. అంతేగాని ఎందుకీ రిఫిజ్?”

“అవేమమాటలు, ఉమాపతి గారూ! ప్రయంవద వెళ్ళేదేమేమిటి? ఆమె ఎక్కడికి వెళ్ళింది? ఇక్కడ వుండవలసిందే!” అన్నాను నేను.

“దిక్కు లేనిపక్షినిగాను దయాధర్మభిక్షుంమీద బతికేందుకు!” ప్రయంవదకి యాదైవల రూపాయిల ఆస్తిఉంది.

ఆమె ఛగ్రుద వీధివాళ్ళింట్లో వచ్చింది. నేను వెంటవెళ్ళి, బతిమాలి, లోపలికి తీసుకువచ్చాను. ఎన్నెన్నోచ్చినా ప్రేమలోపక్ష మనుషులు చిన్నపిల్లల మాదిరి దెబ్బలాడుకుంటారు. ఆనాటికి వారిక్రొధాన్ని ఉపశమింపవాక్యాలతో తగ్గింది.

కాని వారం తిరిక్కుండా మళ్ళీ కళ్ళా వేసు కున్నారు. కొడుకు రాజుమండ్రి కారేజిలో యింబర్లో చేరుతా న్నంది ప్రయంవద. తిమిషగిర వుండుకోవడం యిద్దం లేకపోతే హస్తాల్లా అట్టే

జెడతానుంది. అసలు ఆకురారు రాజయంద్రెలో చేరవమే పనికిరాదన్నాకు ఉమాపతి.

“వా పెద్దల్లాడికి, పదిహేడేళ్ళ కొడుక్కి లేని అభిమానం మీకు వచ్చిందా?” అని ప్రయంపద ఉమాపతిని వొడిచి వెళ్ళిపోయింది.

తరిదండ్రుల యింద్రప్రకారం వారికి వచ్చివచ్చిని పెళ్ళిచేసుకుని, భారవాంఛలయినదామని మిగిలిన వామరణమహోత్సవము తిరువరి వర్తిన్నాగామణ ప్రతిమ జరిపిన వాక్కుడా. ఉమాపతి ఏదో కోరినూర్ వజ్రంలాటిది పోవట్టుకున్నా దివసించింది.

ప్రియంపద లేనిపిమ్మట దిష్టికలకలకూరం బావు కునేదేమిటి?

ఇరవైగండేళ్ళు ప్రేమించిన ప్రయంపదకి అవ్యాయం జరిగిందంటారా? ప్రేమని వన్నుకున్న ఏప్రేమ కుఖంకింది గదా? నామే కుఖంపడేందుకు? అదలు వన్ను అడిగి ప్రేమించిమిటి?

దిష్టికలకల ఉమాపతిబుద్ధివదిరి భార్యపిల్లల్ని తెచ్చుకున్నాను. ప్రయంపదకి యిరవైగండేళ్ళ ముంపువ్రొక్కం కలిగిపోయింది. అందుకే నాకు విశిష్టాగూరు. తెలిసిందా?

ప్రతిదిన మలినములోని క్రీములనుండి మీ ఆరోగ్యమును కాపాడుకొనండి

లైఫ్ బాయ్ యొక్క

రక్షకమైన
నురుగుతో!

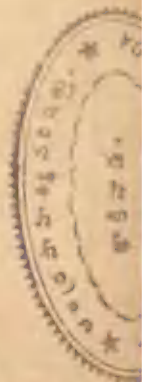
మీ రెండు దాగ్రతగానున్నప్పటికీ మలినములోని క్రిములనుండి ప్రతిదినము అంటురోగమును పొందుటకు అవకాశమున్నది. లైఫ్ బాయ్ నవ్వుతో తరచు స్నానముచేసి మీ ఆరోగ్యమును కాపాడుకొనండి. దాని రక్షకమైన సురగ మలినములోని క్రిములను తరిమివేసి రోజంతా మిమ్మలను హాయిగానుండును.

లైఫ్ బాయ్ సబు

ప్రతిదిన క్రిములనుండి ప్రతిదిన రక్షణకు

L. 223-50 TL

మదనకామేశ్వర వేష్యం

ఇది రక్తకృష్ణిని చేయు నిలవ గల వస్తువులచే
తయారు చేయబడినది. మేళములు, నిక్కాక
విస్త్రమము, కుక్కవస్త్రము, అతిమాత్రము మొదలగు
వాటిని ఖండించి, మంచి బలమును వీర్యవతుల్య
మును కలిగించుటలో అద్భుతమయినది. అనేక
సర్వీకెస్టుల గలవు. 2 పిట్టలు చాలును.

20 తులముల డబ్బీరు. 2/-

పోస్టేజి ప్రత్యేకము

పి. సి. ఏ. ఆండ్ కంపెని

ఆయుర్వేదవిమాజము

పెరి రేపి, (కల్లుగు జిల్లా)

ప్రాణ సుధ

క్షీణించిన వీర్యశక్తిని పెంపొందిం
చును. నరములకు పలుశ్యమును, కండ
పుష్టి నిచ్చును.

మదనకామేశ్వర వేష్యము వారికి ఆత్మవిశ్రము.

పక్షి వాతమునకు అమోఘమయిన
బోషధము.

క్రీరజల (101 సార్లు ఆపర్తితము)

ఆయవీరము

వాడిచూడుడు, తృప్తిచెందుడు.

మరిటార్ ఆయుర్వేదిక్ స్టోర్సు

నెం. 107-108, బ్రాహ్మ్య, మదనాసు

జీవాఅదేమిటామాట!

సంతానం కుళ్లి కృషిస్తూ ఉంటే
తల్లికి క్షోభకాదూ?

భారతీ-భారతాంబ తన

కుష్టు,బొల్లి సంతానం

కోసం ఎంతని విచారిస్తుండో?

ఇదుగోమా 33 సంవత్సరముల

అనుభవంతో ఇస్తుండన్న అభయం

మాకు నేడే వ్రాయండి

రెడ్డి ఆండ్ కో.,

గోపాలపురం. (హ.గో.జ)

ఆర్థర సాయనశాల

ముక్త్యాల, కృష్ణా

ఫౌండేషన్ 1925.

ప్రశస్తాయుర్వేదోపదములకు

నిలయము. ఏమందుకావల

సినను మాకు వ్రాయుడు.

నమ్మకమైనవి లభింపగలవు

ఆయుర్వేదభూషణ

వేటూరి శంకరశాస్త్రి,

ఎ. ఎం. ఏ. సి.

Consulting Physician

భూతాల పుట్టిలు

శ్రీ చివవాడ కాంతారావు

(నైలు పోతున్న శబ్దం... చిటిలో వినిపిస్తుంది.
కొద్దిసేపల్లో నైలు అగుతుంది. మనుష్యులు ఏక్కె దిగు
నున్న శబ్దం)

(ఇంతలో అడుక్కోనే వానిపాలు వినిపిస్తుంది)

అ: బీవు లెనుబడివాల్గులక్షల
చావుపుట్టుక లిక్కడా
ఎవరు చేసిన పాపకర్మం
బనుభవించే దెక్కడా?

(రాను రాను శబ్దం దగ్గరకాతుంది)

బాబయ్యా కామిలేని
అవాదున్న బాబయ్యా
కన్నపడి పనిచేసుకోలేని
దీనున్న బాబయ్యా
మీకే తల్లి పండ్రి బాబయ్యా
ఈ దిక్కులేనివాన్ని చూచి
కనికరించండి బాబయ్యా.....

(భర్త దగ్గరగా వచ్చి) బాబయ్యా...

భ: చిల్లరలేదు నల్లవోయ్.

అ: బాబూ ఎక్కులేని పచ్చివిబాబయ్యా...

భ: బళ్ళెమని చెప్పలేమా?

అ: అమ్మో తల్లీ మీలాంటి తెల్లలు యీ బొట్ట
వాన్ని పోషించాలమ్మో...

భ: ఇదిగో...

అ: చిల్లరలేదు తల్లీ...

భ: అబ్బులేదు తీసుకో.

అ: లచ్చిమితిల్లి...(రానురాను బాబయ్యా తల్లీ
అమ్మో అన్నమాటలు మారమైపోతాయ్)

భ: ఈకోజుల్లో పీలా అణాలే భర్తం చెయ్యాలి.
లేదంటే వాళ్ళూ పొగపెను.

భ: అదేంటండీ అమాట? వాడిదగ్గర తిరిగి
ఎలా తీసుకుంటాం...

(నైలు నడుస్తూనే వుంటుంది)

తా: [కొద్దిగాదిగి దగ్గరగా వచ్చి మార్పుంటూ
పోతుంపట్టు పీల్చి] ఏమోతల్లూరు బాబూ?

భ: విజవాడండీ?

తా: అత్తవారింటికా?

భ: పట్నంపల్లెలా కనిపిస్తోందండీ మీకంటే?

తా: అమ్మాయి కేంబోటుబాబూ?

భ: వద్దు వద్దంటే మేనరికమని కట్టిపెట్టారండీ?
చాకలిపద్దు తప్పలేమంటావేస్తే యికనేం?

తా: గుణం ప్రధానంగానీ...

భ: తాతగామా మీరూ పల్లెటూరు మనిషిలా
ఉన్నారు...

తా: అవును. అయితే...

భ: పల్లెటూరు పాళ్ళను పొగడమంటా
వుంటారా?

తాత: నాయనా తంతుకుమర్లినవాణ్ణి. ఈనాడు నీతో చెప్తున్నాను. భార్య పలా తొలవాడమోదము. ఆ మంగళనాత్రం కట్టాక యిద్దరూ ఒకరినొకరు అన్యోన్యంగా...

ధ: దానిమాటకేంలేండి.

తాత: అమ్మాయికేం కొడివ గుఱులో చాలిత్తె మైన పసుపు కుంకుమ కళేవుండి నాయనా... (భార్య వైపు తిరిగి) అమ్మాయ్ చిన్న బుచ్చుకోక ... ఏదో కాలక్షేపానికి అంటుంటారు... (మళ్ళీ భర్త సిగరెట్ వెలిగిస్తాడు)

తా: విజయవాడ వుద్యోగ భర్తం మీ చేనా వున్నది?

ధ: అవునండీ విలుగులో వుండేవాణ్ణి. విజయ వాడలో ఒక ప్లే హితు కున్నాను. ఇల్లు మాడ మన్నా... నుటుంబంతో వచ్చేయని వ్రాశాడు... అంతే...

తా: మంచినోటుకే బదిలీ అయ్యింది.

(రైలు విజలు వినిపిస్తుంది)

తా: చేపరుభోగ్లూ లేవిటి నాయనా?

ధ: ఏం వున్నాయ్ తాతగారూ? (ప్రపంచం యింకా ఎన్నాళ్ళో తిండేట్లు లేదు.

తాత: అంతి భయపడిటానికి యేం ప్రళయం వచ్చేసింది తాయా?

ధ: తాతగారూ? (ప్రపంచం బాగా మరి పోయింది. అనూయ అనుమానతో నిండిపోయిన వాళ్ళు ఎంతకాలం యీ ప్రపంచాన్ని వుద్ధరిస్తారండీ?

తా: దుష్టసంహరణ శిష్టరక్షణ అవాదిమంచి వచ్చేదేను. అది చేపునివది.

ధ: అవేమి మనం కళ్ళతో చూడలేదు. కళ్ళతో చూసించే నిజం. ఆ కాలం పేరు యీకాలం పేరు లేండి.

తా: పొరపాటు నాయనా. అక్కడ ప్రహ్వంస మంతా న్యాయించివుంది ఆ దైవకక్షి మించి చెప్పి లేదు...

ధ: ఆ మీరన్న చేవుకు ఆకాలంలో తాణాలూ, కర్రలతో బోట్లాడుకున్నారూ, కాబట్టి లొంగిపోతాడు. యీకాలంలోనో?

తా: ఈ కాలానికి తగ్గ అవతారం యెక్కు తాడు. (ప్రపంచంలో పాపపుణ్యాలు పెండు

ఉంటాయి. పాపం ఎప్పుడు హెచ్చయిందో నరునికి అలాంటి క్షి వుండదు. అప్పుడే దైవదలం అవసరం వస్తుంది...

ధ: మనమంతా పాత మెదడుతో ఈ ప్రయగాన్ని అర్థంచేసుకోవోతామండీ. గడిచిన యుగాలన్నీ ఒక ప్రక్కను, క్రిందటియే ధైయేస్తూ ఇంకొక ప్రక్క వేసి తూనే యీ ఏయేత్రయేళ్ళు వేసే బరువుగా వుంటుంది. ఈ ఆటం యుగంలో జేవు డని పట్టుకూర్చోకోండి.....

తా: అదీ అవకండా వుండలేదు. చూడు నాయనా. పాపవ్యూహపు దైవసోమకుడు సమద్రంలో దాసుంటే మత్స్యవతారం యెత్తలేదా? రాక్షసుల పాపం హెచ్చిపోయి మానవకోటి తాగ పడుతుంటే మనిషిజన్మయెత్తి రాక్షససహారంచేసి రామరాజ్యం స్థాపించలేదా? సిద్ధయజ్ఞయాగాలు చేస్తేగానీ చేవుకు కరుణించడని సామాన్యుణ్ణి చేవుడికి దూరం చేశారు ఆనాడు బ్రాహ్మణులు. అప్పుడు రాచకుటుంబంలో బుద్ధుడై అవతరించి యీవాటికీ నిలిచే కర్మసిద్ధాంతాన్ని ప్రసాదించలేదా? అలానే యీ యుగానికి నిరపరాధులలో ఆక క్షి అవతరిస్తుంది ... (రైలు ఆగుతుంది)

తా: (లేచిపోతూ) మావూరు వచ్చింది వస్తాను నాయనా... (రైలు దిగి) మీకింకా తెంతున్నేవ్లేగా మధ్యను...

ధ: ఆం.

తా: వస్తాను అమ్మాయ్.

(గంటలు, విజలు; రైలు కదులుతుంది)

ధా: తాతగారు యెంతబాగా చెప్పారండీ? బాగా చదువుకున్న అయనలా వున్నాను.

ధ: నీ మొహం పల్లెటూర్లో కళ్ళు మూసుకొని కూర్చున్నావేమో ప్రపంచంగూర్చి యేం తెలుసు?

ధా: ఏం తెలియకపోలే అంతగా చెప్పారండీ?

ధ: ఈ పెద్ద ప్రపంచం చిన్న రైపోయింది ఆ మనుషుడి కేం తెలుసు? మరో నిజవానికి యీచిన్నది కూలిపోదనిమాత్రం చెప్పలేం?

ధా: వెళ్ళండి ఇట్లు కూలిపోతాయగానీ ప్రపంచం కూలిపోతుందా?

ధ: ఏ స్త్రీకాలంలో పొరపాటున వుట్టేకా వులే...

భా: అవండీ... (నీగరల్ వెలిగిస్తాడు)

భ: ఈమటల్లో పడి — చూశావా? వాడెలా మన సామాన్య వేపు పరీక్షించి చూస్తున్నాడో... మనిషి వాటిందూనే దొంగలా ఉన్నాడు—సామాన్య వేపు చూస్తాండు... నేను తరువుకుంటున్నా గా...

భా: చాలా ఆహాయమేదీలా వున్నావండీ...

భ: దొంగ లలా శే వుంటారులే...

భా: ఎందుకండీ రాదురాదు...

భ: భలేవేదాంతం నేర్పావులేగానీ ... అటు చూస్తుండు...

(పెదరుమీద దృష్టి పోసిస్తాడు... రైలు కరులు కూసే వుంటుంది. రైలు ఆగుతుంది ... విజయవాడ విజయవాడ ఆస్పత్రికి కోలహలం వినిపిస్తుంది)

భ: కూరీ! ఏయ్ కూరీ ఇంకో యిద్దర్నీ తీసుకురా అదిగో అటువేపున్న సామాన్య దించేయ్ ... వడు... సామాన్యనీ వున్న చ్చేవా?

భా: ఆఁ

భ: పోరాం నురి... (వడుస్తారు)

బాబూ! ఓబాబూ! (కేకలు వినిపిస్తాయి...)

(ఆ కేక వేసిన మనిషి రైలు పెట్టెనుంచి పరుగెత్తుకువచ్చి)

ఆమనిషి: ఈ సిమ్మ పెట్టే మీదివాసే వుంది బాబూ!

భ: చూడే...

ఆమనిషి: మీ సామాన్యన్న కొసే ఆమూలకుంది బాబూ... మీదే ఆయ్యండాల్సి... (పెట్టె అందిచ్చి) వస్తానుబాబూ... (వెలిగిస్తాడు)

భా: పాపం వాడిని దొంగ అన్నారండీ...

భ: చూడు ఇంకేం మరచిపోలేదేమో?

భా: ఇంకేం లేదులేండీ...

(విరామం ... ఇంట్లో అంగటి వరండాలో నిద్రించుకొని భర్త కూర్చోని వుంటాడు. రాత్రి వదిగంటలైంది... వదిగంటలు వినిపిస్తాయి)

భా: (లోనుంచివస్తూ) ఏమండీ పది చాటివా యింకా బయట కూర్చున్నారేం.

భ: (జవాబులేదు)

భా: అంతా యిప్పటికీ తెలియింది ... ఇల్లు చాలా బాగుందినుండీ...

భ: (మెల్లగా) బావుంది ... (దూరంనుండి లేడియో సంగీతం వినిపిస్తుంది)

భా: విన్నారా? ఆ పాట ఎంత హాయిగా వుంది.

భ: ఉఁ ఉఁ వుంటుంది...

భా: నాకు మంగళహారతి వేసింది ఇంకేం రాదుగా—వక్కిరించివా వద్దాను...

భ: చూశావా వాడింటివేపు?

భా: ఏం వుంది?

భ: నీకేం కనిపిస్తుందిలే...

భా: అదేంటండీ నాకు కళ్ళు లేవంటారా?

భ: చూడు ఆమేడ, ఆ లేడియో, కాదుషెడ ఇవన్నీ కష్టపడే గడించాడంటారా?

భా: గడించకపోతే పూరక అవన్నీ వస్తాయండీ!

భ: కష్టపడేవాడు యివన్నీ యెప్పుడూ గడించలేడనుకో... వాళ్ళిక్కడపే సమాధింటావుంటుంది... మనలా...

భా: మనకేం? ఆయినా ఒకరి అదృష్టం ఒకరి కెలా వస్తుందండీ?

భ: అలా అనుకోని కూర్చోవటమే నీకు తెలుసు...

భా: కానండీ అదృష్టవుంటే మీరు క్రొత్తాన్న పెద్ద జీతగాళ్ళు కావాలియో?

భ: ఈ వేదాంతంలా పడే ఇల్లీవాళ్ళపై పోయో?

భా: నే మాటాడితే సరి వేదాంతం అంటారు మీరూ కష్టపడుతున్నాడు. మీకంటే చెప్పు నేను ఇంకో కష్టపడుతున్నాను. అయితే మీలా నాకు జీతం ఇస్తున్నారా?

భ: బలేప్రక్కరే తెలివిలేటలు సాచ్చిపోతున్నాయిగానీ...

భా: అవండీ ... బహుళగాణింది నే పడుకుంటాను...

(కొద్దిగా విరామం) గడియారం వదలొందు కొట్టుంది.

భ: (లేచి రెలుపులువేసివచ్చాడు. తనలో) పాపం చెయ్యాలికోంచనితెలిస్తే యిలా పడుకోవేది కాదేమో? ... ఆఁ ఇది చెయ్యాలికోసా? ఛా... చెయ్యాలేమిటి చెయ్యాలి? మానవత్వంలేని మనుషులే చెయ్యాలి...

(మంచంమీద చూర పడి) చెయ్యాలా? ఉంటాయో? లేకపోతే ఆఁ చెయ్యాలింటిపేదేమిటి?

మనలో ఇద్దరు అమమావాలుగానీ... (మంచం పందిరి కదిలిన చప్పుడు)

ఆ! ఛీఛీ పిరికివాడిలా అవుతున్నా నే, నే నేం పిరికివాడినీ? ఇదు చే దెయ్యాలని తెచ్చి పెట్టుందిగానీ... నాలా ధైర్యంగావుండే వాడికేం దెయ్యాలు? ఇంతో దెయ్యాలంటూ వున్నాయా అని? (పెద్ద నిట్టూర్పు) ఉంకకపోతే ఆపదని ఎందుకు పుట్టింది? ఇంగ్లీషులోనూ దా వుండే? వాల్లో యానమ్మకాలు లేవేమో? లేకపోవటమేమిటి... హేమెట్లో రాజా దెయ్యం కాలేదు!

(మర్రి స్వరం విని పరుగొని)

ఇంతమంది తెలివి తక్కువవాళ్ళా? ఎవరూ యీ కొంపలో దిగలేదంటే కొంతలో కొంతైనా నిజంవుంటుంది? ఆ, ధైర్యం వుంటే ఏ దెయ్యాలేం చేస్తాయో... అందులో నాది రాక్షసగణం... మొగా తప్పని దెయ్యాలేం చేస్తాయి?

(కొద్దిగా విరామం)

వావా... నేనేంటి ఇలా తిలచుకున్నా? ఆ దెయ్యాల సత్తువెంతో నేనూ చూస్తాను? ఈ దెయ్యో ఈ దెయ్యాలి పోసిపోవాలి?... హా హా హా (నివ్వి) దెయ్యాలంటూ వుంటే... బలే చెత్త ఆలోచనలో పడ్డానే... హా హా హా మనవా... ఇర్రీ ఆలోచనలు నూని పడుకో (కొద్ది విరామం)

హెన్నా దెయ్యాలు మనుషులని చంపేస్తాయా? ఛా ఛా దెయ్యాలేవంటి దెయ్యాలు? ఇంత తెలివి పాలిపవాడి నయ్యా నే...

(పంజరం గంటలు వినపిస్తాయి—పంజరం దైంకే పడుకుంటాను... నిద్రపోతాడు... మంచిత్రాతి విూడ కలవస్తుంది)

ధ: (నిద్రలో) హూ హూ హూ దెయ్యం! దెయ్యం! ఛా ఛా ఛా దెయ్యంయేంటి దెయ్యం... నాది రాక్షసగణం... హూ హూ... దెయ్యం నేం దెయ్యం నేం... ఏయ్ ఏవరు నివ్వి... నివ్వి...

దెయ్యం: (ఏడుస్తూ) నీకుంది నాకులేదు... నీకుంది నాకులేదు...

ధ: నా నాకు భయమలేదు... ఉర్ర చప్పు నీ చేరు?

ద: నీకుంది నాకులేదు... నీకుంది నాకులేదు...

ధ: నేను చెప్ప... లేదంటే నిన్నేం చేస్తానో చూడు... అబ్బుత్యే... ఇంకొకటి వచ్చిందే... హూ హూ హూ...

ద: నీకుంది నాకులేదు... నీకుంది నాకులేదు...

ధ: నీ పేరేమిటి చెప్ప... కామినీవా మోహి నీవా?

రెండో ద: (బొంగురు గొంతుకతో) నేను గొప్పవాడినీ... నేను గొప్పవాడినీ...

ధ: గొప్పవాడివా? గొప్పవాడివైతే దెయ్యం యెలా అయ్యానో?

రెం. ద: నేను గొప్పవాడినీ... నేను గొప్ప వాడినీ... నేను...

ధ: (కోపంగా) ఆను... నీ చేరు చెప్ప... చెప్తావా లేదా? నా కివ్వకు భయంలేదు... అయ్యా? యింకో దెయ్యం వచ్చిందే? వందల కొద్దా నేలు దెయ్యాలు రానీ... నాకు భయంలేదు... నీ పేరేమిటి? ... పోలమ్మ నీలమ్మ...

మూ. ద: (అమమానంగా) నివ్వి దొంగ... నివ్వి దొంగ... నివ్వి నివ్వి...

ధ: ఏమన్నావో? నేనా... నేనా దొంగని... ఒక్క దగ్గరవుంటుంది చూట్టాడు...

మూ. ద: నీవే దొంగ నివ్వి నివ్వి...

ధ: పేల్చేస్తాను బాగ్గిత్త... నాకు దెయ్యాలంటే భయంలేదు... ఉహూ... హూ తెలిసిందా? అమ్మో యింకో దెయ్యం వచ్చిందే... ఏయ్ ఏయ్...

నా: ద: (సంతోషంగా) ఇది నాకు... ఇది నాకు... ఇది నాకే... ఇది నాకే...

ధ: అబ్బో... నవ్వుతున్నా నే... మీ నలుగురిని యిలా విడిచిపెట్టను పేట్లు చెప్పండి...

నా: ద: (ఒక్కసారిగా) (ఏడుస్తూ) నీకుంది నాకులేదు నీకుంది నాకులేదు... (బొంగురుగా) నేను గొప్పవాడినీ... నేను గొప్పవాడినీ... (అమమానంగా) నివ్వి దొంగ... నివ్వి దొంగ... (సంతోషంగా) ఇది నాకే... ఇది నాకే...

ధ: (జిక్కిరిస్తూ) చెప్పకపోతే పేల్చేస్తాను... దెయ్యాలంటే నాకు భయంలేదు... ఛాం ఛాం ఇంకా ఉంటాయా? హా... హా హా ఇంకేం దెయ్యాలో? హా హా... హా నేనెంత పిచ్చివాడిననీ? దెయ్యాలేమిటి? దెయ్యాలు! దెయ్యాలేక్కడున్నాయ్...

నా: ద: (సహజ స్వరంతో) నీలో నే నీలో నే...

ధ: ఆ! వాలోనా? నాలో దెయ్యాలా? ఛీ ఛీ నాలో దెయ్యాలేమిటి?

నా: ద: నీలో నే... నీ నీలో నే...

భ: నాలో దెయ్యాలింటటాది? నీళ్లు...
దెయ్యాలంటే నాకు భయంలేదు...ఉంటే మీ చేళ్లు
చెప్పండి...మిమ్మల్ని యేం చెప్తావా?

నా: ఔ: (పహజ స్వరాలు వినిపిస్తాయి)

భ: ఎవరు మీరు నాలో ఉంటానికి మీకేం
అధికారం వుంది? మీ చేళ్లు చెప్తారా? లేదా?...
కామినీయా...హామినీయా? ఎవరు?

నా: ఔ: అ అ అ... (అ...అని అరుస్తాయి)

భ: (కటువుగా) చేళ్లు చెప్తారా లేదా?

నా: ఔ: అ అ అ...

భ: (చెక్కిరిస్తూ) అ అ అ పిరికి పిరికి మిమ్మల్ని
యిలా నిడిచిపెట్టకు. అటుంబాంబులతో చేర్చుస్తాను
...మీ కనాల్ని కాకుల గద్దలకు వేస్తాను...

నా: ఔ: (పహజ స్వరాలు వినిపిస్తాయి)

భ: (అరుస్తాడు) వం చేస్తానో...హం హం భ
చం చేస్తానో...హం హం.

భార్య: ఏవంజోయ్ ఏవంజోయ్ అలా అరు
స్తున్నా రేం? లేవండి లేవండి తెల్లారండి...

భ: (ఒళ్ళు విరుచుకుంటూంటే)

భా: కలగాని కన్నారా?

భ: (అవులింతు తీసుకుంటూ) అత్తే...యేమీ
లేదు...

భా: (చెంబులో నీరుతెచ్చి) లేవండి వేగం
పట్టుకోమిటుంటే వేడినీరు పెట్టాను ప్లావం చేద్దట
గానీ...ఏదీ అగ్ని పెట్టే ఒకసారి యివ్వండి...

భ: (నిగరెట్ వెలిగించి) ఉ: (అంటూ అగ్ని
పెట్టే అందిస్తాడు...భార్య వెరచికు వెక్కిరించి)

(కొద్ది విరామం)

భ: (తనలో) కల...చాలా వింతగావుండే...
దెయ్యాలి ఎంత భయంకరంగా వున్నాయో...నిజంగా
అది దెయ్యాలే? అయితే నీటికి...యేనువు సంతోషం
...ఇవన్నీ ఎలావచ్చాయో? మాయమయిపోయి...
నాలో ఉన్నాయన్నాయి...నాలోనా? దెయ్యాలా?
భా చేడ్చిడికితే...అన్నీ ఆ అన్నయే. ఆ అన్న
చేతుతో ఏమే వా దెయ్యాలన్నాయో? యేం
ఉన్నాయో ఒకటి నివృత్తికొంగ నివ్వే కొంగ అంటే
...పెను కొంగనా? అలా అందుకండి? దాని మన
స్త్ర్యం ఒకరిని అనుమానించడమా? దెయ్యాలి
అనుమానిస్తాయో? ఓ యెన్ చేరడికితే ఆ అందిగా
...ఆ దెయ్యం అనుమానం అనే దెయ్యమేమో?
అయ్యించారీ? అనుమానం పెనుగూరమని పెద్ద

లన్నాడుగా? అయితే...నాలో యీ భూతంవుందా?
నాలోనా?

అంతరాత్మ: ఉంది...నీలో వుందీ...రైల్లో
ఒక అమాయకుణ్ణి కొంగని అనుమానించావ్ మాడు
నీ భార్య...

భ: (తనలో) అవును...అది అనుమానించలేదే
...యింకో దెయ్యం నీకుంది నాకులేదండి అయితే
అది...అమాయ నాలో యేం అనుమానలేదే...

అం: ఉంది నీలో ఉంది ఎదురింట్టాయనకు
లేడియో కారు ఉందని నిజం తెలుసుకోకుండా
కోచాడన్నావ్...నీలో ఆ అనుమానంవుంది...మాడు
నీ చెప్పాం...

భ: (తనలో) అవునవును...అది అలా అనవ
ద్దండి...ఇంకో దెయ్యం ఇది నాకే...ఇది నాకే అంది
...అత్యాశ...అబ్బుత్తే నాలో ఏక్కడుందీ?

అం: ఉంది...నీలో వుందీ...రెండు కేవలం
నిగరెట్ పెట్టెలు కొన్నావ్...కానీ చూట్టవాడికి
కానీలేదని పొమ్మన్నావ్...నీదగ్గర ఉన్న అనా
యినై నీకు పోయేదేమిలేదుగా...కానీ మాడు నివృ
త్తులనాడే నీ చెల్లెం...

భ: (తనలో) అవును...అది అలా యినై వెలు
కారంగా మాణమ...ఇంకో దెయ్యం...బొంగుతు
గొంతుకడి...అహంభావం...నాలో అహంభావం
లేనే లేదే?

అం: ఉంది...నీలో వుందీ...తారెగానికన్నా
దాగా బదువుకున్నావని అహంభావం చూపించావ్
...మాడు నువ్వు మొద్దుఅని నలుగురితో చాటివ
భార్య...

భ: (తనలో) ఉష్...ఈ దెయ్యాలన్నీ నిజంగా
నాలో వున్నాయా? నమ్మలేను...భయపడేను...

అం: నమ్మో నమ్మకోవో...నీలో వున్నాయో
...లేదనుకుంటే నిన్ను నీవ్వే మోసం చేసుకుంటు
న్నావ్!

భ: (తనలో) ఉన్నాయో? వుంటే నాలో
ఏ కొద్దిగానో ఉంటాయి. నాయీ అనుమాన అహం
భావం అత్యాశ, అనుమానాలూ ఈ ప్రపంచాన్ని
పాడుచేసే వర్తకులు కావడంవారులున్న వాంట్లో
ఎన్నోవంతు? ఒక కొటి వంతుల్లో ఒక్కతైనా
కాదేమో? అలాంటప్పుడు ఈ దెయ్యాలు వాళ్ళంద
రిలో వుండాలి గానీ...నాలో వుండడమేమిటి?

అం: ఉన్నాయి...నీలో రక్కెవగా వాళ్ళలో
పొమ్మగా ఈ దెయ్యాలు ఎప్పుడూ ఉండవు...

వాళ్లలో యెలావున్నాయో నీలోను అలానే వున్నాయి.

ధ: (తనలో) అయిలా? చా చా...

అం: నివృత్య చా అనూ ఫీ అనూ ఉంటే అందరి లోనూ ఒక్కలానే ఉంటాయి. నీ తిక్కువహోదా బట్టి... తిగుబట్ట చాచువుమందికి అపకారం జరుగ లేదు. రాజ్యాలు పడిపోవాళ్ళలో యీ అనూయ అహంభావం అత్యాశ, అనుమానమనే దెయ్యాల వుంటే ప్రపంచమంతా అపకారంతోనే నిండి పోతుంది... నిన్నే రెపు (ప్రాద్దుష్ట ప్రధానమంది) చేస్తే దేశ ప్రజలంతా నీయీ దెయ్యాలవల్ల బాధపడ తారు... ఇక నివృత్యదేవ ఆరాటం గూర్చి ఆలోచించు...

ధ: (పెద్ద నిట్టూర్పు విడుస్తాడు)

విచ్చగాడు: (బయట కేక వినిపిస్తుంది) అమ్మా తల్లీ... యీ అవాడోడికి విచ్చ పెయ్యిందెమ్మా...

భార్య: (పెరటనుంచి వస్తూ) అడంబండి... యింకా అలానే కూర్చున్నాడు. నీవు కాగిపోయావ్ ... నేకంగా లేవండి...

(అంగటికి వదిలి విక్ర వేస్తుంది)

విచ్చ: పాతుగమ్మ అప్పుడే తెల్లారిందా అని పొమ్మందెమ్మా... చూ తల్లీ ... బద్దిమీలేవమ్మా... దోవడు బియ్యం యేదీని యేతల్లినీ మాడ వేడు...

ధ: యెవో నాకు కలిగింది తాతా...

విచ్చ: అలా గమకున్న తెల్లలుంటే మాబోలోలికి బుక్కడు గంట... మంచితిల్లివి... బాబులో పెప్పి భూతలెద్దునుడివగ్గిర తావేల కట్టించుకో తల్లీ...

ధ: తావేల నాకెందుకు? ఇదేమిటి తాతా...

విచ్చ: దిక్కుమాలిన కాలమమ్మా... ఇల్లా కడు వైతే...

ధ: నాకేం అర్థంకాలేదు... ఏమిటి తాతా? సరిగ్గా చెప్తా...

విచ్చ: (వెళ్ళిపోతూ) దెయ్యాల కొంపమ్మ యిదీ...

ధ: హా! ఇదీ దెయ్యాలకొంపా? (లోనికీ పోతూ) ఏవండోయ్? దెయ్యాలకొంపలోనా నన్ను తెచ్చిపెట్టాడు? నేనొక్క నిమిషం వుండలే నండో...

ధ: (జవాబు లేదు)

ధ: త్రూకుంటారేవండీ? పెంకుటిల్లు దొరక్క పోలే పోయింది? ఎక్కడైనా ఒకపాకైనా చూపింది. నేనీ దెయ్యాలకొంపలో వుండనంటే వుండను.

ధ: (వుదాసీనంగా) ఎందుకలా భయపడ్డావ్? ఎవరుమాత్రం ఎక్కడున్నారు?

ధ: ఇదేంటండీ, ఎవరైనా యిలా అనుకు న్నారా? అందరూ దెయ్యాలకొంపల్లోనే వుంటు న్నారా?

ధ: అందరూ దెయ్యాలకొంపలోనే వుంటు న్నారా? ఉంపక యిక్కడికి వెళ్తారా?

ధ: ఎంత మీ ఇంగ్లీషు నాకు రాకపోయినా నన్నలా అడిస్తారేవండీ? మీకేం? మీకు ఆసీమకు పోతారు? ఈ దెయ్యాలకొంపలో వుండే దాన్ని నే నొక్కరినేగా...

ధ: పిచ్చిదానా ... ఈ ప్రపంచమే ఒక దెయ్యాలకొంప... అలా అని యీ లోకం విడచి ఇంకే లోకానికి పోతాం... దెయ్యాల బాధపడుతూ బ్రతికేవలసిందే...

ధ: (కళ్లు కప్పకొని) ఎప్పుడూ యిలానే నన్ను దెయ్యంపట్టిన మనిషిలా చూసి చూట్టాడు తాను...

ధ: (లేచి ఒకాచుస్తూ) అత్తే వీ! దెయ్యాల వట్టలేదు... ఎప్పుడూ వట్టలేవు... నివ్వంత... నొప్పు దానవే?

ధ: ఇదేంటండోయ్ యెన్నడూలేనిది...

(అలిసిపోతూ లేచియో సౌజన్యంతో)

విషనాడి లేక త్యాజ్యకాలము

శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

మూడువందల అరువదిభాగల పరిమితిగల జ్యోతిశ్చక్రమును మన ప్రాచీన మహర్షులు ఇరువదియేడు సమభాగములుగా విభజించినారు. ఒక్కొక్క సత్కృత్య పరిమితి 18 భాగలు, 20 కలలు. ఈ సత్కృత ప్రదేశములు ఆయా ప్రాంతములలో అగోళమునందును తాం సమాహమలమండి అందాగా నుద్రింపబడుచున్నవి. ఇవే ఆశ్విన మొదలను 27 సత్కృతములు. ఒక్కొక్క సత్కృత ప్రదేశము చాటుటకు చంద్రునికి, కొంచెము హెచ్చు తక్కువగా, సరాసరి ఒకదినము పట్టును. చంద్రుని దినగతి రహారమి 11 భాగలు 47 కలలనుండి 15 భాగలు, 14 కలల వరకు మారుచుండుటచే, కొన్ని సత్కృతములలో వేగముగా, మరి కొన్నింటిలో నెమ్మదిగా, చంద్రుడు తిరిందుచున్నాడు. మొత్తముమీద, జ్యోతిశ్చక్రము లోని 27 సత్కృతములలో తన సంచారమును 27 2/5 దినములలో చంద్రుడు ముగింపగలడు.

ఇట్టి చంద్ర సంచారమునందు ఒక్కొక్కసత్కృత ప్రదేశములో ఒక్కొక్క నిర్దితభాగమున చంద్రుడు సంచరించుకాలము మహా దోషయుక్తమైనదినియు, అది వివాహము మొదలగు శుభకార్యములు జరుపుటకు కాని, ప్రయాణాదులు ఆరంభించుటకుకాని, యోగ్యముకాదనియు, మన ప్రాచీనమహర్షులు చాటి చెప్పిరి. అట్టి దుష్ప్రదేశము ప్రతి సత్కృతములో 15 పాళ్ళలో ఒక వంతుగా నుండును. అనగా, సత్కృత్య 18 భాగల, 20 కలల పట్టు సంచరించుటకు చంద్రునికి 60 గడియలు (24 గంటలు) పట్టు వనుచున్నచో, అందలి దుష్ప్రదేశములలో చంద్రుడు నాలుగగడియలు (ఒక గంట 36 నిమిషములు) సంచరించుచుండునట్లు. ఇది జ్యోతిశ్చక్రములలో 53 1/3 కలల ప్రదేశమగును. దీనినే మన ప్రాచీన మహర్షులు 'విషనాడి' అనిరి. చంద్రుడు ఈ 'విషనాడి'లో

సంచరించు గడియలను 'త్యాజ్య' కాలమని సామాన్యముగా వ్యవహరించుట సంప్రదాయము.

ఆరవవారు ఈ త్యాజ్యకాలమును పాటించరట! వారు గమనించవలెనాత్రావ దోషమును దోషము కావవలయును. వారు నురు, శుక్రల మాధ్యమును సహా దోషములుగా గణింపరు. అట్లని, అది దోషము కావవలగలమా? మన ఆంధ్రదేశములో మాత్రము ఈ విషనాడీదోషమును ముఖ్యముగా గమనించుట ప్రాచీనకాలమునుండి వచ్చిన పదాధారము. కర్ణాటకులు పయితము దీనిని గమనించెదరు. మనదేశములో వాకులోనున్న పంచాంగములలో ఈ త్యాజ్యకాలము సాధారణముగా సూర్యోదయాదిగా ఇన్ని గడియ విగడియలకని చూపబడుచున్నది. ఇటీవల కొందరు పంచాంగకర్తలు తమ పంచాంగములలో ఈ త్యాజ్యకాలమును గంటలు, నిమిషములలో పయితము చూపుచున్నారు.

ఏయే సత్కృతములలో చంద్రుడు సంచరించు పుడు ఆయా సత్కృతారంభక్షణమునుండి ఎన్ని గడియలకు 'విషనాడి' ఆరంభమగునో, ఎన్ని గడియల కాలము అది వ్యాప్తిలో నుండగలదో, ఈ క్రింది జాబితా చూపగలదు:—

సత్కృతము		గడియలు	
1. ఆశ్విన	...	50	మొదలుకొని 54 వరకు
2. భరణి	...	24	" 28 "
3. కృత్తిక	...	30	" 34 "
4. రోహిణి	...	40	" 44 "
5. మృగశిర	...	14	" 18 "
6. ఆర్ద్ర	...	31	" 25 "
7. పునర్వసు	...	30	" 34 "
8. పుష్యమి	...	20	" 24 "

9. ఆల్లేషు ...	32	"	36	"
10. ముఖ ...	30	"	34	"
11. పూర్వ ఫల్గుని...	20	"	24	"
12. ఉత్తర ఫల్గుని...	18	"	22	"
13. శుక్ర ...	21	"	25	"
14. చిత్ర ...	20	"	24	"
15. స్వాతి ...	14	"	14	"
16. విశాఖ ...	14	"	18	"
17. ఆమరావతి ...	10	"	14	"
18. తేజస్వ ...	14	"	18	"
19. మూల ...	58	"	60	"
20. పూర్వాషాఢ ...	24	"	28	"
21. ఉత్తరాషాఢ ...	20	"	24	"
22. శ్రవణము ...	10	"	18	"
23. ధనిష్ఠ ...	10	"	14	"
24. శిఖిణ్యము ...	18	"	22	"
25. పూర్వాభాద్ర ...	16	"	20	"
26. ఉత్తరాభాద్ర ...	24	"	28	"
27. కేతుతి ...	30	"	34	"

ఒక్కొక్క నక్షత్రప్రదేశములో చంద్రుడు 60 గడియలకాలము మాత్రమే వికరముగా పంచరించు ననుకొన్నచో, ఏర్పడుగల వ్యవస్థ ఇది. కాని, ఏనక్షత్రమువందైనా, చంద్రుని సంచారకాలము స్పష్టముగా 60 గడియలుగానే ఉండుట అగుదు, రమారమి 68 గడియలు మొదలుకొని 67 గడియలు దాక ఆకాలము మాన్పుచెందుచుండును. ఇప్పటి నక్షత్రపు ఆద్యంతకాలము 60 గడియలకు భిన్నముగా నున్నప్పుడు, త్రైరాశికపద్ధతిలో త్యాజ్యారంభకాలమును, అట్లే త్యాజ్యవసానకాలమును సహా, సాధించవలసియుండును. ఇప్పటి నక్షత్రపు త్యాజ్యాదిద్రువ సంఖ్యను (ప్రేషభకము చూడుడు.) ఆ నక్షత్రపు చంద్రసంచారకాలపు గడియలతో (ఋష్యాద్యంతముతో) గుణించి, అంతో భాగించగా, ఆ నక్షత్రారంభమునుండి త్యాజ్యారంభ స్పష్టకాలము వచ్చును. అదే ఋష్యాద్యంతమును 4 తో గుణించి అంతో భాగించగా, త్యాజ్యకాలము స్పష్టముకొగలదు.

మన పంచాంగములలో చూపబడుచున్న త్యాజ్యకాలములు పైరీతిగా స్పష్టపరచబడినవియే

మనము భావించవచ్చును. కాని, ఒక చిట్క సమస్య మనల నెదుర్కొనుచున్నది. నేటి మన పంచాంగములు నానాముఖములు. కొన్ని వాక్యపద్ధతి అని, కొన్ని ప్రాచీనపద్ధాంతముని, మరికొన్ని దృగ్గజితిమని, వేరు వేరు పద్ధతులతో మనవారు పంచాంగములను గుణించుచున్నారు. అగుటచే, వానికి ఏక కంఠ్యము లేదనుట అనుభవములోని విషయము. ఇతర విషయము లట్లుండగా, నక్షత్రముల ఆద్యంతకాలము ఒక పంచాంగము మాత్ర గడియ విగడియలతో మరి యొక పంచాంగము మాత్ర గడియ విగడియలు సరి పోవుచుండుటలేదు. ఆకారమున, త్యాజ్యకాల విషయమున సహా వేరు వేరు పంచాంగములు వేరు వేరు కాలములను సూచించుచున్నవి. సూర్యోదయకాలమునకు దేశాంతర సంస్కారమువలన రానిగిన కించి దేవుడముకంటే, ఈ వ్యత్యాసము అనేక సందర్భములలో, అధికముగానుండి ఆవ్యవస్థ ఏర్పడుచుండుట విచారకరము.

ఒక ఉదాహరణము విక్రమ, ఈ జరిగిన సందనసంవత్సర భాద్రపదమాస శుక్ల పంచమి (25-8-1952) నాటి త్యాజ్యకాలమును సూర్య మన పంచాంగము లేతుమనున్నచో చూడెను. నుచ్చునకు, ఆంధ్రజేశపు పంచాంగమొకటి, కన్నడజేశపు పంచాంగమొకటి, అరవజేశపు పంచాంగ మొకటి, ఈమూడింటిని ఉపయోగించెను : వానియందలి సామగ్రి ఇది:—

వివరము	ఆంధ్ర	కన్నడ	అరవ
24-8-1952 వ లేదీన హస్తానక్షత్రము ముగిసినకాలము...	౫	౫	౫
25-8-1952 వ లేదీన చిత్రానక్షత్రము ముగిసినకాలము	36.58...	34.64...	41.37
కనక, చిత్రానక్షత్రపు ఆద్యంతము...	39.58...	37.52...	45.53
చిత్రానక్షత్రారంభమునుండి త్యాజ్యారంభకాలము...	63.3...	62.58...	64.16
	21-1...	20.59...	21.25

అగుటచే, 24-8-1952 } లేదీవ ఉదయాదిగా త్యాజ్యారంభ కాలము...	57-56...55-53... లేదు
,, 25-8-1952 వ } లేదీవ...	లేదు ... లేదు ... 3-2
స్పష్టత్యాజ్యకాలము...	4-12...4-12... 4-17
25-8-1952 వ లేదీవ } త్యాజ్యారంభకాలము ...(ఉదయాదిగా)	2-8 ... 0-5 ... 7-19
దీనికి సరియైన ఇంది యన్ సాంవర్స కాలము...	6-41 ... 5-17...9-2 A. m. A. m. A. m.

ఇది అవ్యవస్థ కాక మరియేమి? ప్రశంసాదిన
మున చిత్రావత్త (తెలు 13 భాగం, 20 కలం జ్యోతి
శ్చక్ర ప్రచేశములో చంద్రుడు సంచరించగల కాలము
(ఋక్షవ్యంథము) పంచాంగము ఏ గ్రామమునకు
నుడించినా, సమానముగానే గణితములో రావలెను
గదా? పంచాంగకర్తలు గణితములో భిన్న పద్ధతులను
ఉపయోగించిన మూత్రమున, చంద్రుడు ఖగోళములో
లేవ గలిగి మార్పుకొనగలడా? సిద్ధాంతజేత్రులు
నూర్వీరయ కాలమును తమ గ్రామములకు స్పష్ట
పరచుకొనుటచేత, నూర్వీరయదిగా సూపకు
వత్సరాంత్యపు గడియలు పంచాంగములలో
వ్యత్యస్తము కావచ్చును. కాని, ఋక్షవ్యంథ
కాలములో భేదము వచ్చుట అవ్యవస్థ కాదనికీ తీరదు.
కనుక, దీనిపైనే ఆధారపడిన త్యాజ్యకాలము విష
యములో సయిరము విశ్వావార్త మైన వ్యవస్థ ఎట్లు
వచ్చును.

జ్యోతిర్శాస్త్రముపైనే విశ్వాసములేనివారి కభ
మునకు అక్కరలేదు. కాని, సమ్యక్ముగలవారికి
మూత్రము ఇది గొప్ప చిక్కు. విషవాడి కాలములో
నిభీకార్యములుకాని, ప్రయాణములుకాని, జయప
కూడదను శ్రద్ధగలవారు ఈ పంచాంగములను చూచి
చేయగలిగినదేమి? ఏ పంచాంగము చేరికీ దొరకునో,
దానియందలి త్యాజ్యకాలమును పరమ ప్రమాణముని
స్వీకరించవలసినదేనా? లేక, ఏ పంచాంగమందు

చూపబడిన కాలము తమకు సౌకర్యముగ నుండునో,
దానిపై ఆధారపడవలెనా?

ఇప్పటి పరిస్థితులలో మహారాష్ట్రములు, లక్ష్మ
ములు, నిర్ణయించి ఇచ్చువారు సామాన్యముగా సిద్ధాం
తమును ఆధారపించినవాటకాదు. సిద్ధాంతము దొరు
కుట కష్టము. ఏ భూగోళియలో ఇవ్వడు మహారా
ష్ట్రములను నిశ్చయించి ఇచ్చువాడు. పాశ్చాత్య
విషయములో వారి పాండిత్య మెంత యుండినా,
మహారాష్ట్రవర్తమానందలి మూడు ముక్కలకంటే
పొచ్చు తెలియనివారే వారిలో ఆ నేకులు. లక్ష్మము
లకు గ్రహస్ఫుటముకాని, భావస్ఫుటముకాని,
చేయు పద్ధతి వారికి సామాన్యముగా తెలియదు. తెసి
నీదవా యుండినా, సంప్రదాయము లేదని కారణమున
నారావనికి పూనుకొనరు. ఇట్టి పరిస్థితులలో, త్యాజ్య
కాలమును స్పష్టముచేసి చూచువాగవడు? దొరికే
పంచాంగములో కనిపించు త్యాజ్యకాలము తరణము!

పరిస్థితు లిట్లుండగా, అనేక చందర్శనములలో,
త్యాజ్యకాలములోనే వివాహము సయిరము జరుగుట
అసంభవ మనరాదు. ఇదియేమట ఎట్లుండినా, అట్టి
వధూవరుల విషయములో మూత్రము ఇది అశాస్త్ర
య్యము.

అది యట్లుండె. విషవాడి కాలమును 'ఇంది
యన్ సాంవర్స కాలము'లో స్పష్టపరచినయెడిల,
ఇన్ని చిక్కులురావు. 1906 వ సంవత్సరమునండి
రాజ్ కియ శాసనమాలముగా మన భారతదేశముందు
ఈ సాంవర్సకాలము వాడుకలో నున్నది. ఇంగ్లండు
దేశమునందలి గ్రీన్విచ్ పట్టణములోనున్న నక్షత్ర
పరిశోధనాలయమున స్పష్టపరచబడిన గడియారము
మావగల కాలమునకు మన దేశమునందలి ఏ ప్రచేశ
ములోనున్న గడియారమైనా నికరముగా 5 గంటలు,
80 నిమిషములు పొచ్చుగా చూపవలెననుట ఈ
శాసనపు ఫలము. గ్రీన్విచ్ గడియారము సుధ్య
క్షము 12 గంటలు చూపు సమయములో, మన గడి
యారములు సాయంకాలము 5 గంటలు, 80 నిమిష
ములు చూపుచుండును. మన గడియారములను రేడియో
వార్తద్వారా ఎప్పటికప్పుడు సాంవర్స కాలమునే
చూపునట్లుగా టెక్నీషియన్లుకు మన శక్తిదు అను
మాలము లున్నవికదా? అధునిక ఖగోళ గణిత

కాస్త్రానుసారముగా రాశిచక్రములో (అనగా, పాయ వముగా వమట) చంద్రుని దైనిచారమును కలా వికలలతో, సర్వ సంస్కార సంస్కృతముగా, వీడివ మున, ఏ నిమిషమునైనా, నుణింబుటకు నిలగునట్టి పక్షగ్రంథములు మనకిప్పుడు కులభముగా లభించు చున్నవి. రాఫ్ఫేల్సు ఎఫ్ మెరిస్" (Raphael's Ephemeris) మొదలగు గ్రంథములు ఈ బాటికేరేరి సవి. ఇవి మన పంచాంగములవలె ప్రతిసంవత్సరము మునుముందుగా ప్రకటింపబడును. వీని సహాయమున రాశి చక్రములోని విషవాదీ ప్రదేశములలో చంద్రుడు వీయే కాలములలో సంచరించుచుండగలడో, ఆ కాల మును నిష్కర్షగా గ్రీనిచ్ మధ్యమ మావముతో సాధించవచ్చును. ఆ కాలమునకు 5 గంటలు, 30 నిమి షములు చేర్చితిమేని, మనగడియారములలో త్యాజ్య కాలమును కులభముగా మనము నుర్తించగలుగుదుము. ఈ కాలము మనదేశములో ఏ గ్రామమునకైనా సమా సమే. కనుక అవ్యవస్థకు అవకాశములేదు.

పై పద్ధతిలో సాధించినచో, ప్రశంసాదినము నాకు త్యాజ్యకాల మెప్పుడు వచ్చునో, చాతెము గాక.

భాగ-కల-వికల.

జ్యోతిర్మకములో చిత్ర నక్ష త్రిపు ప్రారంభస్థానము:- నిరయన కన్యారాశిలో:-	23—20—0
విషవాద్యారంభమునకు చిత్ర నక్షత్రములో చెల్లవలసిన భుక్తి:- (నక్షత్రములో 60 లో 20 వ వంతు) చేర్చగా	4—26—40
చిత్ర నక్షత్రములోని విష వాద్యారంభము:- నిరయన కన్యారాశిలో	27—46—40
తేదీ 'జ్యోతిర్గణిత' శీత్యా 1952 వ సంవత్సరమునకు అయినాంబు చేర్చగా	28—10—30
విషవాద్యారంభము:- పాయన తులారాశిలో	20—57—10
చిత్రలో విషవాదీ ప్రదేశము:- (నక్షత్రములో 60 లో 4 వ వంతు) చేర్చగా	0—53—20

విషవాద్యారంభము:- పాయన తులారాశిలో } 21—51—30
భా కల

24-8-1952 వ తేదీన గ్రీనిచ్ మధ్యాహ్న కాలమునకు చంద్ర స్థితి పాయన తులారాశిలో } 18—52

ఆ దినమున చంద్రుని దినగతి } 12—56

అనుటచే, పాయన తులారాశిలో 20 భా, 57 కల లకు చంద్రుడు రాగల కాలము:- (గ్రీనిచ్ మధ్యమ మావము) } 1—45 Am (G.M.T.)

'ప్రాంధిర్దు' చేర్చగా, } 5—30

25-8-1952 వ తేదీన, త్యాజ్యారంభ కాలము, ఇండియన్ స్టాండ్ కాలము } 7—16 Am (I.S.T)

పాయన తులారాశిలో 21 భా 51 కలలకు చంద్రుడు రాగలకాలము (గ్రీ.మ.మా.) } 8—30 Am (G.M.T)

'ప్రాంధిర్దు' చేర్చగా, } 5—30

25-8-1952 వ తేదీన త్యా జ్యంతి కాలము (ఇ.క. ప్రా.క. కా) } 9—0 A m (I.S.T)

ఇప్పుడు తేలిపి దేవునగా, ప్రశంసలోనున్న దినమున ఉదయము 7-16 A. m. (I. S. T) నుండి 9.0 A. m. (I. S. T) వరకు త్యాజ్యకాలము వ్యాప్తిలో నుండెనట. అఖిలభారతి దేశములో ఏ గ్రామమునకైనా ఈ నిర్ణయము పనికివచ్చును. మార్పు ఉండిదు. త్యాజ్యకాలమునకై ఇప్పుటి మన పంచాం గములపైన ఆధారపడినచో మన కెట్టిఫలము కలుగ గలదో, పాతక మహాశయియే ఊహించుకోగలరు.

వాస్తవస్థితిలో, ప్రశంసాదినమున వివాహ మొకటి జరిగినది. నాకు ఋషిపంచమ! ప్రతేదినము. దాంపత్య భర్తృమునుండి విరమించుకోవలసిన వయస్సు చెల్లిన స్త్రీలు ప్రతేదీక్షితో ప్రమాణస్వీకారముచేయు దినముది! ఇట్టి దినమా వివాహమునకు? మరి, ఆనాడు చంద్రుడు చిత్రనక్షత్రములో నుండుట. వివాహమునకు చిత్ర మౌగ్యముకొదని కాస్త్రము భోగించుచున్నది. ఇట్టి దినమున మహూర్తము

తెవ్వరో మహానభావులు నిర్ణయించి ఇచ్చినాడు! ఆనాడు ఉదయము 9—10 (A. m IST) గంటకు శుభముపూర్తముట!

అప్పటి గ్రహస్థితి ఇట్లుండును:—

		న 20-35	
రా 20-54	(సాయనము)		X 1'-0 వ 17-0
	వివాహ లగ్నము		య 15-18 కే 20-54
		శ 12-30 I 16-0 ఇ 19-45 చ 21-57	ర 1-52 కు 18-41

ఈ లగ్నము కొంత క్లాఘ్యముగా నున్నచో, చిత్రగిరిపుడు. మహారాష్ట్రము పెట్టించు కొనుటకై శ్రమపడినందు, బుద్ధికి తోచినదినమున, పిలువదిన తుదిములో, “తిదేవలగ్నం నుదినం తిదేవ” అని వివాహము జరుపువారి పద్ధతి వయమేమో అనిపించుచున్నది.

చూడుడు! లగ్నములోనే చంద్రుడున్నాడు. నిరుకటలేని జడమూర్తి చంద్రుడు. ఇట్టి చంద్రుని అధ్యర్థములో వివాహమా? ఇది మహాదోషములలో నొకటిగా పరిగణింపబడుటలేదు. చాలక, ఈచంద్రునికి సగ్రహదోషముకంటే పట్టినది. మరియు, మాయలమారి ఇంద్రగ్రహము లగ్నముందే సాక్షాత్కరించి పొందుకొని యున్నాడు. ఇతనికి శివ యొక్కడు తోడు! నికరముగా, ఈరెండుగ్రహముల నది మగ్గముండున్నది లగ్నము! శుభగ్రహమున బృహస్పతి అధ్యమ భావమును చేరుకొని. రాహుకేతువుల నడుమ

గిజగిజలాడుచున్నాడు. లగ్నాధిపతి శుక్రుడు సీత పడి వ్యయభావముండునుట లోపమనక తీరదు. కర్మస్థానములోనున్న వియోగకారియను వరుణునితో అర్ధకేంద్ర శత్రుదృష్టి నే రవి అభిలషించుచుండుట. సప్తమాధిపతి గంధర్వంధిలో నున్నాడు. “వివాహ సహము” అధ్యమభావమునే చేరుకొన్నది.

ఇవన్నియు విట్లుండగా, మహారాష్ట్రలో భా. 21-57 క. లో చంద్రుడుండుట ఉదయవరము గను నిందియేయుండురు. ఆ రాత్రిలో భా. 21-51 క. వరకు వివనాడియది కనుగొంటిమి కదా? అనగా, మహారాష్ట్రకాలమునకు పదినిముషముల నెనుక త్యాజ్యకాలము వ్యాప్తిలోనుండి నడచుట! కన్యాదానము నకై సంకల్పము త్యాజ్యకాలములోనే ప్రారంభించబడియుండుట అసంభవముకాదు. మహారాష్ట్రముకు ఎన్నియోదోషములో పట్టియుండగా, దీనిని మన మాత్రేపింద నేల? ఆహ్లా, అది వేరుమాట.

పెండ్లి ఆత్మ్యంతి కోభాయనముగా జరిగినదట. కట్నములు, కానుకలు, సత్కారములు, సమారాధనములు, నమ్మిదిగా చూపట్టినవి. వధూవరుల అనురూప్యమును, ప్రేగావారి ఉత్కంఠను, గమనించి ఆనందించని వారే ఉండరు. సమయములో ఏదో దుశ్చకునము కానవచ్చెనని ఎవరో అనుకొనిరి. కాని అది భరకుచేసినవారు లేరు. ఇట్టివి గమనించుటకు పెండ్లి పెద్దలకు అవకాశము లేకుండ. వధూవరుల లక్ష్యము వేరు. వివాహకాలపు శకునాదులపై కాదు. సమావేశ మహారాష్ట్రముపైనే వారి దృష్టి. పర్యమ సమీచినముగా శుభకార్యము జరిగినది.

లగ్నము దోషయుక్తమైనచో, ఇట్లు జరుగ గలవాయని శంకించువారుండురు. వ్యక్తిచాతకములలోని గ్రహవాగ్దానము వనునరించి యీ మహారాష్ట్ర ఫలము చెల్లరావలసియుండును. ఆ సామగ్రి మనకేపుడు లభించినది కాదు. ఇదికాక, ఏఫలమైనా, తగిన దితాకాలమునకై కాచియుండక రిప్పదు కదా? పోనిండు. ఎవరి అజాగ్రూతలవలన నైనా, నిర్ణయించిన మహారాష్ట్రకాలము అతిక్రమించి వివాహము జరిగియుండుననియు, పిరికివీతియు రవ్యముగా నడువ గలదనియు, ఆశంకముగాక!

చెప్పవచ్చినదేమన, ఇప్పటి నవనాగరక వివాహాలలో లగ్నకాలముపై శ్రద్ధగలవారే అరుదు. కంకణములు కట్టినా, కలకపోయినా, వధూవరులకు వెలగల చేతిగడియారములు కట్టుట సంప్రదాయమైనది. సామాన్యముగా, చేతిగడియారములేవి పురోహితుడే ఉండడు. లగ్నకాలమును నికరముగా పొందించుటకు పౌకర్యములున్నవి. కాని శ్రద్ధమూలమే మృగ్యముగనున్నది. ఏదో, లగ్నపుత్రికలలో అచ్చువేయించుటకు మాత్రము, శాస్త్రార్థమొక కాలము కావలసినదే.

కాని, మహర్షిప్రోక్షములైన జ్యోతిర్బ్రాహ్మణులములపై విశ్వాసముగల సహారవాచారపరులు మనలో ఇంకా కొందరు లేకపోలేదు. ఆ నియమముల ననుసరించి ప్రవర్తించుట ప్రాపంచికముగా హితమని నమ్మునట్టి ఆధునిక విజ్ఞానసంపన్నులు పయిగియు కలరు. అట్టివారి ఉపయోగము కొరకైనా, త్యాగ్యులగు మన పంచాంగములు స్పష్టముగా చూపవలసి యున్నది. ఇవన్నియు మూఢవిశ్వాసమని పేక్షనము చేయువారిని చూచి మనము నవ్వుకొందముగాక. వారిని తృప్తిపరచుట కానిపని.

ఒక్కొక్క నక్షత్రములో ఒక్కొక్క విభిన్న భాగమును దుష్టమని నిర్ణయించుటకు పేరువేయి? అని విమర్శించువారుండు. పేరువు సయ్యక్తకముగా నుండేదేని, బ్రాహ్మణులములపై భక్తి కరుదురుట సహజమే. కాని ఈ విషయాదీ ప్రదేశములు ఏ కారణముచే విషమఫలమును ఈయగలిగినవో, కారణము తెలియదు. అందుబాటులోనున్న గ్రంథములలో ఈ విషయమైన ఉపసర్తి కానిరాదు. అప్రతేకిములకు నక్షత్రముండలమందలి ఏ దుష్టతారనండి అయినా, వేన కలదేమో? పరిశోధకులు శోధించవలసిన విషయమిది. కాని, తగిన ఉపసర్తి కానరాదను కారణమున, ఈవిధిని విరాదరించుటమాత్రము హితము కాదు. కార్యకారణసమన్వయము చేయలేని విషయము లనేకములు మనల నెదుర్కొనుచున్నవి. అట్లని, వానిని మనము విరాదరించలేము. విరాదరించరాదుజూడ.

ఒక్కమాట. విషయమకు ప్రాణమును హరించునటులు ఏ కారణము వలన కల్గినది? మన రక్త

ములో ప్రవేశించి దానిని చేరించి వేయగలవని జబాబు రావచ్చును. రక్తమును వెరచు శక్తి విషయముకు వచ్చుట లేదు పేరువో? ఆవిషయంలో నన్ను ఏదో రాసాయనిక ప్రవృత్త్యముని కారణము చెప్పట సాధ్యము. ఆ ప్రవృత్త్యమునకు ఆనగమేల వచ్చినది? స్వభావ మనవలసినదేనా? ఈసమాధానము లలో మన కెంత తృప్తి అయినదో, చదువరులే ప్రమాణము. కాని కారణము తృప్తికరముగా లేదని, విషయమును గూర్చి అజాగ్రూహత యుక్తమా? విషయంలో ప్రాణమును హరించు ధర్మమున్నదనుట సామాన్యమధవము. మనకు అంత చాటును.

అట్లే, విషవాడిలో ఆరంభించిన కార్యముల వలన కష్టప్రాప్తి అనుభవములో కానవచ్చేదేని, దాని విషయమై మనము బాగరూకతి వహించుట ధర్మము. అనేక శతాబ్దముల అనుభవముతో మన ప్రాచీనులు కమగిన్న ప్రకృతి రహస్యములలో ఇది యొక్కటి.

ప్రయాణారంభకాలము నిష్కర్షగా తెలుసుకొనగలిగిమేని, ప్రమాదకరములుగా పరిణమించిన ప్రయాణములలో అనేకములకు విషవాడీకోషము శోకినదిని చూపుట సాధ్యము. ఈవిషవాడీకోషమును గూర్చి—

“విషవాద్యాం విషాద్భీతిః, అపమృత్యురభాషితా.”
(జ్యోతిర్నిబంధము)

అని ప్రాచీన మాత్రము.
ఇందులో, ఇంకొక్క నూత్యవిచారమున్నది. చంద్రునికి ఏయే స్థానములు దోషభూయిష్టములని చెప్పబడినవో, వానిలో లగ్నము ఉదయించుట సయితము దోషముగా పరిగణించుట బ్రాహ్మణులది.

“విలగ్నస్థోపి నక్షత్రో, వివాహే కథిత మృధాః;
అన్యేష నమభాః; సర్వేచంద్రనక్షత్ర వచ్చుభాః”

అను ఉపలక్షణమాత్రము ఈ సమాఖ్యములను చక్కగా బోధించుచున్నది. ఇంతే కాదు.

“జ్యోతిర్బ్రాహ్మణులం సర్వం,
లగ్నాదీనం యదై స్మృతం.”

అని వీతామహవాక్యము. చంద్రఫలముకంటే లగ్నఫలము ఎన్నియోరెట్లు బలవత్తరమైనదని, వరాహ

మహారాజులు స్వప్నముగా చాటి చెప్పినారు. జన్మ
లగ్నము తెలియని సంవత్సరములలో, విధిలేక, చంద్ర
రాశితోనే వ్యవహారము జరుపుట వాడుక అయినది.
అంటే కాని, కాస్త్రములో లగ్నమునకే ప్రధాన్యము
చెప్పబడియున్నది.

“ప్రాయోగ పద్ధతి విలోకయంతి
చాంద్రం బలం గోచరతో విమర్శం
లోకేషు యవృంద్ర బలం ప్రధానం
కాస్త్రేషు ముఖ్యం ఖలు లగ్న మేవ.”

(సంహితా ప్రదీపము)

కనుక, విషవాడి దోషమును లగ్నమునకు సయ
తము అంటనీయకుండుట యుక్తము.

ఈ సంప్రదాయము ననుసరించి, చంద్రచార
మువల్ల ఏ నక్షత్రములో ఏ ప్రదేశము విషవాడిగా
విర్వహింపబడో, ఆదే ప్రదేశము లగ్నములో ఉండుగల
కాలమును ‘నూత్న త్యాజ్య కాలము’గా భావించవలసి
యున్నది. ఈ కాలము రహస్యము వాల్లనిమిషము
లగును. ఒక్కొక్క నక్షత్రము లగ్నములో ఉండు
గల కాలము సరాసరి రెండు విమిషము లగుచున్నది.
కాని, ఆయా ప్రదేశముల అక్షంశిలమబట్టి ఈ కాలము
కొంత పెారో, తక్కువయో, కావచ్చును. దీనిలో,
ఆయా నక్షత్రమందలి త్యాజ్యభాగమున కనుగుణ
ముగా, ఏదో యొక్క ‘వాల్లనిమిషముల’ కాలము
పరిత్యాజ్యముగా విర్వహించుండును. లగ్న పథక

(గంధముల (Tables of Houses) నుండి లగ్నమును
కోధించు వాడుక కలవారికి ఈ నూత్న త్యాజ్య
కాలము సాధించుట కష్టముకాదు.

ఈపద్ధతి వాడుకలో ఉపయోగించువాడు అరు
దనట సర్వము. ‘కేవల’ రాశికుండలములతోనే వ్యవహా
రించు అభ్యాసము వచ్చినందున, ఇట్టి నూత్న పద్ధతు
లెన్నో మాయము కావలసివచ్చినది. వాల్ల గడియల
కాలము అనుపించియుండగల చంద్రత్యాజ్యమును
గూర్చియే ఇంత అవ్యవస్థయున్నప్పుడు, వాల్ల విమ
షములలో చెల్లిపోవు నూత్న త్యాజ్యకాలమును విచా
రించువా రెవరు?

“యవాగ్వామపి పంచేహః,
శోకుంధస్యగు, కా కథా?”

అను ముఖాపిరియు స్మరింతియు.

రాశిచక్రములో, ఏయే సాయనరాశిలో,
ఏ ప్రదేశము విషవాడియగుచున్నదో, తెలుపు పథక
మొకటి, చదువరులు పోక రావద్దమై, ఈ వ్యాసమువిటు
అనుబంధముగా చేర్చబడియున్నది. స్పష్టచంద్ర స్థాన
మును, స్వప్నలగ్నమును సహా, సాయనపద్ధతితో
గుణించు వాడుకగలవారు ఈ పథకపు సాయమున
చంద్ర త్యాజ్యకాలమునుమాత్రమే కాక, నూత్న
ముగు లగ్న త్యాజ్యకాలమును నియితము, ఇకాదీయన్
స్థానపద్ధతికాలములో, ముఖ్యముగా పాఠించగలరు.

“వేదస్య దక్షిణిల కాస్త్రమేతిత్.”

అనుబంధము

విషవాడీ ప్రదేశ పథకము.

సంఖ్య	శ్రోతిత్వక్రమణా (విరయనము) విషవాడీ ప్రదేశము			రాశిచక్రములో (సాయనము) విషవాడీ ప్రదేశము (1940 వ సంవత్సరములో)			మూచన.
	రాశి	మొదలు కొని	వరకు	రాశి	మొదలు కొని	వరకు	
1	మేషము	భా. క. 11-6	భా. క. 12-0	వృషభము	భా. క. 4-6	భా. క. 5-0	ఈ క్రింద 'శ్రోతిత్వక్రమణా' రీత్యా 1940 వ సంవత్సరమునకు ఆయనాంశము భా. 23-0 కంటె అగును.
2		18-40	19-38		11-40	12-38	
3	వృషభము	3-20	4-14		26-20	27-14	
4		18-53	19-47	మిథునము	11-58	12-47	
5		29-46	...		22-46	—	
6	మిథునము		0-40			23-40	ఈ పథకమునందలి సాయనస్థానములు (6, 7 కలములు) 1940 (క్రీ. శ.) సంవత్సరమునకు నుడించబడినవి. ఆయన చలనపు వర్గగతి 50 1/4 వికలము. దీనిని ఆయన 8 0 చి ఇచ్చి సంవత్సరమునకు చేయవలసిన ఋణ భవ సంస్కారములు ఈ పథకమునందలి సాయనస్థానములకు చేయవలసియగును.
7		11-20	12-13	కర్కము	4-20	5-13	
8		26-40	27-38		19-40	20-38	
9	కర్కము	7-47	8-40	సింహము	0-47	1-40	
10		23-47	24-40		16-47	17-40	
11	సింహము	6-40	7-38		29-40	—	చనువదులు దీనిని గమనింతురని నమృత.
12				కన్య	—	0-38	
13		17-47	18-40		10-47	11-40	
14	కన్య	0-40	1-38		23-40	24-38	
15		14-40	15-38	తుల	7-40	8-38	
16		27-47	28-40		20-47	21-40	—
17	తుల	9-46	10-40	వృశ్చికము	2-46	3-40	
18		23-6	24-0		16-6	17-0	
19	వృశ్చికము	5-38	6-26		28-38	29-26	
20		19-46	20-40	ధనుస్సు	12-46	13-40	
21	ధనుస్సు	12-27	13-20	మకరము	5-27	6-20	
22		18-40	19-18		11-40	12-18	
23	మకరము	1-7	2-0		24-7	25-0	
24		12-18	13-6	కుంభము	5-18	6-6	
25		25-38	26-26		18-38	19-26	
26	కుంభము	10-40	11-38	మీనము	3-40	4-38	
27		23-38	24-27		16-38	17-27	
28	మీనము	8-40	9-38	మేషము	1-40	2-38	
29		23-20	24-18		16-20	17-18	

పావులూరి గణితము

శ్రీ తిమ్మావఙ్మల కోదండరామయ్య

ప్రకీర్ణ గణితము

శ్లో|| 1 యస్యా త్పిమ్మవఙ్మల విశ్వ మథావ(భాతి?)
యత్ర స్థితిం చ లయ మేతి పునశ్చ యత్ర
తం సర్వ హేతు నిఖిలామర వేద వేద్యం
(బహ్వాప్య(హాపి?)చ మహాం ప్రణమామి భక్త్యా.

వ. అందు ద్వితీయ భిన్న గణితంబుఁ జెప్పిన
తదవంతరంబ తృతీయ ప్రకీర్ణ గణితంబుఁ జెప్పుదు
(నందుఁ) 2 ప్రథమ భాగజాతి కరణ మూత్రం చెట్టి
దనిన

గీ. 3 ఒకటిలోపల వంశంబు లూన మైన
దాన దృశ్యంబుఁ బాల్గొనఁ దిశ్యలంబు
సారముల వచ్చుదావి నంశములఁ బెంచి
భాగములఁ గొన్నిఁ బ్రత్యేకఫలము లయ్యె.

క. 4 నానాత్వంబున భిన్నం
రై నెఱసిన దృశ్యములుగ నన్నియ దృశ్య
స్థానమున నిర్వి యొక్కఁడు
...మాత్రమునఁ దచ్చునది తత్ఫలముకా.

1. లైమఁ దయిన మహావిరాచార్యుఁడు తన
గణిత సారసంగ్రహమునఁ బ్రతియధ్యాయ ప్రారం
భమునను జనజేవస్తుతి గావించఁగా శ్రేష్ఠ దయిన
పావులూరి మల్లన తనగణితమునఁ బ్రతియధ్యాయ
ప్రారంభమునందును శివస్తుతి గావించినాఁడు.
'శ్రీకంఠం సగుణం' అని పరికర్మ గణితాధ్యాయ
మును, 'శ్రీకాంత విద్యుల మనోర్పిత' అని భిన్న
గణితాధ్యాయమును సంస్కృత శ్లోకములతోఁ బ్రారం
భించిన. మల్లన యా యధ్యాయమును గూడ
సంస్కృతశ్లోకముతోఁ బ్రారంభించుట గమనా
ర్హము.

2. మూలమున నిట భాగజాతి కరణ మూత్రముఁ
జెప్పుటకు ముందు ప్రకీర్ణ గణితమునందలి చిత్రవిధ భేద
ములు జేర్చొనఁబడినవి. అం దిట్లు కలదు.

భాగ శ్లేష మూలకం శేషమూలం
స్యాతం జాతీ ద్వీ ద్వీరగ్రాంశియాత

భాగాభ్యాసోఽతోఽతో వశోఽథమూల
మిత్రం తస్యా ద్భిన్నదృశ్యం దశామా.

1. భాగజాతి 2. శేషజాతి 3. మూలజాతి
4. శేషమూలజాతి 5. ద్వీరగ్ర శేషమూలజాతి 6. అంశ
మూలజాతి 7. భాగాభ్యాసజాతి 8. అంశవర్గజాతి
9. మూలమిత్రజాతి 10. భిన్నదృశ్యజాతి అని పది
విధము లయినజాతులు మూలమునఁ జేర్చొనఁబడినవి.
తెలుఁగున నీ జాతి విభాగక్రమ మితిరున నున్నది.
1. భాగజాతి 2. భాగమూలజాతి 3. శేషభాగజాతి
4. శేషమూల భాగజాతి 5. శేషభాగజాతి 6. ద్వీర
గ్ర శేషమూలజాతి 7. అంశమూలజాతి 8. భాగసంవర్గ
జాతి 9. హీనజాతి 10. భిన్నదృశ్యజాతి.

8. భాగశేషయావధి క్తం దృశ్యం ఫల మిత్ర
భాగజాతివిధా—అని మూలము.

4 ఇది యమూలకము. అర్థము కుదురుట లేదు.

గీ. 1 అంశ లక్ష్మీవ్యవహార మైవయ్యిరణ
నంశలను వేట పాల్గొన నవియుఁ గూడి
రాశిలోఁ బుచ్చి శేషము దృశ్యరాశిఁ
గొనుచు నాల్గుమున రాశిఁ గొనఁగ ఫలము.

గీ. 2 అష్టమాంశ మనవి వలఁగఁగ; ద్రిభాగంబు
గజము మాటువడియె; గణముతాటఁ
గట్టవడియెఁ బాద; మిట్టి యేవికంబ
మొంత చెప్ప మూర లేదు తోఁచె

౩ ౩ ౩ ౩ దృశ్యం ౩ లబ్ధహస్తలు ౨౪
ఇందుకు గుణించేకమం.

1. మూలమున శేషబాతి కరణమాత్రమున కిది
యాంధ్రీకరణము. మూలమున భాగశేషబాతి కరణ
మాత్రములు తదుద్దేశికములఁ జెలుంగున భాగబాతివి
గానే నేర్పొనఁబడినవి.

అంశోవితిహాసాహతి హృత్ మగ్రం శేష
మూలవిధా—అవి మూలము. విజగతిర ప్రకారము

భాగబాతి కరణ మాత్రము $X = \frac{a}{1-b}$ శేషబాతి కరణ

మాత్రము $X = \frac{a}{(1-b_1)(1-b_2)(1-b_3) \times etc}$

ఇందు a దృశ్యము, b అంశము, X ఉద్దిష్టఫలము.
మాండవపాదమునందు - రాశిలోఁ బుచ్చి
శేషము దృశ్యరాశి అనుచో యిది గమనార్హము.

2. మూలమునందలి 'వృష్టాఽపేక్ష' అను శ్లోక
మున కాంధ్రీకరణము. లెక్క యొక్కటే కాని విష
యము భిన్నము.

3. మూలమునందలి 'పచ్చాగః పాటశీఘో' అను
శ్లోకమున కాంధ్రీకరణము. లెక్క యొక్కటే కాని
వృత్తానామములు వేరుగా నున్నవి. ఇందలి యంశ
ముల నొక యాలోచనాక్రమములో నుంచుట
యాంధ్రీకరణమునందలి విశేషము. వృత్తానామము
అనువాదబోకర్మమునకై మార్చఁబడినవి.

4. మూలమున 'అచాయాహ్వానహాణి' అను
శ్లోకమున కిది యాంధ్రీకరణము. ఆంధ్రీకరణమున తప
ప్రత్యేకి బదులు శివప్రత్యేక్తి యుండుట విశేషము.
లెక్క యొక్కటే యయిననవి విషయము భిన్నము.

౩, ౩, ౩, ౩, ౩, ౩, ౩, ౩ అవి మూల
ములో భిన్నము లొక క్రమములోఁ గలవు. ఆంధ్ర
కరణమున నా క్రమము నిర్వహింపఁబడిలేదు.

అంశలు ౮ పెట్టి అన్యోన్యవహారం అనగా
తర్వాతి అంశ మూడుచేతను గుణించగా ౨౪, యిది
ఆతిర్వాతి అంశ ౪ చేత గుణించగా ౯౬, ఈ రాశి
నంశముల పాలుగొని అనగా అంశలు ప్రత్యేకం
ప్రత్యేకం పాలుగొనడం—మొదటి అంశ ౮ పెట్టి
పాలుగొన ౧౨, రెండో అంశ ౩ పెట్టి పాలుగొన
౩౨, మూడో అంశ ౪ పెట్టి పాలుగొన ౨౪, యీ
మూడుప్రతులు ఒక్కటి చేయవలె ౬౮, ఆ రాశిలో
పుచ్చి అనగా మొదటిరాశి ౯౬ లో తీసివేయగా
శేషం ౨౮ ని—దృశ్యమునను గొనుచు—అనగా
ఈ శేషం ౨౮ ని ౩ చేతను పాలుగొన ౪, ఆ లబ్ధ
మున రాశిఁ గొనఁగ ఫలము—అనగా ఈ ౪ చేతను
అనలు రాశి ౯౬ ను పాలుగొన వచ్చినవి ౨౪ న్ను
నిజ మైనయేమై అవి తెలిసేవి.

మ. 3 ఆరిబృందంబు ద్రిభాగ మా (మై)ములఁ,
బాదాంశంబు పుష్పాగరా
ఖలఁ, బంచాంశము పుష్పవర్ష
కుళికాఖాపం క్రి, పక్షాంశముక
వలిసినంహతిఁ, ద్వింశదంశము
లపస్మాకందముం తేనుచో
నలి యద్యో నొక బానుదున్నది
తదీయాంబుల తా నెంతయో.

౩ ౩ ౩ ౩ ౩ ౩ ౩ ౩ దృశ్యము ౧ లబ్ధ
ప్రసూరాలు ౬౦

గీ. పాటలములఁ ద్రిభాగంబు, పంకజముల
పత్రమద్విక, ముత్పలసమితియందు
నేకవింశతిపంచక మేఁగ నఖిలు
కానఁబడియెఁ దొమ్మిది దీని గణన మెంతి?

౩ ౩ ౩ ౩ ౩ ౩ ౩ ౩ దృశ్యము ౯ లబ్ధప్రసూరాలు ౬౩
మ. 4 కమలానీకములం ద్రిభాగము
శివుం, గౌరిం దదహదశాం
శము, హేరంబుం దదర్థముం,
గుహా (నవాంశంబుం, దదీయత్రికాం)
శమున న్నుంది, (నిజాంశ) ముక్కునను
నిర్మక భక్తిఁ బూజించె శే
షము త్రింశత్సహితాష్టకంబు తిగఁ
బూజం తేనె నా నెంతయో.

౩ ౩ ౩ ౩ ౩ ౩ ౩ ౩ దృశ్యము ౩౮
లబ్ధకమలాలు ౧౦౮.

మూలములు రెండు కేడించి క్రమాల నిలిచె
నిరుపదోక్తమయవారము లెన్ని చెపును.

భాగము ౧ మూలము ౨ దృశ్యము ౨౦ లబ్ధ
మయవారములు ౪౯.

గీ. పద్మమండంబులోనఁ ద్రిభాగ ముండె
మూలములు మూడు లి తీర్చునుల వనించె
నెదుర నిరుపదియే నుండె ముదముతోడ
నెన్ని హంపంబు లని మాకు నెఱుంగఁ జెపును.

భాగము ౧ మూలము ౩ దృశ్యము ౨౭ లబ్ధ
హంపంబు ౮౦.

గీ. సెంచుచయముఁ గనుంగొని చెదరిహరిణ
గణము హలవపాలు దుర్గముల కరిగె
గిరికి నెనిమిదిమూలంబు లరిగెఁ గలయఁ
బటచె బలువదిసాలు గేర్చులుపు దీని.

భాగము ౧ మూలము ౮ దృశ్యము ౬౪ లబ్ధ
హరిణములు ౨౫౬.

క. కమలాకరమువఁ బంచాం
శము మూలచతుష్టయంబు సారసములు తీ
రమున విహరించె నాకా
శమునకు నన్నులు చనియె పరి నెన్ని యగున.

భాగము ౧ మూలము ౪ దృశ్యము ౪౦౦ లబ్ధ
సారసాలు ౬౨౫.

గీ. సాధరణమున విహరించె పప్రమాంశ
మృదుమూలంబు శేయనగృహంతరమువఁ
బనఁగ నేఁబడియో యుండె బాలకముల
గృహకపోతకగణ మెంత మహితకీర్తి!

1. 'కలకంఠానా మర్థం' అనుశ్లోకమున కిది తెలియఁ
గింపు. కలకంఠములకు బదులు తెలియింపులో పరి
గణము విషయము చెప్పఁబడినది.

ఈ యధ్యాయమునఁ జేర్చినఁబడినవానికిఁ
దప్పుఁ దక్కినవానికి మూలశ్లోకములు కానరావు.
ఆ పద్ధతులును, లెక్కలును ముల్లనవే.

2 'పదవిశేషదయతా' గ్రా మూలం
సప్రాకృతార్థ మస్య కృతిః
దృశ్యే మూలం ప్రాప్తే ఫల
విహభాగం తు భాగజాతివిధిః'

అని మూలము. మూల మాత్రమునకుఁ గొంత
భిన్నముగా నిందు మాత్ర రచనము కలదు. అయితే
ఫలితార్థము సమము.

భాగము ౧ మూలము ౮ దృశ్యము ౫౬ లబ్ధ
పోతాలు ౧౯౬.

క. అలిగణ మర్థము సాన్నుల
నలయక క్రీడించె దృష్ట మహ్మదశమై
విలసిల్లె మూల మేమియుఁ
దలఁపఁగలే దలలపంఖ్య తా నెంత యగున.1

భాగము ౨. మూలము (౦) దృశ్యము ౧౮ లబ్ధ
మధుకరాలు ౩౬.

గీ. కొలనిలోపలఁ గచ్చపకులమునందు
భాగసూన్యంబు మూలంబు పరఁగు నొకఁడు
దృశ్య మేర్పడె ముప్పది లేటపడియొ
గచ్చపంబులు నా మెన్ని గనక! చెపును.

భాగము (౦) మూలము ౧ దృశ్యము ౩౦ లబ్ధ
కచ్చపాలు ౩౬.

ఇది ప్రక్షిప్తగణితంబునందు ద్వితీయభాగమూ
లాది సమాప్తము.

అందుఁ దృతీయ శేషమూలాది కరణసూత్రం
బెట్టి దీనిన

గీ. చనఁ జతుర్గుణదృశ్య మా సన్న మైన
మూలకృతిఁ గూడి యది పరుమూల మైన
మూలయుక్తార్థకృతులను మొదిలిదొక
వోలిఁ జేసిన సగు శేషమూలబాది.2

గీ. ఒకవనమ్మున నలికుల ముండి యందు
నలువచెనిమిదిమూలముల్ నలిని కేఁగె
శేషమూలము లిసంఖ్య చేరఁ గలువ
లందుఁ దిచ్చేమూలంబు లర్కసంఖ్య.

దీజగణితపద్ధతి సీమాత్ర మిట్లుండును.

$$X - bX = \left\{ \frac{c + \sqrt{c^2 + 4a}}{2} \right\}^2$$

మూలమునందలి మాత్ర మిట్లున్నది.

$$X - bX = \left\{ \frac{c}{2} + \sqrt{\left(\frac{c}{2}\right)^2 + a} \right\}^2$$

$X - bX$ యొక్క విలువ సీ క్రింది సమీకరణము
వలన సులభముగాఁ బడయఁబడును.

$$X - bX + \left(\frac{c}{\sqrt{X - bX} + a} \right) = 0$$

మొల్లలం దేగ శేషమూలములను
దొలగ శేషమూలముల తిలకములను
శేషమూల మొక్కండు వనించెన్ గ్రోవు
లందు రెండుండె నీయలిబ్బంద మెంత?

మూలము ౪౮ శేషమూలము ౨౪ శేష
మూలము ౧౨ శేషమూలము ౬ శేషమూలము ౩
శేషమూలము ౧ దృశ్యము ౨ లబ్ధము గ్రహరాని
౪౦౯౬.

(ఇందుకు నుజించే క్రమం)

దృశ్యము ౨న్ను (1 కృతిసేయ ౪ పెట్టి మొదటి
రెంటిచేత నుజించగా) ౮. అతిర్వాతి మూలము
౧ కృతిసేయ ౧ యిది ౮ లో కలియగూడిన ౯, ఇది
చతుర్ములము సేయగాను ౩, మూలము ౧ కలియ
గూడిన ౪, అని యిద్దించిన ౨ వర్గించిన ౪, ఇది చతు
ర్ములము సేయ ౧౬, తిర్వాతి మూలము ౩ వర్గించగా
౯ యిది ౧౬ లో కలియ గూడితే ౨౫ అందుకు
మూలము ౫ ఈమూలము ౩ కలియగూడిన ౮ అర్థిం
చిన ౪ వర్గించిన ౧౬, ఇది చతుర్ములము సేయగా
౬౪ తిర్వాతి మూలము ౬ వర్గించగా ౩౬ ఇది కలియ
గూడితే ౧౦౦ ఇందుకు మూలము ౧౦ ఈ మూలము
౬ కలియగూడిన ౧౬ అర్థించిన ౮ వర్గించిన ౬౪,
ఇది చతుర్ములము సేయగా ౨౫౬, తిర్వాతి మూలము
౧౨ కృతిసేయ ౧౪౪ అని కలియగూడిన ౪౦౦
ఇందుకు మూలము ౨౦ మూలయుక్తము ౧౨ కలియ
గూడిన ౩౨ అర్థించిన ౧౬ కృతిసేయ ౨౫౬ ఇది
చతుర్ములము సేయ ౧౦౨౪ తిర్వాతి మూలము ౨౪

1. చతుర్ములము సేయ ౮ అని యుండెదను.

2. వలువల?

౩ ఈ లెక్క పదునెట్ల లేదు. తప్పగా నున్న
బున్నది.

కృతిసేయ ౫౭౬ ఇది కలియగూడిన ౧౬౦౦, ఇందుకు
మూలము ౪౦ మూలయుక్తము ౨౪ కలియగూడిన ౬౪
అర్థించిన ౩౨ ఇది కృతిసేయ ౧౦౨౪ చతుర్ములము
సేయ ౪౦౯౬ తిర్వాతి మూలము ౪౮ కృతిసేయ
౨౩౦౪ ఇది కలియగూడిన ౬౪౦౦ ఇందుకు మూలము
౮౦ మూలయుక్తము ౪౮ కలియగూడిన ౧౨౮౦ అర్థిం
చిన ౬౪ వర్గించిన ౪౦౯౬.

సీ. అవని నొక్కరుడు వ్రాశారనుభీమేను

శిరమున రత్నాభిషేక మర్చి

జీయుమఁ దనృణి శ్రేణి పూర్వాదిగా

నెనిమిదిదిక్కులందును దదీయ

మూలముల్ క్రమమున మున్నూటయెనువది

నాలుగు తిచ్చేషమూలములును

దమ్యాలమునకు నర్థము తివర్థము వయ్యె

వంత నెనిమిదిపర్వంతములుగ

సీ. నెల నె ని ప్పటఁ దనృణినికర మెల్ల

మ ప్రకంబున నాలుగునులు నిలిచె

లాటిరం దైవతిచ్చేషమూలజాతి

నెలుంగుడివియుఁ దల్పెంబ్బ నెలుంగుతెప్ప

మూలము ౩౮౪ శేషమూలములు ౧౯౨, ౯౬,

౪౮, ౨౪, ౧౨, ౬, ౩ దృశ్యము ౪ లబ్ధరత్నములు
౨౬౨౧౪౪.

సీ. పంచమూలంబు ౨ పదువలఁ బంకమాదె

శేషమూలవార్తంబు చేరి కరిగ

నొక్కమూలంబు ముద్రల నొల్పి తనియె

నాటు చెఱలాడె నీవరాహంబు లెన్ని?

ఈ యధ్యాయమునందలి లెక్క లన్నియు మల్ల

నవే. సంస్కృతిశ్లోకానువాదములు కావు.

మూలము ౫ శేషమూలము ౬ శేషమూలము ౧

దృశ్యము ౬ లబ్ధవరహాలు ౮౭. ౩

ఇది ప్రక్రిగణితంబునందుఁ దృతీయ శేషమూల

జాతి సమాప్తము.

(పాప్రలూరి మల్లన గణితము అముద్రిత ప్రతి నుండి)

తడకమ్మ వేంకటకృష్ణారావు

(1825 - 1890)

శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావు

ప్రొంథ విజ్ఞానవిద్యవ్యయ ప్రభువు సంపుటములో
'తడకమ్మ' అను శీర్షికయందొట్టు గలదు.
(పుట 42)

ఆంధ్ర గణితశాస్త్రజ్ఞులు - గణితములు

"తడకమ్మ కృష్ణారావు ఇంగ్లీషు గణిత శాస్త్ర
మును తెలిసివినవారిలో తడకమ్మ కృష్ణారావుగారు
ముఖ్యులు. ఈయన చెప్పి పురివాస్తవ్యుడు. గోలు
కొంచెవ్యాపారి. చలుబడి సంవత్సరముల క్రిందటి
వారు. ఈయన పోలవరపు గ్రామమునకుండి రెండు
గణితమును చిజగణితమును నవీనపద్ధతుల ననుసరించి
ప్రచురించెను."

కృష్ణారావుగారు ప్రధానముగ గణితశాస్త్రజ్ఞులే
యైనను, తోత్క గానకారములైనను సమస్త సాహితీ
విజ్ఞాన సంపత్తులు - పద్యముల కవికారములు -
బహుముఖవజ్ఞులగు యెందులకు బహుభాషావేత్తలు -
బహుముఖవజ్ఞులగు సంగీతములు - సందేహములేదు

కేతాద్రి విలసిల్లిన ప్రసిద్ధాంధ్ర రచయితలలో ప్రభువు
శ్రీశ్రీకేతెందిన విద్వాంసులు - చెప్పి పురి (పావ్య
లిఖిత పుస్తకగ్రాంథాగారమున, పరిరచనములన్నియు
స్వహస్తలిఖితమైనవి కలవు. వీరి గ్రంథములు ముద్ర
తమయైననువి. క్రీ. శ. 1860-80 ప్రాంతముల ముద్ర
తమ లగుటచేతను, వీరు జనానుదారులగు సంపన్న
గృహస్థులగుటచేతను, వివిధ ప్రతికల మూలమున వీరి
ప్రతిభాదీక్షములు లోకమునకు వెల్లడి కాలేదు. ఉప
లబ్ధముల చాధన సామగ్రినిబట్టి వారి చరిత్రమును వివ
రింతుము.

వేంకట కృష్ణారావుగారి పూర్వులు తెలిసినావా
ప్రాంతమున జేకెనుగి జేకెపాండ్య పద్ధతులను విద్య
హించి నల్లగొండలోయొకాయందలి తిలకమశ్శియను
ముప్పదిరెండవార్జనీయను వాసముగా బసవి గూ గ్రామ
సామమే గృహవాసులుగా విలసిల్లినవారు. వారి గ్రంథ
ములలో నొకటి యీరు దృగ్గణితకౌశ్యమున వంశీకము
మిట్లు గలదు.

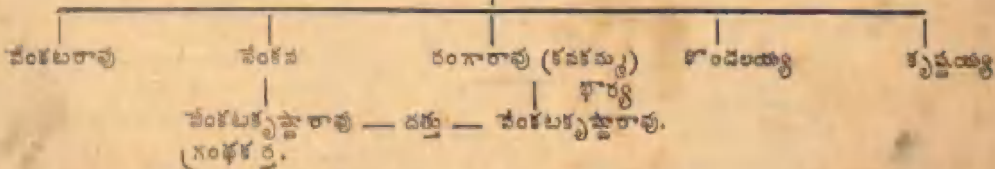
హరితగణితము - విజ్ఞు సింగమరాజు

గోపన్న

అప్పకొండ

రాజగోపాలము లేక వేణుగోపాలరావు

శ్రీనివాసరావు

వేంకటకృష్ణారావుగారు వేంకట కుమారుడైనను
వివరము లేక దత్తుఁడగుటచే పాలక పితౄనామమే యున్న
చోట్ల చెప్పినారు.

వంశ వివరణము :

శ్రీమదాంధ్ర దృగ్గణిత కావ్య ప్రారంభము

కా. శ్రీవైద్యుయ్య, సాంబ పాత్యుఁ
బంధ చిత్తద్భవోపాపకుల
సేవింపందనశ్రీతపత్ర పురుఁడై

శ్రీకృష్ణుని గీతానిచే
భావార్థములైన సంకల్పములకొ
భంగంబు నొందించి స

ద్భావంబొప్పుంగ బృందకానన
వికేతముకొ హరింగొల్పెనె.

కా. శ్రీభామయ్య వక్తవాక్తములకొ
చెల్వించి పౌభాగ్య వి
వ్యాధుగుల మిథువారికియ్య

జగదాధార శ్రీమహాసంహృతుల
మేభావించెను విష్ణుతేజ

శ్రీనివాసాచార్యులకొ హేతువై
చాభాసిలైదు నాదితేజము
మందింభావించు విష్ణు పితౄ.

గ్రంథకర్త వంశావతరణము :

గోలుకొండ వ్యాపారుల యుత్పత్తి

సీ. శ్రీరమేశవియాజ్ఞ సృష్ట్యాదికాలంబు
నందు చతుర్ముఖుం డితులమహిమ

వదన బాహులు సర్పిదములఁ గ్రమముగా
విప్రారుల సృజించి వికీరవిగ్రహన

క్రియచే జగత్వృద్ధి కిరవనవల్లుగ
మనుకీరహావల గని సమస్త

భువనకార్యదులఁ బొసగించు మనవుఁడు
వలఁడు గోకవ్యవహారమునకు

తనమాటుగా నన్ని పనులు నిర్వర్తించ
వ్యాపారులను కులం చేపువీణ

సృజించించి సచివత్వ విప్రత్వరాజ్య
రాయత్వసంజల రహిసోసంగి

రాజకార్యంబులు పూజితంబుగఁ గొందు
విప్రార్థ రాజార్థ వివిధవేద
కాస్త్రోక్తకర్మముల్ సలువంగ నధికారు
లని ప్రాజ్ఞవివాకాదులను కుగర్క

వ్యవహారములుదీర్చి వలఁకుల నొసరింప
నది యాదిగా యజ్ఞవాదికర్మ
ములు రాజకార్యముల్ సలుపును కలియందు

గోలుకొండ వంశజీ గోలుకొండ
వ్యాపారులనబడువారిలో మేటియో

డబ్బు సింగమరాజు

హరితసగోరుఁడై యలకుమండు
కృష్ణయజ్ఞాశ్వాభి వైష్ణవధర్మదా
పప్రంధిమా(శ్రీ)మదుప్రతాప
కురుని మంత్రియో భీషణమంధైవ
యట్టియుగంధరు నట్టి మేటి
కార్యభివంబుల ఘమఁడు వాగులపాటి
పరగజాకును దేశపాంపియి దేశ
ముఖియై కామాను గోముఖ్యాధికారియై
రహిషిబు సింగమరాజు తనదు
కార్యనిర్వాహతి భుజురీగిత
నభిప్రసవరించి యధిపతి కృప
తనకమల్లఖ్యచే దివరసపురము
ముప్పదిగెందహు మెప్పుంగగోని
సర్వాధికారింబు నిర్వహించుట చేత
తనక మహావ్యాధియు పడుచు తనదు
వంశనామము భూమివర్తిలకొందించె
నరినీకీ పుత్రాస్వయంబు వదున

గోనన్న

గోనన్న యను మేటి భూపకార్యగుణింబు
దోయవ్యవర్తీను నాటుకాటి
మూలసంబాధయి సాంసారికమృత
సామంతివహించి ఎకకార్య
దత్తుడై తిరుపతిరక్షించు పనియూని
రామచంద్రపురంబు రహిసోసర్ప
అప్పకొండి; రాజగోపాలము
నతనికి నప్పకొండావ్యయంబు నతనికి
రాజగోపాలంబు రహిసుకుండు

శ్రీనివాసరావు

జనియించె నతనికి మనుయశుండై శ్రీని
వాసరావయం దుద్భవంబునొండ
అతనికి శేపురు సుకులండు వేంకట
రామన్న పంతులు రమ్యగుణుండు
వేంకన్న మంత్రియై విపుల యశముండు
రంగారాయ ప్రధాన్య భంగిరీ
కొండనమంత్రియై కొండకయిననట్టి
కృష్ణరాయంపెను భూష్ణదార
వారలలో పెద్దవాఁడనపత్నియై
మొదలిటివయసున ముక్తిసొందె

గెండువపుకుండై గండుమీసినయట్టి
 బ్రహ్మర్షి వెంకన్న పండితుండు
 వెంకన పండితునికి కృష్ణారావు జననము
 విజయనగరమున వెంకట కృష్ణమయండు
 యుతుకాల పాపక విత్తవెలిసి
 పాపతిరిండుపనుస్వామెహమీర్వంబు
 చేర్చిన ముక్తిముం తెలచు బలధి
 నీరజనించిన కేమహామణిగని
 తనవంశవృద్ధికై తన్ను వేడు

రంగారావు

విజయనగరంను మ విభులకరాధీశ
 కార్యనిర్వాహకగుర్వమతిశయ
 ఆడుబాహుమ్యుడు కౌన్సెలరుంత్రియ
 తిక్కదిబ్బెప్పల దన్వితమయిండు
 సామాకారిత్వంబు జనివాగు నాయంబు
 సంపాదించున విజయనగరము
 వదలు నింగారాయవని కౌత్తివానిగా

వేంకటకృష్ణారావు నిర్మించుగుట

నియ్యట నాతండు నింపుతోడి
 నాని విజయనగరాణియై కనకాంబకునొంగి
 వీని వెంపువట వీడు విత్తతయిండు
 వివిధవిద్యాధ్యుడై వలయువానిమటయ
 నాయును గెండువజాయయయ్య
 అప్పుడై తెండిలి పండితయయ్యను
 తప్పక నొని తన తనయంకమ్మ
 విధికంబుగాఁ తెంచ నదిమొద రితిపురు
 తిలులు దండ్రులు దివకు ధకల
 విధవంబు లొనఁగూర్చు నెలయుదు
 భవభాస్య రాజ్యగోలు గార రత్న సమితి

వేంకటకృష్ణారావు

విద్యాప్రతిభా విశేషములు

గొని ప్రితవంతరమన వతంకొలహ
 ద్దితునున్న నయ బొమ్మధరణిపు కృప
 సరణానకాయ, రత్నాంగదారులంది
 క్రితంగవేత్తాక్షి ధూరితీర్థ
 యాత్ర మాత్రాజ్ఞచే పాత్ర వానంబుల
 భవము నెచ్చించుచు ననుపమాన
 క్రితకుశ్రావల పరిమనయిం దిను
 వేంకటాచార్యుచే వివిధయోగ
 విద్యారహస్యముల్ వేదవేదాంగము
 లుపనిషదితిహాసములు పురాణ

ములు చతుష్టపికళలును, కామండకంబు
 సప్తావంత కారణంబు
 తెట్టుమతంబును గట్టికథాముల
 సంప్రాప్తవిధియును పళలవృక్ష
 వల్లికరణ పుష్పవర్ష భేదక్రియాబోహద
 వేదంబు, దు ప్రరముగు
 ద్రావిడసంస్కృతాంధ్ర మరాఠకరాలు
 పారసీప్రాకృత ప్రభృతిగణిత
 ములు, నీజగణితంబు మొదలగువనియును
 సర్వశాస్త్రంబుల మర్మములును
 రాగతాళ స్వర సప్తార మంత్రార్థ
 సంఖ్యాగణిరాగిది పకలవృత్త
 శాస్త్రంబులు రతంబు పాల గామాది
 రత్న పరీక్షయ రాగవిధియు,
 కాలక్రియాగణిత సంహితలందు
 ధూళిగోళాదిక బోధి యగు
 సిద్ధాంతరిజ్జుతిఁ తెలఁగి ప్రాచీనమా
 పారత్రాహ్మయిచ్చి కొనకాదు
 లగు ముఖ్య తెనమండ్ర లలిత సిద్ధాంతముల్
 బ్రహ్మగు భవరాహ భాస్కరాఝ
 థట మంజులార్య పారసీకప్రకా
 శేలలార్య గణితముల్ లాఘవాది
 కరణముల్ తంత్రముల్ కరణపద్ధత్యాదు
 లగణిత పాదచారాదులెల్ల
 యవారపుఖండది హూణగ్రీకు బ్రిటిషు
 ప్రాంసు ముముక్షుది బహుళగణక
 కృతగోళ గణిత్యి దృక్ సిద్ధితంత్రముల్
 లక్ష్యలక్షణరూపిలలి నెఱింగి
 పక్షపాతములేక ప్రకటింప గాఁజేయు
 నధ్యసింపఁగగోరు పభ్యులకును
 పౌర్యగద్యప్రబంధచిత్రాను సోద్య
 విశాద్య విరచనాక్షి గలిగి
 విజకులదీపమై నెగడు వేంకటకృష్ణన
 రావు గమంగొని దైవశాస్త్ర
 వేది పూర్వాదికర్మాది విప్రవరులు
 ప్రియమును వయ్యిభావంబు నయముకులుకు
 లలిత ఫణితుల నొకనాడు సులలితముగ
 నిట్టులని యావతిచ్చిరి నెనగునలక

కవికులాభివర్ణనము

గోలుకొండ వ్యాపారుల వర్ణనము
 విహితాచారముకా, విజృంభణముకా,
 విద్యాప్రసంగంబుకా

సహవాసంబునకా, విలాసమునకా,
సత్యాభిమానానికా
బహుదాతృత్వముకా, ముదిన్
సాగసుగా ప్రఖ్యాతికా, యుక్తికా
నహి! వేపాదులకన్న వేసదుల
వెన్నక రాయమాదామణి!
కాపాడుగ్రహశక్తి సంపద
సదాచారంబు దాతృత్వముకా
దూపాది కృతకీర్తి విష్యుగుణముకా
కోషంబు గాంధీర్యముకా
నైపుణ్యంబును పరిణముకా కరుణ
రాంధ్రవ్యాసుకూలంబులకా
వ్యాపారంబును చెల్లుగాక
పుష్పమికా వైధాంవిశోభంబునన్.

ఉ॥ కీరములేకుమారులు వృషేంహ
కిశోరులు పిరవైష్ణవా
చారులు సుందరీమదన
సంగరకూరులు దివ్యపంచ సం
స్కారులు రాజకార్యసహకారులు
సవ్యసాచిపుంజ మానికా
హేదులు నిర్వికారులు
సురాలయస్థులు నిర్విమందిర
ద్వారసహాధిభేదులు సదా
ఫలకారులు బంధుమిత్రులు
దారులు భూరహిత కవిరా
వవిధూరులు దుష్టశ్రేణుసం
హారులు రాట్నభాగ్యం విహారులు
వైభవ భోగభాగ్యజం
భారులు సర్వదారులు
బలాధిక్యకీరులు వార్తిమూల్య గం
భీరులు యాపనిర్మితమితర
కుమారులు గోలకొండ వ్యా
పారు లుదారపాహుగులు
బ్రహ్మకుమోద్భవులు త్రిమాత్రముర
ధారుణీపారికన్న వరదాతలు
తేరిక యెందుమాచినన్.

ఈ ప్రత్యేక బ్రాహ్మణ కాళాప్రశంస మనో
హరముగా నున్నది. ఇది రాసు క్రి రామకవింధ్రుని
'తెలుగువాడు'లోని వర్ణనకన్న యిరువదిరెండు
ముందు వెలసినది.

1. 'దీని ననుసరించియే నేను తానయ-
మాత్యుడు సహ్యానందము' అను ద్వాదశమును (వాసి
తిని, (యా. భారతి 1948.)

తైవంకముగా వేగుగోపాలరాయ డిల్లు వర్తి ను
డైనాడు.

సీ. ఏరాయమణిభాజు బాదుడై మునుధీర్తి
పాదుడుచే మెప్పు బవెయంగాంచె
నేమంత్రబంగారీ సీమ బహుబంది
గావించి త్రిరాజు కరుణగంగాంచె
వేప్రధాని నిజాముచే పారితోషికం
బంది త్రిదిపుసేప పారగ్రహార
వేసితీ నిర్మితి నిలదాసంబుల
ధరణీమరాతలకై దనియింతేనె
నలెడు పానామ్యుడే జగ త్రితయవిమల
వితర పద్మ దీపాలియై వెలయుతడిక
ముగ్ధులకలరాద్రి హిమాంకువనగ
రాజులును వేగుగోపాల రాయమాని.

పాలకపితయను రంగారావును, కార్యకర్త నగర
రాజైన మాకరాజుచే సహ్యానికుండిత్యవని, ఆతని
సభాంగగమున కార్యకర్తగా వెలసినవాడని కృష్ణ
రావుగారే యిట్లు చెప్పినారు.

క. ఆయనపుత్రుడు రంగా
రాయుడు కడునెప్పు మాక రాజాదిమహి
శాయక సభాంగగ సైవ
శాయక పితృ వాది భారేయందై.

వేంకటకృష్ణారావు తైవి చెప్పకొనిన విషయ
ములలో ఎదిరితావులు లేవు. వారి కాంగ్రేసుభాష
యందేగాక సంస్కృతి ప్రాచీనాంధ్ర కల్పల మహా
రాష్ట్ర పాతృభాషయందు పాండిత్యము గలదు.
మణియు గణితజాస్త్రమున భాషాంతరీకరణ గ్రంథ
ముల తెలుండుటకు అరర్చి, పారసీ భాషలయందు
ప్రాచీన్యమును సంపాదించినారు. తైవి చెప్పిన గ్రంథ
ములలో సహ్యానందమును! వారే క్రి. శ. 1889 లో
ప్రకటించిరి. రెట్టువరము మొదలగు గ్రంథములను
మొదటి ముద్రించినది వీరే. ఇట్లు పండితాజీవ వంద
కువ నేకాక వేంకట కృష్ణారావుగారు రాష్ట్రని
సుండియు ప్రతిభాసంపన్నుడై వెలసినాడు. దీనిచే
కృత్యాదిలో నీతని గురుబోధరుడు కృష్ణకవి చె
యీ క్రింది పద్య మాలిని ప్రతిభ వ్యక్తము నేము
చున్నది.

సీ. వినినయంతేనె సర్వ వేదవేదాంగమార
చిరతరాధ్యి ప్రపై వెలుపుగాంచె
చదివినయంతేనె చకం పురాణ
కథాప్రపంచంబు హృద్వికరహించె
యాచించినంతేనె యభింశా స్త్రీతి
హాసములు వల్లించిన పరణీమించె

నూచించినంతనే మరుచిర నాటకాలంకార కావ్యంబు లటగ్రహించె

గీ. పరికినంతే నాటక ప్రబంధరచన తలచినంతే నాయక విద్యాప్రపంచ సంగ్రహతమిం చే నటయే సమ్మతంప రమ్యగుణభి సీ కృష్ణరాణు ఘనుని.

సీ. వేదజ్ఞులకు చతుర్వేద వేదాంత తివిం గ శిష్యునిలో నగరచింప కాస్త్రజ్ఞులకు కాస్త్ర మట్లు ప్రసంగ సుగతుల మార్గస్థతి గోపం గ గోళజ్ఞులకు ధరాగోళ భగోళ

జేషములెఱుంగఁ సమస్తతపహింపఁ గావ్యజ్ఞులకు నాటకాలం క్రియా భాగ చింత్రా ప్రబంధవాక్యరణి దెలుప

గీ. బహుపురాణజ్ఞులకు వరుసా త్త సకల మర్యులు లెఱింగి నాట్రవ్య మతీయ పెక్కు విద్యులను నీవ మిన్న వై నటనీ తొర కృతజనవిభీయ! వేంకట కృష్ణరాణు.

కీరు చెన్న పురియందు పార్థసారధిస్వామి జేవాలతునరూపమున - కైరవిజ్ఞప్రతివాదుక మను తిరువల్లి క్కేటియందు స్థిరనివాస మెచ్చఱుమకొని, విద్యార్థోద్ధి లోను, వివిధవిజ్ఞాన ప్రచారక గ్రంథ రచనలోను కాలము గడపిరి. అఘపాతి నాంధ్రవాద్యయమున, కాస్త్రీయవాద్యయశాఖకును, కథావాద్యయ శాఖకును ఏకొనగ్గిన సేవ నిరుపమానము; నిరవధికము. ఆద్యులిన వాద్యయ చరిత్రలయందు వీరి నామము విస్మరింప బడుట విమోచకము. ఇక వారి గ్రంథములనుగూర్చి ప్రశ్నోక్తముగ వివరించుచున్నాను.

కాస్త్రీయ గ్రంథములు
౧. లీలావతి గణితము

సుప్రసిద్ధ గణిత కాస్త్రీచేత్ర యగు భాస్కరా చార్యులవారి సిద్ధాంత శిరోమణిలోని లీలావతి గణిత భాగమును రెడకెఱుగ్గి కృష్ణారావుగారు పద్యరూపముగ గూర్చించి, వివరణమును జూపి వ్రాసి యుండిరి. ఈ గ్రంథము క్రీ. శ. 1861 సంవత్సరమున వ్రాసిననంగతి ని యాది సరస్వతీనీలయమురాత్రురకాలాధ్యక్షు లగు శ్రీ వావిళ్ళ రామస్వామి శాస్త్రుల వారి గ్రంథమును తాము ముద్రించెమని కదిగారికి వ్రాతమూలకముగాఁ దర్పిరి. వేంకట కృష్ణారావుగారు క్రీ శాస్త్రులవారికి గ్రంథస్వాతంత్ర్యము విచ్చిరి. ఈ రెండు జాబులును

(1) (2) ఇవి పావులూరి మల్లన గణితము లోనివి.

క్రీ. శ. 1868 వ సంవత్సరమున ప్రకటితమైన ప్రథమ ముద్రణమునం దున్నవి.

ఇందు లీలావతిమూలమున గల పదమూఁ డధ్యాయములకు సరియగు భాషాంతరికరణము గలదు. ప్రాచీన సంప్రదాయమహారముగ గ్రంథావతారిక, ఆధ్యాయాంతగద్యగలవు. ముంగళాచరణము ఇట్ల జేవతా ముదియైనవెనక నురువగు ముడుంబ వేంకటాచార్యుని ముద్రించెను. మకవిస్తుతి, యానెనుక మకవి వింద గావించి, కృత్రిప్రశంసలో పూర్వాచారముననుసరించి స్వస్మృత్యుతాంతమును తెప్పెను.

ఈతని సుమత్యుఁ డగు వేంకటాచార్యుఁడు స్వస్మయన గాన్పించి యిట్లు తెప్పెనట:—

(1) “అర్కాదిగ్రహసంపర్కగణాన కాలా శ్చేషజోషాయముక

తర్కనాగరకాగమాది బహు శాస్త్రప్రాకృ నానాధనం పర్వాభి వ్యవహరముక భువన రూపద్వీప విస్తారముక దర్శింపక గణితప్రవృత్తి చరిగఁ దక్కిం దెఱింగిండు వే.

(2) సీ. భాసురసంజ్ఞా ప్రపంచాది వేదిత

సకలార్థపరికర్మ బలముద్ధి భిన్నాంతరాళి గంభీరాంతరాళింబు గాఢప్రకీర్తక గ్రాహవిత్తి త్రైరాశీశిర్మ సంతానంబు మిశ్రిత మాత్రమణి ప్రభాశోభితంబు వర్జిత తేత్రి విస్తీర్ణప్రభావంబు లాతీత భాతి పాతాళితలము

గీ. కరుణాంశిత ఛాయాధికారవేల గణక కవి గణ కలకల ఘనవంబు గణితవారిధిసంఖ్యాగ్న మణిగణంబు బుద్ధిరింపగ వజానకు సోపననునె!”

క. అని పత్యా! లీలావతి

యనఁబరఁగిన గణితశాస్త్ర మంగ్రహముగానీ వొనరిచియున్నగు బడరీ వన నిలయున్నా ఘుఁజేయు వాంఛిత మొదవన్.”

గురుని యాదేశానుసార మీకృతి బడరీ నారాయణుని కంకితము. భాస్కరాచార్యులవారు రచించిన సిద్ధాంత శిరోమణియందు మూడు ఖండములు గలవు. అందు ప్రథమఖండము లీలావతి గణితము; ద్వితీయఖండము రీజ గణితము; తృతీయ ఖండము జ్యోతిర్గణితము లేక దృగ్గణితము. సిద్ధాంతశిరోమణిలో లీలావతిగణితమే మన తెలుగునాటిలో వ్యాప్తనంది

నది. దీనిని కృష్ణరాయలకాలమున కవి చేపేర్చుచుండెను. దీనిని కొందఱు పల్లభాచార్యులను కవి తెలిసింది యున్నాఁడు. అది యనుచితము. ఈ తరువాత బ్రహ్మశ్రీ పితుపత్రికృష్ణమూర్తికాస్త్రిలవారును దీనిని తెలిసింది ప్రకటించిరి.

గద్యలో

ఇతి శ్రీమద్భువరీకా నిలయ నిర్వహణాన, శ్రీమత్తురవారాయణ సురుచరణ సేవాపరాయణ శ్రీమత్సంగటాచార్య సద్గురు కృపాలబ్ధ వివిధ విద్యాచాతురీ ధారణాపరంభిమాత్ర హరితసగోత్ర శ్రీమద్గోరు కొంపవ్యాపారి సమ్మల్లాభితు శ్రీమత్తురవరీక మురీక పవిత్ర శ్రీరంగరాయ గర్భరత్న కరసంపూర్ణ వికాకన పరిల నుజన సంప్రదనీయ సురరత్నరత్నాకర, శ్రీమత్సంగట కృష్ణరాయ ప్రపంచిరింజన నభివ లీలావతీగణిత కాస్త్రరత్నంబునందు పరిభాషా ప్రకరణము సంపూర్ణము.

అభినవ లీలావతిలో సంస్కృతమున గల పద మూడెద్దాయములకు పరియన పాంధ్రీకరణము గలదు. 1. పరిభాషా, 2. పరికర్యాప్తక, 3. ప్రకీర్తక, 4. ముక్తవ్యవహార, 5. శ్రేణీవ్యవహార, 6. శ్రేణి వ్యవహార, 7. భాగవ్యవహార, 8. చిత్రివ్యవహార, 9. క్రకవివ్యవహార, 10. రాకవ్యవహార, 11. భాయా వ్యవహార, 12. మట్టకవ్యవహార, 13. అంకపాశ వ్యవహారము అనువివి పదుమూడెద్దాయముల కేర్ప. సాధారణ ముగా కాస్త్రీయ గంభములలో కనితా విశేషములు యాపుట పరిపాటి గాదు. వేంకట కృష్ణరాయడు ప్రాధ కవియైనను నీ కాస్త్రీయ గంభమును భారాళ ముగను సులభము నగురీతిని రచించినాడు.

సూచ్యవక్తు—

ఉ. నాలుగుజాములన్ పురుష

నాగరమిల్ల శిరసంఖ్యరెట్టిదా

మేలిమి పుష్పబంధముల

మేకోని చేయుదురట్టి పుష్పమూల

బాలలుచెప్పి జాములను

పంక్తులుసేయ సమర్థమందుచో

బాలలు నల్గురున్నరులు

బాహులుగూర్చిన జాములెన్నియా.

మిత్రవ్యవహార చతుర్థాధ్యాయము ఈ గంభ మును శ్రీ. క. 1868 లో శ్రీ వావిళ్ళ రామస్వామి కాస్తులవారును దిండియున్నారు. శ్రీ. క. 1934 లో వారి పుత్రులు శ్రీ వేంకటేశ్వర కాస్త్రిలవారు విద్య ద్వరులును, గణితకాస్త్రీవేత్రిలును వగు వేదము లక్ష్మీ సారాయణకాస్త్రిలవారి యనువాదముతో గూడ ప్రక

టించిరి. ఇందులో కృష్ణరావుగారి యనువాదముకూడ కలదు.

౨. ఆంధ్రబీజ గణితము

ఇది లీలావతి గణితమునందలి

ద్వితీయఖండము

క. హరితసగోత్రసముద్భవ

వర రంగారాయ కృష్ణవరగణకునిచే

సర్వక వర్తమన్యుడు

మీరణము పోరాహ్నికత పాంధ్రంబయ్యెక.

ఇందును, వివరణములు పూర్తిగా గలవు.

గంభము ముడిరము.

3. ఆంధ్ర దృగ్గణితము

ఇది లీలావతి గణితమునందలి

తృతీయ ఖండము

పద్యకృతి. ఇందు ప్రపంచ భూగోళకాస్త్ర మంతయు పద్యరూపముగ నున్నది. వేంకట కృష్ణ రావుగారి యీ గంభమునుగూర్చి యిట్లు వ్రాసి యున్నారు. ఇది యనుచితము. ముందు నేనిందుండి యుదాహరించియే యున్నాను.

సీ. శ్రీలకు వసతియై చెలువొందు శ్రీగోల

కొండ వ్యాపారుల కంపియైన

శ్రీనల్లకొండతో కేరస తపకమహా

హ్వయ చేకపాండ్యాధికార

నిరువొందుహరితస వరగోత్రజనుకుండై

యాజాపామ్మయ్యుండై యాప స్రం

మాత్రీయునైట్టి ధాత్రిసురుండగు

రంగరాయనికి సర్వాంగలక్ష్మీ

యగు కనకాంబయస్సగువకు

నందనుండైన వేంకటకృష్ణరాయగణకు

డిం కైరవిడితీరనిలయుండ

శ్రీ పార్థసారథి సన్నిధి సవిధవాసి

శ్రీ శ్రేణీధార కరగాత్ర మై నెగడిన కలియును

గజగుణ నందధూ గాతర గణుడియైన

విక్రమశేఖరును వియదిభాగజ చంద్ర

గౌరవ మగు నింగిలీడును మతియురామ

పూర్ణధీచంద్రు గౌంకి వై పొల్పు శారీరక

మటుల శిరాంగాక్షమహి గాతర నిజరియు

నగు విక్రమసమంబునం దుత్తరాయణ

మాసంత మధుమాసవలకుపక్ష

నవమీయంతంబగు నాదివారముం బుష్యమును

ఘృతియోగంబ గనుదినమున

ఇంగ్లీషు జాగ్రఫీకెల్ల వాంఛనమునందు
నిర్వచనముగా పర్యవలర్తి
మగువలె గోళభూమి మానయు క్త
ఖండములు ద్వీపపర్యంత కంధికాఖ
లను వర్ణనమును వాడులును క్రమముగ
తెలుగనగుదుండు బుద్ధికి కరమవృద్ధి.

ఈ గ్రంథము వ్రాయుటకు గల కారణమును
కృష్ణరావుగారే యిట్లు చెప్పియున్నాడు.

ఇట్లు లన్ని దేశముల నిది ప్రసిద్ధి
మగుదు నుండియు దీనికి తగిన

సూత్రకాస్త్ర మెవ్వరు నేయక వాగునేయ
క లేవ దీని యథామతిగానుండిను.

అన్ని దేశము లందును వారిభాష

కల్పములుతోలే తమ తమ కావ్యములను.

ప్రచురమునందును మన తెన్న భాషయంతరి
నట్లు లేకుండు కొఱతగ వాడుదోదు

సంస్కృతముకన్న తెలుగున పర్యవలర్తి

మానలకార గర్వపర్యవలర్తి ధివి

సంపదు పపత్తి యుండియు సంస్కృతము

నందు గల గౌరవమును దెంచ వొక్క

ఇతరులు హరిభూటాది క

ని తిత్తులగు సమయములను వేదపురాణ

ప్రతినులతో భాషా కా

మౌలికము ప్రచురించునను వదలుటలేక.

ఇదికాక గణిత కాస్త్రమునకు సంబంధించిన
గ్రంథముల పేకములు వేంకట కృష్ణరావుగారు రచించిరి.
ప్రైవాటిలోఁ జేరనివాని నిచ్చుచున్నాను.

1. అనేకవర్త మధ్యమాహారణ చము.

2. అనేకవర్త సమీకరణము.

3. కరణి సంకలన పథకము.

4. గణితప్రకాశిక - లీలావతి దీక.

5. దృక్పీఠాంత గణితోపాహరణము.

6. పంచాంగ గణితము. 7 ప్రశ్నలు.

7. లీజగణితము - నూతనపద్ధతి.

8. సిద్ధాంత సంగ్రహము.

9. సిద్ధాంతసారము.

10. రామావతార కాలనిర్ణయనాచి. ఇది వచన
చారిత్రకులకు మిగుల నుపయుక్తము. ఇది యన్నియు
నముడితములు.

11. ప్రత్యక్షకాశిక.

12. ఖచరదర్శనము పీఠిక.

ర. జంత్రి పంచాంగము

ప్రప్రమమున నింగ్లీషు తెలుగు లేదిలకు జంత్రిలు
తయారుచేసినవారు వేంకట కృష్ణరావుగారే. ఇది
వారు భాగములుగా నున్నవి.

సంఖ్య

(2325) 1825 జూలై తే 14 ది 1840 జూలై తే 14 ది

(2326) 1840 జూలై తే 14 ది 1851 జూలై తే 13 ది

(2327) 1851 జూలై తే 14 ది 1866 డిసెం తే 31 ది

(2328) 1866 డిసెం తే 31 ది 1870 డిసెం తే 31 ది

(2329) 1870 డిసెం తే 31 ది 1884 డిసెం తే 31 ది

ఈ గ్రంథమున వారియింటి వృత్తాంతము లేవో
తయోనమయముల జరిగినవి జైరి వ్రాతగా నిందు
గలవు.

గి. పంచపక్షి శకున కాస్త్రము

ఇది సంస్కృతమున నున్న పంచపక్షి కాస్త్ర
మునకు తెలుగు పద్యరచనము. ఇది జ్యోతిషమునందలి
ప్రశ్న భాగమునకు సంబంధించినది. ఇది మునిపామి
శ్రీశ్రీ యను వాతవికాశకు రచించినట్లు కృష్ణరావు
చెప్పియున్నాడు. గ్రంథరచనాకాలము.

‘ద్వైపవర్తిక చిత్రాఖ్య

ద్వైపనూపపుఁ బూర్ణమును వేంకట కృష్ణం

దీక్షికాగ్ర మగులకొండ

ద్వైపవాసాను కరుణ దీనివివరిం చెఁజూడీ.

ఁ. కామందకము

ప్రసిద్ధ రాజనీతికాస్త్ర మగు నీగ్రంథమునకు,
పద్యరూపమున పండ్రించిన శిశుల్లిని వెలువడిన రచన
మడికి సింగన ‘పకలనీతి సమృతమునఁ’ వేర్కొనఁ
బడినది. అది లభ్యముకాలేదు. (క్రి. శ. 1584 లో
జక్కరాజు వేంకటకవి రచించిన వేటొక పద్యకృతి
గలదు. అది శీర్షికేషులు ప్రభాకర కాస్త్రీగారి పీఠిక
తోఁ తింజావూరి పుత్రక భాండాగారమునందే వెలు
వడినది.

దీనిని వచనరూపముగ వ్రాసినవారు వేంకట
కృష్ణరావుగారే. ఇందు ప్రతి శ్లోకమునకు
చక్కని వివరణము కలదు. ఇరువది యధ్యాయములు.
304 పుటలు. గ్రంథరచనా కాలము. (క్రి. శ. 1860.
శేరిలింగంపల్లి గ్రంథమునకు వేటొక తెలుగు
వచన రచన లేదు. వ్రాచిన రాజనీతి విధాన పరిజ్ఞాన
మును నలవఱచుకొను వాచ్యకృతి గల వచన కాల

యన నీ తనకమళ్ళ వారి రచన పునర్ముద్రితము కాదనినది.

2. బ్రహ్మమాత్ర టీకాసంగ్రహము

వ్యాసమహర్షి ప్రణీతమగు సుత్తిర వివాహంపాదర్శనమునకు సంగ్రహమాత్రమైన తెలుగు టీకను వేంకట కృష్ణారావుగారు (క్రీ. శ. 1864 (రక్తాక్షి) రచించిరి. ఇందు వాక్యోక్త పాదము రుద్రుడు, సద్వైతిమతియునగును విశిష్టాద్వైత మతియునగును ఇది కరగాభేదములతో ననుమాలపడెను మాత్రములు కొన్ని చేర్చినవలెననివి.

గ్రంథాదిని పద్యరచన గలదు.
కా. శ్రీ వారాయణ మానివర్ణ్యః
గరుడాసింధు నృదింగల్పి య
మ్యానీంద్రాంశికాదైవ వ్యాస
మునిచే మహాత్మ్యగ్రంథం దెల్పునా
నానార్థ ప్రతిపాదిమాత్రములకు
స్వాంగ్రంబునందీకః తే
యస్మై బూనితి క్షిప్రబోధమునై
యార్యాతి దేశంబునన్.

క. అతిగహనమగుటఁ గొంచెపు
మతిగలవారలకు శీఘ్రమననముకొఱకై
విరితార్థంబుల నెల్లను
సతిసంగ్రహరీతిఁ దెలుప నలవడెనిందున్.
క. సుధమును నక్షరసంఖ్యను

(545)

సుధమతి నీమాత్రవితితి సుఖబోధమగుకా
సుధమతిఁ జదివెడివారికి
సుధములు చేకూరుగాతి సుంధనీలన్.

క. రక్తాక్షిభ్రామణిని
ముక్తిదమును బ్రహ్మమాత్ర ముఖ్యార్థములకా
భక్తిని సంగ్రహముగనను
రక్షింపదీకమళ్ళ కృష్ణరాయుఁడు పలికెన్.

క. ఇందలి గుణదోషంబుల
నిందుగరళములను దాల్చు నీకృతుపగిడికా
సందియులున్న దిద్దుదు
విందోసరింపంగవలయు విలుగులు కరుణన్.
టీకా సంగ్రహం.

అథాతో బ్రహ్మజ్ఞానా

ఇంక బ్రహ్మవిచారము చేయఁబడుచున్నది. ఇంక నను శిల్పమువలన నింతిమమునపు కర్మ మీ మాంసా ప్రళంపి చేయఁబడెననియు నందు ప్రతిపాదింపఁ బడిన కర్మ మీ మాంసఫలము, అల్పంబయ్యెను నస్తీర ఫలంబును నగుట తనవంతిరము బ్రహ్మజ్ఞాన చేయం

బడియెడునని యర్థిపాయము. ఇచ్చట మతభేదములు—ఆద్వైతిమతియునందు మీ మాంసాకామ్యము చేఅనియు వేదాంతే కామ్యము చేరనియు. పూర్వోక్త కామ్యకమంబున నుడువంబడిన నలుబదియొనిదిది సంస్కారములచే సంస్కృతుండెన పురుషుడే బ్రహ్మవిచారాధికారియగుననియు, న నివ బ్రహ్మవిచారము చేయవలయుననియు విశిష్టాద్వైతులచే పూర్వ మీ మాంస కర్మవాదం బగుటయు దానివలన తెలియఁబడిన కర్మంబుల ఫలంబులు (సింకార కామకలికై ర్యావేత్ బ్రహ్మగూపురా, కంతం భిత్వా దినిగ్యాతా తిస్యాత్ మాంగలి కాపుతా అని గ్రంథారంభంబున మంగరార్థముగా సభ శిల్ప (పర్యాగము) అల్పంబులు వస్తీరంబులుం గావునను ఉపరిభాగంబునం బలుకఁబడిన బ్రహ్మజ్ఞానం బనంతింబును సత్తయ ఫలంబును గావున బ్రహ్మ జ్ఞానముం దలిసి బ్రహ్మవిచారము చేయఁబడుచున్నదని సంగ్రహము. ఈ విషయమున విస్తార ముపవాసము కలిగియుండుటయు నది కామ్యముచేత చే తెలియదని నది యగుట నిట సంక్షేపంబువడియె.

చివర.

‘దర్శయతిశ్చైవం ప్రత్యక్షమనూపే’జగన్నియ మాదులు బ్రహ్మకర్మములుగానే ప్రతిష్ఠింపబడుచుండుటవలన జీవుఁడు భోగమాత్రమున కర్దుడు గాని అధికము లేదనుట.

భోగమాత్ర సామ్యులించాచ్చు — పోన్ను తే సర్వాన్ కామాన్ సహ బ్రహ్మజ్ఞా వివస్వితేతి— అను నక్షిఘాలంబువలన జీవునకు భోగమాత్రముండే బ్రహ్మకర్మకర్మ మునుట. అవా వృత్తిశ్చైవా అవా వృత్తిశ్చైవాత్. అట్టి ముక్తుఁడు మజుల పెన్నటికి రాదనుట. రెండుమాటలు పలుకుట కామ్యము ముగియుటను తెలుపుచున్నది.

ఈ గ్రంథమును తిక్కిన గ్రంథములవలె శిథిల మైనది. శైలిల్యముచే గ్రంథపాఠము లేరచిసినది.

మొట్టమొదట బ్రహ్మమాత్రములకు తెలుగున టీక వ్రాసినవారు కృష్ణారావుగారి—ఆ సమక ఆంధ్ర భారీక మను చేరున వచనముగా క్షీరీశేషులు వల్లూరి జన్నాథరావు పంతులుగారు (క్రీ. శ. 1886 లో రచించియున్నారు. ఆంధ్ర మాత్ర భాష్యమును వేర నాలుగు సంపుటముతో పురాణ పండితులైన కామ్యుల వారి యను వాదముతో శ్రీ టీకా పురాణీకృతులు 1918 లో ప్రకటించియున్నారు. శ్రీ వావిలాల శివాచిహ్నములుగాను (క్రీ. శ. 1916 లో) ప్రహ్లాద మూర్తార్థ సంగ్రహమును వేర యిక్కిని వచన రీతిని

రచించి యందలి విషయములను ముఖ్య గ్రాహ్యము లావర్తిరి. వారిశృంగార, శ్రీ వెన్నెల కంటి గుండర కామశర్మగారిచే నొక తెలుగు వ్యాఖ్యానము రచింపఁజేసి ప్రకటించిరి.

కథా వాద్యయును.

నవీన కాలమున ప్రసిద్ధ కథకులలో శ్రీ కృష్ణ రావుగారిని యొక విశిష్టస్థానము. వీరి కథలలో నీ క్రింది కథ మూత్రము ముద్రితమైనది. తక్కినవి యనుమతములు. తొలుత ముద్రితమైన వారిఁగూర్చి తెలిపి యా ఐదుక తక్కిన వారిఁగూర్చి తెల్పెదము తెలుగు వంతు ముసద కర

అను

శ్రీమదాంధ్ర కవితా వేదిసీ విలాసము ఇం తిగవరికల్పేటి నిలయుండున తిక్కవర వేంకట కృష్ణరావుచేత రచింపఁబడి పిల్లలయిష్ట పూర్వయ్య సిద్ధాంతి గారిచే

పరిష్కృతమై,

వెన్నెపురి

శ్రీ నిధి మద్రాసురకాల యందు ముద్రింపఁబడియె.

1879

Registered copy right. పుటలు 102.

గ్రంథము చివర నీ క్రింది పద్యము గలదు.

నీ. శ్రీ గోలు కొండాఖ్యై కెన్నొంగు వ్యాపారికులమున హరిత సగోత్రమునను యలా మువతిచక ముక్త్యావ్యయ జాతుండు శ్రీకైరవితీ సరి నీరవాసి కవకమ్మ గర్భవంజవి గుండు వేంకట కృష్ణరావు సమాఖ్య నెసగుడుకవి తనక ప్రియార్థమై రచియించె తెనుగున నీ చంద్రకావ్యంబు నింపువీణ గీ. పిల్లలమరి పూర్వయ్యయన్ పిరికాపు రాధి శెత్తి సమ్మదితుండునెరువ వలయు దైవవిగుని సహాయము తపకు గలుగ ముద్రితము చేసి వెలయించె ముదముమీఱు.

పైని పేర్కొనిన పిల్లలమట్టి పూర్వయ్య సిద్ధాంతి గారు, పెదపూర్వయ్య సిద్ధాంతిగా రాంధ్రలోక మునకుఁ జరిపరిచిరులు. క్రీ. శ. 1846 లో జన్మించి 1924 లో కీ ర్తిశేషుడైరి. వీరి జీవితమును శ్రీ ఆదివి శేంకరరావు పంతులుగారు భారతిలో ప్రకటించి యున్నాడు.

ఇది యొక చిత్రమైన కథ. ఆహాద పురరాజును మండూకునకు గుజారామయను రాణికిని, శృంగార

లలికయను కవ్య జనించెను. అమె విధి చేరితమై యొక కుమ్రులోనిని కూడి ప్రాణములు వీడి వేశ్యయై జర్మించెను. అమె యీ జన్మమున గూఢరేఖా విలాసములచేతనే గాక విద్య చేతను విశేష ప్రజ్ఞాంతు రాలని పేరకైనను. మిత్రయు తన దగ్గఱకువచ్చు విలుగును, కవిరాపాలవము గలిగి విద్యావంతుఁడై యుండవలెననియు వారకు రాత్రి యొక్కంటికి వేయి వరివోలు చెల్లింపవలయుననియు వామె నియ మించెను. తానొక పద్యమును వ్రాసి యా విలునివద్దకు పంపి, యంతరి యుగము వ్రాయునని కోరును. ఆతడు వ్రాతులేదెనెనల వారిని తన దానీజనంబుల చేరి చేపవీర్చి బోయించి యభమానించి పొగవంపును. అంత కుంగువెను గాజమీనూగును విధి చేరికుడై, రాజ్యమును బాసి కట్టెలమ్మకొనుదు చింతకు రాము డెను పేర వ్యవహరించుదు వామెనూనె డలచి వేయి వరాలు చెల్లించెను గాని నిరక్షర కుష్ఠియగుట చేత, నభమానము పొందెను. అంత నాతికు ఆతె గొండికి పోయి తెనాలి రామలింగని పాపాఁయ్యమున, తెలుగు వెలుగు గృహమున వా నెలది యిచ్చు పద్య ప్రశ్నల కన్నిటికి పద్యములలోనే ప్రస్ఫుటరము లిచ్చి దానిని పొందెను. ఇందు, నీని భావమేమి తిగుమలేక అను పద్యములు భావములు పూర్తిగా వివ రింపబడినవి. 'నావార్త గాం భర్త వమత్కారిక'లోని పద్యము లిందు గలవు. తెలుగు కవితా ప్రభావము, ప్రాచీన సంప్రదాయము లిందు తేటపడును. పుస్త కము తేములో నిమగ్నుడంతి యున్నది. పునర్ముద్ర యు చేసిన విద్యభోక మానండించును.

కంఠుకంధర చరిత్రము.

ఇది కథాపూర్ణోదయమువలె కవికల్పిత కథనము హెచ్చుగాగల వచన రచన. దీనిని వచన ప్రబంధమని యనవచ్చును. ఇందులో నగరము మొదలకు వాని వర్ణింపవలసి వచ్చినపద్యము నిఘంటువుల యందలి పదములన్నియును ప్రయుక్తములయినవి. ఇం దెని మిది యాధ్యాములు కలవు. ఇందలి కథా ప్రచారికను కవియే గ్రంథాంతమున నిట్లు చెప్పియున్నాఁడు, పీ. కంఠుకంధరుడు జగత్సృష్టికాలినిఁ గూడి

క్రిడించుచున్నట్టి వేడుకలును

చంద్రకాంతిని గూడి దరియించి సుఖియించు

దేవతలని యట్టి తెలివితోడ

మార్య సత్యోత్పన్నతో సుఖములందెను నట్టి

మంత్రాంగ ధూపాలు మరీమతోడ

వ్యోమయాన గతియు ధూమంప లాఢ్యతి

పుత్రిత్యమును గర్భి ధూతి మెఱయ

కామరూప కథ.

గీ. సిద్ధ వరనుతపము, సిద్ధ మజ్జావిను
 జ్ఞాని గరిమ లోకమానితుడగు
 వృత్తిచేది తెలివి వెలయుగ నిక్కంఁ
 జరుపు వాగు గంధకు సకలహితము.

క. వారల తోరిక పే క్రియఁ
 గూరితెనో జేవుఁ డెట్లు గూరుచు దీనిన
 వారని భక్తివిఁ జదివెను
 వారికి నివాసరసుఖంబు వరదుఁడు పేర్చిన.

కవి దీని నిరుపది రెండు దివములలో రచించి
 పట్టు గ్రంథాంతమున నిట్లు చెప్పినాఁడు.

సీ. వసువాగిరి చంద్ర మెవసంఖ్య కెకయుక్త
 (కోగనాబ్ధమున వారమపున
 పూషయంఁడెను నలపుష్ప కృష్ణాపూర్ణ
 భౌమ వాసరమున బహు విచిత్ర
 పద్మగద్దయలచే భాషిల్లు నిక్కంబు
 కంఠర చిరియెలు కవులపునన
 కైరవిణీ పురపార వాస్తవ్యుఁడో
 రెక్క మర్జావ్యయ తరజీరంగ

గీ. రాయపుఁడును శ్రీ కృష్ణరాయఁ డెఱెడు
 కన్నమాంబా తనూజండు పువనునీడు
 నిర్వదియ రెండు దివముల నిర్వహించె
 లేఖక ప్రాథంబావన లిఖితమెలమి.

గ్రంథాంతమున కవి నిట్లావతము.

శ్రీమదిఖంక.....శ్రీ పార్థసారథి నిత్య
 నివాసస్థానంబును శ్రీమద్దూర నెకేశ్వరి ప్రవాహ రాజ
 ధానియునను శ్రీమ వృష్ణపురీ రాజధానీ నికట
 పంపగు శ్రీమత్కైరవిణీ నగర ప్రతి నామక తిరువల్లి
 క్కేణీ నామక రాజానగర వాస్తవ్యుండును, శ్రీమ
 ద్దరితన గోత్రావస్తంధి మూర్తి తిలకమల్లవంశేపయః
 పారావార రాకామధాకనిండును గౌకరాజా ద్యవేక
 మహా రాజాధిరాజ దత్తతరుద సన్మానితుండును,
 వల్లము జమీందారు సమ్మానితుండును నగు రంగరాయ
 పత్నియగుదును, కనకమాంబా గర్భవ క్తి ముక్తాయ
 నాసుండును, సఖిల సంస్కృతాంధ్ర ద్రవిడ మహా
 రాష్ట్ర హిందూస్థానీయావధి ప్రాకృతాది భాషా
 సురంభరుండును.....మధ్యజన శిఖామణు లంగీక
 రంపవలయునని ప్రార్థించెద—దీని రచన క్రీ. శ.
 866 అని స్పష్టము.

ఇదియును నీతని యితర రచనలవలె జిలుగు
 వాఁడో మున్నది. మొదటి మాఘాష్టమియందు లోక
 ంపుటమునను (481) రెండునుండి యొనిమిదివఱకు
 జేయుక సంపుటమున (482) గలవు. మొదటిది
 ల శిధిలమైనది రెండవది కొంత మేలు.

కంబుకంఠర దరితరలె నిదియును నొక
 విచిత్రమైన కథా ఘట్టములు గలిగిన పెద్ద మనవ
 గ్రంథము. ఆర్యావర్తమున కిమ్మార వగరాధీశ్వరడిను
 రాజరాజ ప్రవగుని కుమారుఁడగు కామరూపుని
 యుదంతమును తెలుపువది. ఇదియును కంబుకంఠర
 దరితరలె పలుచని కాగితమునపై జిలుకుగా
 వ్రాయబడియున్నది. ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకాలలో
 3 ప్రతులు గలవు 1

1. సంఖ్యలు 1401, 1402, 1408.
 వచనకావ్యములు.

ప్రారంభము.
 లోకంబునం గల వింత వింతలకు వృత్తాం
 తముల నగ్గడించు వాడును జనుల బుద్ధి వివేకంబులను
 నుద్యానవనంబులకు దోహదం బొనర్చు వనపాలకుల
 నందనకాకున, ఆదురితయులను పూర్వవృత్తాంతము
 లన్నిటిని నిజమనీ హనుకురంబునం ప్రతిఫలించుట
 తేసి, దిద్దవృత్తాంతంబుల నాధునిక భావిజనంబులకుం
 దెలిసి వారల బుద్ధిహానివ్యంబునం తెవఁపాపు నాప
 కాగుటను, మనీషునను నంగనను స్వీకృత వాస్తవ
 ఖరులను ధూషణంబులచే నలంకరిం చెను వారును తమ
 పూర్వకథకులచే నిట్లు వివరింపఁబడినది.

తొలి యార్యావర్త కేశంబునం గల ప్రవీర్ణ
 నారంబులలోన నతి ప్రవీర్ణి మహించినది కిమ్మార వగ
 రంబుగలను. అందు.....రాజప్రవసుంఁడు పూర్వ
 భౌమండు గలందు.

.....
 అట్టి కుమారోదయంబువలన జన్మరాజ్యాదులకు
 సప్రాంగంబులును సప్రప యుదయించిన కెరణి నతి
 కుమారానియును నా రాజవ్యవహార్యం దెట్టి సుపుత్రుని
 వయచే నొసంగిన సర్వశక్తి యుక్తుండును జగదీశ్వరు
 ననేక విధంబులం బొగడుచు నిట్టి యధ్యుదయమునకుం
 బ్రధాన కారణభూతుండును సంగల్ప సిద్ధుం జహు
 విధంబుల నెన్నుచుం దెదను యావశోక నిర్దాన
 మంగకవాద్య క్రవణ పుణ్యాకాశూషణాది క్రియా
 విశేషంబుల నా పురిటిదినంబులన్నియుం దెగవు
 చుండె.

అంత.....కామదేవుం డనం దిగియుంటను
 కామరూపుడను నసర్వ వామందిశయి.

అంత్యభాగము.
 ...దేవర కేశపుత్రుండును, కర్మప్రధా
 నుండును కూరుండును, రాజ్యాస్థుండు నగుట నితని

సమయములు యనుచితంబని యూహించి యిదిని
కొలివరంబులం దొలంగించి యిందు గొనివచ్చితి
ననియు నితని యిట్లుల యింటనుంచి యన్న పానంబు
లరయుచు నితని కితిరులతోడం గూటనిు లేమియట్లు
జతనముగా నుంచితయుండిన వలయు సమయంబున
వరంబుల యిక్క రెఱుంగు మఱువ నితిదికి సంచరించు
నట్లు చేయవలసగుననియు నిష్ప డీతినిపై లేవరకంత
కొనయు గలిగినను, జంపం దిగదనియు పుత్ర జన్మ
మరణంబుకన్న నొండు సుఖదుఃఖము లధికంబులం
గావనియు నశేకవిధంబులం తెలిసి యెరిసి సమ
యంచు తలంపునుండి గూఁతని యభిప్రాయంబు
నుజులిచెను.....

చిత్రకథా వివరణము.

ఇది ముందు వివరింపబడిన కామరూప కథకు
సంబంధించినదే. ఆ కథలో విరువదివారుగు దినములు
జరిగిన వృత్తాంతములను చెలుపునది. ఇది యెండు భాగ
ములు— మొదటిభాగము ప్రారంభము.

“శ్రీమద్వారకా ద్వీపమునందు కామరూపుం
డును నెవయ్యులు వినిసిండు మండెడి చిత్ర కథా
వివరణము.

మంత్రి యిట్లనియె. వినుమో మహారాజా! ఒక
పల్లణమునం దొక రాజును నతని మంత్రియు నవ్యోచ్యు
ప్రియులగుచు, రాజ్యము నేయుచుండి న య్యిరువుర
కును, నేకదీపసంబుననే కళాచతుర బుద్ధిచతురులను
కుమారయుగ్మము గలిగి.....

ఇట్లు ద్వాదశే దిన వృత్తాంతంబు ముగిసె.
ఇట్లు ప్రథమభాగము—ద్వితీయభాగ ప్రారంభము.

అది విని యా కుటిల హృదయునుగని పారిగొనక
సుఖ మెటులం గలుగు. ఇంట చేట్టుచెట్టుక గడవొంగి
లిప పండ్లు విలచుట కిరవన వటులండు నొడియని
మడియంట కొడఁబడిన చెడుగునుగని కొడుగుడుకురా
నొడిఁబడుదును .. చెడిల నడువనె యటులగుట వతని
మడియించక యంత నుగవరులకు గల చతురత గలిగిన
కొరమున్ను—లేదని యుడుగుమని తెడిదనులను నుడు
గుల నొడిచె.

ఈ గ్రంథమునాడ జలుగువ్రాతెలో మన్నది.
తైత్తిల్య గ్రంథపాఠములున్నది. చాల కష్టము మీద
గాని చదువరాకున్నది. సంఖ్య. 1417 వ్రాతెనూడ
చిత్రముగానే యున్నది. తేజులో నిమగ్నునంతి పరి
జ్ఞానులు గల పుస్తకము. వ్రాతెపుటలో నొకమూల
నుండి యిట్లు మొదటిది వ్రానియున్నది.

శ్రీమద్వారకా ద్వీపమునందు
కామరూపురకును నెవయ
యులు వినిసిండు మండెడి చిత్ర
కథా వివరణము. మంత్రి యిట్ల
నియె వినుమో మహారాజా! ఒక
పల్లణమునం దొక రాజును నతని
మంత్రియు నవ్యోచ్యు ప్రయు
లగుచు రాజ్యము నేయుచుండి
న య్యిరువురకును, నేకదీపసంబు
ననే కళాచతుర బుద్ధిచతు లను
కుమార యుగ్మము గలిగి.....
ఇట్లు ద్వాదశే దిన వృత్తాంతంబు
ముగిసె. ఇట్లు ప్రథమభాగము.

కామరూప కథారంభమున. విభవ శ్రావణ
బహుళ క శుక్రవారము ప్రారంభము. అని కలదు.
చిత్రకథా వివరణము చివర నిజ శ్రావణ బు|| ౧౦
గురువారం ముగిసినది. ఈ విభవసంవత్సరము శ్రీ. శ.
౧౮౬౮. కావున యీ గ్రంథముల రెండు
నా సంవత్సరముననే వ్రాయబడినది.

వేంకటకృష్ణరాఢం తే విషయమునుగూర్చియైన
పద్యములలోనే వివరించువాడు. ప్రబంధరాజ కిలో
ధూషణమును నామాంతరిముగిల ప్రకృష్ట బలరామ
చరిత్రను విఖించుచు నీ క్రింది పద్యమును వ్రాసి
నాడు. ఈ బలరామ చరిత్ర నుడాదు వేంకటరాస
కవిచే రచితమైన ప్రబంధము.

సీ. సతే ధగిరివింద (౧౭౮౭) సమ్మత కేకమున
రసరసంకాబులై (౧౮౬౬) యొసగు కలిసి
రక్తాక్షి పంచత్సరమున వ్రాసె నా
సము కృష్టకామ దినమున వార్య
వాసరమునఁ బూర్వమై సమ్మతికెక్క
బలరామ చరిత్రముల వలయవ్రాసె
గృరవిడి పరితీర శ్రీ పార్వతీ
రథి మందిర నికట ప్రథితవాసే

గీ. తిరుకమళ్ళి రంగనాయని తనయండైన
వేంకటాదిమ కృష్ణుండు విశ్రుతిముగ
దీవఁగలిగిన తేభ వాతీవ్రజని రి
శ్శలితిములనెల్ల మన్నింపవలయు బుధులు.

గ్రంథ సంఖ్య 4200. విభితదివారి ౧౧

శ్రీ. శ. 1872 లో కొక్కొండు వేంకటరత్నము
పంతులుగారు రచించి ప్రకటించిన సరకాసుర
విజయ వ్యాయోగముపై నీ క్రింది యభిప్రాయము
పద్యరూపముగ నిచ్చియున్నాడు.

సీ. శ్రీకృష్ణదేవుని పీఠిపుత్ర విజయంబు
వ్యామోగ లక్షణవాక్య సరణి
సమృతంబుగ భర్తృసత్త్వ వి యునరించె
నన్ను లక్ష్మణులెల్ల సంకునిపుడు
ఘనంబు కొక్కొంప వేంకటరత్న కవి పతి
గద్య పద్యంబుల హృద్యముగను
బొనరించె నీకృతి యనుపమ లక్షణ
సమృతం బగునని నెమ్మివోడ

గీ. వాద్యులెల్లదండ గొండు రమయందడక
మర్త వేంకట కృష్ణాఖ్య మహిమలయు
పంకితుడు మెచ్చె చాతుర్వ్య పటిమలందు
నెందు విభ్యాసం తెన్నెందు నీ చరిత్ర.

ఇదికాక కళాపూర్ణోదయ కథాసూత్రమును
సీసపద్యరూపికగా రచించి యున్నాడు. దాని
ప్రారంభము.

నవీనరీని నక్షత్రకాలలు, పాశ్చాత్య దృశ్య
ద్రాంత పద్ధతులు గ్రహించి (క్రీ. శ. 1884 లో) పంచాం
గమును సుజేందు గణితశాస్త్రవేత్తలు. కృష్ణారావు
గారి చాటరచనము.

సీ. ఇప్పుడు వినులెల్ల నెఱిగి శోధించి పం
చాంగముల్ ప్రకటించు చితుగులైవ
చంద్రపురి రామచంద్రాస్య వామయో
గుత్పాతభామ సుధియునుగా
బాపుదేవుండును ప్రబల వీధాంత శా
స్త్రీయు పునానగరిని స్థిరమరాట
జంత్రియో లక్ష్యగా చ్చత్రియ మంగునూ
గు నముడు తాలప్పయను ఘనండు
దన్న పురి నుండి నక్షత్రకాల కధిపుఁ
డైన రఘునాథ వర్మకు దీనిఁ జెలిసి
నట్టి సుందర శాత్రీయు నను గణకులు
గణితములు చేయుచుండుట గణపమీఱు.

తై నారీలో 'రామచంద్రాస్య వామ సుబాబ్ధి
భామమధి' అన్నది రామచంద్రాస్య. ఈరచన
1887 ఏడాంత 1887 మే 18 యను గ్రంథమును
పంపుత్తిమున రచించి దారికి తెలుగు వచన వ్యాఖ్య
ప్రాసమున్నాడు ఈరచనగూర్చి గ్రంథమును
గూర్చి ఖరపంతుర్నిరాది పంచికలో నేను వ్రాసిన
'తెనుగు వచన రచన' యను వ్యాసమున చూపవలెను.
నూచోరాష్ట్రంబును లక్షణచ్చ (తిక్కోత్తిరణిగర శాస్త్ర)
ములలో మహా విద్వాంసుఁడు. తెనుగుదేశమున దైవజ్ఞ
పార్వభాముఁడని ప్రసిద్ధిక్కిన రాణీచయానులు
(రాణీ మహాగ్ని చిన్న నరసింహరాయనులు) గా రీతని
పద్యనే త్కొత్తిరాష్ట్ర మధ్యసిందిరి.

రఘునాథా చాద్యులుగా రాంధ్రులు. తెన్న
పురి నక్షత్రకాల ప్రధాన గణకులు. వీరినిగూర్చి
'ఆంధ్రభామ సంకీర్ణ' 1880 ప్రతిక చూడవలెను.

కళాపూర్ణోదయ కథాసూత్ర
సీసమాలిక

శ్రీ భారతీదేవి సిరిపుత్రుని గూడి
కేరీవనంబున గ్రీహిల్పి
మణిమయస్థంభంబు మధ్యమంబున గల్లు
జలజాకరము పొంతి మెలగుచుండ
చుంటిండు నెడపలు పోకున మణితంబు
బొనరించి బాధచే ముగడ యంత
పొలయల్క పెదమున మోగము ద్రిప్పక పతి
పవళింపనప్పు విప్పదృశాండు
జలమధ్య మణిమయస్థంభంబు పొంతెను
గన్నట్లునట్లు యక్కొంతి మోము
గమకొని నికటస్థ కాంచన.....

ఇదియును వ్రాత జలుగుగా నున్నది.

గ్రంథవిమర్శనము

క్షేత్రయ్య పదములు :

సంపాదకులు. డాక్టరు గిడుగు వెంకట సీతాపతి ప్రకాశములు. శ్రీ విశాఖపరం మహారాజు. చిలకీ భూపాలులు, ప్రసూలమ, డాక్టరు గిడుగు వెంకట సీతాపతి. మొ 9, అక్షరము వెంకటాచలమొదలి స్ట్రీట్, ట్రెన్సిల్వేన్ మదరాసు-5.

ఉత్తమ కర్ణాటక సంగీత సంప్రదాయ దృష్ట్యా పరిశీలించి క్షేత్రయ్య త్యాగరాజు, త్యాగరాజు ప్రేమదలయిన ప్రకీర్తనాశ్రయ కారకుల కోవకు చెందినవాడని నిర్ణయించారు. త్రాపాణి 'పద' మనే ప్రశ్నకోశ గ్రంథము ఇతని రచనలపల్ల పరమావధి అందు కోన్నదని ముద్రపెట్టి సంగీత విజ్ఞులందరు ఏకగ్రీవంగా అంగీకరిస్తున్నారు.

క్షేత్రయ్యని కంటే ప్రాచీనమైన అన్నమా చామర్యంలో సాహిత్యంలో వచ్చినంత ప్రాధాన్యం సంగీతానికి రాలేదు. క్షేత్రయ్య పదాలలో సంగీత సాహిత్యము కంటే బిడ్డలారని ప్రవహిస్తూ పరస్పర జీవకములుగా వెల్లివిరిగాయి. అన్నమాచామర్య లతో ప్రారంభించిన పదవచన క్షేత్రయ్యగో పరీ పూర్ణ పరిణతిపొంది, క్రమంగా త్యాగరాజుల కృతి స్వరూపావతరణకు దాటిపోయిందని అన వచ్చును.

ఇక కేవల సాహిత్యదృష్టితో చూసినా క్షేత్రయ్య పదవచనా పాటనం సామాన్యమైనది కాదు. ఆంధ్రదేశీయమైన బాణీయ పదాల ప్రయోగంలో ఇతడు సిద్ధపడ్డును. శిబిరత్నాకర కావ్యదీపిని తొక ప్రామాణిక కవిగా స్వీకరించి ఈతని పద ప్రయోగాలు తన నిఘంటువులో సోదాహరణంగా ఎత్తిచూపించడంపల్ల ఆనాటికే ఇతని సాహిత్య ప్రామాణికత స్థిరపడిందని నిశ్చయించ వచ్చును.

అయినా నాయకల కృంగారభావ ప్రదర్శనం లోను, ఆ భావాల వైవిధ్య ప్రదర్శనంలోను ఇతడు అవిధులకు పరిపూర్ణుడు. ఇతని వైవిధ్యం చూసిన తరువాత మరి ఈ కవి తిరిచిచూచి నాయక మనో భావం కలదా అని ఆశ్చర్యం కలుగుతుంది.

ఇత డేంతగా నాయకభావ వైవిధ్యం ప్రదర్శించడానికి పూనుకోవడంపల్లనే ఒక్కొక్క చోట అంతగా ఉత్తమ ప్రకృతులు కాని పరకీయా సామాన్యది నాయకల మనోవృత్తులు ప్రదర్శించడానికి కూడాజంకలేదు. కవక నేపకృత్తుగా కొన్నికొన్నిపదాలలో ఆయన నాయకల స్వభావాలపట్టి క్షేత్రయ్య కొంచెం మోటుగా కూడా పవరచన చేశాడు. వ్యాయ్యంగా ఇది ఇతని మాత్స్యమయిన లోక స్వభావ విజ్ఞతకు తార్కాణంగా తీసుకోవాలి.

ఇంకా ఆ కాలానికి సంబంధించిన సాహిత్యాభిరుచికూడా ఇలాంటి వర్ణనలకు కారణమే. ఒక కాలపు సాహిత్యాభిరుచి మరి ఒక కాలానికి కొంచెం మోటుగా కనబడడానికి ఒకప్పుడు ఆయా కాలిక పరిస్థితులు కూడా కారణాలుగా మారు తుంటాయి. ఇది ఏ సాహిత్యంలో నైనా సామాన్యంగా జరిగే విషయమే.

ఇటీవల కొందరు విమర్శకు లీ విషయాలు విన్నగా అవగాహన చేసుకోక అవ్యాయ్యంగా క్షేత్రయ్యనిన అసర్వత్యాలోపణ చేశారు.

శ్రీ విశాఖపరం మహారాజువారితో ప్రకటితమైన ఈ గ్రంథంలో ఇంతకుపూర్వం శ్రీ విశ్వా ఆస్పారావుగారు ప్రకటించిన సంపుటంలో కంటే ఎక్కువ పదాలున్నాయి. ఇందులో చాలా పదాలకు స్వత్యామకాలమైన మూలపలుకూడా విపులంగా చేర్చారు. ఈ గ్రంథ సంపాదకులు క్షేత్రయ్య పదాలన్నీ స్వీయ, పరకీయ, సామాన్య అనే మూడువర్గాల కింద విభజించి ముద్రించారు. ఇందుచేత పాఠకులకి లోకల పరికరణంలో ఉన్న తరవా వైవిధ్యం తెలుసుకోవడానికి బాగా సౌలభ్యం కలిగింది.

సంపాదకు లీ సంచికలో 'క్షేత్రయ్య పదము లేమా?' అన్న టిక్కెట్లో అనుమానా స్పందంగా ఉన్న కొన్ని పదాలుకూడా చేర్చారు. ఈ విషయంలో ఇంకా లోతుగా పరిశోధన జరగవలసి ఉన్నది. ఇంకా బుప్రప్రాయమైన క్షేత్రయ్య పదాలకొసం ఆశ్చర్యమగు జరగవలసిన అవకాశం కూడా ఉన్నది. అందుచేత అనుమానాస్పదమైన ఈ పదా

రీ సంపుటంలో శేర్మణం బాగానే ఉన్నది. కాని ఈ సంపుటంలో శ్లోకాలుకు బాగా సంబంధించని మరికొన్ని ఇతర పదాలు కూడా చేర్చారు. ఇది ఈ సంపుటికి కేవలం అవసరమే. ఈ గ్రంథంలో శ్రీ విశాఖురం మహారాజా, పి. సాంబమాస్త్రి, ఇ. కృష్ణయ్యర్, పర్యవేది వీరయ్యచావరి, గిడుగు సీతాపతిగార్లు శ్లోకాలుకు పదాలకు సంబంధించిన వివిధవిషయాలపై పీఠికలు రచించారు. ఈ పీఠికలు శ్లోకాల పద పరిశీలనలందు తర్కు పరిశీలన దగ్గర వవి. అన్ని విధాలు ప్రశంసనీయంగా ప్రకటించిన ఈ గ్రంథం సంకీర్తనాహిత్యభిమానులందరికీ ఆనందకరమైనది.

కల్పన

[అధునిక కవితాసంపుటి]

సంపాదకులు: అనిసెట్టి మల్లాధారావు, అవసరాల మార్పారావు, తెల్లంకొండ రామరావు, రెంటాల గోపాలకృష్ణగార్లు. ప్రతులకు—వికలాంధ్ర ప్రయత్న కాలయం. గవర్నరు పేట. విజయవాడ. 1. వెల: వాలుగున్నర రూపాయలు.

ఈ అధునిక కవితాసంపుటిలో 55 నుగు కవుల ఖండా రచనలు ఉన్నాయి. ఇంతకు పూర్వం తెలుగులో వెలువడిన ముఖ్యమైన అధునిక కవితా సంపుటలు రెండు. వీటిలో మొదటిది వైతాళికులు. రెండవది మహాదేవం. ఈ రెండు అధునిక కవితాసంకలన గ్రంథాలే. కల్పన ఈ రెండిటితో పరిపూర్ణమైన గ్రంథం. కాని ఆ రెండిటికీ, దీనికి చాలా భేదాలున్నాయి.

మొదటగా ఈ సంకలనంలో 'అభ్యుదయ' పంథాలో నడిచే రచనలే ఎక్కువగా ఉన్నాయి. అయితే సంపాదకుల 'చింతన' పరిశీలన కేవలం 'అభ్యుదయ' కవితాదృక్పథంతో ఈ సంకలనం చేసినట్లు కనబడుతుంది. భావవ్యక్తీకరణలోను, భంజనరచనలోను, కొత్తదారులు తొక్కుతూ సాంఘిక సమస్యల స్పృశకములైన రచనలే ఈ సంకలనంలో ఎక్కువగా కనిపిస్తున్నాయి. ఈ దృక్పథంతో ఇది రచించినట్లు చెప్పవచ్చును దీనిలో ముఖ్యంగా మహాదేవ అప్పారావు, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, కవికొండల వెంకటారావు

గార్లు సాంఘిక దృక్పథం గల ఖండా రచనలలో ఒకటైనా లేకపోవడం ఈ గ్రంథాని కొరతగా పంగా కనిపిస్తున్నది.

ఇటీవల యువకవులు తెలుగులో వందల రచనలలో చిత్ర విచిత్రమైన కొత్త మార్గాలు తొక్కుతున్నారు. ఇదిగాక ఈలోలో శ్వేచ్ఛాభిరామ పద్ధతి, అనుసరించి చేసిన కవితారచనలు కూడా ఎక్కువగానే వస్తున్నాయి. అయితే ఈ శ్వేచ్ఛాభిరామ రచనలో గట్టిచిత్తు ఒకటి ఏర్పడుతున్నది. ఈ ప్రక్రియలో ప్రయోగించిన ఈ జాతిరచనలలో ఏ ఖండా రచన లేకుండా రచన అంతా శ్వేచ్ఛాభిరామ స్వాధికారకవితా రూపంలో ఆవిర్భవించిన రచనలు చాలా తక్కువగా ఉన్నాయి. వీటిలో కొన్ని తొల్ల భావం బాగా మంచి పడి రచన పట్టి పదనం నాది జాతిరచనలు. శ్రీ శ్రీ, ఆరుద్ర, పాప వంటి నలుగు రైగుడు రచయితలు మాత్రమే ఈ జాతిరచనలో కృత్యాత్మకతను చూపారు.

ఈ సంకలనంలోని శ్వేచ్ఛాభిరామ రచయితలలో ఒకరియ్యం మూటిగా మూర్ఖంగా చెప్పుల వారు చాలా అరుదుగా ఉన్నారు. ఉదాహరించు 'రిల్లీ-తనయనికి' ఆ రచన తీసుకుందాం.

ఈ రచనాశ్లోకం ఇది: —

“నాయనా!

ఏనుగుల పుష్ప ఏమంది తెప్పదాని! వ్రాయదాని! ఉన్న తిరతలాలపాటి ఆస్తీ, గౌరవ మర్గాలలు పూర్వపు పాపాన్నిగదా! బలవంతంగా ఇద్దామంటే స్నేహితులు చావనీయక, చావురాక, ఎప్పుడో మయ్య గొయ్యి చూసుకోదానికి పీలు వెతుకుతున్నా! నాలుగు ముక్కలు వ్రాద్దామని కూర్చుంటే కడుపు తిడుక్కుపోతోంది. ఏ విషయం జ్ఞాపకంచేసుకున్నా చారిత్రక పచ్చిరచనలు కలుగుతోన్నట్లున్నది! పీలు తెలియదురా! తల్లి శోకం ఎంతపడునైవో తెలియదు; నీవు భూమిమీద వక్షనాకు ఎంతగా ఉప్పొంగిపోయావో! పాలుపోసి నీమ్మలూ ఎన్ని ఆశిర్చి రెమ్మలు కొమ్మలు తొడిగించాయో పూలలో పెట్టి ఎంత గొప్పగా పెంచావో నీవు తెలియ!” అని ఇలా ఇటీవలలో ఈ రచన ఇందుమందుగా నాలుగుపుటలవరకు పొగిపోతుంది. పుస్తకంలో ఇది భండాపంక్తులుగా అద్భుతంగా ఉన్నాయి. వీటికన్నా ఇది రచనం లాగే ఉదాహరించాను. ఇంతే లేదా! వ్యాసాద్రి

ఇదిఅంతా కొంచెం భావోద్వితమైన వచనరచనగాని కవిత్వం అనడానికి వీలులేదు.

సంపాదకు వీ గ్రంథపీఠికలో శిక్షారచనలతోనే కాల్పనికయుగం తరవాతి వచ్చిన ఆధునిక యుగం ప్రారంభమైనదని అన్నాడు. ఇది శిక్షాతో ప్రారంభించిందనిపించకంటే కాల్పనికయుగంలోనే నిరుపాద పండితపులలో వీరు విశ్వంచిన ఆత్మ్యాధునిక కవిత్వావీటలు మొలకెత్తాయని చెప్పడం వ్యాఖ్యం. శిక్షాకవిరి చాలావరకు ప్రయోగాత్మకంగానే (Experiment) ఉండిపోయిందిగాని భవ్యమైన అభివ్యక్తి అంతమవుతుంటేనేకపోయింది. అడిగాక ఈయనవాదిన 'నవమి చిలుక'పండిత కవిత్వానికితాళు పాఠకులలో విజృంభమైన ఆకృతి పొందిలేక అర్థకష్టత కూడా కలిగివున్నాయి.

'కాల్పనిక' మనోవసం సంపాదకులు నెనకటి తరం కవులకదిమ వాడారు. దానికంటే విభిన్నమైన లక్ష్యాల పెట్టుకున్న ఈ కవిత్వాసంపుటికి 'కల్పని' అనేపేరు పెట్టడంకంటే మరి ఏదైనా పేరు పెడితే దానండేది.

ఈసంపుటిలో ప్రకటించిన రచనలన్నీ ఒక అంతేమిథులో ఉండకపోవడమ్యమ. కాని దీనిలో అధి వాస్తవికచ్ఛాయలు గల రచనలు మొదలు కొవి వినూ తన తృప్త్యుభంధోరచించిన కేవల ప్రణయగీతాలవరకు గల అన్నిరకాల రచనలు కనిపిస్తాయి. ఇంతేకాక

ఈభావంలోను, మలుమటలోను, మాతనత్వంలో నిల్చిపోతే ఈగ్రంథి. ఆరుద్రగీతంపండితుంచి రచనలు కూడా దీనిలో ఎక్కువగానే ఉన్నాయి.

వీటిగతియారం

'మత్స్య' ఎక్కడలందుకున్న నైలు
ఎవ్వరూ ఒకచిరికొలం లేలు
విశ్వాపూర్వా విరీషించలేక
ఎక్కడా వేకొ ఒకబండి
నీ ఆడబ్బాలు లగేతే
ఎక్కడంటాకు టి. ఇ. పి.
నీ ఈస్తితాల ట్రంకు పెట్టు
కలల ప్రేమలో పారెయ్యాలి
మత్స్య తెచ్చుకున్న కన్నీ ఎక్కిం చేలోపువ
కదిలిపోనుంది బండి!
అందుకే అంసులో కొన్ని
నీ అభిమాన హీరోలవగ్గిరే ఒదిలెయ్యి
మత్స్య చేరవలందుమన్న నీకు
మత్స్య బలిమంపగా చేస్తానైలు
చెయ్యడా! ఇంతి చేశావా అది
ఉన్న ఉల్లోనే ఉంటు.

ఆర్యభూవారస కవిత్వానుగ్ధంలో బయలుదేరిన పెన్నెభావాలు, వివిధరచనామార్గాలు ఆవగాహన చేసుకోవలసినవారే కవిత్వాసంకలం తిప్పక చదివి తీరాలి. ముద్రణ, పుస్తకాకారము ముచ్చట గొలుపు గున్నాయి.

రాయల శాస్త్రవైదుష్యము

శ్రీ దివాకర్ల వేంకటాచార్యులు

రాయలవారి వ్యక్తిత్వము విశేష ముపాదయము. అది సర్వతోముఖమై పరిణామమున నల్ప విషయములనెరిగి యాగహారములవలన నెగఁగరాదు మన్నది. ఆయాసందర్భములలో నాముక్తమాల్యదయం దాయన ప్రదర్శించిన శ్రుతివృత్తివ్యవహారము త్వరితము ముపాదయమై యాశ్చర్యము నొనర్చించుచుండును. మధురాపురమును విడిచియెడ నాయన యందలి ధరణీసురులు “హర్షవదాదులైన కలహ ప్రముచాపరుదానధార” కనిపెట్టి దానికే జిరపముపార్చి తాగ్ని తిడిచెంది నిశించునని నాదు భయమందుటయే కారణమని మోచించెను. బ్రాహ్మణుల వక్షిణగౌత్రమున నగ్ని యుండునని వేదములు చెప్పట యందుకుఁ బ్రమాణము. విష్ణుచిత్తుఁడు స్యమతిమును స్థాపించు సందర్భమున మొదట నారాయణుఁ డొక్కఁడే యుండెననియుఁ దరువాత “లిల నేకాకర చనదు, పెక్కయ్యెడనను నయ్యెఁ జదవిద్వయంబుసాచ్చి” యనియు ఛాందోగ్యపరిషత్ప్రతిపాదితమైన యర్థము నుదాహరించెను. “ఏకోహై నారాయణ ఆసీన్న బ్రహ్మ, నేకానో, నాహ, నాగ్నియహ, నేమే ద్యావా పృథివీ, న నక్షత్రాణి, నసూర్యా, నచంద్రమాః” “ఏవేకాకే సరమేత, తస్య ధ్యానా వైష్ణవ్య” యనుచు మహోపనిషద్వాక్యములందును, “సోకామయతలహుస్యాం ప్రజాయేయేతి, సతతా తిష్ఠతి, సతత ప్రస్తావ, ఇదగ్ం సర్వమపృతత” యను తైత్తిరీయోపనిషద్ వాక్యములందును, నీ యర్థము ప్రతిపాదించఁబడినది. ఛాందోగ్యమునందలి యంతరాదిత్యవిద్యలో “కపాళపం పుష్కరిక మేకమక్షిణీ తస్యా తిరినామ”యని యుండుటచే నక్షిణీ యను ద్వివదన కల్పమువలన నూర్జ్వలనందలి పుండరీకాక్షుఁడు నారాయణుఁడే యని విదితమగుచున్నది. దీనినే రాయల వారు,

.....అంతరాదిత్యవిద్య
నర్మలోఁ బుండరీకాక్షుఁ డతివయగుట
కక్షిణీయని యవద్భుక్త్యక్షదళక
తామనిధి కుద్రిత్రకామలందు నొకఁడు
కాదనుట కామృతయే విలక్షణకఁ దెలిసె.

నని వక్కాణించి యున్నారు. “అ వర్షహిత్వ తిత్వవ్యం వ్యాప్య నారాయణస్థితః” అను నారాయణీయ యజ్ఞశోపనిషద్వాక్యము “ధలమై లో ష్ఠిఁ దానెయిన్నిఁ దెలిసె న్నారాయణం” బనునెడ వ్యక్తమగుచున్నది. “ఏకేవేదా ఆచిత్తేవ విశ్వ పర మాత్మనో వాచికా” యని శ్రీమద్రామానుజ విరచిత వేదార్థ సంగ్రహమునఁ గల యర్థమునకు ప్రతులం దారుణములలో బ్రహ్మాండ్రాది శబ్దములన్నియు సామాన్యవిశేషముచే నారాయణుడు నంజే పర్యవసించుచున్నవని చెప్పఁబడినవాక్యము ప్రమాణము. దీనినే రాయలవారు “అనుగంబుల సామాన్య విశేష రీతి నిఖలంబు నృబ్బలంబు నిర్మలనారాయణ శబ్ద మందునెభదిక బర్యాప్తమయ్యెన్మృతి”నని మోచించి యున్నారు. ఈ సందర్భముననే యాయన “ఏమ సర్వభూతా ప్రరాత్మాపహరణిపాష్ట్యాదివ్యోదేశ ఏకో నారాయణ” అనెడి సుబాలోపనిషత్ప్రసందలి వాక్యము నుదాహరించి తత్ప్రతిపాదముచే విష్ణుచిత్తుఁడు నారాయణునికన్న వేఱుడవుఁడు లేఁడని నిరూపించెనని తెల్పియున్నారు. స్యమతిస్థాపనమునంజే విష్ణుచిత్తుఁడు ఋగ్వేదమునకు సంబంధించిన కాషీరజీ బ్రాహ్మణోపనిషత్ప్రసం గల యింద్రపరత్వన వృత్తాంతమును, వితరీయోపనిషత్ప్రసం గల యాగర్వజీవమృత్త్యుదైవ వాచుడెల్లన వృత్తాంతమును నుదాహరించి యుండెను. “నూతా పితౄ బ్రాతా నివాహి శిరణం సుహృద్గతి ర్నారాయణ యని సమ ప్రభువనఁ బరాయణంబునా

నరసింహుని ప్రతిపాదించు మత్స్యంతరంబుగలదని రాయలు నూచించిన యాశ్రుతి గుఱాలోపనివత్తు. కేళి ధ్వజాదు ఖండివ్యని రాజ్యమెల్ల గ్రహించి “ఫలం బాకొంపక గల్గు మృత్యువు నవిద్యం, బట్ట మందున్, దుదకొ జాకుండు”నని యోగ నియతిచే జ్ఞానాశ్రయఁడై సుఖానీకముల రచింప నారంభించెను. “ఏ నవిద్యవలన మృత్యువుఁదరియింప ననఁకు! రాజ్యముల మఖాదీకములఁ జేయుచున్నవాఁడనని యా విషయముచే యాతఁడు ఖండివ్యని తెలుక పట్టిచియుండెను. దీనికి “విద్యాంఛాదివ్యాంఛ యస్త ద్వైరోధయోంపహ, అవిద్యయా మృత్యుం తీర్వా విద్య యా మృత మన్న తే” అను నీతిపనివద్యాకర్మము మూలము. ఇటు మృత్యువఁదఁగా బ్రహ్మనిష్ఠవలనఁ బ్రమాదపడుట. అవిద్యయనఁగా మఖాదికర్మ. సంగము విడిచి కర్మభావస్యవకో భూమభివమాపమైన బంధముండదని “యోగినః కర్మకుర్వన్తి సంగం త్యక్త్యాత్మ రుదయే” యను భగవద్గీతా వాక్యము నిరూపించుచున్నది. కేళిధ్వజాదు ఖండివ్యనకు మంబునకు బ్రహ్మ మాత్రయమనియు, నది పరాపరభేదముల రెండువిధములుగా నుండుననియు, నందు పరము మూర్తమనియు నపర మమూర్తమనియుఁ దెల్పి యుండెను. ఈ యర్థమే “ద్వైవావబ్రహ్మబోధాచే మూర్తంచైవామూర్తంచ” యని బృహదారణ్యకోపనిషత్తు చెప్పుచున్నది. ప్రధానము ఖండివ్యనిఁ గేళిధ్వజాని మార్కండేయ సందర్శమున

అభినవేంద్రుడు మమజాంతు కరియుగంబు ద్వాపరంబెన్నఁ గూర్చున్నవాఁడులేత యంత్రుఁడగు యాయి మఱి కృతయుగములన్న ననుచివమోక్తి ఋగ్భాష్యామన వివచె.

యని ఋగ్భాష్యామనవందలి యుక్తమని పలు భద్రాహ్వరిమైనది. “అణోరణీయాన్ మహోతో మహీయాన్, ఆత్మాగుహయాం నహితోఽన్యజంతోః” అనుశ్రుతి “అణునిమాహయలకును నహితము నిన్నుఁ గొల్పు” ననువాక్యమున ధ్వనించుచున్నది. ఈవిధముగా రాయలవారు వేదోపనిషత్తులందుఁ దమకుఁగల సర్వతో మఖవిజ్ఞానమును తెక్కుకోల్చి చెల్లదించి యున్నారు. కేళుము వేదోపనిషద్వాక్యముల యర్థతాత్పర్యముల

తెలింగించుచున్నారొక యిందలివాక్యములను స్ఫురింపఁ జేయుపదములచే వారు పలుచోట్ల వాడి యున్నారు అందుచే వారి కాయాభాగము లభ్యర్థములే కాని శ్రుతమాత్రములు కావని తెలియుచున్నది.

విశిష్టాద్వైత మత సిద్ధాంతతత్త్వము తెలుగు నుటకు ద్వైవిధములైన సాధనములు కలవు. అందు బ్రహ్మమాత్ర భగవద్గీతాపనిషత్తులును దర్శాప్యములును నొక తెగకుఁ జెందినవి. ఇవి వాదకములులే పండితజ్ఞైకవేద్యములై యుండును. రెండినది వాదోపవాదములకుఁ గొఱగాకపోయినను విశిష్టాద్వైతమును బామరజనులకుఁగూడ మహోధమెనరించు సులభ సాధనము. తమిళభాషారచితములైన ద్రావిడి ప్రబంధము లీతెగకుఁ జెందును. వీనిచే ద్రావిడివేదములని కూడ నందురు. విష్ణుచిత్తునింట నడురే యాలించినను వినవచ్చు పద్యములలో నిట్టి దివ్యప్రబంధముల యను సంధానముచే గలుగు నవ్యదీయు నొక్కటి. జైష్ఠవ మతప్రతిపాదకములగు నీ యిరు తెగల సాధనములందును రాయలు కడుంగడు నిష్టాతుఁడనుట కామ క్రమాల్యదలో బహుళములైనదృష్టాంతములుగలవు. విష్ణుచిత్తుఁడు సాంధ్యరాజసభలో నవ్యమతావలంబకుల నోడించినసందర్భమున “జగదుద్ధరికిని బీజము ప్రధానమును” పద్యములో సాంఖ్యాద్వైత విమామంసారుల పొగత ప్రతిష్ఠావాదుల మతములు సంగ్రహముగా నూచించి వాని నీక్షిత్యాదులగు బ్రహ్మమాత్రముల సాయమున ఖండించి విశిష్టాద్వైతమే పరమతత్త్వమని నిరూపించెను. ఇందు రాయలకు బ్రహ్మమాత్రదర్శాప్యము లందుఁ గల సంపూర్ణపరివయము వ్యక్తమగుచున్నది. విష్ణుచిత్తుఁడు వాదనముయమున “సుఖసందితత్త్వ వోదైక మంచుదైవపాయన మాత్ర సచ్చురీతుల నీకున్ను నిరూపించి నైఁ దదివ్యభుక్తియు వానివత్వ దివిషద్వాక్యవర్తనంబున్ విశిష్టాద్వైతంబును కలుగఁ దెలుపఁ బ్రమాణంబుల నూచించెనని రాయలవారు తెల్పియున్నారు. ఆపరితాప్త్యగ్రంథ భార్యింధుఁడైన విష్ణుచిత్తుఁ డెట్లు చేయఁగల్గుటకు విష్ణుప్రసాదమే కారణము. రాయలు వాని నిన్నింటి సమగ్రముగా నభ్యసించుట కాంక్షి కామతమునైఁగల యభిమానము కారిగను.

శ్రుత్యపరిషత్తులలో రాయలవారికి గల పరి
చయము వైది సూచింపఁబడియేయున్నది. ఛాందోగ్య
యజ్ఞక మతాల కాషీతిక్రీతాశ్వానేశోపనిషత్తులలోని
వాక్యముల నాయన తన గ్రంథమునఁ బెక్కుచోట్ల
సనుసంధానము కావించెను. ఇట్లే యితరములైన
యూపనిషత్తులనుగూడ నాయన పరిశీలించెననుటలో
ననుమానముకాని యతికియోక్తికాని యుండవచ్చున
లేదు. వేదాంతవిషయములఁ జర్చించినచోట్ల నాయన
సర్వవిధసంసారపంగ్రహము, వేదార్థసంగ్రహము,
త్యేతాశ్చర్యవిధర్వన ముక్తికాధ్యాత్మ్యపరిషత్తులు,
సవత్సరబాలీయము మున్నగు గ్రంథములలోఁ దనకుఁ
గల పరిచయము వెల్లడించి యుండెను.

భగద్గీతయొక దిద్వాద్యములును రాయలవారికి
జిహ్వగ్రగతములే. ఆయన కావించిన వేదాంత
విచారమునకు సంబంధించిన వాక్యము లన్నింటికి
భగవద్గీతలో నాకరము చూపవచ్చును. ఛాండిక్య
తీర్థియ సందాహమునందలి

జనిపాహుస్ర బహుప్రయాణమగు
సంసారంపుఁ ద్రోతస్సదా
తమయందుకొ ఘన మోహభేద
మలమకొ సంపారి పాంఘంతు వా
నవలకొ ఘృణ ముసుంధుగాఁగ
నెపువేకొ జ్ఞానంపు బుష్టోదకం
బునఁ దత్కాలనసీయ వానికపు
డియోహాశ్రమంబుం జనున్.

అను పద్యమునందలి యర్థమే యిందుమిందుగా
గీతలందలి

యదైధాంసి సమిత్తోగ్ని
ర్వృష్యపా మ్నయతేల్లన
జ్ఞానాగ్ని స్పర్శకర్మాజీ
భస్మపా మ్నయతేతథా
జ్ఞానం లభ్యా పరాం కాంతి
మచికణాధిగచ్ఛతి.

యను శ్లోక భాగములఁ గానవచ్చుచున్నది.
దాదేని విష్ణువు మహాలంఛించుపట్టున నాత్మడు
స్వీకార్య వరాహ వారసింహాద్యవతారములలోనే

వాక్యతముగా నుండిపోయినచో సతఁ దప్పజేయుటకు
దిర్ఘగూతలపుకలైతే యుండవలయును, నున్న ను వారి
నాయలనున్నంతి కామాతీలేకము కలుగదనియుఁ బల్కి
చంటనే తిప్ప నిద్దుకొని “నోరులేని జంతువులకె
నొప్పి ఘన”మనియుఁ, దా నాత్మవత్సర్యభూతాని
యను ధర్మమును బాటించువయ్యెననియుఁ చెల్పి విచా
రించెను. ఈ వాక్యము “అత్యుత్తమవత్సర్యభూతాని
యః పశ్యతి సప్రశ్యతి” యనుదానితోనిజకదా!
ఛాండిక్యతీర్థియోహాభాగవమును చెప్పిన నిమ్మట
విష్ణుచిత్తుఁడు పాండ్యరాజాతో “కాపున ముముక్షువ
మహాశ్రయణీయుం డిభోక్షజాంఘ. నీ వతని భజింపు
మదియే భక్తియోగంబు... ఇంతింక పై మలభోహాయం
బామోధనంబున నయ్యిభోక్షజాంఘ గాండివి కుప
చేరించిన శరణాగతిధర్మంబుని బోధించి యాతని
భాగవతప్రధానం గావించెను. ఈ శరణాగతి
ధర్మంబు గీతా ప్రతిపాదితమైవజ్జితే.

సర్వధర్మాకౌ పరిత్యజ్య
మా మేకం శరణం వ్రజ
అహం త్వా సర్వపాపేభ్యః
మోక్షయిష్యమి భారత.

యను గీతాచరమశ్లోకము దీనినే చెప్పుచున్నది.
ఇట్లే రాయలు గీతవనమరించి ద్రావిడచోల్లెన్నియో
కలపు.

తై ప్రస్తావత్రయము సంస్కృతభాషావేత్తలగు
పండితులమూత్రమే సుహృదమై యుండును. ఇందలి
యర్థమునే సామాన్య జనులకుఁగూడ వందుబాటు
లోనికిఁ దెచ్చువట్టిని ద్రావిడప్రబంధములు.
సంస్కృత పాండిత్యము లేనివారు వైదియు వీనినిజదిరి
వైష్ణవ మతసారముల నెఱుంగవచ్చును. రాయ రీద్రవిష
ప్రబంధములనుగూడఁ బూర్తిగా నవలోదించినవాఁడే.
విష్ణుచిత్తుఁడు పండితుఁడుకాదు కాపున నీ ద్రావిడ
వేదిములనే చదివినవాఁడై యుండవచ్చును. గోదావేరి
తిరుప్పావై నాచ్చివార్ తిరువాయ్మొయి మొదలగు
ప్రబంధములను రచించెనట!

కన్యయా విష్ణుచిత్తస్య
కవిరాధూత్ కృతివ్యయా

జన్మస్వభావోదాయ
జగదుత్పన్నాయన.

అని దివ్యసూరిచరితము చెప్పచున్నది. రాయలు
పంచమాశ్వాసములో

ప్రతిదినము నిట్లుచనియ
య్యతి పూజయొనర్పినచి మదిలియొగ
య్యతి దైవ్యయగుదు నయ్యదు
సతిగుణములు ద్రవిడరాజు భాద్రుమంతున్.

అని వ్రాసి యుండెను. ఇవి యాయనభూషణ
జదివినవే. వ్రావిప ప్రబంధగతినిషయములఁ బరిశీ
లించినచో రాయలవా రందు నిక్షేపించబడిన యర్థము
సంతిను ఆముక్తమాల్యదలో నిమిత్తినట్లు తెలియ
వగును. ఇట్లే రాయలవారు వేదాంత భేదములవారు
రచించిన మధుమధన కథాప్రతిపాదకంజన ప్రబంధ
శేతకమునుగూడఁ బరిశీలించి యుండిరి.

ఖండిమ్యుని ప్రార్థనపై శేకధ్వజఁ దారెనికిఁ
బువర్చవర్ణయంబువాని బ్రహ్మసాధర్యులంబుకలిగించు
యోగము తెలింగించెను. యమాది విషయకందైన
యాత్మప్రయత్నిమున కధీనమైన సాత్త్వికపు మనో
గతిని బ్రహ్మసంబంధినిగాఁజేయు ప్రాధీయో యోగ
మని యాతఁడు యోగమును నిర్వచించెను. ఈ సంద
ర్భమున రాయలు పాతంజల యోగసూత్రానుసార
ముగా యోగాంగములగు యమ నియమాసన ప్రాణా
యామ ప్రత్యక్షకోరధావణలను, మవసునకు సమాశ్రయ
మైన బ్రహ్మమును దర్శింపఁబడును, భావనాశ్రయ
స్వరూపమును వివరించెను. తరువాత యోగి విష్ణువును
జింతింపవలసినవిధమును వర్ణించెను. ఈ సందర్భమున
రాయలకు యోగశాస్త్రముతోడను దదభ్యాసము
తోడను గల గాఢమైన పరిచయము వ్యక్తమగు
చున్నది. ఇచ్చట వాయన చెప్పిన యంశములకుఁ
బాఠింజలయోగసూత్రరాజమూర్తాంఘరములందును, విష్ణు
పురాణ సర్వదర్శనసార సంగ్రహ భగవద్గీతాదు
లందును, శ్రీ రామానుజ కృతివేదార్థ సంగ్రహము
వందును సాధారణములు గలవు. ఈ వివరణము చది
వినచో వాయన మధయోగమునఁ గల ప్రవేశము శేవం
పిదాంతమాత్రమే కావనియుఁ దదభ్యాస రహస్య

ములనుగూడ వాయన యెఱింగి యుండెననియుఁ
దెలియవగును.

స్మృతిగ్రంథములందును భర్తృశాస్త్రములందును
రాయలవారికిఁ గల పరిచయ మా ముక్తమాల్యదలో
బహుస్థలముల వ్యక్తము చేయఁబడినది. శేకధ్వజఁ
దొవరించిన యోగమున వాయన శ్రేతాయగ చరిత్ర
మున కనుగుణముగ గోవును యోగపగువుగా వర్ణిం
చెను. కలియుగమున సత్వాలంభ గవాలంభసత్త్వగ్ని
ఫలచైత్యక భేదరమతోత్పత్తుల నిష్పిదియని స్మృతి
చెప్పచున్నది. పూర్వయుగములందుఁ గొందఱు
రాజులు గవాలంభము లొనరించినట్లు క నేక దృష్టాం
తములున్నవి. కాళిదాసు మేఘసంభేతమున గవా
లంభము నుదాహరించెను. విష్ణుచిత్తుడు స్వయత ప్రతి
ష్ఠాపన మొనరించుచు ముముక్షువు పుంపిరికాశ్చినిఁ
దప్ప నిలిరునెప్పని సుహాసినరాజనియు" విష్ణువునకుఁ
దత్తిత్వము విగ్రహము లగుట బ్రహ్మశాస్త్రార్థన
వ్యాస భాను భార్గవాదుల భజనంబు త్రైవిర్దిమమం
గాక యివవర్ణకాముల కయుక్తంబని స్మృతి చెప్ప
చున్న"దనియు వక్కాణించెను. ప్రధానులు శే
కధ్వజునిపై శిల్పిదోవుటకుఁ బ్రేరేచినప్పడు ఖండి
మ్యుడు దీనుడు బద్ధాంజలిపుటఁడుపై కెరులవొచ్చిన
వానిని గోపమునఁ గూల్పుట పరలోకార్థునబుద్ధిఁ
చాలకీడిని చెప్ప కన్యవాక్యము నుద్ధరించెను.
యమునాచార్యుఁడు మహానుజి రాజనీతిని బోధించు
సందర్భమున రాయలు తనకుఁ గల స్మృతి భర్తృ
శాస్త్రపరిజ్ఞానమును బంచోట్ల వెల్లడించెను. పాత్రుఁ
డైనవానిఁ బరిశీలించి యానఁ దనంగకుండు నొకఁడు
చెప్పకుండు బసవసంక్షు దిగిన పరిగ దాసము చేయ
వలెనని రాయలు చెప్పినవీరి కే పరాకరస్మృతి

అభిగమ్యత్రిమం దావం
ఆహూయైవతు మిగ్ధముం
అభముం యాచయవాయ,
సేవా దాసంకు నిష్కలమ్.

అని నడుపుచున్నది. "పితృదేవ క్రియలను విధి
పితృక్రియలఁ నొమ్మ"లని రాయలు చెప్పినదానికి
భారతానుశాసనికవర్ణమునందలి "పితృపూజ సమ
గ్రయమైవతేపితృజనము" కనుకూట ములమైనది.

రాజు వీరిత్రవరజీవంబి ధార్మికుడును, పరిణామి బ్రహ్మచారియు, బాంకి పత్రికలలోను నారగించి నడుపబడియు శేడించి నూరుడును, జింది ఫనియు ననునది రాయలు చెప్పిన ధర్మసూక్ష్మములన్నియు భారతమునందును యజ్ఞ వల్క్యైతి స్మృతుల యందును జెప్పఁబడి యున్నవి. బ్రహ్మరాక్షసుడు సోమశర్మగా నుండినప్పుడు “పచ్చిత్తోల్పై మచ్చాల మెట్లందికొవఁదాన యిదాగెల్ల నుత్తవత్సే”నని రాయలు వర్ణించెను. ఇట్ల వర్ణించఁబడిన మహిషి మేషి ధను పాదవత్సేదాంతులవలన నపార పుణ్యఫలితములు కలుగు నని శేషధర్మములందుఁ జెప్పఁబడినది. “అర్చి కృష్ణ జపించానం పంపివ్యాధిని వివాసం”మృనియు, ఉపాసహః ప్రవాతాన పర్యలోక చరో ధనే”త్రివియు శేష ధర్మములు చెప్పఁబున్నవి. పయస్వినియైన మహిషిని నుశ్యుతునికి దాముచేసినచో నవమృత్యువు తొలఁగు నను ధర్మము కలదు. “రత్నేన నుభవ నుభం ధవతి, పృథానామనిష్ఠ మనుభేదవ” యని బృహత్సంహితయందును, రాజేనువారముల శేషు రత్నముల ధరింపవలె”నని హోస్యమునను జెప్పఁబడిన నీతిని యురస్కరించుకొనియే రాయలు రాజనీతి సందర్భమున చెలియుంచునట్టి యొకమణి

యలుఁగా సంగోమము పరణి వెండి నువేరు
జ్వలలితు వలదేవాపర
మల మెఱుల విధూషణములు భూపతిదాల్చున.

అని గెప్పియుండెను. మనువు

చురాత్రముల నున్నానాం
పాపాదములనుచ్యుతే
తస్మాద్భ్రాతృభ్యం రాజవ్యా
చైక్యేష్య నమరాం పితేత్.

అని ద్విజులకు సురాపానమును విషేధించెను. దీని నాధారముగాఁ గొనియే రాయలు పంచమాశ్వాసమునందిలి వసంతిస్తువర్తనములోఁ గోకిలస్వనమునకుఁ బంచమత్యము వడుటకు “ద్విజతగాంచియు మధునేత

శిలమాయాగ మనుక్రాంతి
ధృతిపాతి మహాలయాః
శిష్టాక్షకాశ్చ విశ్లేయా
షడ్వత్యః ప్రశీర్తితాః.

విడువలేక జాతివాసినశేంట్ల నిస్సృగముఁ గూడు కొనుట”ను గారణముగాఁ జెప్పి చమత్కరించెను. గోవాదేవి విరహమును వర్ణించుపందర్భమున రాయలు మధ్యాహ్నము మంత్రివాది యామె స్మృతి చూలు నట్లుగా నుపాస ధాంగృహంగియు, సురుచిరవిశాస కాసుంధరారియునై ఘటయంత్రపరము త్రిప్పచు జపింప మొదలిడెనని వర్ణించెను. ఇది యాధిచారిక త్రియయాటచే నాతనికిఁ గాసుంధ వస్త్రధారణము చెప్పఁబడినది. సాధ్యచారమున శ్వేతివస్త్రధారణ మును నాధిచారికాది త్రియలయందు రక్తవస్త్రధారణ మును స్మృతిగ్రంథములు విధించుచున్నవి. యాము నాచార్యి యిత్రిమన రాయలు పాండ్యరాజు వెట్టి తైదమును వర్ణించుచు ఉద్భవతి (96) క్రాద్ధియము నాతిఁడు కింకరదాసమయ్య ధత్తప్రతికారఁ చెట్టువని వర్ణించెను. ఉద్భవతి క్రాద్ధములు స్మృతులలోఁ జేర్కొనఁబడినవి. ఈవిధముగా రాయలు స్మృతి ధర్మశాస్త్రముల ప్రశంస చేసినచోట్లాము క్రమమున తెక్కకు మిక్కిలిగా నున్నవి.

ఆము క్రమాల్యదయం దిచ్చటచ్చట కూచింపఁ బడిన పూర్వగాథలను చరిత్రించినచో రాయలవారి పురాణ సముచ్చయ పరిశీలనము చేటతెల్ల మగును. ఆము క్రమాల్యదయందలి ఖాండిత్యకేస్యజోషాభ్యాసము విష్ణుపురాణములోఁగూడ నున్నది. రాయ లీకథా సందర్భముననే కాక బ్రహ్మవతే త్వమును ప్రతిపాదించు వితరస్థులములఁగూడ నా పురాణమును బఠించుట వలనఁ గలిగిన విజ్ఞానమును విరివిగాఁ బ్రదర్శించెను.

అనాత్మవాగ్వి త్కబుద్ధిర్యా
అశ్వేష్యమితి యా మతిః
అవిద్యాతిరు సంధూరి
రీజమే త్కద్దిత్యాశ్చిరమ్.

అను విష్ణుపురాణమునందలి శ్లోకము నాయన ఆత్మికానిమేన నాత్మబుద్ధియును న స్వంబునందు మిగుల స్వత్విమతియు నవనివర! యనిద్య యను మహాత్ములైన త్పత్తి కీద్వియంబు విత్తు మొదలు.

అని యాధాతిధముగా ననువదించెను. హిరణ్యగర్భవాసనాదులైన కర్మయోనులగు దేవతలగుడ్డులని

రాయలు చెప్పిన విషయము విష్ణుపురాణోక్త శ్లోకాను
సారీగానే యున్నది. విష్ణుచిత్తుడు వామనావతార
మును వర్ణించుచు వామనుడు లేచ లేకమును గింది
నుండి శివమూర చక్రమువలెను తెంచెట్లు చెప్పి
యించెను. భాగవత విష్ణుపురాణములందు విష్ణువు
మొదలి యాకారపు వక్షత్ర మండలము రూపముతో
యోగపిద పొందుచున్నాడని చెప్పబడినది. ఇది
గాక రాయలు విష్ణుపురాణము వాదారముగాఁ గొని
రచించినపట్టింకను నెన్నియోకలవు. రాయలు విష్ణు
చిత్తుని జనభారతమునతో బోల్చి యాతఁడు సావీర
ధూరమునుండి జత్రైయు లోధించి ముక్తికనిచిన
వృత్తాంతము మదాహరించెను. తహసాగణినిఁ సంబం
ధించిన యా వృత్తాంతము భాగవత పంచమస్కంధ
ములో నున్నది. గోదాదేవి శ్రీరంగును సాలంబించు
సముదమున భాగవత గాఢల నెన్నింటిలో పేర్కొని
విష్ణుని కౌశిన్యము మగ్గడించెను. ఆ సందర్భముననే
యొకచోటఁ కారితాతపశురణ వృత్తాంతము
మాచింపఁబడినది. ఇంకొకచోట విష్ణువు వామనావ
తారమున భృగువత్సని దున్ది యామునిచే శివంపఁబడిన
రామానుజోత్తర కౌండిన్యవందలి కథ యనుసంధింపఁ
బడినది. గోదాయాన వర్ణన సందర్భమున వాతఁడు
శ్రీరాముఁడు చక్రవాకముల కిచ్చిన శాపమును
యరస్కురించుకొని దక్కని యుత్పేక్ష సంఘ
టించెను. ఉపాలంభ సందర్భమున కొకచో రాముఁడు
శూర్పణఖకుఁ గావించిన యవజ్ఞ యుగ్గడింపఁబడినది.
రాయలు మధురాసగరమును “కపివర వియుక్తగిరి
సద్భృగవన నిలయగాత్ర గాహిత కనకముక్తాకవాట
గోపురావేదితోచ్చతాక్షోధిగవప్ర” యని వర్ణిం
చెను. “ముక్తాకవాటంపాండానాం తత్రప్రవక్ష్యిథ
వానరాః” అని రామానుజమున సుగ్రీవుఁడు వాసరులను
గూర్చి పర్కనపల్కు దీని కౌధారము. “సకలప్రపం
చంబును విష్ణుకేత్ర సమన్వితమై యతివిశి కరీరంబునై
యందు” నను నాముక్తమాల్యదలోని వాక్యము రామా
నుజ యన్తకౌండిన్యవందలి “జగత్సర్వం శిరీరంలే
నైవ్యంతే వసుధాతల” మ్మను శ్లోకభాగమునకు
ఛాయగా నున్నది. యామునాచార్యుఁడు కుమారునిఁ
రాజునీతి బోధించు సందర్భమున రాయలు భారతము

నందలి యాదిపర్వములోని యాజోపయాశల కథ
మదాహరించెను. మాలదాసరికథలో హరివంశములోని
ఘంటాకర్ణుని వృత్తాంతము ప్రస్తావించఁబడినది.
మధురాపుర వర్ణనమున వక్ర్యములు కాలిహోత్రుని కోప
ముచే తెక్కులు గోల్పోయిన కార్గళోక్త వృత్తాం
తము సూచితమైనది. గోదా దేవియొ గానము వర్ణించు
సందర్భమున రాయలు గరుడోపాఖ్యానమునందలి గజ
కచ్చుప్రగలహమును జేర్చినెను. మాలదాసరి
కథలో గరుడం దెమ్మరియును మరల సురలకిచ్చిన
వృత్తాంత ముదాహృతమైనది. బ్రహ్మరాక్షసుఁడు
ప్రథమాం పిపలే వహ్నియను జేపిత్రురాక్షోక్తిని
సూచించి దానిని వాక్యమును ఖండించెను. ఈ విధ
ముగా రాయలు సందర్భము కలిగిన చోల్లనెల్ల రామా
నుజ భాంతి భాగవతదులందును హరివంశ విష్ణుపురా
ణాదులందును గల కథలను భావములను వివరించెను.
ఇవి విగాహిత సకల పురాణమైన యాయన వైకుంఠిని
సూచించుచున్నవి. ఆయన “శ్రుతి పురాణోప
సంహిత” లేర్పి సకల కథాపార సంగ్రహమునుగూర్చి
యుండెను. ఆ సందర్భమున సంపాదితమైన జ్ఞానము
నందిను నాయన యాముక్తమాల్యదలో వివరిల్లెను.

శ్రుతిస్మృతి పురాణాదులలో వరివిష్ణుకుండ్ర
రాయలకు సంస్కృతవాక్యమునందలి కౌష్య
బాలము కొట్టిన పిండియని వేటి చెప్పనక్కఱలేదు.
కాలిదాసహృదభారతిమాఘ భవభూతులయొ రాజాదు
లయొ గావ్యములందలి ఛాయ లాముక్తమునఁ చెక్కు
చోల్లఁ గావనగుదున్నవి. “స్వకేంద్రపదయే శేచిత్
పరస్యవ్యసనే పరే, యావమాహ స్త దాసీనం త్వ
ముత్తాపయతిద్యయ” మ్మను మాఘమునందలి శ్లోకమును
మనమునం దిదికొనియే రాయలు ఖాండిక్య శే
స్వకోపాఖ్యానము నందలి

ఎన్నఁడు లాపునూకు మన
కెన్నఁ దెన్నుతే, యయ్యెనెని పో
తెన్నికయోనె, పోరిన జయం
వన చెప్పిర, నీడు భాగ్య సం
పన్నుకేతరె గార్యమిలు

అను పద్యమును రచించెను. “పుట్టవదలి
సభోభిక్షింబులు క్రకౌత్య కపుఁ బలు వన్నె కల్ల తెట్టి

వైద్య పద్ధతికి కాళ్ళనుంపనగ" నను పద్ధతము మేళు సంజీవమునందలి "వల్మీకాగ్రాథ ప్రభవతి భనుః ఖంబహుంబలస్య" యను శ్లోకభాగమునందలి యర్థమును స్మరింపఁజేయుచున్నది. ఇవే యవశేల? సంస్కృత కావ్యనాటకములందలి భావములు రాయల కావ్యమున లెక్కకు మిక్కిలిగాఁ గానవచ్చుచున్నవి. వసంతిర్న వర్షవసున నొక్కచో రాయలు భర్తృహరి సుభాషితములందలి "విపత్తిదైర్య" మను శ్లోకభాగము మదాహరించెను. రాయలు స్వయముగా సంస్కృతమునఁ గొన్ని కావ్యములు రచించిన దిట్లు, పత్యవహాస్రీకవము, జ్ఞానచింతామణి, మహాలస వరిత్ర, రషసుంజరి మొదలైన వట్టి కావ్యములలోఁ గొన్ని. ఇట్టి పండిత కవిసార్వభౌమునకు సంస్కృత కావ్యములు కరతలామలకములై యుండె ననుటలో శాశ్వర్యమేమి?

రాయలవారికి సాహిత్యమునందే కాక శాస్త్రములందుఁగూడఁ గూలంకషమై పండిత్యముకలదు. ఆముక్తమాల్యదలో వాయన యుదాహరించిన శాస్త్రాంశములఁ బరిశీలించినచో నన్ని శాస్త్రములం వాయన యంత నిశితమైన విజ్ఞానము నెట్లు సంపాదించెనాయని యాశ్చర్యము కలుగు. వేదాంతము నందే కాక జ్యోతిషసంగీతి రాజనీతి క్షిద్యశాస్త్రములం వాయనకుఁ గల వైదుష్య మహారమైనది. అందును జ్యోతిషమున వాయన కథిగానము మొందిన చెప్పటకుఁ బాల తార్కాణములున్నవి. దానికి సంబంధించిన సిద్ధాంత బాలికభాగములు రెండును వాయనకు ముపరిచితములే. గ్రీష్మర్తు వర్షమించిన పిమ్మట వర్షర్తువు రాఁగానే నూత్యుండు కర్మాటకరాశిలోఁ బ్రవేశించును. కర్మాటక సంక్రమణము మనమందఱ మెఱింగినది. ఈ విషయమును రాయలు 'కర్మనుండుట కోర్వక' యను పద్ధతమునఁ జక్కఁగా మల్పేక్షించెను. అట్లే వసంతాగమమును విర్తించుచు నూత్యుండు దైరాగమఁ దొలఁగుట నూచించెను. అమావాస్యనాడు నూత్యునిఁ బ్రవేశించిన చంద్రుని యమృతమును ద్రావి నూత్యకిరణములు వానలోఁ గూడ నమృతలేందువులను వైతి ముమయుచున్నవో యన వివేకంఘ్న రాతనని రాయలు వర్షర్తు వర్షన సంద

ర్భమున నూచించెను. అమావాస్యనాడు చంద్రుండు నూత్యునిఁ జొచ్చుట సుప్రసిద్ధ శాస్త్రవిషయము.

కలావతిష్ట నిష్పేతః ప్రవిష్ట స్సూర్యమండలం
అమాతాం విశేరక్య అమావాసీతః స్మృతా
యని నేటిపురాణము చెప్పుచున్నది. రాను లింద్రగోపములను బుగోంగారక గ్రహము శిశువులతో, బోల్పుచుఁ గావించిన వర్షవసు గంభీరమై యాయనకుఁగల జ్యోతిశ్శాస్త్రవిజ్ఞాన పాటవమును నూచించుచున్నది. వర్షకాలమున రవిజూచి కుడుచువారలకును గృహకలాపములకును దృష్టి మిమ్ములనే నిల్పెనని రాయలు వర్తించెను.

తెలుఁగుకోపగతాః కృకలాసాః
గగన తల స్థితదృష్టినిపాతాః
యదీద గవాం రవివీక్షణ మూర్ధ్వం
ప్రవతతి వారి తివాన చిరేణ

యని బృహత్సంహితలోఁగల వాక్యమున కిది యిహునిగముగా నున్నది. దివ్యాంతరిక్ష భౌమములైన యుత్పత్తియు భాదవిసప్పుడు రాజు తిర్చితిహతి మునక్రై కాంతి కర్మల సోనరింపవలెనని యా గ్రంథముననే చెప్పఁబడినది. రాయ లీ విషయమునే

త్రివిధోత్పత్తియు లాభవిస
నవని విభుండు విశువతలయు నధిక ద్రవ్యం
చవని సురముఖ సురముఖ
వచన పలుముఖముల భుక్తిబలిహోమ విధిన్

అని తెల్పియుండెను. ఈ త్రిరాయణమున నూత్యుండు మీనరాశిని దరువాత మేషరాశిని ప్రవేశించును. ఈ విషయము నూతగాఁ గొని రాయలు

కినినీ వలఁతుండు దండై త్తే శతుకగుట
మీన మిలఁదోయటుచితంబ మేష మేమి
వనియనఁగ నేల విరహోద్ధృః బాంధయువతి
వాహమున కగ్నిలాగఁ దిర్తడియు రాద

యని యద్భుతమైన యుల్లేఖ తావించెను. ఇట్లే వసంతమును విర్తించుచు వాయన "మమకే చంద్రవలంబుకల్గి మలయంపుంగుట్టులే గాద్దుఁడెరున నేలెంచు లతాంతరాణునకు నూత్యుండున్ మహిం గ్రొత్తగా ననుమాలించె" నని మువ్వనునకుఁ బండ

అలహే కాక మార్గబలముకూడ లభించెనని వర్ణించెను. మార్గబలము ప్రతిదినము న ప్రవేశించుచోవు వప్పుడు తన తేజము వచ్చి యందుంచుట కాస్త్రసీద్ధి మైన విషయము. రఘువంశ చతుర్థస్కంధమునందలి ప్రథమశ్లోకములోఁ గాలిదా పీ భావము నే నూచించెను. రాయలు వివరింపి వర్ణనముచేసి భావము వాదారముగా గ్రహించి

అరుణాంకుండు హిమవ్రతన్ రజని
దీప్తగుంకి పుష్పవ్రతా
సరకల్పాదికుండలము మున్న
యిటుటన్ కాగ్రహకుచారేప సం
కర సాంద్రాగ్ని శిఖారుణ ప్రధం గౌత

నని గంభీరమైన భావమును వెల్లడించెను. కారవృత్తునఁ బ్రజలగప్తార్ధ్యము నొసంగి రవి రాయలు వర్ణించెను. ఈ ఋతువు రాఁగానే

కాశపుష్ప ప్రతీకాశ—అగ్నిమాకుత సంధన
మిత్రావయగయోః పుత్ర! కుంభయోనే వహోస్తుతే

యని యర్థ్యము నొసంగినవారికి రాజమూర్తాం దమున పవిత్రమైన ఫలము చెప్పబడినది. వర్ణకాలము రాఁగానే రవి కర్కటమునఁ జేరెననియు “వనతతి, విరాడా, వాహతి, వాయుభుగ్విగోధి, వర్షాబులాధి, చారణ” వని చెప్పి “మూఁడవయెడకుఁ జేరు తరణి ధరణిఁ బ్రహెడవంధాయిగాఁడె” యని పమర్శించెను. ఇత్యురానికి మూఁడవ స్థానముననుండు బూర్గుడు మేలుచేయునని జ్యోతిశ్శాస్త్రము చెప్పుచున్నది. జన్మ వక్షత్రము తెలియనవచ్చు సాధారణముగా నామమునుబట్టి వక్షత్రమును నిర్ణయించుచుండురు. పిహా పిహో శోహిణీ యను నూత్రము ననుసరించి యా యక్కరములు మొదలుపెట్టి నామములవారికి శోహిణీ వక్షత్రమునకు. ఇది వృషభరాశిఁ జెందినది. వృషభమునకుఁ గర్కాటకము మూఁడవయెడ మండును. ఈ పద్ధతియు రాయలవారి జ్యోతిశ్శాస్త్ర పరిజ్ఞానమును బహుముఖముల వ్యక్తము చేయుచున్నది.

రాయల రాజనీతిపాండిత్య మనవ్యాధ్యుక మైనది. ఆయన రాజనీతి మారక యోజనంగుటయే కాక దానిసంలేమ నాచరణమునఁ జెటిచూ పెను. యామునా చాత్యుడు కుమారునికి రాజనీతి బోధించునంద ర్భమున వాయన చాణక్య గురకామందక నీతిశాస్త్ర ములలోఁ దవకుఁగల సంపూర్ణపరిజ్ఞయము వెల్లడించెను. కీ. శే. పేటూరి ప్రభాకరరాస్త్రియగారు చాచుట్టల అభిలక్షితార్థచింతామణి సామ్రాజ్య

నీతికాతంత్రములందలి సంప్రదాయము లెన్నో రాయల రాజనీతిలోఁ గానబడుచున్నవని వ్రాసి యుండిరి. అది చాచుట్టలమండి కాకరీయులను వారీనుండి విజయనగర చక్రవర్తులను సంపాదించి యనుసరించిన యీ త్రిమ గ్రంథములు. “రాష్ట్ర మేరి యింపు, కొనుము కుర్చుము, తదవగోళ మగవద్దఁ బుట్టింటి రూఢి నెఱపు” మని యామునాచాత్యుడు చెప్పిన నీతి రాయలు తన జీవితమునఁ జెప్ప సాగ్గు పాటించినట్టిదే. దాని సత్క్రమించుటచేతనే యాయన యల్లుఁడైన రామరాయలు తాళికోటయుద్ధమునఁ దనకే కాక సామ్రాజ్యమునకుఁ గూడ ముప్పు తెచ్చెనని చరిత్రజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు. రాయలు చెప్పిన ప్రతి నిదాంతమునకును బరిక్షితి ప్రతిష్ఠితిమైన యనుభవమో కాస్త్రసా మూలమైయున్నది.

రాయలకు సంగీత కాస్త్రమున మంచి ప్రవేశముగలదు. ఆతఁడు యువకుఁడుగా నుండినప్పుడు విజాపాద్యము నభ్యసించెనట! ప్రసిద్ధిమాధ్య నురు పులలో నొకఁడగు రాఘవేంద్ర తీర్థునిఁ బూర్వ్యుఁడైన కృష్ణుఁడు కృష్ణరాయలకు సంగీత గురువుగా నుండెను. సంగీత సూక్ష్మదయమును గొప్ప సంగీత గ్రంథమును రచించిన లక్ష్మీనారాయణ పండితుఁడు రాయలకాలమునఁ గలకమునుండి విజయనగరమునకు వచ్చెననియు రాయల తాతని సంతఃపురమున సంగీతా చార్యునిగా నియమించెననియుఁ జెప్పుదురు. రాయలకు విజాపాద్యమున నభిమానము మొండు. శ్రీవిలు బుత్తూరున స్త్రీలు పేదలపై వంధులందు వేసేదింట వహించి విష్ణునఁ బూవులు గోట మోటునవప్పుడుఁ జోయెడు శేంట్ల మ్రోఁలేదిని కాముకులు వారు పీఠలు వాయించుచుండిరేమో యని భ్రాంతి నొందు చుండిరట! నోదాచేది శ్రీరంగేశు నుపాలంభించు సందర్భమునఁ బరమేశ్వరామావతార ప్రవక్షిం చెచ్చి యాతని కీర్తి లసద్బలలిఁ “తనయాగ్లోగ కుకార కోణము వృషత్తేవిద్యుతశ్రీకాఖ్యల త్రిస్తానము లేగుమాన్లు వరుసన్ ఘట్టించు దొక్కత్తిచి” మ్రోయఁగా భూపతి వక్ర్యముయ్యెనని వర్ణించెను. అట్లే నోదాచేది కంఠమునందలి రేఖలనుగూర్చి యది సంగీతమున నెగడు మంద మధ్య తారత్రిస్తానములకుఁ దీర్చిన రేఖల క్రమమున నొప్పెనని వర్ణించెను.

వ్యవహార తద్వబుద్ధిచేదా హృదిమంజోభి ధీయతే
కంఠే నుగోగ్ధమార్చి తాకోద్వగుగోత్తికోత్తర.

అని సంగీత రత్నాకరమున నీ మూడు స్వరములను వర్ణింపఁబడినవి. వసంతర్తు వర్ణనమున రాయలొక విరహిణి మధుగర్వ మనయ నుజ్జేశముతో మేఘరంజని బాడెననియు బంట నే శక్రభముస్సుతో మేఘము లుప్పలిలైననియు, వంత కదంబకేతికులు వికసింపెననియుఁ దత్సారభముతోఁ గూడిన వాయువు ద్వితీకృతిమైన తాపమును గలిగింపఁగా నామె ప్రేమక మార్జిలైననియు వర్ణించెను. మధురానగర సౌందీభులందు స్త్రీలు తమకంటెను గ్రిందినుండు మేఘముల మేఘరంజి చాలపించి ప్రేమకరించి, యని గర్వింపఁ దడనుగుణముగాఁ దమ పెంపును నెమిల్కను నాట్యహడింతురట! మాటదాసి బ్రాహ్మణేశ్వరి వామనాయయుని శేరి మంగళవామ కైశికచాచేపునిఁ గీర్తించుచుండెనని రాయల వర్ణన.

యమ్ముగాఁగలి సంయుక్తం వైశికం విష్ణుసంపది సతారయతి చుగ్గాణి శ్వపాశో రాక్షసంయథా

యని కైశిక పురాణము చెప్పుచున్నది. ఇవిగాక రాయలు సంగీత శాస్త్రప్రసంగము లేచ్చి యందుఁ దనకుఁ గల విశేషమైన పాండిత్యమును నూచించిన ఘట్టము లింకను వనేకమున్నవి. సంగీతమున వలెనే రాయలు సృష్టియునిఁగూడఁ గృత్రిప్రపేక్షఁడై యుండెననుటకు నిదర్శనములున్నవి. తృతీయాశ్వాసాంత పద్యములలో నొకదాన వాయవ కృష్ణుడు కౌశియాసాక్షియుపై మత్తలి వాల్లినక సృష్టియులఁ గావించెనని వర్ణించెను. వాల్లినకము మంపలముగాఁ తేయఁబడు సృష్టిమనియు సం దోక్కుడు నేతయై యుండుననియుఁ గృష్ణుఁడును గోపికలును గావించిన సృష్టి మట్టిక యనియు పామచంద్రుఁడు నుడిచి యున్నాఁడు.

వామదక్షిణ పాదాభ్యాం ఘూర్తయానోప సర్పజైః ఉద్వృత్తతాప విదృశ్య హస్తైర్మత్తిల్ల్యరాహృతమ్ అని మత్తలి సృష్టియు వివరింపఁబడినది.

రాయలకు పాముడికొడి శాస్త్రములందున్న పరిజయముగూడ వామకృత్యాలవయం చెప్పినెఁడ్రక కేతిమనుచున్నది. మధురాపురియనందలి కూడ్రులు సృష్టల పదనాల కేలకెల్లెఁ దమ భుజాగ్రహలరేఖలే మూలములని చెప్పుదు నుజన భజనైక విఖ్యాతిఁ దనరి యుండెఁట! పాదహలరేఖలు మహాపురుష లక్షణములుగను విభిన్నకారణములుగను బృహత్సింహితాది

గ్రంథములందు వర్ణింపఁబడినవి. గోదాదేవి యవయవముల వర్ణించునట్టి రాయలు పాముడిక శాస్త్రపరిజ్ఞానమును జక్కఁగా వెల్లడించెను. గోదాదేవి యూరువుల కెట్టి శ్రీ గలవారి కరభములైనను (మణిబంధము నుండి కవిహాసులివతమినుండు హస్తభాగము కరభము) దాస్యము చేయుననుటకు వానిపై వారు మోచు గొడుగులను గలశేములను దార్కాణములని రాయలు వర్ణించెను.

మత్స్యస్వస్తిక వేదికావ్య జన కైశింఖాత పత్రాంబుజైః పాదేపాణితలేఽపి వాయువత యో గచ్చన్తి రాక్షపదమ్.

అని బృహత్సింహితయే మకువుచున్నది. గోదాదేవిఁ జింతామయ నిద్రలందు నాయం సంస్థ యనెడి ప్రవగి కనఁబడి తాపము చేయఁగదం గనని బ్రాహ్మి రాయలు స్వప్నద్భిష్ట మర్కటముమంగళ నూచకమును స్వప్నశాస్త్ర మర్యాదను వెల్లడించెను.

స్వప్నే మయాయం విశ్వతోఽద్య ద్భువః భామ్యుగ్భాస్త్ర గజైర్నిషిద్ధః

అని మందరకాంఠమున నీత యనిన వాక్యము గూడ నీ విషయము నే నూచించుచున్నది. అనంతర కలో రాయలు తనకుఁ గలిగిన స్వప్నమును దండ్రి నాథులకును విప్రాదులకును వినిపింప వారు శస్త్రీక్షణుండు స్వప్నమున పాశ్చాత్యురించుట యితోఽధిక భక్తిహృదికయని చెప్పి యింకను స్వప్నమునకు సంపూర్ణ వ్యాఖ్యానము కావించిరి.

దృశ్యే భగవాన్ యస్య స్వప్నో సర్వ కల్యాణహః తస్మిన్నేవ దృఢభక్తి ర్నాయకే తస్య సంతరిష్ఠ

అను శ్లోకము వారి వ్యాఖ్యానమున కౌఠారమైనది. వసంతర్తు వర్ణనమున మౌళపురుష పూచిన మాపులను బూదిలబోదున కమ్మెనని వర్ణించిన ఘట్టమున వాయవ కత్వీశాస్త్రముతోఁ గల పరిచయమును, నూలదాసరికథలో గొడ్డలికైనను బ్రాహ్మణునిఁ జంపిన శస్త్రములకైనను బయనచేసి భూమిముగా మత్తర్కము కలిగించునని వర్ణించు సందర్భమున వాయవకు స్వర్ణవిద్యయందుఁగల వమ్మకమును దౌఢితి రెము లగుచున్నవి.

ఆముక్తమాల్యదయందలి శిన్న పద్మములలో రాయలకు రెడ్డి పరిశ్రయించు గల శిన్న పెల్లడియగు చున్నది. శిరద్వితువర్ణన సంపన్నమున నాయన విష్ణు వాక్యమును తనపాదమునఁ బరిశ్రమమునెడియించెనో గల మూర్ఖుఁడను పద్మరాగమున నొక ప్రక్క శ్వేత మేఘావరణమును లక్షన పలుకొడుమును గవిపెట్టి యాయనెను వొలగించి పాలపముద్రయన మేల్కొని మహాలక్ష్మియను భాగ్యము నొందెనని వర్ణించెను. లకునపలమునఁగాఁ గెంపునందుండెడి దోషవిశేషము. ఆ దోషముతోఁ గూడిన కెంపు పరించిన నీరి తొలగుననియు దానిని పరిప మానిన నీరికలుగు ననియు కాస్త్రము చెప్పుచున్నది. అందుచేతనే విష్ణువు దానిని దన పాదమునుండి తొలగించి లక్ష్మిని బొందినాఁడు. శిరత్నన "యవసకాశి తమలు గిరులన నధింకమరె" తెలంగుట నింగిరా మహా నీలమైన గరి మకుందగి జహృత్తిగ గ్రాహయయ్యెనేమో యన్న ట్లుండెనని రాయలవారి వర్ణనము. నీలము త్విగ్రహాయగుట కాస్త్రసీద్ధము. ఈ విషయమునే చేమకూర పంకటకవి "త్విగ్రముగా లోఁ జేయు నెంతటివానినీ నీలాల ముంగరి నీలవేడి" యను పద్యభాగమున మోచించెను. దత్తీకాస్త్ర నిపుణులు "వక్షం కకాభి రవి భారయిత్యవేత పుత్రార్థివీధి రజలాంధి" రవి చెప్పుదురు దీనికి విరుద్ధముగా రాయలు గోదాదేవి భావపురుల వక్షములుండెనని వర్ణించెను. ఆమె యప్పటి కింకను నవిదావాతీ యగుటచే నా కాస్త్ర మంతగా రాధింపదని యాయన తలంపు కావచ్చును.

కళాదివోషములచే జరిగి ప్రకాశనదుఁడు బలిమి చెడినచో నెరి మహాదధము బలవిచ్చువిధమున దుష్టపతివుల స్థానమున యోగ్యుఁడను పరుగుఁడు నైన వాని నొకవి నియమించినచో నతఁడు వారి నడచి రాజునకు సంపదఁ గలుగఁజేయునని రాజనీతిలో రాయ లొకటొక వర్ణించి యుండెను. మహాదధ మనఁగా సొంటి. అది జనరాగ్నిని ప్రజ్వలంపఁ జేయుట ప్రవృత్తకాస్త్ర ప్రసిద్ధియు, రాజాయుష్య పర తమై పాంగరాజ్యము నెత్తిగ పాంగరాజ్య మొక్క యెత్తిగ నెనగవలెనను పద్మమునఁగల, "ధామపుర దెలిసి హేమాదులఁ గొని" మున్నగు ప్రయోగములచే రాయలవారికిఁ గల ప్రవృత్తకాస్త్ర పరిణయము తెలియు చున్నది. శిరద్వితు వర్ణనమున నాయన గారిచే శిగి యులఁబడుచున్న పద్మపరాగము శిరజ్జలబాష్పి కుండ ముండిరి సరిలంబు కల్పదం బడెగ ముగిల్చిరి యెండఁ గాఁడుచో దలుకు నికారజుపటలి చెన్నువహించె

నని వర్ణించెను. మధ్యాహ్నపు లెండలోఁ బసుపు పొడిని రావిసీటిలోఁ జల్లిన దానిసీటి మాధుర్య ముట్టునని ప్రవృత్తకాస్త్రము చెప్పుచున్నది. బ్రహ్మ రాక్షస వృత్తాంతమందలి "కొంగవారు టుకలం గుకులఁ బట్టుచు జబ్బులంటఁ గుట్టి పి జ్జానరయు వా"రను పద్యభాగమున రాయలు తనకు శిస్త్రవర్ణ మునఁ గలుగు పరిచయమును వ్యక్తము చేసెను.

రాయల కలంకార కాస్త్రమునఁ గల పరిచయ మపారమైనది. ఆముక్తమాల్యదయందలి పద్మము లన్నియుఁ బ్రసిద్ధములైన యర్థాలంకారములం జేదో యుకదానికి లక్ష్యములైనట్టివే. మతీయు నతఁడు "భావ్యని వ్యంగ్యనేవధిగాఁగ" సత్యావధూ ట్రిణ నము చెప్పియుండెను. గోదాదేవి విరహవర్ణన సందర్భ మున నాయన "నఖముఖోజ్జిత పరాశుఖ ముక్త బాహ్నుంబుపటిమ దీపపుఁ జటపటలు తెలుప" నను పద్యమున నగ్రవిహద వైద్యరగ నిశ్వరాలవ్య పాహాన చాపల్యాది భావములను నూచించెను. ఆ ముక్తమాల్యద యందలి యాలంకారిక ప్రాధతైరియే యాయన కాస్త్రమునఁ గల పద్యతోముఖ పాండిత్యమును వ్యక్తము చేయుచున్నది. వసంతభువర్ణన సందర్భమున నాయన దోహదక్రియలను యథాకాస్త్రముగా వివ రించెను. రాయలవలె గవి సమయముల నూతిగాఁగని యదృశ్యములైన భావపరంపరల సృజించిన కవు లెందరో యుండిరు. తుమ్మెదలు సంపెం గల నొల్ల కుంకుట (V-16) నారాయణుఁడు వర్ణింపునని(డింది శిరత్న మేల్కొందుట (IV-189; 109) శిరత్కల మున నగస్త్యుఁ డాకవియని నుదయించుట మున్నగున నన్నియో యందుకు నిదర్శనములు.

రాయ లాముక్తమాల్యదలోఁ బ్రకటించిన లోకజ్ఞతయు సంప్రదాయపరిజ్ఞానమును నిరుపమాన ములైయున్నది. వర్ణింపునఁ గాదించినుల యుమ్మసీరు తొడుగఁ గనులు కేకులవేయుట ద్విత్యముచే నవి యారణ్యకధ్యని వివతేనీ గర్భము సుఖదుర్లభము చేయఁగడింగిప ట్లుండెను! అరిగ్యకముల నిండ్లలోఁ జేప్పరు. వానిని విన్న స్త్రీలకు గర్భ(వాసముననని సంప్రదాయము. ప్రవచనాగ యధికముగా నున్నరిజ్జే విప్రులు వానిని బలింపినచో సుఖప్రవచముగ విని పెద్దలు చెప్పుదురు. శిశువులకుఁ గొంత వయస్సు రాఁగానే పాలపండ్లు రారి స్థిరమితిములు వచ్చును. తరువాత వారికి గంభీరమగువాక్కు మాడ వచ్చును. ఈ విషయమునే రాయలు

కృతపయః పాన నశమేషు పృథుకములకు
రాత్రే నోయ్యన వడిగండ్ల పాలపండ్లు
మఱి బలాకా ద్విజాగి సంప్రాప్తికలై
తెరుగఁ తెరుగంగ భవనియు గంభీరమయ్యె.

ననుపద్యమువ నూచించెను. వసంతేంద్ర పదవ్య
మున వసంతేంద్రుని తన యుద్ధరమునఁబుట్టిన భరణిజ
పంతతికిఁగోరిక దంతములు పూచిపూపఁగానే ప్రేముఁ
డైన మాంపునితోడి కూటమి మీఁదటఁ గలవనియొంచి
చాల చెలంగవని రాయలు కొనించిన వర్షపము లోక
మున స్త్రీలు రేమి శిశువులకు వింతయు మొలచిన
విమ్మట వండియుఁ బురుషసంగమముఁ బొంది పంత
సింహురను సంప్రదాయమున కనుగుణముగా నున్నది.
గోదాదేవి ముఖమునకుఁ జంద్రకాంతి చార్యును
నడికల్లుటకు రాయలు మైరంగు లామె కమ్మలకుఁ
గజ్జలము తీర్చుచుండిగా పామె ముఖము “తిత్సాం
పవ్యనురీనిశాస్సారేందుం” గనుటచే కారణమని
నూచించెను. రాజనీతిగో నొకవోట వాయన
శూలపుష్పవణిక్ష్మాయము (IV-289) నుదాహ
రించెను. శ్రీరంగమువందలి భాగవతులు విరక్తులు
కావున “వలభి రత్నాంకువులఁ గట్టు తెలుపు చిత్ర
మనుట కోర్వక దిగదిగ వరిగి భావ్య మనుచుడు”రఁబ!

చిత్రవస్త్రధారణము సహచారము కాదని సంప్ర
దాయము. “ఉత్తాయ వానపీఠకే సుదైకువరిచాయై”
ఇత్యాది పురాణ శ్లోకములును స్మృతులుమహావై
సీ యాచారమును బలపఱచుచున్నవి. శరద్విశువును
వర్షించును రాయలు శ్రాంతమునందలి హంసిన్రు
జ్జహంసచ్చర్యాచ్చగవామధూతివే హంస లయ్యెనని
చెప్పి దానికి చామ్రమాడ నుత్త భుజగాకివాండ్
ములను దార్కాణముగా నూచించెను. ఇట్టిది
రాయలలోకజ్ఞత వుదాహరణము లగునట్టి వింకను
నెన్నియో కలవు.

ఈవిధముగా వాసు క్రూర్మదలో రాయలవారికి
వేదవేదాంగ స్మృతి కాస్త్రలోక సంప్రదాయాదు
లందుఁ గల కూలంకషమైన జ్ఞానము పెక్కువోట్ల
విదిత మగుచున్నది. ఇందుఁ జాలభాగ మాయనకు
గ్రంథపఠనముచే గలిగియుండుచున్నను ; కొంత
వింతలెర విద్యత్పరిషత్సంభాషణముచే గలిగి యుండు
వచ్చును. త్రాన్స్లంప్రకృతులగాఁ బయపుడు పుష్కర్పత్తి
ధూషితశేయయ్యు రాయలవలె నింతిగాఁ దమగ్రంథ
ముల దానిని ప్రచుర్పించివా రెందఱో లేదు. విరుప
మానమైన రాయల ప్రతిభ కపరిమితమైన పుష్కర్పత్తి
యెంతో వశ్య చేకూర్చి యామన కావ్యమున కవి
తరసాహస్యమైన ప్రాధితి చేకూర్చెను.

స్వ గ త ము

శ్రీ భట్టప్రోలు కృష్ణమూర్తి

ఏది గతమైనదో భావి ఏదో వర్త
మానమేదో తెలియనీక మనసు నలమి
నను కలతపెట్టెడిని నికలును పవర్లు
పొగలు నగవులు కలగా పులగముపేసి,
కలలే వొ-రాలిన ననల,
కలకల విడువిరుల కోరకాల గుముల నీ

డలెవేవో—నల్లనిమొయి
భులలా, పాలకడలిని నుగుగుల తెరలలా!
లేత బొట్రవేలి నవ మధురిమల మరిగి
కలలు గను కిసలయాధర తలములందు
తొలి ఉపస్సులొ తల్లి చచ్చోయిననుండి
రాలిపడిన వయస్సులు రావుమరపు!

ఏ నుదు రెండనో హృదయ
మెండిన మందు తెడలిలో జరా
భీమయ మూర్తిపై గళము
బీటలు వారగ దాహశాంతికై
ఆమని తేనెకై అరచు
నట్టి పరిస్థితి ఒక్కటెందుకో
ఈనుది మాటిమాటికి స్ఫు
రించును ప్రేయసి మోవి దాకగా!

ఏదో తెలియని అగాధాలలోబడు
సెలయేటి కెరటాల వలెనె కొన్ని—
మన్నుపై కాలూని మిన్నుపై కేల్పాచి
విరిసిన పొరివిల్లు సరణికొన్ని—
వానలో తమదారి వానన పాడయి
చెడరెడు చీమల విధిని కొన్ని—
నిశ్శబ్దమనుకొను నిశిలోన అస్పృష్ట
మా శబ్దముల ముక్కలట్లుకొన్ని—

నివురు దుప్పటి కప్పకు నిదురజోవు
వెట్టి నిప్పు గుండెలలోన జెట్టులట్లు,
ప్రాకుచున్నవి తలపులు పాములట్లు,
శిశిర కాలంపు లతలలో చివురులట్లు!
ఈ మనసులో నదా చలియించుచున్న
శబ్దరత్నాకరమున నిశ్శబ్దమైన
భావ బడబానల మొకటి పైకిలేచి
ఉద్ధతిని బొంది వివిధ శబ్దోర్మికలను
మరుగ జెట్టును—ఒకటొక టారసికొనుచు
పైకి క్రిందికి అవి లేచి పడుచు కనలు!

ఒక రతనమ్ములో కులుకు
చున్నది చిన్నది నల్లపూస! మం
టికడవలో సుధాం బుధి న
టించుచున్నది!—

చక్రవర్తి ధరించు జలతారు బట్టలో
ఇన్నికోట్ల చినుగులెట్లు వచ్చె!
బిచ్చగాని కరాన వెలుగొందు చున్నదే
కమనీయ మణిరత్న కంకణమ్ము!
పగిలిపోయిన దేమి పరమాన్నమున కని
ప్రాయ్యివై నిడ్డ ఈ క్రొత్తకుండ!
ప్రాణము లేదని పారకొచ్చిన బిడ్డ
పెదరిపై ఏటికో పొదలు నవ్వు!
చింకిగుడ్డ నుండి కంకణమున నుండి
పెంకునుండి పెంకి పెదవినుండి
కదలివచ్చు మాయ కలలు, నీడలు—వింత
వింత వేషములను వేసికొనుచు:

నవ్వించుచు ఏడ్పించుచు,
కవ్వించుచు కుట్టదనపు కల్పచములపై
రువ్వుచు రాళ్లును పువ్వులు,
దవ్వుల నున్నట్లే ముండి దరినే కదలున్!

—అర్థమేమి? ఈ

శకలము లూహాలందుకొన
జాలని పూర్ణత నేదో అందు కొం
టకు జతనమ్ము నేయున? స్ఫు
టమ్ముగ నెన్నదో గోచరించునా?

నాకు కొన్ని కోరికలు మిగిలి పోయాయి. ఈ అధికారికాలో అరన్నీ అనుభవించాలనిపించింది. పాత్రలు కొదవకు విషయం నాకు తెలియకపోలేదు. కానీ, ఆ కోరికలు మిగిలిపోయేయేకదా అన్న భావమత్రం లేవ్వడంలేదు. నేనొక నటులొగిని. కానిటోరియంలో వుంటున్నాను.

మానాన్న చాలా గడించి పోయాయి. ఆ దశమం నాకే సంక్రమించింది. ఏదిధంగా భుక్తు పెట్టివున్నా అడిగినాడు. లేదు. అయినప్పటికీ, ఏమిటో, ప్రపంచం ఒక్కజోటితో నా అంతి మంచి వాడు లేడు ఆనాటి ఆదుర్దావేవాణ్ణి. ధర్మకార్యాలు, దానాలు తలపెట్టక పోయినప్పటికీ, ప్రపంచదృష్టిలో ఏకేవైలే కీడు, హాళి, వెను మొదలనువాటికొంద బానిశే చేయబడతామో ఆ నేని కూడా నాదగ్గరకు రాకుండా చేసేసేను. కన్పించిన ప్రతివాడితో బి వయితో కూడుకున్న ఒక్కమాట, దాక్షిణ్యముతోనింది ఒక్క కార్మికలాపము, ప్రేమతో కూడుకున్న ఒక్క ఆలోచన పొగించేను. నిటన్నిటికీ, వట్టిమాటలుగానేకాకుండా, క్రియారూపంగాకూడా పొగించకలేదు. దాంతోటి ప్రతివాణ్ణి నేనంటే ఎంతో మర్యాదగానూ, ఎంతో అభిమానంగానూ వున్నట్లు కన్పించేవాడు. ఇంతకంటే ఎంతానాటి శివితోలో అడుగులేవాణ్ణి. ఏమిటో, జీవిత పరమావధిని పొందినట్లే మురిసిపోయేవాణ్ణి.

ఉల్లో అందరినాకూడా వర్షించి మర్యాదగా చూస్తూవుంటే, పూల్లో అందరికీ నేనంటే ఇంత గౌరవం వుండగా, పూల్లోవున్న ప్రతి ఒక్కరూ నామీద అభిమానం పెట్టేయ్యటంంటే, ఎందువల్లనో రామ్మూర్తిలాత్రం ఏదిమైన భావము ప్రకటించే వాడుకాదు. మానగా, అతనిని నామీద అభిమానము లేదు, ప్రేమయ్యలేదు; ఆదరణలేదు, నిరాదరణలేదు; గౌరవములేదు, తూష్టిభావములేదు; భయములేదు, భక్తిలేదు; ఈర్ష్యలేదు, ఆహూయలేదు; ఏమిటి అభిప్రాయమూ లేదన్న విషయంగా కన్పిస్తూంది, ఆతనికి దానినించివున్న బృక్కభయము.

ఆతనిలో కన్పించే ఆ భౌతికవాగ్దాన్ని చూచి నాకు కొంతకోపము, కొంతలజ్జ, కొంత అసూయ కలిగియు. దాంతోటి రామ్మూర్తినెవరించి కొంత విచారణ చెయ్యక తప్పిందకాదు. తేలింది, ఏమంటే, రామ్మూర్తి ముంసల మతాళికు; త్రాసుబోతు; వ్యధిదారి; దొంగ; హంతకుడుకూడానేమో అన్న సంజేషము. అంటే సంఘదృష్టిలో అంతకన్న

హీనుడు వుండడు. అంతకన్న నీరుడు ఉండడు. ఆ శివితాన్ని ఏ వ్యక్తి చూస్తూచూస్తూ వరించడు.

రామ్మూర్తి జీవితాన్ని 'రాసు' చెయ్యాలన్న కోరిక జనించిందినాలో. అంటే రామ్మూర్తి ఏ ఏక పక్షీ ప్రభుడిగా, ఇంటిని అంటుచెట్టుకొని వుండే వాడినిగా, సంపారయాత్రే పరమావధిగా వుంచు కొనేవాడిలా తయారుచెయ్యాలనే కోరిక కలిగి నాలో. ఆ కోరిక దివసనాభివృద్ధి చెందింది. అయితే, అతనితో ఏదిధంగా ఈవిషయాలు ప్రస్తావించడం? కోరికమత్రం బలవ తీర్మమైపోతూంది. సత్య, ఏమిలే అయిందనుకొని, ఒకకోలా రామ్మూర్తి కన్పించగానే పలకరించేను. అతనిలో ఏదిధమైన వివర్ణత కన్పించ లేదు. నేను, నాఅంత మంచివాడు, నాఅంత మర్యాదనుకు చూపురించేనే అన్న ఆత్మగర్వసంప్రహాలు కానీ, సంతోషసందాలుకానీ, ఏదీ కన్పించలేదు. నైగా, ఏమిటో ఇదీ ఒక మామూలు విషయమే అన్న భోరణి కన్పించింది, అతని ప్రవర్తనలో. నిజం చెప్పాస్తే, నాకే ఎందుకొప్పిని, భయం వేడుకొచ్చేయి. అయినా, ధైర్యాన్ని చిక్కబట్టుకొని, ఆతనితో మాట్లాడటన్నా. అక్కడే, ఒక చిన్న కాలం వంటెన మీద కూర్చుండాల రమ్మన్నాడు. భయంభయంగానే వుంది. కానీ, నెత్తిమీద వేడుకున్నాక తప్పేదేముంది? రామ్మూర్తిని తన జీవితపంథాను చూపుకోవలసిందిగా అభ్యర్థించేను. ఏం! అందరిచేత మంచి అనిపించు కోవలేవని ఎక్కడుందని అడిగేడు. అందరిచేత నెడు అనిపించుకోవడంలో తప్ప ఏమిటని అడిగేడు. నైస, ఈ మంచి చెడ్డలు ఏమిటని అడిగేడు. తరతరాలుగా ఒకవిధమైన ప్రవర్తన, సంఘములో అనేకమందికి లాభదాయకంగావుంటే దాన్నే మంచి అన్నారని, మరొకవిధమైన ప్రవర్తన అనేకమందికి నష్టదాయకంగా వుండేదాన్నే నెడు అన్నారని వాదించేను. ఈవేళ నలుగురికి మంచిగా కన్పించిన ప్రవర్తన తేట నెడుగా వుండొచ్చున్నాడు. అంతేకాదట. సంఘంలో ఆర్థికమితకాక, ఆర్థికసంస్థాగమలకూడా స్థావ ముండాలన్నాడు. నీడు, నీతోపాటు లోకంలో అధిమలకూ ఏదైనా మంచిగావుంటే వుండవచ్చుకానీ, తనకు, తనతోపాటు మరెవరికీ, ఆదీ పమాదారము, అదేసంగతి మంచిగా కన్పించక పోవచ్చు. నైగా ఒక్కొక్కడియిద్దరికి 'మంచి' అనేది పట్టకపోవచ్చుట. ఉదాహరణగా, త్రాసుబోతు, త్రాసుకు చెడ్డ అలవాటని పెట్టుకొనినూడా త్రాగడం మానేయకపోవచ్చుట. ఏమంటే, త్రాగకపోవడం వాడినైవానికీ విరుద్ధముట.

ఇంత దీర్ఘవిద్యను ను ఇచ్చెనని నానంద కట్టడి పోయింది.

అలాంటిది, నేను, రామ్మూర్తి ప్రాగ ప్నే హితులమిద్యును. ఎక్కడ చూచినా మేమిద్ద రమే. మావూరంతా వినుపోయింది. రామ్మూర్తి ఎంత మంచివాణ్ణి పాడుచేసేడు అవనుకొనేవారే. నన్ను మాత్రం నేరెత్తి చూపెట్టేవారే లేకపోయారు. వాటితో, వాకు ప్నేహం ఎలా మదిరిందని అడిగేవారే. అయితే, మా యిద్దరి ప్నేహితం, మాటల మాత్రంతోనే నిల్చిపోయింది. అంటే, అరిసి 'దుప్పివర్తన' వాకుకానీ, వా 'నిర్భయ వర్తన' అరిసికానీ అంటులేదు. ఇలా రోజులు గడు మ్మంటే, వాకు కొద్దిగా దగ్గు, జ్వరం ఆరంభించేయి. తగ్గిపోతుంది కదా అని మొదలై వు ప్నేసించేను. కానీ, పోనుపోను అది క్షయక్రిందకు దిగి, ఈవాడు లేచా, మాదా అన్నట్లున్నాను.

రామ్మూర్తి కన్పించకపోలే నాకు విద్రవల్లకం లేదు. అంత హాయిగా మాట్లాడేవాడు. అరిను మాట్లాడుతుంటే ఆమృతం ఒలుకుతూ వుంటుంది. మానవప్రవృత్తి అరివికంటే భవిష్యాచిక వానిని లేరిని చెప్పొచ్చింది.

ఈ రోజు రామ్మూర్తి ఇంకా కన్పించలేదు. అబ్బ! మరి ఆయాసంగా వుండి! ఏమో! నామట్టుకు నాకు, ఈరోజు నా ఆఖరిరోజు అనిపి ప్తోంది. అయినా, ఇంకా రామ్మూర్తి రాలేదేమి చెప్పా? పాధారంగా ఈవరకు వచ్చేవాడేనే! ఆ! అదుగో! రామ్మూర్తి వచ్చేడు! అయితే, అరిని ముఖం, మామూలుగా రోజూ కన్పించే వుత్సాహం, రోజూ కన్పించే ఉల్లాసం ఈ రోజు లేదు. పాపం, లేన ప్నేహితుడు ఈలో కొన్ని విడిచి నెళ్ళిపోవన్నాడని కాజోలు, అడిగులు, ఆవిరారము.

"ఏం! రామ్మూర్తి! నే వెళ్ళివచ్చేయొకారం అన్న మయిందనా, నీ దిగులు?" అ నడిగేను.

"కాదు" అన్నాడు.

వా మనస్సు చివుక్కుచుంది.

కానీ, దుర్బి అడిగేను, "ఏం? ఆలానన్నావు?"

"నాకు జీవితంయొక్క అర్థమేమిటో అగమ్య గోచరంగా వుంది. ప్రపంచంలో మంచి, చెడ్డలు లేవనుకున్నాను కానీ, వున్నాయి. అయితే, అందులో విచిత్రమేమంటే మంచితోపాటు కష్టాలు, చెడుతోపాటు సుఖాలు జరిగువరదమే. అసలు, ఆ సుఖాలతోటి జరిపడటాల్లే, చెడు అనేదాని! అంక నిలువ, ఆ ఆకర్షణకల్లే. 'సుఖం' అనే పదాన్ని

ఏదో హాయివిగాళ్ళే కాశీరిక పరిస్థితిని చూచిందా వాడనం లేదు. కష్టసుఖాలు, అంటే మనం అనుకో కుండా, మనం వాటికోసం అరులు చాచకుండా, వాటంటిల అనే, ప్రార్థనకామ్రా అంటామే, అలాగ లేకుంకుంటామే అటువంటి పరిస్థితులను చూచి న్నున్నాను. ఒకవిధంగా, దైవికంగా మనకు ఒరిగే కష్టసుఖాలన్నమాట. జబ్బుగా వుండడం, అలా గ్యంగా వుండడం, ఇలాటి కష్టసుఖాలన్నమాట."

"మత్త్ర నా విషయాన్ని చూర్చి ఆలోచించడం లేదన్నావు?" అ నడిగేను.

"అవును. ఏన్ను చూర్చి కాదు ఈ ప్రపంచం అంతా. నేను, ఈరోజు ఒక విలాసకల్లే దగ్గరకు వెళ్ళేను. ఆ మనిషిని చాలా వింతక్రిందట నాకు తెలిపేవుండడం తెలుస్తోంది. మంచి ఆ వికల కుటుం జములో జన్మ. గౌరవ మర్యాదలు, అంటే సంఘ ద్భృషిలో విలువకల ప్రతియొక్కటి ఆ కుటుంబ శీత నములో శీర్షించిపోయాయి. తిరితం ద్రుఅను ఒక్కటే నూకురు. దీనికి పెండ్లియారు వచ్చినా, తండ్రి చెల్లి చెయ్యలేదు. తిరి చిన్నవ్వునే పోయింది. ఆ ఒక్క నూకురికీ, వానికి సచ్చిన వరుడిచ్చి చెల్లిచెయ్యాలి అని తండ్రికోరిక. ఆ కోరిక నెరవేరకుండానే ఆయం కూడా పరమపదించేడు. ఆ పిల్ల, ఈ వృత్తి దిగింది. బస్తీలో బస. బాగా బిబ్బునంజుతాంది. అడిగేను, ఏ మిల్లా తయారయ్యేవని. బిబ్బుకోసంకొడు. ఏదో కోరిక వుట్టింది. ఆ కోరిక తీర్చుకోవాలని అంది.

ఇది ఇలావుంటే, ఆ పిల్లలోనే, ఆ యింటి కెదురుగానే ఒక ఇల్లాలు, పారివర్త్య ధర్మాన్ని పాటిస్తూ జీవితం గడిపింది. జబ్బుచేసింది. రేచా మాదా అన్నట్లుంది. ఆ ర్తికునాని, మామకుకానీ, ఆఖ రకు మొనడికూడా దయాదాక్షిణ్యాలు లేవు. ఆ కరి రాన్ని - ఇంకా చావలేదు మమా - మంకుటెండలో పారెనేను. అదీ చూచేను. ఏమిటి, ఈ జీవితరహ స్యమ? ఈ పాంఘిక నడవడి? ఈ మంచి చెడ్డల తార తిమ్యము?" అని ముగించెడు.

నాలో కోరికలు ప్రబలేయి. సుఖించకుండానే జీవితాన్ని నాశనం చేసుకున్నానే అన్న పశ్చాత్తాపము కలిగింది. రామ్మూర్తి గడిపిన జీవితంలో ఒక్క క్షణం ఇవ్వమని భగవంతుణ్ణి ప్రార్థించేను. ఇంతలో తిరాలున జ్ఞాపకానికొచ్చింది. ఆఖరకు సిగరెట్లయినా తాగలేదని. రామ్మూర్తిని సిగరెట్లు ఇవ్వమన్నా. అందిచ్చేడు. వెలిగించుమన్నా. వెలిగించేడు. ఒక్కటారు పొగపీల్చేను. అబ్బ! కండ్లు తిరుగుతున్నాయి. ఆ! ఎక్కడికో వెళ్ళున్నా! ఎక్కడికో! ఎక్కడికో!

శ్రీప్రమోదకుమార చటోపాధ్యాయ

శ్రీ వేలూరి రాధాకృష్ణ

ఆంధ్రలోకం ఎవరినీ ఎరిగివచ్చి, ఎరిగిందక పోయినా, ప్రముఖ కళాలోచకుడు శ్రీ ప్రమోద్ కుమార్ చటోపాధ్యాయగారిని ఎరిగి ఉంటుం సహజమే, ఎందుకంటే, ఆంధ్రావనికి వచ్చి విప్లవకళాప్రపంచాన్ని మేల్కొల్పింది ఆయనే కాబట్టి! ఆయనను ఆంధ్రప్రముఖులు బందరులో స్థాపించిన ఆంధ్ర జాతీయ కళాశాలకు ఆచార్యులుగా ఆహ్వానించి నియమించారు. ఆయన కళాభావనవల్లనే అంతిమరకూ నిర్దిరిమైన కళాత్వద్వ మళ్ళా అందరి లోనూ ప్రబలితమైంది. అందువలనగానేవా శ్రీ ప్రమోద్ బాబూకు పునఃసంస్కరించుకోటం అప్రస్తుతం కావను కంటాను.

శ్రీ ప్రమోద్ బాబూతో నాకు పరిచయం కలిగింది 1947 ఆగస్టులో మాచెర్ల గ్రామం. నేను అప్పుడే కాంతిచింతనంపంచి, శ్రీ నందాబాబూ వద్ద ఒకమాసం 'ప్రత్యేక విద్యార్థి'గా ఉండి తిరిగి ఆంధ్రజేతం వచ్చాను. అప్పటికే శ్రీ కొలకత్తు రామకృష్ణకవిరావుగారు, ఆంధ్రుల తరఫున, శ్రీ ప్రమోద్ బాబూయే, గురితన కళానికేతనానికి ఆచార్యులుగా తగినవారిని కంకత్రానుంచి ఆయనను నాగాధ్వన కొండకు రప్పించారు. నేనది విని నేరుగా మాచెర్లకే వారి దర్శనార్థమై వెళ్లాను. వచ్చిని పని వివరాలు గల దీర్ఘకాయాను. ఖర్చుల వస్త్రులూ. ఆయన నన్ను నిజంగా ఆకర్షించారు. గాంధీ బోస్ ఫరించి సాయంకాలం నాహోదాకోసం అప్పుడే బయలు దేరారు. ఆయనలో జాతీయత ముమ్మాద్రులా మూర్తీ ధరించినది నాకు తోచింది! మారెండ్రెగారుకూడా, ఆయనవద్ద, 1925-26 సంవత్సరంలో తొమ్మిది మాసాలపాటు బందరులో ఆంధ్రజాతీయ కళాశాలలో స్వర్గీయ, అవధి - బాసిరాజుగారు మొదలైన ప్రముఖులతోపాటు కళాభ్యాసం చేయటంవలనా మారెండ్రెగారిని శ్రీ ప్రమోద్ బాబూ బాగా ఎరిగిఉన్న వారు. శ్రీ సుజ్ఞం మల్లయ్యగారుకూడా నన్ను 'ఘోరి వారి కుమారుడు' అనే ఆయనకు ఎరుకపరచారు. వెంటనే ఆయన అమితమైన ఆసంధిలో 'నీవు రామ ఘోరి కుమారువా!' అని ఇంగ్లీషులో అంటూనే

న న్నాలింగనం చేసికున్నాను! దానినిబట్టి మారెండ్రె గారు ఆయన మృత్యుంలో ఏవిధంగా అగ్ర స్థానాన్ని ఆక్రమించుకున్నారో తెలిసికొని మరెవరి పోయాను.

తరువాత నేను ఆయనను 1949 మార్చిలో కల కతలో వారి వ్యక్తులంలో కలుసుకున్నాను. అప్పు డిక్కే ఆయన ఆంధ్రజేతం వదిలివచ్చేసి రెండేళ్ళయిం దని చెప్పగా విని ఎంతో విచారించాను. ఆయన నాగాధ్వన కళానికేతనాన్ని వదిలిన వెంటనే, అది పూర్తిగా విస్మృతమై, నిర్జీవమైపోయిందని వింటా నితే కూడా చాలా విచారించాను.

శ్రీ ప్రమోద్ కుమార్ చటోపాధ్యాయ, బాల్యంలోనే కలకత్తాలో ప్రభుత్వకళానికేత నంలో తేరి, కళాభ్యాసం చేశాడు. ఆ అభ్యాస సమయంలోనే, మునుష్యుల ముఖచిత్రాలని రచించటంలో చాలా ఉత్సాహాన్ని నేర్చుకొని కనబర్చాడు. కేవలం ముఖకవితకల్పే కాకుండా, ప్రతివ్యక్తి లోనూ ఉన్న వ్యక్తిగత విశేషాలవికూడా అది నేర్చుగా, ఆయన రచనలో తీసికొంటానని ప్రజ్ఞా, ప్రత్యేకతా మాహింశగల్గారు. ఆ ప్రత్యేకతే, ఆ నైపుణ్యమే ఆ కాలంనుంచీ, ఆయన ఇప్పటి వృత్తా ప్త్యంలో కూడా ఆయనకు ఆయన సాటిగా నిల బెట్టినవి.

శ్రీ ప్రమోద్ బాబూ బాల్యందాటి, యౌవనపు ప్రారంభదశలో మండ్రిగా కుటుంబంలో ఒక వివాద మైన సంఘటన ఆయనను ఒక్కమాటుగా దేశవించా రిగా మార్చివది. ఆ చైతన్యంలో కూడా ఆయన సంచారాన్ని వృథాపాసేయలేదు. ముఖ్యంగా ఆ సమ యంలో ఆయన సంచరించింది హిమాలయ పర్వతాలలో. ఆయన కక్కడే ప్రకృతికోధితో మిక్కిలు మైన పరిచయం కలిగింది. ఆయన సంచారమే చాలా కాలంవరకూ స్థిరవిధానంగా చేసికొని, ప్రకృతిని ఆరాధిస్తూ ప్రకృతినే చిత్రీకృతాలం నల్లబుచ్చారు. ఆయన హిమాలయ ప్రాంతాలలో నన్ను ప్రముఖ పుణ్యక్షేత్రాలనన్నిటిని చూచారు. అందులో ముఖ్య

మైనది, మానవ సహృదయం, శ్రేయస్కం. ఇవి భువనైక స్వర్ణధామాలగా ప్రతీతియే కదా. ప్రతి హిందువునూ ఆ పవిత్రస్థలాలని చూడాలని ఆభిలషిస్తాడు. చాలా మందికి అది తీరినిజానికిగానే నిలిచిపోయింది. ఆ రెండు పవిత్రస్థలాలని ఆయన ఎంతో సహజంగా, పవిత్రతతో చిత్రించారు. అవిధంగా దర్శించిన ప్రతి దృశ్యాన్ని స్థలాన్ని ఆయన మంచెతో, ఒక దివ్యవర్ణంగా రచించారు. కేవల దృశ్యాలే కాకుండా, అక్కడ వసించే మానవుల ప్రత్యేకతనీ, వారి విశిష్టలక్షణాలనీ, ఆయన చిత్రాలలో చూర్ణింపజేశారు.

ఆయన ఎక్కువకాలం బీజ్పూరు ప్రదేశంలోనే నివాసం ఏర్పాటుచెసుకొని బీజ్పూరులోని జవాహర్ చిత్రించి, వారిచేసిన దర్శనంలో ఏకమైపోయాడు. ఇప్పటికీ ఆయన చిత్రాలలో ఆ ప్రత్యేకత గోచరమవుతూనే ఉంటుంది. ఆయన చిత్రాలలోనే కాకుండా రచనలలో కూడా, ఆయన యాత్రాశిలిలాన్నీ అప్పటి మన పారస్వతాన్నీ అలంకరించారు. ఆయన ఆ యాత్రారచనలనీ, చిత్రాలనీ ఒక గ్రంథంగా కూడా ప్రచురించారు. దానిపేరు ఆయనే "ఆమిత్రా" అని చెప్పేవట్లు (నేను యాత్రాకుట్టి) అని చెప్పేవట్లు బాగా బాధకం. ఆయన నిరంతర యాత్రాప్రభావమే ఇప్పటి ఆయన నిత్యజీవితంలో కూడా గోచరమవుతుంటుంది. ఆయనకళ్ళలో ఉన్న ప్రత్యేకత కూడా అదే. ఆయన ప్రసవించిన భావం, ఎంతో ఆధ్యాత్మికంగా విస్తారంగా, అనాత్మికంగా గోచరంగా ఉంటుంది. మహాభక్తుడు కూడా కావటం మూలాన, బీజ్పూరు ప్రదేశం ఆయన పరచింతన సాధనను ఎంతో అనుగుణంగా కనిపించింది. అక్కడే బహుకాలం ధ్యానముద్రలో యోగసాధనలో గడిపాడు. అక్కడ ప్రకృతిసిద్ధంగాఉన్న అతిశీతల వాతావరణంకూడా ఆయనను చలించజేయలేక పోయింది. అక్కడున్న దర్శనం ఆయనకు స్వర్ణధామంగా తోచింది. అక్కడున్న అనాత్మికత ఆయనను బాధపెట్టలేదు. ఆ ప్రదేశమే స్వస్థలంగా చేసికొని ఇక అక్కడే చిరస్థాయిగా ఉంటేలుతిగా ఆధ్యాత్మిక చింతతో యోగసాధనలో మునిగి పోయాడు.

కాని అకస్మాత్తుగా ఆయనలో ఒకనాటి ముప్రభావం, ఒకవిధమైన సంచలనం కలిగింది. ఆ సంచలనమే, తిరిగి తన స్వస్థలానికి తీసికొచ్చింది. మళ్ళా తన సాధనలో పెట్టింది! తన బంధువులతో పరిచయం చేసింది!

సంచార కార్యక్రమంలో మునిగిపోకమునుపు, ఆయన ముఖచిత్రంలో ప్రత్యేక శైలిని చూపించి జవాహర్ సమ్మాన్ భరితులై చేసి వచ్చాడు, కలకత్తాలో మరెయ్యక సంచలనం క్రొత్తగా లేవడంబడింది. అదే హావో, అవనిందల సంయుక్త కృషి. దానికి శ్రీ ప్రసాద్ బాబు విచిత్రం సుముఖంగా లేదు. మళ్ళా పూర్వసాంప్రదాయంలోనే, భారతీయకళను సాగుచేసేందుకు అరికే ప్రయత్నాలు, ఆయనకు కేవలం సేవకంగా కనిపించినవి. ఆయన అందువల్ల, అవనిందల బృందంతో కలవకుండా విడిగానే ఉండిపోయి, ఆయనకు మాతనమనీ, అభ్యుదయదాయకమనీ తోచినట్లు, ప్రతిప్రచారం చేయవారంభించారు. ఆయనకు పాశ్చాత్య కళాకారుల్లో ప్రముఖులైన, పీషియర్, బలాస్క్విత్, మొదలైన కళాకారులు బాగావచ్చారు. వారి పద్ధతిలో భారతీయకళను సమన్వయంచేసి ఎందుకు సాగుచేయకూడదని ఆయన వాదన.

దీనికి వ్యతిరేకంగా ఆయన సంచారానంతరం ఇంటికి తిరిగివచ్చిందేమిటా, ఆయన భావాలే పూర్తిగా మారిపోయినవి. అప్పటికి ప్రస్తుతిచైన, భారతీయమైన కళను అభివేదించి, తిరుపంకగా సాగుచేయటం ప్రారంభించారు. క్రొత్త ఉత్సాహంతో, సరిక్రొత్త ఉపాధులతో చిత్రాలని రచించారు. భారతీయకళలో ప్రధానమైనది, భావాన్ని, ముద్ర, చిహ్నాలవ్యాసా మొదలూ మాత్రంగా అభివర్ణించి, ఆ నట సత్యాన్ని, ప్రగాఢంగా నూపయని చింతనా ప్రజ్ఞకు వదలివేయటమని ఆయన తెలిపివున్నారు. మన భారతీ భాగవతాది పురాణాలలోని భావాలు, ఆధ్యాత్మిక కథలు ఇవన్నీ, ఆయనలో ఒక వినుత్తుమైన ఉద్దేశికాన్ని కలిగించినవి. మన భక్తి కావణాలైన బైవతి హాసాలన్నీంటినీ, పునఃచిత్రీకరించి వాటిలో క్రొత్తజీవం పోదామని విశ్వయించారు. నిజమైన ఆధ్యాత్మిక చింత కలిగి ఇతిరప్రముఖులవలె, తిమాకళాకారుడుగా ప్రపంచానికి అందజేయవలసిన సందేశం, ప్రత్యేకంగా ఉండని గ్రహించి తనూహించినరీతివ, కేవలం భారతీయులని చిత్రించ వారంభించారు.

ఆయన చిత్రించి అవిధంగా ప్రపంచానికి అందజేసిన సందేశం 'చంద్రశేఖర' అనే చిత్రం ద్వారా నిరూపించిన కైతఠిహాసం. ఆచిత్రం విజంగా

సాటిలేనిది! ఇది చెన్నపట్నంలో ఆదయారులోని ధయసాధికర్ సామెటితాలూకు అర్థ మ్యాజియమ్లో ఉంది. ఆ వ్యవస్థలసంబంధం ప్రత్యేకత ఆ రేఖా గతిలోని సామూహ్యం, ఆ ముఖంలో తీవ్రమైన ధ్యానముద్రితు సూచించే వైపుగ్గం, ఇవన్నీ కలిసి ఆ చిత్రాన్ని సాటిలేనిదిగా చేసివది. దీనిని బాగా ప్రచారంలోకి తీసికొవచ్చింది ప్రసిద్ధకళావిమర్శకు శేషు ఎన్. కనిమ్మ. ఈ చిత్రం ప్రపంచంలో, అన్ని ప్రముఖ ప్రచారవాతాసంచిత్రాల్లోనూ ప్రచురితమైంది. దానికి కనిమ్మ ప్రత్యేకమైన విశిష్టవాగ్ధ్యానాన్నిచ్చి, దానిని అత్యున్నతస్థాయిలోకి తీసికొవచ్చాడు! శ్రీ సందాబాలా చిత్రించిన 'భావ అనే చిత్రం నిర్మిత నివేదిత బ్రాహ్మణ అభిప్రాయాన్ని బట్టి ప్రదర్శించినది. దాని ప్రత్యేకత వేరు. దాని విశిష్టత వేరు. దాని కదేసాటి దీనికదే సాటి.

ఆవిధంగా శ్రీ ప్రహలాద్ బాబు అనేక ఇతిహాసాలనుంచి భావాలను తీసికొని చిత్రించారు. ఆందులో 'పురుషుడు-ప్రకృతి' ముఖ్యంగా పేర్కొనదగింది. పురుషుడు కుంటివాడు మనవివాడు. ప్రకృతి సాధ్యవంగా ఉన్నప్పటికీ అంధురాలు. పురుషుణ్ణి, ప్రకృతి తన బుజాలమీద మోస్తూంటుంది. పురుషుడామెకు త్రోవవూపుతాడు. పురుషప్రకృతులు అవినాభావసంబంధం కలవి. నిజానికి ఈ రెండూ రెండు ఉదాత్తభావాల వ్యక్తీకరణ. ప్రకృతికి శక్తిలేనిదే సృష్టిలేదు. శక్తికి ప్రకృతిలేనిదే సృష్టిలేదు. ఈ రెండు భావాల కలయికవల్లనే సృష్టి జరుగుతోంది. అదే శ్రీ ప్రహలాద్ బాబు ఆయనచిత్రంలో ప్రదర్శించింది. ఆయన రచించిన మరికొన్ని ఆధ్యాత్మిక చిత్రాలు చాలా అగ్రస్థాయిన ఉంచదగినవి. 'లక్ష్మీ', 'దుర్గ', 'కారడ' ఇందులో ఒక్కొక్కదానిలో ఒక్కొక్క ఉదాత్తభావం వ్యక్తీకరించబడింది. 'సర్వార్థ కామ' మోక్షములనే నాలుగు విశిష్టభావాలూ నాలుగు వీరుగు రూపాలు గల మేఘాలలో ప్రతిబింబించబడినవి. ఆ మేఘాలు జీవితమునే వర్షాన్ని లక్ష్మీదేవీవై కురిపిస్తవి. ఇది మొదటిచిత్రంలోనే ప్రదర్శన. ఇక రెండవదైన 'దుర్గ'లో శక్తికి విషయానికి కల సంఘర్షణ బాగా విశిష్టకరించబడింది. ప్రపంచంలో ఉండే దౌష్ట్యన్నంతనీ, మహిషరూపంలో పెట్టి, శక్తి దుర్గ రూపంలో వాతమార్పటం ఇందులో చూడవచ్చును. ఇది చాలా ప్రఖ్యాతిచెందిన భావమైనా, ఇందులో

శ్రీ ప్రహలాద్ బాబు ప్రత్యేకమైన సౌల్యం గమనించదగింది. మూవీలైన 'కారడ'లో విశేషమైన విషయాలనుంచి ఆధ్యాత్మిక చింతద్యారా విముక్తిని పొంది, ఆత్మ, పరమాత్మ సన్నిధానాన్ని పొందటం ప్రదర్శించబడింది. 'కారడ' ఆంధ్రులకు చాలా పరిచయమైనదే. ఆయన ఆంధ్రజాతిలో ఉన్న వసుయంలో, ఈ ఉదాత్తభావాన్ని మూర్తీభవించేశాడు. ఆయనచిత్రాలలో మరికొన్ని 'ఉష - భుగబు', 'మానసదేవి', 'గాయత్రీ', 'చిత్రనిత', 'ఇద్దరు అశ్వినలు' మొదలైనవి చాలా ప్రశంసించదగిన చిత్రాలు.

ఇక శ్రీ ప్రహలాద్ బాబు రచించిన భారతదీరుల చిత్రాలలో ఎన్నోదగినది జగద్యిశ్యాతి గాంచినది, 'సామ్రాట్ అశోక'. ఈ చిత్రం ఇండోలు మహారాజుకు సమర్పించబడింది. ఇది ఆయన చిత్రాలలో అత్యుత్తమమైనదిగా పేర్కొన వచ్చును. ఆ అశోక చక్రవర్తి సర్వాధికారాలంకృతమైన స్వర్ణసింహాసనం ఎదుటగా హక్ష్మీనియుంటాడు. అతని ఖడ్గము అవ్యక్తంగా ఒదిలిపోయింది, ప్రక్కగా వ్రేలాడు తూంటుంది. అతనిముఖంలో అతిగంభీరమైన విచారం సువిధితంగా గోచరమవుతుంది. అదియొక మహాద్భుతమైన ఊహము. అశోకుడు కళింగులను గెలిచి, వారి నందరినీ హరితార్పి, విశేషగా తిరిగి వ్యవసరం చేయతాడు. ఆ సమయంలో అశోకుని పరితాపము శత్రువులను అంతులేకుండా వాతమార్పించుకునే తీరనిచింత, అతని ముఖంలో ప్రతిబింబిస్తుంది. ఆ ఊహలో మర్నా సింహాసనాన్ని అధిష్టించటమో లేక విపత్తించి వార్త మతాన్ని ఆరింగనం చేయటమో అనే సమస్యలోని చింత! ఆ ఘట్టాన్ని శ్రీ ప్రహలాద్ బాబు అతి నిష్ఠగతతో చిత్రించారు. ఇలాటి మచ్చురునకలు ఆయన కుంచెలోనుంచి చాలా వచ్చినవి.

ఆంధ్రలోకంలో ప్రఖ్యాతినిగడించి ఆయన ప్రత్యేకతను చెల్లించిన శ్రీ ప్రహలాద్ బాబు, ఇప్పుడు మర్నా, జీవీకె, టిను చిన్నతనంలో, ఒదిలిపోనన ముఖచిత్రలేఖనాన్ని ప్రారంభించి, కాలం ఐశ్వర్యము వలన వచ్చింది.

భారతప్రభుత్వం ఇలాంటి ప్రముఖ విశిష్ట వృద్ధ కళాకారులకు గౌరవజీతీనాలను ఏర్పాటుచేసి భారత జాతి గౌరవ ప్రతిపత్తిని నిలబెట్టవలసిందిగా హెచ్చరించటం నేను విధిగా భావిస్తున్నాను.

ఊర్వశీ!

మూలం :

అనువాదం :

రవీంద్రనాథ ఠాకూర్

శ్రీ ఉదాలి సుద్దురామకావ్రి

మాతానాసి న కన్యకాసి న వధూ ర్భాసి న్వయం సుందరీ
రూపేణై పతిమేన నందనవనే వాన వ్యయా న్వీకృతః
సంధ్యాయాః పతనే చ శాద్వలత రు కృష్ట్యా మవస్థాంచలం
దీపా శ్రాంతతనుద్యుతి ర్న రచయే న్నానాధ్యా గృహాణాం పురః

పద్భ్యాం శంకాజడాభ్యా మతిశయ విలసత్కం ప్ర వత్సస్థులాభ్యా
నమ్రైర్దృష్టేర్విలాపై స్మృత హాసితముత్తైర్జయ త్వం నిశీధే
నిస్తభే కేళికాయై న విశసి భవనం నాంశుకంస్మరవక్త్రే
కుర్యాస్తుల్యమసా త్వం విచరసి భవనేఽకుంతితా వ్యైగత్యాం

వృక్ష హీనసుమవత్ స్ఫుటతాం త్వం ప్రాప్య యావన మనోజ్వలతాయాం
ప్రస్ఫుటాఽసి నమయే కిల కస్మిన్ ఊర్వశీ! ప్రధితయాఽవిలాసే

అదిమే కిల వనంతవిభాతే ఉత్థితాసి మధితోదధి మధ్యాత్
వ్యవ్య దక్షిణక రేఽమృతచాత్రం దక్షిణేతరక రే విషభాండం

యత్పాదాంభోజసీమా ముదధిరయ మహా! భ్రాంతకల్లోలభంగైః
మాహాత్మ్యం సీయమానో వ్యపగతమహిమా నేవ తేఽయం ఘటి తః
మనైః శ్వేతావహర ప్రణతమహిమభిః పాతయన్ కీర్తలతం
కుండస్వచ్ఛ ప్రభాసా సుంపతి వినుతా శోభ సేఽనిందితా త్వం

అసీ ర్భాలా కదాపి త్వమిహ? మహిమయు గ్యావనం శాశ్వతం తే
కన్యాఽగారే విశాలే కము రమణి! మణిస్తోమముక్తామయై న్త్వం
క్రీడాద్రవ్యై ర్నైషీ ర్గలితశిశువయో బాలకేళివికేషైః
సింధా వేకాకినీ త్వం వివససి నిబిడధ్వాంతపూర్ణోదరేఽస్మిన్

దీపై ర్భాణిక్యయాపై రనవగత విభాయాపిత ద్వార ఉత్తైః
కల్లోలప్రహదగీతై రవగత మలిస స్మరవక్త్రాబ్జశోభా

పర్యంకే విద్రుమాగా మధిగతశయనా యాసి నిద్రాం నిశాయాం
క్వాపి త్వం కన్య వాంకం సముపగతవతి తుల్యజన్మా జగత్వాం

అస్మిన్ తావ ద్భవత్యా జగతి కృతమహో జన్మ యస్మిన్మహూర్తే
తస్మిన్నీవ ప్రభాతే తవ లలితతనౌ యావనం పూర్ణభావః
విశ్వం ప్రీతాన్యజ్రసం బహుయగ మహితా త్కేవలం దీర్ఘకాలాత్
కోభాం పుష్టాన్యపూర్వాం వినుత మహిమథా గూర్వశి! ప్రేయసి! త్వం

ధ్యానే భంగ మవాప్య మానినికరా నై పాదమూలే ఫలం
స్వేషాం ధ్యానసమాధిరూప తపసా మాయత్త మాతన్వతే
ఆఘాతైః కఠినైః కటాక్షవికలే నైద్య త్రిలోకీ జనః
చాంచల్యం సముపైతి యావనదశాయత్త న్వశక్తిర్భ్రువం

దేహ స్మృహనగంధ మంధపవన నై దిక్తకే ష్వాదరాత్
సమ్యక్ప్రాణసేవయాధిగమిత నైద్యానతాం సుందరి!
ముగ్ధానైః కవయోఽపి మత్తమధులి ల్సమ్యం వహన్తో భృశం
గాయన్తోఽనుసం నై తావకతనౌ సాందర్యవానేచ్ఛయా

విన్యాసై ర్మధురైః పదాంచ, విసదైః పాదాంగదానాంకలైః
విర్యాప్యాకుల చీరికాంచలమనోరమ్యా తటిచ్చంచలా
మధ్యే దేవనభం కదా పులకితై రంగై న్నముల్లాసిసి
కుర్యాః సృత్య మహా! విలోలసుతనూ కాంతోర్వశి! బ్రూహి మే

భందసి భందసి సాగరమధ్యే, సృత్యతి సృత్యతి పీచినమూహః
సన్యశిరోభి ర్వసుథా కాంతా నత్రుదశాంచల మంచతి కంపం

హారా త్వత్ప్రసమండలావరగతా త్తారాః పత స్త్యంబరే
స్వాత్మానం రహాయ త్యురస్థగతం చిత్తం నరాగాం క్షణం
సృత్యం రక్తపరంపరా వితనుతే తత్రత్య నాడిగతే
మారా ద్భక్త్యతి దిక్తకేషు కళనా త్వస్మధ్యతోఽనంవృతే!

న్వల్లోకోదయపర్యతే త్వముషసో మూర్తింగతా శోభనే
మోహం కల్పయసి త్రివిష్టపజహి మూర్వ శ్యగాధం హృది

లోకస్వామి సుపరంపరాభి రవిశం ధౌతా త్వదీయా తను:

రక్షేనైవ హృదో జగత్ప్రియజామం తేఽంఘ్రిద్యయం రంజితం

వేణీ విముచ్య వసనేన వినా కృతార్థం - విద్యవ్య పాదకమలం విశచారవింజే
విశ్వప్రియేఽతి లఘుభారతయాఽఖలవ్య-హృత్స్పర్శిధామ్ని కురుషేఽఖల విభ్రమాంస్తం

తచ్చూయతాం నకలదిక్షు భవన్నిమిత్రే - ఆక్రందనాని విసరన్తి దివో భవత్స
హే నిష్ఠురే బధిరతాం కిము యాసి తస్య! - ఊర్వ శ్యమగ్రహ ముషీర్ణకృపే! కురుష్య

ఆవర్తతే కిము పున స్స యుగః పురాణాః? - ఉత్తిష్ఠసి త్వమపి కిం పున రభిమధ్యాత్?
సిక్తేశ్శిరోజవికరైః ప్రథమప్రభాతే - ఆద్యాం తనూ ప్రకటయే ర్యది చిత్ర మేతత్!

సర్వాంగమేవ భవదీయ ముపైతి కంపం - ఆఘాత మాప్య నకలాధీనృశాం చ యవ్య
చ్యోతన్తి వారికణికా నయనా దకస్మాత్ - త్వోథం ప్రయాతి జూధి ర్నవగీతధంగైః

నాయాతి నైతి చ పున పృమయోష్యతీతః - ఆస్తంగత స్పృగవాన్మిః మానచంద్రః
అస్తాద్రివాన రసికోర్వశిః తత్త్వ మేతత్ - వాసంతికాల రవవైభవ ముత్రి చిత్రం.

కేహం శ్వాసపరంపరా విరహీణాం దీర్ఘత్వ మాపాదతా

వాసంతోఽచ్యవసిత్తైః ప్రహర్షజవితై స్సంసర్గిణీ వీజ్యతే?

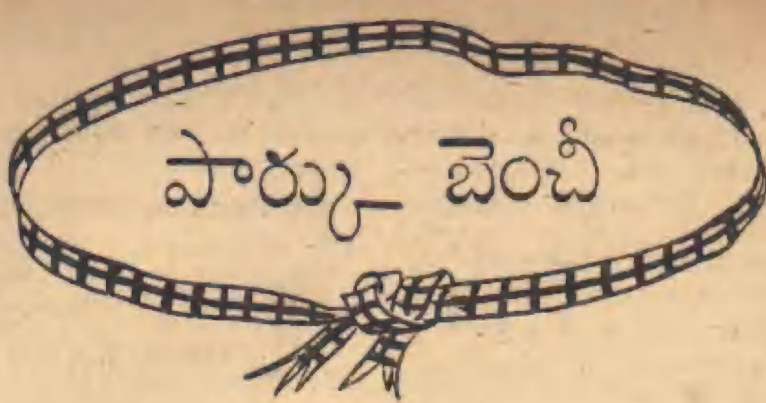
ఆశాసు ప్రసృతే చ పాణ్డమనిశి జ్యోత్స్నావితానే న్యయా

వేణుం హస్తవివేళితామల మసా దూరస్మృతి ర్వాదయేత్

బాష్పప్రవాహ మియ మద్య గతస్త్పతి ర్శ్మ-సంపాతయ త్యవిరతం నయనద్యయేఽస్మిన్
ఆశా తథాపి నహి నశ్యతి జాగరూకా - ప్రాణస్య రోదనబలా దనిబంధనేఽద్య.

(శ్రీ గోపాలరెడ్డిగారి తెలుగు అనువాదానికి కృతజ్ఞతతో - రచయిత)

‘ఆరుద్ర’

[అధివా స్తవిక కల్పన]

ప్రస్తావన

కథకుడు : ఈ ఊరులోని, ఒకానొక పార్కులోని రాతిబెంచి ఒకటి కోనా నాతో మాట్లాడుతూ ఉంటుంది. నమ్మండి. మరోసారి చెప్తా. ఈ ఊరులోని, ఒకానొక పార్కులోని రాతి బెంచి ఒకటి నాతో కోనా మాట్లాడుతూ ఉంటుంది. నేను పాఠశాలలో ఉన్నప్పుడు, పార్కు బెంచి ఏమిటి మాట్లాడడం చేసింది అని మీరు కొట్టిపారేయకండి. పార్కు బెంచి కూడా మాట్లాడగలదు.

కదిలిక ఉన్న మానవుడు, కదిలిక లేని రాయిని జేముడిగా పూజిస్తున్నాడు. మానవుడు ఆలోచించగలడు. మానవుడు తాను సృష్టించిన జేముడు, తనని సృష్టించాడని ఆలోచించేడు. నేనుకు ఆలోచించగలడని మానవుడు ఆలోచిస్తున్నాడు. మానవుడి ఊహలో జేముడు రాయి. జేముడు ఆలోచించగలిగితే రాయి ఆలోచించగలడు. ఈ వాదం మీరు వివేచన కోరు. నాకు తెలుసు. పోనీ మరోలాగ చెప్తా.

మానవుడు ఆలోచించగలడు. తనలో తాను ఆలోచించుకొన్న విషయాలను ఇతరులకు ప్రకటించగలడు. అతనిలాగ ఆలోచించగల ఇతర జంతువులూ, అహారంకోసం అశ్వేషించగల జీవకోటి అతనిలాగ అభిప్రాయ ప్రకటన చేయలేకపోయినా, గొంతుతో ఒక శబ్దాన్ని చేయగలవు. ఆలోచించగలవు. వాటిలో అది మాట్లాడుకోగలవు. ఇక అవరణకోసం వాటికి అహారం అవసరం. ఉన్న చోటనే ఉండి—లేక

ఉన్నట్టు కనబడి—మనకు కనిపించని నేలకింద ఆహారాన్ని సంపాదిస్తాయి. అవి ఆలోచించవు. వాటిలో అవి సంభాషించవు. సరే ఇక జడపదార్థాలలో కదలవు. ఆహారాన్ని కావాలవచ్చు, ఆలోచించవు, మాట్లాడవు. జడపదార్థాలకి ఉదాహరణలు మట్టి, తోలు సంపాది, మొదలైనవి. అయినా అవి జీవం లేనివా? కావు; ఒక నాడు సత్యమైవతే. దచ్చిపోయిన వెల్లు శివాన్ని ముక్కలుచేసి ఆ కత్తెతో మనం మట్టి తియ్యాను చేస్తున్నాం. దంపిత పసువుల దర్శాన్ని సంపాదిగా మట్టుకుంటున్నాం. అవి దనిపోయిన జీవ పదార్థాల కిందే జను. పూరిగా ఏనాడూ జీవంలేని, ఎన్నడూ చలనంలేని, ఏ శోభనా ఆకలిదప్పలులేని జడపదార్థాలు ఉన్నాయి. అందులో రాయి ఒకటి. రాయిలో కత్తిలేదా, కదిలికలేదా, రాయిని విసిరి కొడితే ఎదురుకుండా ఉన్న గాఢవలక బద్దలవుతుంది. దానికి కదిలిక ఎక్కట్టించి వచ్చింది. గాఢవలకని బద్దలచేసి కత్తి ఎక్కట్టించి వచ్చింది. మానవుడే ఇచ్చాడు. రాయికి కదిలికనీ, కత్తిని ఇవ్వగలిగిన మానవుడు దానికి మాట్లాడే కత్తిని, ఆలోచించగల కత్తిని ఇవ్వలేదా? ఇవ్వగలడు. కాబట్టి నేను ఈ ఊరులోని, ఒకానొక పార్కులోని రాతి బెంచికి ఈ శివులు ప్రసాదించేను. అందుకే అది కోనా నాతో మాట్లాడుతూ ఉంటుంది. ఎంపార్కు బెంచి ఎందుకు మాట్లాడకూడదు? ఏమిటి? రాయి మాట్లాడినా, ఏమిటి మాట్లాడగలదని అంటున్నారా? చెప్తా వినండి. మనలోగే ఎదురుగా

లేవిస్తున్నదో, ఏ సంప్రదాయంలో పెరిగిందో వాటి ప్రభావాల ప్రతిబింబ కిరణాలనే ప్రసారం చేస్తుంది. పౌరాణిక కాలంలో రాయి ఒకటి ఆలోచించింది. మాత్రం—అవలగ్న అనే రాయి. తిరతిరాలుగా రాముడి కోసం ఎదురుచూస్తున్న శివరిలాగే విశ్వవిపక్షి ఉంటుంది. నిరీక్షించుకొని, విట్టాబ్బు వినుతూ పక్క నున్న చెట్లతో సంక్రందనము చేసిన ప్రాహ్లాన్ని, ఆక్రందనంతో పూసగ్రచ్చివట్టు చెప్పి ఉండినట్లు. పౌరాణిక కాలం అయింది. ఇక పుక్కిటిపురాణ పౌరాణిక కాలంలో—కామజలీల కలుకథల్లో, పేదరాని పెద్దబ్బు వినిశిడిచేసి వింత కథల్లో భయంకర మాంత్రికుల మాయల్లో పడి పాశాల్లో చిక్కుకొని, కామానిశిగురియే నీచానిశిబహుకౌశల రాశ్మిగా మారిన భవ్యున్న దేశాల రాకుమార్తెలు వివిధ రకాలుగా విలాపించేరు. రాశ్మి కూడా తాము లేవిస్తున్న యుగంలోని తైలిలోనే మాట్లాడుతాయి. మానవుడు దేవుడుగా పూజించే రాయి అదికాలంలో అయితే ఆ భాషే మాట్లాడేది. ఇప్పుడు మన భాషే మాట్లాడుతుంది. అలాగే ఈ ఊరులోని, ఒకానొక పార్కులోని రాతి చెంచీ ఒకటి రోజూ వాతో మన భాషలోనే మాట్లాడుతూ ఉంటుంది.

కోపిషి: చాలించవయ్యా. ఇంచాకట్టుంచీ దూస్తున్నా. నా దుఃఖంలో నేవుంటే ఒకటే గొలుగుదు. ఈ పార్కులో మాశ్మోనివ్వవా ఏమిటి?

కథకుడు: మాశ్మోనివ్వకపోవడానికి నే నెవడి.

కో: అరే. నేను అవదలకున్నాను మాటని నువ్వే అనేస్తున్నావే. బలేవాడివిలాగ ఉన్నావే. నీ నేరేమిటి? నా పేరు—

కథ: పేరెందుకు చెంది. నేను చెప్పివది విన్నారా? మీ అభిప్రాయ మేమిటి?

కో: నాకేం ఏవమలేదు.

కథ: అయితే వామిద ఎందుకీ కోపం?

కో: ఒక ముక్కా వివరణలేదే—పోసింది. ఇప్పుడు చెప్పండి వింటాను.

కథ: ఈ పార్కులోని ఒకానొక రాతిచెంచి రోజూ వాతో మాట్లాడుతూ ఉంటుంది.

కో: నిజంగా?

కథ: మిమ్మల్ని చంపుకు తిన్నట్టు.

కో: ఏమని మాట్లాడుతూ ఉంటుంది?

కథ: ఏమని మాట్లాడుతూందా. వివిధ మనస్తత్వాల గల మానవుల్ని పరిశీలించి విభిన్న దృక్పథాలు

గల మతాలను ఆకళించుకొని వైరుస్యం ఉన్న భావాలను సమన్వయం చేసి కావ్యాన్ని రచించే ఐహా కవి లాగ మాట్లాడుతుంది.

కో: ఇంతకీ ఏమని మాట్లాడుతుందో చెప్పారు కారు.

కథ: ఒక్కొక్కప్పుడు—రాశ్మిని కూడా కరిగించే విమాన గాఢలను చెబుతుంది.

కో: నిజంగా ఆ గాఢలు అంత విషువికరమైనవా?

కథ: నాకు నిజం. మీకు అబద్ధం.

కో: అయితే ఆ గాఢలు రాశ్మిని కరిగించే విమాన గాఢలులే మరి ఈ పార్కు చెంచీ ఎందుకు కరిగిపోలేదు?

కథ: కరిగిపోలేదని ఎవరన్నారు?

కో: అలా కరిగిపోయిందా? లేదు. నువ్వు అబద్ధమారుతున్నావు.

కథ: లేదు. నిజమే. అబద్ధమేడిలే నాకు ఒరిగే దేది లేదు. ఆ పార్కు చెంచీ కరిగిపోయింది. ఇనుకలో కలిసిపోయింది. అందుకే నేను ఇలా కూర్చున్నా.

కో: ఏమిటయ్యాయో. గడియకోమాట అంటున్నావ్. ఊణం కిందట ఒకానొక రాతిచెంచీ రోజూ వాతో మాట్లాడుతూ ఉంటుందన్నావ్. ఇప్పుడు ఆ పార్కు చెంచీ ఇనుకలో కరిగిపోయింది దంటున్నావ్? ఏమి నిజం.

కథ: రెండూ నిజమే. పార్కు చెంచీ ఇనుకలో కరిగిపోయింది. అయినా అది రోజూ వాతో మాట్లాడుతూ ఉంటుంది.

కో: పోవయ్యా, నువ్వెవరో నీ చ్చాక్చా ఉన్నావ్. నీతో నాకేమిటి వాదిది.

కథ: నేను పిచ్చివాణ్ణికారు. నామాట విసండి. నేను పిచ్చివాణ్ణికారు.

కో: నువ్వు ముమ్మాటికీ పిచ్చివాడివే.

పార్కు చెంచీ: అరికు పిచ్చివాడు కారు.

కో: నువ్వెవరివి?

పార్కు: నేనే అరిడితో మాట్లాడే వాడు చెంచీవి.

కో: చాలు. నువ్వు పిచ్చివానివే.

కథ: కారు. ఆమె పిచ్చిదికారు.

కో : సరిపోయింది. ఆమె విచ్చిడితాక, నీవు విచ్చినాడివి కాకపోతే మగ్గి నేనా విచ్చివాణ్ణి. మా బావుంది.

పా. వె : కోప్పడకండి. ఇతడు ఇందాకట్టుంచి చెప్పినదింతా అక్షరాలా నిజం. కోజా నేను అతి దిగ్గో మాట్లాడుతూ ఉంటాను. నా బాధలని గాళ్లంగా అతిడిసి విన్నవించుకొంటాను.

కో : నీకు మరేం పనిలేకేమిటి ?

పా. వె : అవును మరేం పనిలేక నే—త్రైత్విగా విశే త్రోత ఉంటే కళ్ల చెప్పుకొన్న మరేం నుంచి పని ఉంది. వింటానంటే మీకూ చెప్తాను.

కో : పరే చెప్ప వింటాను.

పా. వె : అయితే కృపించటాకా ఇప్పుడు మాట్లాడే పార్కు వెంచీవిది పంథను పుచ్చుకొన్న ఉద్యోగులు కూర్చుంటూ ఉండేవారు. వాళ్లు కోజా సాయంత్రం నాలుగు అయినాటికి సరిగ్గా వచ్చి తిప్ప వేలేవారు. ఈ పార్కు వెంచీవిది విశాలంగా కూర్చుంటే ముగ్గురు, ఇరుక్కురి కూర్చుంటే నలుగురూ పడతారు. కానీ ఈ పంథను పుచ్చుకొన్న ఉద్యోగులు ఎవరుంతునరు, ఈ పార్కు వెంచీవిది నలుగురు కూర్చుంటే తిప్పిన నలుగురు ఇంటిదిగ్గి గ్గుంచి తెచ్చుకొన్న గోనెపట్టా పరుగుకొని కొంద కూర్చునేవారు. వాళ్ళి న్నే హం చాలా గాఢమైనది. ఈ ఎవరుంతునరిలో ఏ ఒక్కడు గావం కొంచెం ఆలస్యమైనా వాళ్ళలో ప్రతిఒక్కడూ చాలా బాధపడేవాడు. ఒకజేళ్ల ఆరోజు హాజరు కాకపోతే తిరిగ్గావాళ్ళకి ఆ ర్కారీ కుమకు పట్టేదికాదు. అంతటి ఆశోచ్యంగా వాళ్లు ఉండేవారు. వాళ్లందరూ పరిపూర్ణ జీవులు. ప్రతిఒక్కడూ మనుమర్ని మనుమరాల్లనీ ఎత్తిన పంసారులే. అశేషమైన అనుభవాలనీ, అపారమైన దుఃఖాలనీ అనేకమైన కుఖాలనీ గుచి చూచినవాళ్లు. వీళ్లు ఈ పార్కు వెంచీని తమ స్వంతం చేసుకొన్నారు. మరెవ్వరూ క్షుద్రైపు రావడమే చూసేవారు. వీళ్లు కోజా కోజా అనేకమైన విషయాలు చెప్పించేవాళ్ళు...

నాయకు : అయితే పంతులూ, పిట్లరు గెలుస్తాడూ ?

పంతులు : గెలుస్తాడోయ్, నాయకుడూ. గెలుస్తాడు. హరిశ్చంద్రుడు అవద్దం అడివా, అడవచ్చును గానీ, పిట్లరు ఒడిపోడం కల్ల.

నా : మరీ—చర్చిలు.

పం : ఇర్చిలు లేదు కుర్చీలులేదు. ఎవరెన్ని చెప్పినా, పిట్లరుజాతకంలో ఇక్రవర్తియోగం రాసిఉంది.

మొద : అన్నట్టు పంతులూ, జాతకం అంటే జ్ఞప్తాచ్చింది. మీ జాతకాల బావకి నా జాతకం యియ్యమి.

పం : ఇచ్చేను, మొదలియారూ నిన్ననే ఇచ్చాను.

పం దుడిలో, రవి చెళ్ళగానే మీ నూజోవాడికి చెళ్ళవుతుందని చెప్పాడు...

పార్కు వెంచి : ఇలా యుద్ధంలాంటి జ్యోతిష్యంలాకి సంభాషణ మారింది. ఇంకొకమాటు.

పం : అమ్మయ్య అయిపోయింది. ఒక చాపరు. నాయకుడూ, చదివావా న్యూను.

నా : ఆ దడినాను. అయితే పంతులు పిట్ల కోడిపోయాడేమిటి ?

పం : నే న్నెప్పలేదటోయ్. హరివిది గిరి ప్తా, ఆరు నూరయనా పిట్లరు ఈ ఇట్టలో పిడి పోక తప్పదని.

నా : నే న్నమ్మను, నుమా ఈ పేపరు వాళ్ళు...

పం : పేపరువాళ్ళూ లేదు, గీపరు వాళ్ళూలేదు. జాతకంలో రాసి చెట్టివది అక్షరాలా జరిగి తీరాలి. గ్రహ గతుల్ని మార్చడం మానక మాత్రులకదమా ? పిట్లరుజాతకం మన ముఖోన్నట్టూ చాఖలా ఇచ్చిందా లేదా, జ్యోతిష్య మంటేనే అంతి.

మొద : అన్నట్టు, పంతులూ, జాతకం అంటే జ్ఞప్తాచ్చింది. మీ జాతకాల బావగారికి వాడి ఇయ్యమి.

పం : ఇచ్చేను మొదలియారూ, నిన్ననే ఇచ్చాను. కుజాడిలో కని చెళ్ళగానే మీ నూజోవాడికి చెళ్ళవుతుందని చెప్పాడు.

పార్కు వెంచి : ఇలా అయిదేళ్ళపాటు పిళ్ళ సంభాషణలు ఈ పార్కు వెంచీ విన్నాడి. పిళ్ళసంభాషణల్లో యుద్ధమూ జ్యోతిష్యమే కాక రవంత సాహిత్యం కాస్త కృంగారం, మాస్త పుకాస్తూ, కొంచెం వేదాంతం, కొంచెం స్వనిషయం కోజా దొడ్డుతూ ఉండేవి. అయిదేళ్ళపాటు పిళ్ళ సంభాషణలు విన్నాక ఈ పార్కు వెంచీకి విరుగ్గతింది. ఎందుకా? తీరితంలో నైవిశ్యం ఉండాలి. తీరితర

పొద్దుతెంచీలను చూస్తే మొదట్లో నాకు ఈపడింపుగా ఉండేది. వాళ్ళివిద గంట కొకడు, కూర్చునేవాడు. మరి ఈ పొద్దుతెంచీయిదో వాళ్ళే వాళ్ళకుటుంబంలాంటి ఎవమందునకు వ్యక్తులు పరిగ్నానాలుగయ్యా సరికి వచ్చి కూర్చునేవారు. ప్రపంచాన్ని కాచి వదిలివేస్తున్నా మనుకో నేవారు. తక్కిన ఏ పొద్దుతెంచీకి జీవితంలో ఇంత పెళ్ళాగిరిలే ఉంది. ఏ దుఃఖంలో ఎవరు వచ్చి కూర్చుంటారో వాళ్ళకే తెలియదు. నా సంగతి. విడిచిపెట్టి విడిచి. అందుకే మొదట్లో గర్వపడ్డాను. కాని అయితే పాటు దినములు పరస్పర ప్రతిస్పందనలు అయితే తక్కిన తెంచీలను చూసి అనూయపడ్డాను. వాటి జీవితంలో వైవిధ్యం ఉంది. వాలో లేదు. ఈ పొద్దుతెంచీయిద ఒక్క చేరుకొన్న, కాటికి కాళ్ళు చాచుకొన్న నీలంపు పుచ్చుకొన్న ఎవమందునకు ముసిరి వాళ్ళ తప్పు మరెవరూ కూర్చోరు. తక్కిన తెంచీల మిదో-అప్పుడే కావరంపెట్టికొ త్తవంపకులుఇంకా ఇంకా పెళ్ళికొని బ్రహ్మచారులూ, ఎందుకూ పనిలేరాని వాణమ్యులు, అంతా తెలిసిన సర్వజ్ఞులూ, ఉద్యోగంపోయిన బట్టలీడ్లు, పేటదొరకని విద్యార్థి, నీకూ చింతలేని ధనవంతుడు, పాపం పుణ్యం ఎరుగని పసిపిల్లలు, ఎందరో మహానుభావులు కూర్చుంటారు. అందుకే తక్కిన తెంచీలను చూస్తే నాకు ఈర్ష్య పుట్టింది. ఏమైవాసరే తక్కిన పొద్దుతెంచీలూగ జీవించా లనుకున్నాను. నాజీనుంచీ మనుష్యులలో మాట్లాడిడం ప్రారంభించాను. ఈ పొద్దుతెంచీయిద కూర్చుంటే గల లాభాలని వ్యాపారపు ప్రకటనలూగ విగ్రహాని వికరపు పెట్టేదాన్ని. పిల్లలూ రండి. నా దగ్గరికి రండి. నేను చాలా మంచిదాన్ని. మీకు ఎన్నో ఆటలు నేర్పుతాను. మీరు దొంగలాట ఆడుకొంటే నేను తల్లిపై కళ్ళు మూస్తాను. నా పక్కనే ఎంత చక్కటి పొడిఉందో చూడారా? అందులో మీరు దానకుమూలలు అడుకోవచ్చు. రండి పిల్లలారా. నా దగ్గరికి రండి అని ఆహ్వానించేదాన్ని. అయినా ఈ ఎవమందునకు ముసిరివాళ్ళకి ధయపడి ఏ పిల్లా నాదగ్గరికి వచ్చేదికాదు. పోనీ ఈ ముసిరివాళ్ళు లేమ మనుష్యుల్ని మనుమరాళ్ళని వెంట తీసుకొనివస్తే కొంత కాకపోలే కొంతైనా సంతోషించేదాన్ని. వాళ్ళు ఎన్నడూ ఆలాంటి పని చేసేవారు కాదు. నాకు వళ్ళు ముంజేది. మళ్ళా ఈ పొద్దుతెంచీయిద కూర్చుంటే గల లాభాలని వ్యాపార ప్రకటనలూగ ఉద్ఘాటించేదాన్ని. కొత్తగా పెళ్ళయిన దంపతులారా! రండి. నాదగ్గరికు

రండి. నేను చాలా మంచిదాన్ని. మీకు ఎన్నో సదుపాయాలు చేస్తాను. చూడారా నా పక్కనే ఎంత చక్కటి పొడి ఉందో. దాని చాటున, నీడల చాటున నా ఒడిలో మీరు కూర్చుంటే మనుష్యులు మరెవరూ ఘాదలేరు. మానె కన్ను కుట్టుకోలేరు. మీకు ఏకాంతం ఇవ్వడం నా హామీ. మీరు మాట్లాడుకొనే మాటల్ని మరెవరికీ చెప్పను. ఒద్దంటే నేనే వివను. రండి. నన్ను పావనం చెయ్యండి. కొత్తగా పెళ్ళయిన దంపతులారా రండి. అని స్వాగతం పలికేదాన్ని.

అయినా ఈ ఎవమందునకు ముసిరివాళ్ళకి ధయ పడి ఏ జంటా నాదగ్గరికి వచ్చేదికాదు. నా జీవితం చాలా దుర్భరం అయింది. బ్రతుకులో పాధించ దలచుకొన్నది పాధించ లేకపోలే ప్రతిక్షణం తీక్షణం ఆవుకుంది. ముగ్ధిమిద కూర్చున్నట్టుంటుంది.

ఇలా ఉండగా నా అద్వైతవాదాల్నా ఒకనాడు మూడుగంటల మధ్యాహ్నం నీకే ఒక యువకుడు ఈ పొద్దుతెంచీయిద నేడ తీరుమా కన్ను మూకాడు. చుట్టూ, పచ్చపట్టు, తెలమిద ఎల్లయిన గురురుచ్చెలు, పక్కనే దట్టమైన పాద. అరిగాడికి ప్రాణం లేచి వచ్చిందో లేదో నాకుమట్టుకూ హాయి అనిపించింది. ఇరిగాడు ఇలాగే నాలుగు రాలేదాకా—పాఠం ప్రం ఎనిమిదిదాకా విశ్రమిస్తే వెయ్యి రేముళ్ళకు మొక్కుకొంటానని ప్రార్థించుకొన్నాను. నాలుగు అయిదు నిమిషాలు అయింది. యువకు డింకా నిద్ర పోకున్నాడు...

పంతులు : ఏమిటయ్యా నాయందూ. ఏమిటి విచిత్రం. ఎవ రిక్కడి పనుకొన్నది.

నాయు : తెలిదు పంతులూ. నిజంగా విచిత్రం గానే ఉంది.

మొదటి : లెగ్గోడురువా.

పం : లేవు—మొదలియామా లేవు.

మొద : ఏ ఆయాగ్య, లేంకు. బాళ్ళం పంకు కొందుకి వీదా, నాసలా లయమీ.

నా : ఎవ రితిడు. కుంభకద్దుడి అమృ మొగుళ్ళా ఉన్నాడు. లేవడం?

పంతు : పోనీ నాయందూ గోనెపట్టా పరుస్తా. కూర్చుందాం. ఆరేడే లేస్తాడు. లేవకం చేస్తాడు.

మొద : ఉండుమీ బంతులు—ఈ జోంలేరి పిల్లకాయ ఎందుకుదా లెగవడో చూస్తును. ఏ ఆయాగ్య లయ. లేస్తూ లేదా?

పంతు : చెయ్యి చేసుకోకు — మొదటియా
చెయ్యి చేసుకోకు. నాజే లేచిపోతాడు. రా — ఇలా
వచ్చి కూర్చో...
పార్కు బెంచీ : పంతులు మొదటియారుని

కాంతపర్చేడు. తరవాత కేరళ, రాజా, రావు, మూర్తి
అయ్యలూ వరసగా వచ్చేరు. ఈ పార్కు బెంచీయిన
పడుక్కొన్న యువకుణ్ణి చూశారు. చుట్టూ కింద
కూర్చున్న తమ సహచరులని చూశారు. ఒక్కొక్కడూ
ఆ యువకుణ్ణి లేపుదామనే ప్రయత్నించి విరమిం
చేరు. అందరూ గోనెపట్టామీదా, పచ్చి పట్టుమీదా
కూర్చొన్నారు. ఏ ఒక్కడూ పూర్వపు నేర్చుకో
మాట్లాడలేదు. వాసుమట్టుకు ప్రకాంతంగా ఉంది.

మర్నాడు :—

పంతు : మొదటియారు. మర్నాడు ఈ కుర్రా
డెవడో ఇక్కడే పడుక్కొన్నాడే.

మొద : నేను నిన్న కొద్దును అంటే ఊరుకో
మంటివి. వాడు బంకుకోనడా మరి.

పంతు : నాయుడింకా రాలేదేం. గోనె పట్టా
లేదు. ఎక్కడ కూర్చుందాం.

మొద : ఈ సోంజేరి నిల్లకాయను తెగ్గడు
దును. కూర్చుందాం.

పంతు : ఒద్దు. ఈపిల్లి బ్రహ్మత్య మనకెందుకు.
వాడు లేచేదాకా ఆ బెంచీయిన కూర్చుందాం.

మొద : ఈ బకవా రాన్మెలు లేచునా?

పంతు : లేకపోతే పీదాపోయిరి. అక్కడ
పోయి కూర్చుందాం. రా,

మొద : ఏమి బంకులూ—మన మెందుకు
బోవలె అంటా. నీవు ఉండుమీ.

నాయు : పనుష్కారం పంతులూ. ఆరే మర్నా
దాపురించాదా ఈ కవి.

పంతు : ఏం నాయుడూ ఇవాళ ఇలా అం
శ్యంగా వచ్చావ్. గోనెపట్టా పరుచుకు ఇక్కడే
కూర్చుందామా లేక ఆ రెండో బెంచీయిన పోయి
కూర్చుందామా.

మొద : మన మెందుకు బోవలె అంటా. ఏమి
నాయుడూ.

నా : అవును పంతులూ మన మెందుకు పోవాలి.
ఇక్కడే కూర్చుందాం.

మొద : ఆ బెంచీయిన బోతే రేడియో దినిపిం
చునా?

నా : అవును. అయిదేళ్ళనుంచి అలివాటు
పడ్డాం. ఇక్కడే కూర్చుందాం.

పంతు : అలివాటేమిటియ్యో. వడకు అలి
వాటు పడ్డ ఆసీనుమంచి బ్రాన్స్ ఫరు అయితే బెగ్గేమా
లేదా? ఇది అలాగే అనుకొందాం.

నా : అదుగో. రిక్కివవార్యంతా ఒప్పున్నారు
వాళ్ళని అడుగుదాం. అందరికీ ఏది యిష్టమైతే ఆరే
చేద్దాం...

పార్కు బెంచీ : అందరూ వచ్చారు. అందరూ
క్రికెట్ బాలోగే పచ్చపట్టుమీదా, గోనెపట్టామీదా
కూర్చున్నారు. క్రికెట్ బాలోగే మళ్ళీయిన కూర్చు
న్నట్లే, సెగముందు ఉన్నట్లే, కూర్చున్నారు.
అందరూ చోటు మార్చడం మంచిదని నిశ్చయిం
చుకొన్నారు. ఆపస్తే చోటు మార్చేవారు.
ఆతరవాత వాళ్ళు ఏమయినాలో వాకు తెలిదు.
ఆ మర్నాటినుంచి నా జీవితం చాలా బాగా ఉంది.
వాకు చిరవాంశితా లన్నీ పనుకూరేయి. ఈ పార్కు
బెంచీయిన మధ్యాహ్నం నేనై తీరే యువకుడు
కొన్నాళ్ళపాటు వరసతప్పకుండా బడిలిక తీర్చు
కొనేవాడు. ఆతగాడు ఒక కవి. ఉన్న ఊరులో
ఉంచలేక, తిండిలేక ఉండడానికి చోటులేక ఈ
మహా నగరపు మహాపథాలలో పరిధ్రమిస్తూ జీవితంలో
ధ్రుమిస్తూ ఉండేవాడు. రోజులో ఏదో వేళకు నా
దగ్గరకువచ్చి విశ్రమించేవాడు. పరిశ్రమించేవాడు.
అతిడు రాసిన మహాకావ్యం నా సమక్షంలోనే ఉద్భ
వించడం నాకు గర్వకారణం. అతను ఏమయినది
తర్వాత చెప్తాను.

ఇంతలో వేసవి వచ్చింది. పగళ్లు, సెగళ్లు,
రోడ్లు, పనులుతున్నాయి. వేడి గాదులు ఈ చెవి
లోంచి ఆ చెవిలోకి కొట్టి రోజు చల్లబడిగానే
పేటంతా పార్కు చేరుకోనేది. ఒంటినిండా నగ
లతో, తలనిండా పువ్వులతో, చల్లని తల్లలు, పిల్లలని
పెంటుపెట్టుకొని విహారానికి వచ్చేవారు. రోజుల్లా
ఆఫీసులో విధిలేక చెబులోడ్చి నాయంత్రిం అయ్యే
వారికి తెలిసినవడి ఉద్యోగులు పార్కులో ఊపిరి
పీల్చుకొనేవారు. ఇక రాత్రి మదిలేక—ఇళ్ళల్లో
గాలిదూరక విద్ర పట్టని మొగరాయళ్ళంతా చాచా
దిక్కు పట్టుకొని చెట్లకిందకి చెరుకొనేవారు.

ఈ ఋతువులో నా ఆనందానికి మేరలేదు.
కొంతమంది గాయకులు నా చుట్టూ రాత్రుళ్ళు
చేరేవారు.

ఒకనాడు పొయంతం — ఒక జవరాలు తన రాలుగాయి తమ్ముణ్ణి వెంటతెట్టుకొనివచ్చి ఈపొయ్యి వెంటిమీద కూర్చుంది. మర్నాడుకూడా. ఆమర్నాడు కూడా. మూడోనాడు...

యువతి : ఏదిరా తమ్ముడూ, ఇలా రా. రమ్మంటే.

తమ్ము : మవ్వల్నికూర్చో అక్కయ్యా. నేను తరవాత వస్తాను.

యు : రమ్మంటే నీక్కాదురా. ఇలా రా. ఉండుండు. నీవని వదిలిస్తా. రాత్రి ఇంటికి వెళ్లేక నాన్నతో చెప్పి.

తమ్ము : చెప్పకో నాకేం భయమా?

పా. బె : తమ్ముడు తుగ్రముని పారిపోయాడు. జవరాలు పింటిగా ఈ పొయ్యి వెంటిమీద కూర్చుంది. అప్పుడు అలవాటుప్రకారం ఇక్కడి సేదతీరే యువకుడు వచ్చాడు. జవరాలని యాకాడు. జవరాలు అతణ్ణి చూసింది. ఇద్దరి చూపులా కలిసాయి. జవరాలు బెదిరిన రేడి పిల్లలాగ మ్మం ఒదిగి కూర్చుంది. మరు మ్మం రేడి నుంచుంది. అమె నీమగంలో రవంత వచ్చినవం ఉంది. ఒకింత అతికూడా కలదు. అతిజే అన్నాడిల్లా.

కథకుడు : ఘరవాలేదు. మీరుకూర్చోండి. నేను మరోచెంతిమీద కూర్చుంటాను.

పా. బె : అన్నా వేగాని అతడు అడుగు వెనక్కి వెయ్యలేదు. అలాగని ముందుకూ వెయ్యలేదు. ఉన్న చోటే ఉండిపోయాడు. మరి యిద్దరిలో ఏ ఒక్కరూ మాట్లాడలేదు. అమెకూడా అలా నింపొకే ఉంది. ఇద్దరూ కొన్ని కేలాబులు అలా నిలబడ్డారా. ఇంతలో తమ్ముడు వచ్చాడు.

తమ్ముడు : అక్కయ్యా. కాణీ యివ్వవ. బకాణీలు కొనుక్కంటా.

పా. బె : నేత్రవధావపు పావకంలో తమ్ముడు ఉపకరించే పుడక అయిదు. యువకుడు కేలులోంచి కాణీ తీసి మ్రాడికిచ్చాడు. మ్రాడు విడియ పడుతూ వెనక్కి తగ్గాడు. జవరాలు అందికబా.

యు : ఒడ్డందీ. కాడికి వెళ్ళు రివ్వకండి. కథకుడు : ఘరవాలేదులెండి.

పా. బె : అని ఇచ్చి వెళ్ళిపోయాడు. వెళ్ళి రెండో చెంతిమీద కూర్చున్నాడు.

యు : ఏదిరా. నీకు బుద్ధితేమా. కొత్తవాళ్ళ దగ్గర వెళ్ళులు పుచ్చుకొంటావా? ఉండు నాన్నతో చెప్తాను.

తమ్ము : చెప్పకే అక్కయ్యా. నీకు దండం చెడతావే.

పా. బె : అక్కయ్య తమ్ముణ్ణి అదలించి చూసింది. అంతలో మ్రాడిమీద వాళ్ళిల్లం కుడుబ పడ్డాది. తమ్ముడు రివ్వన పగిరిపోయి బకాణీలు కొనుక్కొన్నాడు. జవరాలు రేడియో పాటనే వింటున్నావో, అలాగనలు పోతున్నావో చెప్పడం కష్టం. రెండోచెంతిమీద యువకుడు బెదిరి బెదిరి చూసి చూడకుండా ఇటువైపుచూస్తూ రెలలో ఏడో రాస్తూ అల్లంతచూరంలో కూర్చున్నాడు. జవరాలుకూడా అంతేనేమా.

మర్నాడు

యువకుడే ముందు వచ్చి రెండో చెంతిమీద కాదుకు కూర్చున్నాడు. ఇతడు రాజేమా అన్న భయంతో, వస్తే ఎవరేనా చూస్తారేమా అన్న పంకో చంతో రెడబడుతూ జవరాలు తమ్ముణ్ణి వెంటతెట్టుకొని వచ్చింది. యువకుడు చీకటిచూసి చిరువత్స సవ్యాడు. జవరాలు తన చెదపుల వెనుక నే ముసిముసి వత్తుని కామకొంది.

యువకుడు : అబ్బాయి ఎలా రా. (చూరం నుంచి)

తమ్ముడు : అయిన పిలుస్తున్నాను వెళ్ళినా అక్కయ్యా.

యువ : వన్నెందుకూ అడగడం. నిన్న నన్ను డిగ్ అయినదగ్గర వెళ్ళులు పుచ్చుకొన్నావా?

యు : రా అబ్బాయి ఘరవాలేదు (చూరం నుంచి)

పా. బె : తమ్ముడు యువకుడిదిగ్గరికి వెళ్ళాడు. చూరంగా

యువ : నీ పేరేమిటి అబ్బాయి.

తి : హనుమంతు.

యు : మరి మీ అక్కయ్య పేరో?

తి : చెప్పకూడదు.

యు : ఏం?

తి : మా అక్కయ్య చెప్పివ్వన్నాది.

యు : చెప్పవలెదు.

రి: నేన్నెప్పుడు, తెలిసే నాన్నతో చెప్పి కొట్టి
 న్నంది.
 యు: కొట్టిండులే.
 రి: మోగు తెలిదు.
 యు: నిన్న కాణీ పుచ్చుకున్నా వని
 చెప్పిందా?
 రి: లేదు.
 యు: అయితే భయంలేదుచెప్ప.
 రి: ఉహూ. చెప్పను.
 యు: పోనీ ఆయన నీ పేరు అడుగుతున్నాడు
 చెప్పేదా అక్కయ్యా అని అడుగు. చెప్పమంటే నే
 చెప్ప.
 పా. ఔ: తమ్ముడు అక్కయ్యదగ్గరకు రిచ్చాడు.
 యువకుడికి తమ్ముడికి జరిగిన పంభాషణ వివరిస్తే వది
 చించి. జవరాలు.
 తమ్ము: అక్కయ్యా, ఆయన నీ పేరు అడుగు
 తున్నా రే.
 యు: ఊ.
 పా. ఔ: అని ఉరిమింది జవరాలు. లేనికోపం
 కు ముగ్గురించింది. తమ్ముడు జడిసి తివ్వకోన్నాడు.
 (దూరంగా)
 యు: ఏం అర్థాయ్ అడిగావా.
 తమ్ము: అడిగేను.
 యు: మరి చెప్ప.
 రి: చెప్పాల్సింది.
 యు: ఊ అన్నాది.
 రి: అంటే ఒద్దు అనే అర్థం.
 యు: కాదు.
 రి: అవును.
 యు: ఇరుకో సుధ్యాహ్నం భోజనం చేశావా?
 రి: ఊ.
 యు: ఇప్పుడు ఊ అంటే ఒద్దా అనా అర్థం.
 రి: కాదు చేశాను అని అర్థం.
 యు: అలాగే మీ అక్కయ్య ఊ అంటే చెప్ప
 మనే అర్థం. కాబట్టి చెప్ప.
 పా. ఔ: తమ్ముడు అక్కయ్య పేరు చెప్పాడు.
 యువకుడు మురిసిపోయాడు. జవరాలు నిండుకుంది.
 తమ్ముడు బఠాణీలు కొనుక్కొన్నదానికి పారిపోయాడు.

జవరాలు యువకుడివైపు వర్షవట్టు చూసింది. వమ్మ
 కాదమ్మట్టు యువకుడు పైకి పోయిపోన్నాడు. వాలగు
 కమ్మలు కలకాలం మాట్లాడుకోగలవు.
 ఆ మర్నాడు.
 యు: నీకు బఠాణీలు ఎక్కడివిరా? మర్నా
 ఆయనదగ్గర కాణీ పుచ్చుకోన్నావా?
 రి: లేదక్కయ్యా. కాణీ పుచ్చుకోలేదు.
 యు: మరి నీకు బఠాణీలు ఎక్కణ్ణించి
 వచ్చాయి.
 రి: ఆయన కొని పెట్టాడు.
 యు: పుచ్చుకోకుదని చెప్పలేదా.
 రి: కాణీ పుచ్చుకోకుదనిన్నా పుగాని బఠాణీలు
 పుచ్చుకోకుదనిన్నావా?
 యు: ఇకమీదట బఠాణీలుకూడా పుచ్చుకోకు.
 రి: బఠాణీలు పుచ్చుకోలేకే. చూ. చెప్ప బఠా
 ణీలు వాపులేవు. ఇకమీదటబ్బుంటే వేరు నెవకాక్కయ్యలే
 రింటా. పరకాని అక్కయ్యా ఈనీటి నీ కాయన
 ఇచ్చున్నా రే.
 పా. ఔ: తమ్ముడు జవరారికి ఓకాగితం అందిం
 చాడు. ఆ కాగితం ఇలా పాడింది.
 ఏకో ఏకో కోరిక
 హృదయమలో నెలనె నా
 వదనములో మెరిసె
 నన్నెల తొలి-చెలుగులలో
 పన్నవాల పూతావులలో
 ఎన్నుకొని నీ కన్నులు
 పన్ను చేసి కరుణిస్తే—ఏకో
 పా. ఔ: పాట చాల పాడుకొనది. మోగు తెలు
 కుగా ఈ కవులు ప్రేమలో పడితే ఎంత పాడుగాటి
 పాటలు రాస్తారో. ఈ పాటని జవరాలు చదువు
 కొంది. తల పోసింది. మురిసిపోయింది.
 రెండు రోజులతరువాత 'అల్లార ప్రేయసి
 అంకితం' అని ఈ పాటే ఒక అంగ్ర మాస పత్రికలో
 అచ్చయినదొచ్చింది. ఆ పత్రిక ప్రతినీ యువకుడు జవ
 రాలుకి ఇచ్చేడు. ప్రేమ ఆశించి పెనవేసుకొని
 ఆకాశండాకా అల్లుకుపోయింది. ఒకనాడు
 యు: రేపు మామంటికి రావడమేదా. మానాన్న
 గారు మిమ్ముల్ని చూస్తారు.
 మరి సంగతి—
 యు: ఇలా అల్లారం గానే ఉండనీ—

య: అంతేవా.

య: అప్పుడే ప్రేమ పర్యగా కలకలలాడు
నుంది.

పా. ఔ: ఆతడు తనని పెళ్ళిచేసుకొని మళ్ళీ
పెడతాడిని జవరాలు అడ్డాలమేసి కట్టుకొన్నాడి.
ఆతడు ప్రేయసి కళ్ళపై తిప్పకండి కళ్ళని దూడ
దాని! భయపడాడు. ఆతడు ఆమెని కట్టుకొని
సంపారం కూడలేదు. ఆర్థికంగా ఆతడి బతువు అరవై
బమ్మలు. ఆమె కమ్మలు పెళ్ళిచేసుకొంటే అంతకు
రెట్టింపు బతువు. కొన్నాళ్ళదాకా వాడు ఏదీ లేల్పుకో
లేకపోయాడు. ఆతడు ఏవారంటా మునిగిపోయాడు.
ఒక రాత్రి ఊరంతా శబ్దకగళ పార్కంతా పవ్వ
ళించేక ఆతడు వాతో మొర్రపెట్టుకున్నాడు. నేను
హిరోపదేశం చేశాను. ఆతడు నా మాటలని చెప్పి
పెట్టలేదు.

.....
ఈ పార్కు చెంచి పిల్లమీద ఒక చక్కటి
పెట్టుకొమ్మ విస్తరించింది.

.....
మర్నాడు పార్కున్న పోలీసులు నా దగ్గరకు
వచ్చారు. వాళ్ళతోపాటు పేట పేటంతా వచ్చారు.
ఒక ఊరులేని పేరులేని కెనాల్ పోలీసులు పట్టుకొని
పోయారు. అప్పుడినుంటే నా దగ్గరకి పిల్లమని
వయనా రావడం నా నేరాలు. నేను పేసులో కడుపున
పుట్టిన పిల్లలు చచ్చిపోతే ఏళ్ళే తల్లిలాగ ఇలా
ఉన్నాను. మామనెలల తిరువారి ఎవరో పరాయి
ఊరు మనుష్యులు ఆ చెంచిమీద కూర్చొని పేసరు
చదువుకొంటున్నారు. చెలియలి కట్టదగ్గర ఏదో అది
శవం లేలపట్టు పేసరు చెప్పింది. నేను ఇసుకలో
కరిగిపోయాను.

కోపి: పాపం.

పా. ఔ: ఆపాటినుంచీ నేను ఈయనతో మాట్లా
డుతూ ఉంటాను.

కోపి: ఈయ నెవరు?

పా. ఔ: ఈయనే ఆ యువకుడు.

కోపి: నిజంగా.

కళకుడు: నిజం. ఈ పార్కు చెంచి కోపా
వాతో మాట్లాడుతూ ఉంటుంది.

కోపి: మరి మీరు ఉరిపోసుకొని చచ్చి
పోయారు కదా?

కళకుడు: ఉరిపోసుకొని నేను చచ్చిపోలేదు.
ఉరిపోసుకొని బ్రతికాను.

కోపి: ఏమిటో బోధపడకుండా ఉంది. చచ్చి
పోయిన మనిషి కరిగిపోయిన పార్కు చెంచిలో
మాట్లాడడం నాకేం బోధపడలేదు.

కళకుడు: ప్రయత్నించిలే బోధపడనిదంటూ
ఏదీ ఉందిదు.

కోపి: మీరు చచ్చిపోయిన మనుష్యులయితే
ఇక్కడెందుకు ఉంటారు?

కళకుడు: ఇంకెక్కడికి పోను. నాకు ఇల్లూ
వాకిలి తిండి బట్టా అక్కర్లేదాయ్. నాకు కావలసిన
దంతా ఓదార్పు మాత్రమే. నేను బ్రతికిపన్నాడు
నన్ను ఓదార్చని ఉత్సాహపరచని మనుష్యులు నేను
చచ్చిపోయాక మాత్రం నన్ను ఓదార్చుతారా? నేను
బ్రతికున్నప్పుడు కలిత్యం రాసేటప్పుడు, ప్రేమించే
టప్పుడు, బాధపడేటప్పుడు, ఉన్న కాశీ దిబ్బలు
కుర్రవాణికి బతాణిలో ఇచ్చేటప్పుడు నన్ను ఈ
పార్కు చెంచీయే ఓదార్చేది. అటువంటి పార్కు
చెంచీని విడిచి ఎక్కడికి పోయేది. పోతే నాకు కాంతి
ఉంటుందా? సరే దానికేం తెంది. మీరు ఇంక ఈ
రోటు భారీ చేయండి.

కోపి: ఏం—ఎందుకు కాశీచెయ్యకుంటు
న్నావ?

కళకుడు: చెలియలి కట్టదగ్గర లేలిన శవం
ఇక్కడి కొచ్చే వేళయింది. దయచేసి ఈ పీట భారీ
చేయండి.

కోపి: అయితే నిజమే అన్నమాట. ఈ చెంచి
అక్షిరాలా దెయ్యాల చెంచీయే అన్నమాట. సరేగాని
పోయే ముందు నే నెవర్నో చెప్పిపోదామనుకొంటు
న్నాను. వింటావా?

కళకుడు: వింటే చచ్చిన నవ్వంటేదు. చెప్పుండి.

కోపి: నేను చెలియలి కట్టదగ్గర లేలిన శవం
తండ్రిని. అవాడు నా కూతురు అవ్వనించినట్టు
మా యింటికి వస్తే నీకు నేను మామగార్ని అయేవాణ్ణి.
ఇవాళే మా అచ్చాయి అసలు సంగతి చెప్పాడు.
అమ్మాయి నాదూ కలిసి రోలా ఇక్కడ నిన్ను ఈ
పార్కు చెంచీదగ్గర కలుసుకొంటూ ఉండేదాళ్ళని
ఇవాళే నాకు తెలిసింది. వెంటనే ఈ పార్కు చెంచీని
మాసిపోదామని వచ్చాను. మరి నీకేలాను. మరిక
సంగతి. పోనీ ఎందుకులే—ఈ పార్కు చెంచీయే
నిన్ను ఓదార్చుతుంది. నే నీకేలా.

స్త్రీల గేయ కావ్యములు

★

‘కృష్ణశ్రీ’

స్త్రీల పాటలలో కథానేయములూ గేయకథలూ మాత్రమే కాక గేయ కావ్యములు కూడా కలవు. కథానేయాలలో కథ పలకనా గేయకథలలో పాట పలకనాను. గేయ కావ్యాలలో గేయమూ కథాచక్కగా కలిపి సాగి, వేర్పాటు గోచరించక, మొత్తపు రచనకే కావ్యత్వమిద్దరి సమకూగుస్తాయి.

‘సురాధాంజేతరము’లో ‘రేఖలిలా యనుచు తాటంక నుచులా, జలజాతీ పన్నీట ప్నానంబుజేసి, కంకండు వీరయోకట్టి మీగాళ్ళ, పలుకుతూ నటియించు నుచ్చేశ్చరీర్చి, తివిరి గృహములో దీపములు వెలుగా, చెక్కుటదములపై చెంగులు జారా, పిక్కటిలు నుబ్బలా చిల్లవై నరవిక, రీర్చి.....అంతలు, మొరయ్యచు ఘట్టనా (మోయుదుంపగను, అోపలి కరుగు అరిసాగములాడి’ మొదల కన్నులను కట్టినట్లు కనబడుతుంది. ‘అంబరీషుని చరిత్రము’లో ‘మీగాదు మేడిలూ పసిడి కోటలునూ, పోరేటి కోటలు పద్మాల పరుసలు, ఆయ్యరి అని యొప్పుకు హంపలూ బలుకా, గోవింద యని యొప్పుకు కోవిలూ బలుకా, చక్కవైన వైకుంఠపురము బొమ్మకట్టుతుంది. ‘నాలక్రిడిలో’లో గోపికలు యికోద కడికెగి “అందముగా మేమూ, నాకిట, చేతర గొలువగనూ | పందిరి వేసి తె కాళ్ళనెన్నెమరి పాపము నాదటనే || యింపుతావో లమ్మా, ముందల, వుంచిన పూపారములూ | చెంపుకు కోరికి చెట్టివచ్చెమరి పసిదీర్చెల పనులటనే || యెల్ల చ్చూడు మమ్మా, కలుమకు, యెడతాయకవుండే | నా గొల్లపిచ్చికి నెలలెలబట్టను, గట్టిగ నీకొడుకే ముగదూ ||” అని చెప్పేదము వింటే కృష్ణుడి అల్లరి చక్కగా తోచు పడుతుంది. ‘బుక్కీదేవి వేలిళ్ళ’లో “మారమా బోదాము మాపాడుమతో చిట్టి నీవు చేయించుచున్నా, చారలేనీ నన్ను లియ్యతూ అన్నానీ చిట్టి వకటి కల్యామా, పుల్లన్ను పెరుగు బోసి సాంకిపాడుములు వేసి పెరుగు చిట్ట కట్టి కల్పూ, కమ్మన్ను నెయి బోసి

కందిపాడుమా వేసి కమ్మనీ చట్టి కల్పూ,” అను పంటూ చల్లే గారీ, సరస్వతీ, అరుంధతీత్యాది పుణ్య స్త్రీలమాటలు వింటే మనకి కాకపోవే స్త్రీలకైనా కోరుతుంటుంది. ‘వారుకావన వివారణల’లో ‘దివ్య సుందరదాపమును చాల్చుచు, చాకేల తాంబూ నీటుగను మీటుచు, చలకేల బంగరు.....చెంబూ నుచు ..జల్దారు నుడిపించి కరమున దిగిలించి వచ్చు’ సుందరేశ్వరుడూ, మార్కండేయ చరిత్రలో ‘యార మప్పలించి కనుబొమ రెగతేసి, పొడలి మీసముల్ వడి టెట్టుకొనుచు, భుజశంధ్ర కైవడి బుడ కొట్టుకొనుచు, ప్రళయకాలమునాటి పానకుని రీతి, లిల్యవనమునకు వచ్చి పెడిబొట్టులు’ పెట్టే యుడుడూ మనకి ప్రత్యక్షమైనట్లు కనబడితారు. ‘కన్యకామ్మ వారి పాట’లో “నానవి కథ్యంగనము, చేసి నీకొట్టి చెలులంత గూడ పురులు నున్న గ దువ్వి కొప్పుగా యుడిచి నురుటను లిలకంబు నొనరంగ దిద్ది, పలు శిఖాంతము ధూడగులులను చెట్టి, తిపా తిపాలాడుచు ‘నీ ముద్దు మచ్చట లేదు’ నే గంటి, కోమలి నిన్నెట్లు నుంపించులోన, పశ్చాత్తాప పగునమ్మ పద్మాయతాక్షి’ అని విలసించే భువ ముకట్టి భార్యను వింటే ‘పాపము’ అనిపిస్తుంది. ‘కాది ఈపాటలన్నీ మొత్తమ్మొక కేవలము కథని మాత్రమే చెప్పటంటూ సాగిపోతాయి. కథనంతా చదివినంతాగత ‘తానంది’ అని వించవు. కనక పీటి నమ్మిటినీ గేయకథలుగా నే గ ణించుకుంటాము గారి గేయకావ్యము లనలేము. ఏపాటి అయినా ‘కావ్యము’ అనిపించుకోవాలంటే ప్రారంభించినదగ్గర నుంచి చివరవరకూ ఇరువదలి ఆకర్షించి, జల్లుమనిపించి, మనస్సుకి పట్టారి; అంటే చిరువరకి ర సానుభవ మిగ్గాలి. పండితుల రచనలలో చదువరులను మెప్పించేజేగాని జల్లుమనిపించేది చాలాతక్కువ; లేవని

అన్నా అనవచ్చు సేమా. స్త్రీలపాటలలో మెస్సెంగరు
గలది ఎన్నో ఉండవు; కాని హృదయతంత్రుల్ని
ప్రతిచేసి జల్లుమనిసిం చేసి మట్టుకు చాలావున్నాయి.
“ఏదివనుకుంటున్నాను రానుకువార, ఏదికై నిన్ను వ్య
కర్తుకుంటాను, ఉంగరములు గొనుచు, ఉర్రూకల
గొనుచు, ఉర్విభా పివరిల్లవచ్చె నేనవకు, పట్టుటంగీ
గొనుచు బాజాలు గొంచు లక్ష్మిన్న పివరిండ్రి వచ్చె
నేనవకు” అన్న సీతపాటలు వినిగానే కడుపు తిడుకు
పోతుంది. స్త్రీలపాటలనిండా ఇలాంటి ఘట్టాలు
కుప్పలు కుప్పలు. అయితే పాటలంతా రసవంతంగా
వుండి జల్లు జల్లు మనిసిందగిగిమీ కొద్దిగా మాత్రమే
ఉంటాయి.

‘శ్రీరామపట్టాభిషేకము’ అందమైన రచన.
తోలిపుటలో ఉర్విశేష నిద్రలేచే లక్ష్మణుణ్ణి
చూపించి మన ఆశేక్షిని చేసి, తిరవారి పోగాని పని
చేసేటట్లు శ్రీరాముని పట్టాభిషేకాన్ని వర్ణించాడు
రచయిత. ఆ ఉత్సవమంతా, ‘పరుసాలు కండ్లు
వైకప్పుతో ఎక్కసంవీసరి లేకయుండిన’ సింహా
సవము దగ్గిన్నుంచి, మోసిన కుండుకులూ, చూపి
వచ్చిన దివిదండపకులూ, పాటలుపాడిన అమర
కన్యలూ, యోగమూర్తి జనకుడూ, మెచ్చుకునే
‘పేరంటాండూ, పరిహాసముచేయు పరమేశ్వరుడూ,
‘నిండిగంగాజలము నింపినా గూడలో కుండవపు
భ్రమిడి కుండకమునుంచి యమరీ ప ఘడియారము’,
వసిష్ఠుని దీవనలూ, వివాసలూ, గౌరీ కర్ణాజాలూ,
మంగళహారతులూ, కట్నలూ, సింహాసనావరో
హణమూ, జననిధి స్వర్గా, లేనూ, ఉర్రగింలూ,
తోరణాంతరగమనమూ, ఏలలూ, తేను దిగులూ,
దండములూ, సర్వమూ వర్ణించాడు. మన్య మన్య,
ఉర్విశేష నిద్రలేచే వచ్చు లక్ష్మిన్న సుమాచి,
ఫాలకంటి ‘ఇన్నాళ్ళవలె నాదు యివకులో ర్తముడా,
సామితి వచ్చేటి సంధిముఖాడూ, పతి లేపుకొని
రాగ సామితి ముఖమూ పొంగుమా నన్నది వుండరి
కావ్, పరుసాలుగూ యేండ్ల బసలికల దీర,
లక్ష్మిన్న ముఖారవిందములు జూడూ’ అని చేసిపరి
హాసమూ, జనకుని గదిలిపులిలెడనూ ‘దొవహ్య
నీభాగ్యమహిమయిది’ యన్న మెచ్చుకోగూ, వసిష్ఠుని
దీవనలూ, పతిలోని దొరలువిడగా “వనవసులు
జాంబవులు ఒనక రాక్షసులూ, కలలోన రఘువతిని
జూపి యెరుగుదుమా, మన భాగ్యమున కైక వర
మడిగి గానా, అదివి మృగముల నేల అవని పతికి
కలిగ, కోతులు కడుచెద్ద కొనియాడినట్టి, భ్రాంతి
పడగలయట్టి ప్రభువులు గలరా” అనే హను

మంతుని సంతోషమూ, ‘అకుశలవైసున్న ఆరాము
శేతి అతింగవము, చేసిన పార్వతీవాధుని దీవనలూ
ఇమిడ్చి, కళ్ళని చూడవచ్చునియానికి దగ్గరగా
లేచాడు. నిద్రపోయే ఉర్విశేషులక్కడ కెయ్యివై
గూర్చుండి, ‘కురులు చిక్కులుదీసి కిరసువచ్చెత్తి,
కొగిలవేచ్చుకొని కన్నీరు’ చెచ్చుకున్నావెట లక్ష్మి
దాడు. ‘అల్లుకుని తొవరిలు వల్లకలువల్లూ, అల్లివిల్లిగ
బూపి తెల్లు గొప్పట్లు, ఇంద్రవీరలు పోగులు బోసి
వట్టూ, పచ్చి పగడాల రాములు బోసినట్టూ, ప్రాతః
కాలము భోమకుడుయించిన్నా’ ఉండినదిట జన
సమాచారము. ‘సంతతిపర్యంతం తెలివ హస్తముల
సుమిత్ర పచ్చిలా కడియాల పెట్టినవ! ఉజ్జ్వల
మైన రచన శ్రీరామ పట్టాభిషేకము.

చాగాలు పనిలో ఇంత బాగవై కనబడుస్తూ,
ఉర్వివాన్ని కాక కళ్ళని వర్ణించి పరబ్రహ్మము
రచించిన ‘చిరితొండరాజు చరిత్ర.’ ఇది సిరియా
కుట్టి వృద్ధ బంగారువని హారముగా సమర్పించిన కైవ
గాఫ. శివాకముండు పరివారని పేరుడైన ‘శివుని
లేమాన్యునా చెమట బుట్టించెట. ‘దీవదయాపర
వేదాంతిమూర్తి తిరిగి మర్రిత్రీం శ్రీపుర రాక్షసుల,
మరిట మర్రిత్రీం భిష్యామరూని (!)’ అని పార్వ
తిడుగగా హాదుకు ‘గురులింగ జంగమల కృప జూయ
వాడు, చిరితొండపనియేటి చిన్ని భిక్షుండు—మహా
శ్వరు లిక్కింబుండెంబు లడుగ—చెచ్చులకవి కీగి
ఖండించి కట్టి—యొత్తిజాచియు తాను గొర్రుకో
లేక—హరహరా యని విలువ అడటికి బోయి,
రాజుకి మోచెత్తి వస్తే నివ్రాడు, సతిజాడు నా
కిప్పుడు చదుట బుట్టింది’ అన్నావట. పార్వతి ఆ
భిక్తుణ్ణి చూపించుటంట్లే పదమిది, ‘కామయ వస్త్ర
ములు ఘనముగా గట్టి—రాగి భూషణములు వంట
ధరియించి, భిష్యలేపనంబు బాగుగా బూసి, పులి
వర్మమూ తోలు వంట ధరియించి, దండ కమండలం
తా జేరి బట్టి, శివయతి వేషము పొందుకు వేస్తే,
‘పసిడి కుచ్చులబొంత బాపగా గట్టి, రమణోష్ఠ
రత్న భూషణములు దాల్చి, రాగి భూషణములు వంట
ధరియించి, చంక యెగువలబుట్ట కిరసువను చెట్టి,
పార్వతి యెరుక వేషము ధరించించి. పరివతు లిద్దరూ
సిరియాశివుని చేరి స్తోరి వెలువల ముగ్రహున క్రింద
విదారము (మా. ‘చెన్నార నాయుల్ల విదారు నీకు,
కాకహస్తీ మాహాశ్యం) చేశారు. చిరితొండను
జంగమార్చన ప్రతిము నెరివేచ్చుకోదానికి వచ్చి నీరిని
తీసుకువచ్చాడు. తిరవారి కళ్ళ ప్రసిద్ధిమే. సిరియాశి
వెచ్చుకొని తల్లి ‘నలను యింటను నీవు యేల బుట్టింది’

అని విలపించడము వీరికి. (వెలమలు వీరశైవులూ అని ప్రశ్న. బొమ్మిలి వెలమలకు వేణుగోపాలస్వామి కుల జైవము.) కథ మాత్రము చేర్చుగా నడిపినాడు రచయిత. జంగము కుద్దుగోరి అయి, వాహన మేదీ యొక్క చిరితొంపని భుజా లెక్కడనూ, సార్వతి తిరుమరాంగ కేదెగ్గర సర్వర్ప తిరస్కారము చెయ్యడనూ, సార్వతీ సరవేశ్వరులు నిరియాకుణ్ణి భయ పెట్టి పారిపామునడచినా, అన్నీ నీధిము చెసిన రాజ దంపతులతో 'విడిచేది యింట కుడువని' (వెలమూ, గొడ్డుతోతుల యింట కుడువని) (వెలమూ, నడిపిరియి మా చిన్ని పాటమండెయ్యను) అని పరమార్థి అనడనూ, వివాది మతిగియించడానికి ప్రవేశిచెట్టినది.

'లక్ష్మణులచేతనప్రస్థ'లో కూడా కథా ప్రారంభము ఆకర్షకవంతంగా ఉంది. రావణ విధానంతరము క్రితమును సుగ్రీవ విభీషణాది మిత్రులతో ఆయోధ్య చేరి, ఒకనాడు చెన్నైల వైట వేల సంఖ్యలలో గడ్డలు పెట్టించి కొలుపుకూర్చుండి ఉండగా మేలుకొని కునికి, కిలకిలనవ్వ లక్ష్మణుల చేత రథధూ. కొలుపు లోని వారంతా ఎవరి లోపాలు వారు జ్ఞాపకము చేసుకుని, తిమ్మనూచే లక్ష్మణుడు నవ్వినాడనుకొని తలలవంచుకున్నాడు. 'కొలుపులో' నవ్వుటకు కోపించి రాజ - తిలకె గ వేరు నని తాత్పర్యమెత్తే సీతా, ఈశ్వరుడూ అడ్డుపడ్డాడు. 'నవ్వుకొరంగా మేలుటని' వండించి అడిగేడు రాముడు. దీనితో కథ ఒక్క చాటుని పర్యవసానము ఎక్కి కూర్చుంది. లక్ష్మణుడు అడవిలో తాను చెప్పిన ఘడియకి ఎరిగ్గా నిద్రాడేది తిమ్మ పాండవత్వమందుకు వచ్చే నన్నాడు. రాముడి కోపముతో పతాకదళకండుకున్న కథ లక్ష్మణుని వివరణతో ప్రతిపతాక (Anti-elimax) కి దాటింది. 'తిమ్మని పల్కలాలించి' విసే రాముడికి 'అర చేరికన్నీరు అతి పరాపరాధం! శ్రీలపాటలలో రంమెప్పుడూ ధ్వనిస్తూ నే వ్రుంటుంది గాని వండితొకవుల "అంతి నవ్వ డిద్దుత రంబయ్యె" ననే వాక్యాలలోలాగ వాద్యముకొడు. నరుకుతానని చేచిన పాప పరిహారముకోసము రాముడు లక్ష్మణుని పాపమిది కూర్చుని, తిమ్మని పాదములు తొలపై నుంచుకొని వ్రాతినాడు. ఇది ప్రకరి. లక్ష్మణుడు 'వకమాలు వల్లితె వ్రాసుకొనియండ - రెండవ మాటికి కలగంటి నెనెను. మాడవమాటికి కను విప్పి జాచి—కలగాదు నిజమని కడుభరిసొంది, ధరణీకు డగుట వెలసి గరణిపై వ్రాలె. పాదములపయి నున్న తయ్యుణ్ణి యెత్తి, కనకసింహాసనమును కూర్చుండచెట్టి - దండ్రుడు లేని రాత్రి యెట్టిదట బోలు—తిమ్మడా

నీవులేని సర్వయై బోలు—తమ్ముడా నీ విచ్చుడు సభకు యే తెందు'మని రాముడు సభకి తీసుకు వెళ్ళేడు. ఇది కార్యము. ఈ కథకి రీజనూ, విందువూ లేవు. లక్ష్మణుకి నిద్ర కునుకు రావడమూ, అతికు నవ్వడమూ అన్నీ చే రీజనూ విందువు అనుకోవాలి. పతాక, ప్రకరి, కార్యములు మాత్రము రేలుకు న్నాయి. అటుతర్వాత కథకి లక్ష్మణుని నవ్వుకొ సంబంధము లేదు.

శ్రీల పాటలలోని అన్నీ ప్రఖ్యాత కథలే; కుచేయి పాటూ, దుక్కటి కల్యాణము, అంబరీషుని చరిత్రయూ, భృవచరిత్రా, గతేంద్రతాక్షమూ, రామాయణ కథలూ, గౌర భాగవత గాథలూ, శైవ గాథలూను. (ప్రస్తావ చరిత్ర వాకింతో కనపడలేదు) అక్కడెక్కడ నాకుర్చిని నుట్టాలూ, అశ్వత్థి ప్రదక్షిణమూ వంటి ఖండితయానూ; వశిష్ట వాక్యాలూ, వేదాంతమచ్చెల కథా, వంటి తీర్థిస్తు పాటలూ; తిరుమంత్రపు కీర్తనా, ప్రయాగధవళనూ వంటి సగము సగము ఆధ్యాత్మిక కేయానూ వున్నాయిగాని, ధర్మాంగచరిత్రా, సారంగధర పాటా వంటి విరిచా నీకాలు తిగినన్ని లేకపోవడము చిత్రమే. ధర్మాంగ చరిత్ర ద్విపదలలో ఉంది. కథ అంతా పదివ ప్రయాణమువలె జాలుగా పోగిపోతుంది. రచయిత ఎక్కడా ప్రశ్నక పొందర్యము సాధించడానికి యత్నము చెయ్యలేదు. కనక మొదిటిమంచి కోపవరకూ ఏదో కథ జరిగిపోతోందనే అనిపిస్తుంది గాని, ఎడలో కవి చెపుతున్నా డనిపించదు. వానర దంపతులకు పాము పుట్టడమూ, ఆ నిజము దాచి మంత్రులు కుహరుడే వుట్టెనని చాటించడమూ, కల్లికి బాసీకము కల్లి కోడిల్ని తెచ్చుకోవడమూ, ఆ పిల్ల పామును తీసుకుని తీర్థాలన్నీ తిరగడమూ, చివరికి బ్రహ్మగుండంలో ప్లాసము చెట్టే పాము బాలాకుమారు దీపడమూ— అన్నీ ఆశ్చర్యపరిమళండా మామూలు కథ చెప్పినట్టే చెప్పికుపోయాడు రచయిత. అతని ఉద్దేశం మాత్రము ఈ కథను యిందీతరాత్తులు వివరించే. శందమునూటికి తొంధియి పాట్లు ద్విపదలలోనే వున్నాయెందుకోసము పెద్ద ప్రయత్నము చెయ్యక, పదిని చోట యెరిచి బామ్మ వచ్చి నయ్యకుండానే నడిపించుకుపోయాడు కవి, కాని వండితుడు మాత్రము అవును. చేకాల చేయా, త్రైలోక్య సుందరి అంగ పాదవమూ, అర్జునిచేది బుజ్జగింపూ, తిర్దనంజేవ నమూ, బ్రహ్మగుండాన్నాన సన్నామానూ, కథ యొక్క వాస్తవిక వక్రగతి, నడిపడానికి పాము

రుడినైతే ఒకటి ఉండదు. సరిగా ఈ పాట పేరింటికి పూరి వారాయనరాజు రచించిన సుదీర్ఘమైన పద మొకటి ఉంది. పేరు మాత్రము రెండింటిలోనూ ఒకటే; తప్పితే కథాకల్పన అంతా వేరే.

‘సారంగధర పాట’ చక్కని రచన. ఈ వింత కథని రాజవరేంద్రుడికి ‘రాజమహేంద్రము’కి ఎందుకు ముడిపెట్టేలో తెలియవలసివచ్చింది. రాజమహేంద్రవరములో పాటక జనులలో మాత్రము, సారంగధర రుడి తెగిన కరచరణాలను నిగ్గులు వాగు చెయ్యడమూ, సారంగధరుడు బైరానులలో కలియడమూ ఉన్న ఈకే ప్రచారములో వుంది. ఇది కైకాభలలాగ ‘పరకృతాలయలన భవించి మేవల మీద వెలిగించె తోగియాపు’ అని భవస్మరణోపే ప్రారంభించినా, ‘క్రొరావరంద్రుడా సీతమహాదేవి విభీషణ వరద కాపు’ అని సారంగధరుని చేత పరీక్షించడమూ, ఆకాశవాణి రాజవరేంద్రునితో ‘ప్రహ్లాదు నీవంటి పరమభక్తుడు వీడు’ అని సాక్ష్యము చెప్పడమూ చూస్తే కైకవైద్యులు రెండూ కలిపి మెలిపి ఉండిన విజయనగరానంతర కాలములో ఈపాట రచించబడి ఉంటుందనిపిస్తోంది. ఇది కేవలము స్త్రీలపాట మాత్రమే కాదేమోనని దీని బంగం కథ పాఠికలు అనుమానము కలిగిస్తాయి. స్త్రీలపాటలలో సందర్భానుసారంగా కథలు ఇమిడ్చి చెప్పడము కనపడదు. ఈ సారంగధరపాటలో రత్నంగి, సారంగధరుణ్ణి నేరవిచారణచేసే రాజవరేంద్రుడికి రెండుకథలు చెప్పకుంది. పాటలోనే బాలడి యగ్గ మీదర కళ్ళ మరకమూచి, పెంపుకు ముంగిస రిన తిప్పని కరిచించని భర్తతో చెప్పి ముంగిసని చంపించిన బ్రాహ్మణిగాన ఒకటి. తరవాత శుంభములైన పాము కరీదము చూపి నిజము తెలుసుకుని, భరిని పడికోకించి వానిని చంపామను చెబారట. దంపతులూ, ఇది అతురకోపము అదర్శకారి అని మూచించేకథ, రత్నంగి మరొకకథ చెప్పింది. చోళదేశములో నిరుభావురమునేలు చిత్రకేతుడను మహారాజు ఒక చిలకను పెంచాడు. ఒకనాడు పక్షిజాతులన్నీ పయనమైతూ ‘దేవతావనములను వేవేగబోదాము వత్తువా పక్షిబావా’ అని ఈచిలకని పిలిచాయి. రాజు ఆశ్చర్యపడుచు చిలక వాటితోనట్లే, తింటే మానవాకారముచెప్ప మామిడిపండు ఒకటి యుక్తుల కనుచునని రాజు డగ్గరికి తిరిగి వెళ్ళింది. రాజు ఆపండుసంగతి విని తనతోటలో నాటించాడు. అది మొత్తై, మ్రానై పండు పండింది. అది కిందిపడిగా ఒక పాము వానిని

కొరికి పసికాలుదైపోయింది. ఈ సంగతి గుర్తించని హక్కారు ఒకడు అంతఃపురములో ఆ పండునప్ప గించాడు. తొలి పండును తన పండితులకిచ్చి, మరీ పండు తాము తివవచ్చునని దానిని మంపిలపతి ఒక బ్రాహ్మణుడికిస్తే, ఆ(మీకు) ఫలము తిని బ్రాహ్మణుడు వెంటనే చచ్చిపోయాడు. ‘అయ్యయ్య బ్రహ్మహర్షి అరక్షణములోగరి అధికవాసము వచ్చెను’అని వాడిగల అయ్యగముతో పక్షిని చంపేడు రాజు. తర్వాత ఒక వేళ్ళి తనకుడుతుతో పారాడి, చచ్చిసాధిద్రామని ఆచెట్టు కిందికివచ్చి పండుతిని, పన్నెండేండ్ల బాటవస్యక అయింది! ఈ వింత తెలుసుకుని రాజు పశ్చాత్తాపము పొందేడు. మొదటి కథలో బ్రాహ్మణుడికి తన తపస్స వెంటనే తెలిసింది. రెండో కథలో అలస్యంగా తెలిసింది. ఈ కథలవల్ల ‘విజయ నిలకవిమోద తెలుస్తుంది. తొండరపవిత్రయ్యా స్వామి’ అని రత్నంగి హెచ్చరించింది. రాజు వివేచి అనుకొంది. చివరకు ఆకాశవాణి నిజము చెప్పింది రాజుకి. ఇలాంటి కథలు ‘మణిలవ మచ్చల కథ’లో రెండున్నాయి. సుదీర్ఘమైన పదాలలో ఇమిడిగల ‘పిట్ట కథల్ని’ స్త్రీల పాటలో ఇమిడ్చి యిల్పించడము సారంగధర పాటలోనే కనబడుతుంది. ఈ పాట ‘తెకిలక’ అనే అయిదక్షరాల ఆవృతాలు నాలుగుగల తొలి పాదానికి, రెండు ‘తెకిలక’లూ, ఒక దీర్ఘరమాగల మరీపాదము చేర్చిన వరసతో వుంది. రెండో భాగంలోని దీర్ఘరం పది అక్షరాలకాలము సాగితేనే గాని పాదాలసామరస్యము నిండదు. ఒక్క దీర్ఘరము రెండు ఆవృతాల మేరకు సాగడము ఈ పాటలోనే కనబడుతుంది.

స్త్రీల పాటలకి రామాయణము అందివచ్చినంత సులువుగా తక్కిన పురాణాలు అందిరావు. మానవ హృదయపుర్వ రామాయణంలో వున్నంతగా తక్కిన గాథలలో ఉండదు. అందుకే హృదయవాదులకే స్త్రీసారస్వతవిద్యార్థులు రామాయణము మూల మాలిగా వెలికివారు కథలకోసము. ఉర్విశాదవి విద్రా, సీత అగ్ని ప్రవేశమూ, రాఘవ కల్యాణమూ చక్కని కథలు. సీత ముడికలూ, సీతాదేవి అన వాగ్వి మధురస్పృశులు. ఉర్విశాదవి విద్రవంగతి బానశీదేవి రాముడికి జ్ఞాపకము చెప్తుంది. ‘ప్రియురారి దగరకు సీత బోయి, పరసజ్ఞాపములచే, దుఃఖోప శ్రమలెల్ల చూపువయ్య’ అని లక్ష్మణుని పంపుతాడు రాముడు. లక్ష్మణుడు వెళ్ళి ఉర్విశాదానువైవ కూర్చుని ఆమె దేహము వినుచుతూ ‘విరహభోష

ఁను' చేస్తాడు. దీర్ఘిక లేచి శోపమకముతో వణుకుతూ 'అయ్య మీ చెవ్వరగూర్చి! మీరింత యాగడమ్ముల కొచ్చిరి, మా తిండి జనకరాజా! వీంటె మీయ యాజ్ఞసేయక మానరా, మాయొక్క బాత విన్నా! మీకిప్పుడు ప్రాణమునకు హానివచ్చు, మా యక్క ముతడి విన్నా మిమ్ముపుడు ప్రతుకవివ్వరు జగతిలో' అని భయపెట్టి ఉపాసేనుడైన ఆగంతుడుడికి చివాట్లు పెట్టెడు ప్రారంభిస్తుంది: 'ఒకదారి శోరి గాదా ఇంద్రునికి ఒకరెల్ల హీనమాయె, పరపతిని శోరి గాదా రావణుడు మూలముతో హతమాయెనూ', అంటూ ఈవరసనే. తమ్ము గుర్తింపలేదని లక్ష్యంగా స్వామికి వగవువచ్చింది. 'శ్రీరాము! తమ్ముంపడే! అన్నాడు. 'అతడివగ సృష్టిలో నొకడు గలరా! అన్నది. 'జనకు నలుడె గావలే! అని తిండిని దూప కముచేశాడు. 'ధూమిలో జనకులనగా నెవ్వరూ' అంది. కాని శోరే మెలకువ వచ్చింది. 'శత కముల మన బుట్టినా చేడకో సీరిమను ముతడిగానా' అన్నాడు. స్వరగా దానిలో శోపమా వచ్చాయి ధోర్యకి, 'సీరియనగా నెవ్వరు, ధూమిలో సృష్టిక నేను యెరుగా' అన్నది. గట్టి దెబ్బతినింది లక్ష్య స్తుతి. ఏమి చేయగలదూ, కృతాపరాధుడాయెను! 'విన్నుబాసినది మొదిలూ, ప్రాణసభ నిద్రాహారము లేదుగ నే, నీవు లేవకున్న ను ఒకటి ప్రాణములు నిలువ లేనే, అనుచు కన్నుల జలములూ' కారంగ బర్హి 'కర్తియిర తీసి వాదముచేయగా' దీర్ఘికా గర్జిల్లి పడి లేచి, పరిపాదపద్మములకూ, ప్రణమిల్లి పడలి లేవక యున్న! లేవ సరిసి కరకునా లేవనెత్తి నుచ్చికాగిట తేర్చి యాకాంతి కండ్ల జలములు దుడిచెనూ, 'మా తిండి జనకరాజా మీయ నమ్మి మరచి పెండిలి కేసెను' అని కుమిలింది. ఏనో తాపాపశమన వాక్యాలు అడిగాడు. కాసల్య వచ్చి వారిధికి రిర సందింది. భోజనపురాలో ఆది ముత్యాల పీటమీద లక్ష్యన్న కూర్చుంటే కాంతాడే! 'మరిచి మాచేక్క రమ్మం' అే 'మరిపెంపు నీవుచేతా చిలకలాకొలికి ముఖములు వంచెను' భోజనాలు చేసి తాంబూలాలు వేసుకుంటూంటే కాంతమ్మ 'చేడె వివరే కానకి తెలియ దీర్ఘిక బుద్ధులన్నీ, ప్రైడిహముపుల సోరి యుండె నొక పడునాలుకేండ్లు వదలి, కుంపనపు ప్రతిమకళిబా, ఈ కళలు యెందుండి దాగున్నవో' అన్నది. అంతమట్టుకు నాగానే పుంది. అందరూ సంతోషించారు. అదిపడుచు ముతడిలి సంతోకో విడిచి పెట్టునా? 'దృష్టి రసకామందునూ నీజల వివ్యాకు లివ్వరమ్మ' అన్నది. ముటకాడి సీరిమ్మ జనాబు

వెప్పింది "ఇంద్రాది చంద్రులను మించేటి చంద్రులూ మీ తమ్ములూ, దృష్టితనలకుంచే వారికే నివ్యాకు లి"మ్మంది. కాంతమ్మ మర్చి విడిరింది: 'అక్క చెల్లెండుమీరుమిక్కిలి సోపంద్యకాలరమ్మ, మాతముల వలుగులిది వలసించు బాణలకు దృష్టి తనబూ' అని. దీనితో సామాన్యలకి అటకట్టిపోతుంది. సీరిమ్మ అట కట్టునా? వివండి వనహల వెంటికాయ! 'మా యన్న బువ్వకృష్ణంగా వనములోనుండి బాంబున్నా, యేమి యెరుగని తపసిని ఓ వదివ కలించి విడిచి నానూ" అన్నది సీతి. నాచన సోముడి ధోర్యకి వరకా సురుల పంభావడ దీనితో కులకూగువంటారా? తర వాత "మల్లెపూవులగాలి విభరిగా శియ్యపై కూర్చుండిరి" దీర్ఘికా లక్ష్యణులు. "కీలుక"మ్మమన. వివచి లక్ష్యణుడు నేర్పుతో జడలెత్తెను, బొంతుమల్లెలు బాబలు జనివయిని శ్రింగారముగ జాపైనూ, తాంబూలములువేయునూ దింపదులు కలసి ముచ్చలబాడునూ" ఉన్నవ్వను సీరిమ్మ చెరబోయిన గాడ్ చేప్పేడు లక్ష్యణుడు.

సీత అగ్నిప్రవేశము, పురుషులమీద శ్రీ హృదయము ప్రయోగించిన ప్రహేళిక్తము, శ్రీరామ చంద్రుడు రావణుని చంపి సీరిమ్మను తేమ్మన్న వ్వడు ఆమె జడలుగట్టిన తలకట్టుతో కూసిన వస్త్రముతో ఉన్నది. వచ్చి రాముని పాదములపై వ్రాలి నది. "పాదములవయమున్న పడితి నట్లు దీసి, లక్ష్యణా వివవయ్య...లేవ శివమనునట్లు తరలి పొమ్మమము" అని రాముడు కనకరథము వెక్కిరిచిపోయాడు. 'పోకు పోకుము రామ పోకు శ్రీరామ' అనిసంత యా రథము నాగలేదాయె. 'గూజేపు ప్రతికను శ్రీరాముసరిది నాయావి'అన్నది. అగిపోయింది రథము. 'చిచ్చు గావించువునా అందు బోనెచ్చి'నన్నది. 'గవి గవి వణకుచు యా లక్ష్యణుండు, కడుదూలుమున తాను కన్నీరుగావ్వు, నియమేల మరదికో పాదంబు లేదు, ద్రోహంబు గల్గిన ద్వయయ్యెగవను, ద్రోహంబు లేమన్న ప్రతికి వచ్చెదను' అని శిష్టి ముమముందు నిగ్ని పూతించి, 'నాయందు పాదంబు లేక యుండినా, అగ్ని గుండెను బారి కొలను లాగుండు, నిండునుంటలు వెగ సీరుగా మారు నివృత్తినియు గూడి కుంకమె జలయ్య' వని అగ్నిలో ఉరికింది. అంతట గుండెలు చెట్లాయె, ధూరిరితావచ్చె ప్రతి కను యెల్ల. లక్ష్యణుండు సీత నిర్లోపి అన్నాడు. రాముసంబాధు: "అటులనకు లక్ష్యణా అనునార

లును, అగ్నిమంత్రంబున నగ్నిబ్రహ్మేతుః." అగ్ని
జేవుడు పరికి, "కాని పాటలు బల్కు ఘనమ శ్రీరామ,
నీత పత్రివతి శ్రీలక్ష్మి" యన్నాడు. దశరథుడు "నీత
వెరమండగా నరకమందుంటి, నీత చేకొనుమింక
నిద్రించునుభయ" అన్నాడు. 'అవునందు బలిక చా
వశీరనాణి.' ఈ కావ్యము చదివితే రాముడినిద
మనకి కోపమువస్తుంది.

నీతిముద్రికలు, నీతాచేది ఆనవాళ్లు మేఘదండ
కాన్ని జ్ఞాపకము చేసి నేయకావ్యాలు. పామరుం
తుడు నీతికి ఆనవాళ్ళిమ్మని అడిగితే శ్రీరాముడు తన
మధురజీవితములోని సుందరఘట్టాలు చెప్తాడు. ఆమె
"తల అంటు అడకే అడవట్టుండు" పచ్చి పసుపలదకే
యలదినట్టుండు, తొలకరి మెరుపువలె తా వెలుగు
చుండు." తొలిపారి శ్రీ రాఘవులు పారిబారిపావ్యున
వవ్వలించి యుండిగా, 'నొజ్జంగి కేకులా కొప్పలార
గను, పగతి పోవటచేతు బొట్టు దూలాది, గాజుకంక
ణమ్ములు మెరుకు పద్మాముత్యాలులా పగతిని కోడి
తెచ్చి, బంగారుతలపులకు తాళములు చేశారు.
ప్రేరి యంగరముదీసి మందారచేసి పద్మాక్షి తెచ్చుని
పరికినాడట ప్తాను. 'కొల్లగా కట్టిన చిత్రికాట
ములో' ప్తా నమాడుటకు పోయి, తిరిగివచ్చి, రాముణ్ణి
తీసుకువచ్చి, 'ఇది యేమి చోద్యమో యివంకి
కాదా, మంట రంగ్రుడు పచ్చి భరణి నున్నాడు,
తుమ్మెదలాడుచున్నవి మాడరిమ్మ"న్నదట నీతిమృత.
'మంట శంగ్రుడుగాడు సభియనీమోము, తుమ్మెద
లవిగావు సభియ నీ కుదులు' అని పరికినాడట
శ్రీరాముడు. అదర్శనంపతుల సందోగ శృంగారాన్ని
ధ్వనిస్తూ 'నీతాచేది ఆనవాళ్ళు' ప్రబంధకపుల పచ్చి
శృంగారాన్ని దిగ దిడుపుచేస్తుంది.

'నీతిముద్రికలు' చిత్రమైన నేయకావ్యము.
అశోకవృక్షపు కొమ్మలలో దాగిన మానమందుడు
తనమందు పడిచేసిన రాముముద్రికతో నీతిమృత తన
చరిత్ర చెప్పవంటుంది.

తన పతి, విజయము, వా |
తెండి వా, క్రియ్యు పూది,
తాపము, ల మహి, మా |
నంపికా, రణ్యనీ, మ
అలసి తి, రిగి చా, లా |
అడవే, పర్వతా, లా
ఉచిరియగ, శోకటి వే, నీ |
ఉంటిమే, మా ర్తి బా, న్ని

విజయే పా, చికలాడు, చుంటిమి, ...
పర్వతా, వాకిటను, కనక మృ, గము కను
గొంటిని, ...
వా మువను, ను గైరిగి, చనెనే రా, ముడు
దాని, వెంటను, ...
రావపువ, ని తెలిసి, దవరు చా, గము పం,
ధిం చెను, ...
మాటిగా, వేనెను || వివరే ము, దిక నాటి,
వింటిలు ||, ...

మొదటి నాలుగు పంక్తులూ, 'తెలి' అనే
అరేసి ఆవృతాలని. ఐదోది నాలుగవృతాలే కాని
ఆవృతానికి పాహిత్యాక్షరాలు 'తికెటతిక'లాగా
పెరిగి పాటని విగిస్తాయి. తిరవాతి పాదాలు మళ్ళీ
అరేసి 'తికెటతిక' ఆవృతాలే గాని ఆఖరి ఆవృతా
నికి అక్షరాలు ఉండవు. పాదాలతో యతులా
అంత్యప్రాసయో పడితాయి. అంత్యప్రాసలు పడి
డనువల్ల (అధ్యాత్మ రామాయణమూ, భారతరామాయ
ణమూలాగ) పాట విశుతు ఎక్కువైంది. ఈ పాట
మొత్తంలో పైప ధచ్చినలాంటి ముద్రికలు ఎడట.
వరని తెలియజేయు కథ్యము గనకే కాబోలు ఈ పాట
అచ్చైవట్లు కనబడదు. కథా పాటా కూడా చక్కగా
కలిసి వకుస్తాయి పాట వింటూంటే. వివరిసినపాట
'నీతి ముద్రికలు'

'రాఘవకల్యాణము' 1910 లో ముగు సంకట
రంగవాధరావు గారు అచ్చువేయించారు. భూయన
నూరురకముల పాటల్ని అచ్చువేయించి ప్రచారము
చేశారు. ఆరోజుల్లో ఈ పాటల్ని అమ్మేవారు వీటిని
పాడుకుంటూ తిరిగి అమ్మేవారు. రచయితల ఫలానా
అని తెలియకపోడిమవల్ల 'కాపీగ్రలుభా'లేక,
చెన్న పట్నములోని 'జేవారి కువ్వవ్యామిమొదలి,
రాజుమ హేంద్రవరంలో ముగ్గురు నలుగురు పుస్తక
విక్రేతలా ఈ పాటల్ని విరివిగా అచ్చువేసి ప్రచా
రము చేశారు. వీటినిండా అచ్చులేవ్వలు కుప్పలు
కుప్పలుగా ఉన్నాయి. సవరించి అచ్చువేయ్యి
వలసిన అవసరమెంతేనా ఉంది... రాఘవ కల్యాణము
రామలక్ష్మణులు మిథిలకే చేరవెముతో ప్రారంభము.
శ్రీరామదండ్రుని వెలువమును తెలికతెలు,

మన్మథుని కన్న, మా.., దురియువా,
హరిహరా, దుల కన్న, మా..,
అరేను ఇం, ద్రుల కన్న, మా..,
అతీ, దూపమ్మ, గంపార, లే, ,

పుండరీకాక్షుండు పురుషోద్దముడు
రామచంద్రుడు నీకు లెగునా!

అని చెప్పెను. అమాట విని 'ఉప్పెరిగి మేడలో
వొప్పగా నా సీత గమాకులే జూచెను.' రాముడు
కనబడలేదు. విని చేయగలమా? 'శృంగారమాకున్న
విరుల పామపువ్వి పలుమారు పవలించెను(!)' 'పవ
లించు ఇంటికి పొదిములు ఒత్తుతా నీవన్న లే విడదీరి;
పరిమళాలులు చిల్లగా అంతటా ధొప్పదుకు తా
క్రమంకెనా; పుష్పముల రంగుమాడు పడుకున్న ఇంటికి
పడియించెల్ల తోచెనా; 'ఇనతర్కి కాదు అమ్మా
విను సీత పుష్పమృచ్చించుద్రుదూ; నిన్నింటి చేటి
మచ్చనునీటికి సంకెన్ను వేయింతమా'; అతేమత్యిపు
కేరులూ అమ్మమ్మ మున్నంపు కేరులూ; పామపు
విరులన్ని కడవుకే పోయెను కనుకనే నీ నేనామా';
అని శైశ్వోదచారాలు చేశాడు. 'విండు చుక్కల
లారా నిలవట్టి గానాదుగా, మింటకైనా తాను
అంటిపుంచాడైతి అందునుండే మాకుమా' అనుకుంది
సీత. ఇంక తానేమి చేయగలమా? 'కలికి చిలుకా
చెప్పమా తన కల్యాణనిధునితోనూ, నాకు విల్లు
విరిచియూ తిన్న పెండ్లాగుతుని ఆ రామచంద్రు
లతో' విల్లకట్టి వచ్చింది మృగ! 'ఈ విల్లు విరవగా
కాని నేనివ్వవని ప్రతిజ్ఞ తల బరికె' వని విను
కుండ్లి. కాని వినుకుండ్లి విని లాభమా? 'ఎకల
లోకముల కల్లా నీవు కర్తవే గణనాయకా, తెక్క
లేని కెంకాయలూ నీకీపు హరివిల్లు విరిచినా! ఇక
ఆక్కడ కొలుపుకూటములో. ఆ రామలక్ష్మణులకూ
ఆ జనకు డెదురు నడిచి, శీఘ్రముగ ప్రహవపన్నములు
గపగియో సింహాసనా రిచ్చెను. ఇక మాడ్కాన్న
రిక్కిని రాజు లేమనుకుంటున్నాడు—'మేటిరాజుల
కెల్లగా యోచ్యుట స్థలమేరువప జూపకా, చిరుతి
రాలల కిల్లు సింహాసనాలయ్య సిరియొరి చొడ్డవనిరీ.'
రాముడు వచ్చి పని పూరించి విల్లు తెప్పించ
మన్నాడు. తెప్పించాడు. అప్పుడంటాడు లక్ష్మీ
న్నతో: 'శోభన మిప్పకున్న నా పొదిలి దినమెల్ల
వృధానుమా, అలి ఒప్పాకున్న జన్మమెల్ల వృధా
నూనిరా ఒలత్తుతా. ననుము నన్నును, నూనునూ
ఆ యింతి నలుపుగాకుంప మాదూ(!) రాఘవకల్యా
ణములొ ఇంచెన కావ్యము. వివాహమా, సమాగ
మమా అన్న వర్ణించాడు ధరయిరి. సీత లేని అప
వాళిలోని ఒక గాఢ రాఘవకల్యాణములో జరిగిన
ఘటనే, రాముడు సీతకు అడ్డములో ఆమె ప్రతి
దింపము మాచి ఇంకొక స్త్రీయూ అని వివర్యుడము.

రామాయణగాథలలోనూ, భాగవత గాథల్లోనూ శ్రీల
పాటలు పోషించుకునే వస్త్రైక్యత చాలా ఆశ్చర్య
జనకము. 'సుహాధరతుల అగ్నిప్రవేశము'లోపంతటా
సాఫీగా వడిచిపోయే కథే వివరముతుంది. కాని 'ధర
తుడు...రాజ్యకామూడైన రాజ్యము లీచీ, ఇక్కడ
మంచాము ఈ మునులగొలచీ, మనరాక మనపటి మహా
కుటుంబు కెల్లా' అని రఘురాముడు భానుమంతుని
పంపునప్పకు సీతయ్య సుహారూ సంకతి జ్ఞాపకము
చెయ్యిడతూ. సుహాని అగ్నిప్రవేశే యత్ని మను జాల
గట్టలనంటి విని 'వనుకుడు దిట్టబాధరణి' దిగగా,
అందుకుని కురులు విడిచి చిక్కునూ, కట్టుకున్న
బట్టలు ఘనముగను నెలగ, సరిగింజ పూసలా కొలది
ముత్యలు, కుచముల వసుమను పరుల మీలాదా,
కొల్లుల అగ్ని ఆహాతులొలకు సుహాని రాసులు
బయల్దేరినూ, తామ అగ్నిలో పడవండా అడ్డిన
హనుమంతునితో సుహారూ 'ప్రతి నే కొరగాను
బంధువులకెల్లా, కేదలకు ధరతుండు రావ్యాధిపుంకు,
అగ్నిలో ధరతుండు పడవంప బొమ్మ' అని హెచ్చ
రించెనూ, 'తెమ్మలాదైనామ తలచి రావయ్యి,
మమ్మ దలచవుగాని మాలిలమ ఎలచి, రాకున్న వగ
చెమ రావయ్యి నేగా' అని ఆయోగ్య యింతులు
'కుయ్యిగా' వనములలో కోటకొట్టుగా కొయిలలు
కూయడనూ, గమనిస్తూ వరువుకుంటాపోలే, రామని
రాక ఇంచుకంటే అలస్యమైపోలే ఆయోగ్యలో ఎంత
అలసడి పుట్టిందో కర్పిక కట్టుతుంది. కుప్పలకుప్పలు
అదురువవులతో ఎన్నడో అచ్చయితి సులలి ప్రతి
చాలున సుహా ధరతుల అగ్నిప్రవేశము. 'హంకు
ప్రతాంతిరిరిమైన ప్రపరమమ్మ' నిల్లని మంగళము విర
జిమ్ముతోంది. ధరతుని అగ్నిప్రవేశేయర్చు ము మాచి
కాసల్య కడుపు కరిగిపోయింది. "అర్కకులు కన్నీరు
అరచెలి దుడిచే, అగ్రజాని జూపేను అగ్ని జోర
కయ్యి, మీ అన్నతో కూడ మీవదివ నేదూ, నా
అన్న జూపేను మలి యగ్ని జోరకూ, నీ నెల్లెరిగిరిని
లిన్నడిగితి వయనా, కన్నాను అవరెను... ప్రవ్యయన
పాలు చేసేను, నేకు నీ కొడుకునూ నీవ జూకు
మమదూ, లివ నామ వయనమ్ము తెన్నూరడిందూ,
నేగిరవడికు ధరత..." అనే కాసల్య క్షేములు కని
బాడవలచి 'అమ్మని కింతే అంగలార్యగనూ' అని
చల్లని వాడ్ర వినిపినాడు ఇంతమాత్రముతో సాగను
అగదు. 'విమరా పావనప... పెద్దమండెన దింకా,
ఇక్కడక్కడ నవక నెచ్చుట నవక, కుడిచేటి కప్పు
చివు కాంగ్యమెరుగానూ, ధరతుడు మాడిగా బంధించి

నిన్ను, భస్మము చేసేను బంటువై నిలువూ! అని
పాపకునిలో ఉరిగి చెరిచిపారేశాడు హనుమంతుడు!
... 'శ్రీరాఘవేశ్వరుల నయన జలమాలలు కైకొట్టి
జాని మేను కలయంగ తడిపె, శ్రీరాఘవేశ్వరుల నయన
జలములను, కైకొట్టిజాని కభిషేకములాయె'నట!
'అల్లంలేట వశిష్ట రాగాను జూచి, తిమ్మను తానును
పాపాంగమొరిగి, తను తండ్రి యేపా'న్నా పెట కనుజూ
మహారుడు. వశిష్ట ఋష్యశృంగులకు అందరూ మొట్ట
మూంలే హనుమంతుడు' ఎందరై వామునులు యే తెన్పి
గాని, విడిచించెటి (కవట) మునిని యేక్కడ
మాదా' నన్నా పెట! "భమిడి మేసలలోను కనక
ప్రంభయనా, బంధించియున్నది పట్టు పేనాగా,
భమిడి గోలునులలోను పట్టుకొనిపట్టి, గంగ భాంప
ములూ కడిగి చిల్లార్చి, అంబరములలోంచి అంధారి
తేసి, బొద్దుల ఘంటలూ పొలువమరగట్టి, మాపుర
ముచి ఘంట ముదమమరగానూ, తెచ్చియూ శ్రీరాము
నుండిర నిలిపి'లే 'కన్నీరు తెచ్చిపెట్ట పామజను.
'ఎదురుగా వచ్చేటి తివయలను జూచి కమ్మలూ జల
మలూ కారుమూ నిలిచిందట' కొంపి. అడుగడుగుకీ
రవర్చిచి చిప్పితే అమృతఫలము సుహార్ధరుల అగ్ని
ప్రవేశము. 'పవిత్రములు బట్టి' రాఘవుడు స్నానము

చేశాడని చెప్పవలెనుబట్టి ఎవరో వశిష్టుడే ఈ గేయము
రచించాడనీ, 'బాలగఱ్ఱ' అన్న కోపనీను పదాన్ని
వాడిదాన్ని బట్టి అదిగూ గోదావరి గర్భదేవమువాడనీ
అలా చెయ్యవచ్చును.

ఈ పాటల కర్తృత్వమును నిర్ణయించడానికి
ఇంతకంటే పెద్దఆధారాలు లేవు. ఎవడో ఒక కవి—
లింగంపల్లి గోపయ్యవంటివాడు—రిచి పేరు వేసు
కుంటాడు చివ్వర, తక్కినవారంతా 'పాపివారికి
'బ్రహ్మలోకమా, విష్ణువారికి విష్ణులోకమా' మాపి
వూరు. పాటలలో ఎక్కడేవా కీర్తన వుంటే,—
దుంగళిచోటికాంటిని—ఆ కీర్తన చివ్వర రచయిత
వేరు కొరకటయ్య. కీర్తనల చివర పేరు నిమిషపుపము
జంగిం కళలూ, చంపూకావ్యాలూ, కీర్తనలూ, రచిం
చేవారి అలవాటు. దీనినిబట్టి, వెంకటనాథుడు వెంక
టేశ్వర్ల వేటా, హరిదాసు తిరుమంత్రయూ, రామ
కృష్ణుడు గణేంద్రమూర్తి కథాగీతియూ, కరణము అది
నారాయణదాసు నూత్న రామాయణయూ, పరి
బ్రహ్మము చిరితొండరాజు వర్ణితా, పరాంకుశేశ్వ
దాసు బ్రాహ్మణ్యకవారాలపాటూ, అశ్వమరీ కళ కోపా
చార్యులు గోపికా కృష్ణరీలలూ రచించినట్లు తెలు
స్తుంది.

రసము - అనుపపత్తి సప్తకము

శ్రీ పోరుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

రసమును సమ్యక్స్వీకార్యమనియ వివర్యముగా గాని, అనుమానికముగా గాని, లాభిక ప్రత్యక్షముగా గాని, భ్రమజ్ఞానముగా గాని నిర్వచించరాదని యనుచున్నాడు. ఇట్లు అనిర్వచనీయమైన రసమొకటి గలదా? అను ప్రశ్నను విచారించు సందర్భమున అనుపపత్తి సప్తకమును విమర్శింపగలము. ఈ విషయమును ప్రస్తుతించిన అభినవ భారతి అనెను ముఖ్యస్థితో నుండుటచే విశేష విచారణ అవసరమగుచున్నది.

“సంభాషణా విరహమాపా ప్రతిపత్తా వయోగ్యతా” అని మొదటి అనుపపత్తి. రసప్రపత్తిలో గల విషయము వృత్తాంతమని దీ యాశంక. రసప్రమేయము అవగతియగుచున్నదా? లేదా? రసప్రపత్తి కలిపి తర్వాతనే ఈ ప్రమేయము మనకు పూర్తిగా అవగతియగుచున్నది. రసప్రపత్తికి పూర్వము ఈ ప్రమేయము తెలియబడకపోయినను, భావించుటకపోయినను, ప్రమేయారగతి కలుగ నేరదు. అట్లాతే వస్తువునకై యత్నము జరుగదు గదా! కావున రసప్రపత్తియే సంభరింపజాలదు. ప్రమేయము స్పష్టముగా విడితము కానిచో నిగ్రాంతి లక్షణ లక్షితమైన ప్రపత్తి యుండజాలదు. ఉద్దిష్టవిషయము నిజముగా ఉన్నట్లు పది తెలియదనిగా సంచారిభావసంపరితమైన స్థాయి భావము సమస్తీకృతమై ప్రవృత్తిపరమగును. విషయ మజ్జాతమైనచో నది అనుభవార్థమగును గనుక మనః ప్రవృత్తికి హేతువుకాలేదు. కొవి రసచర్యణలో గల ప్రమేయము రసప్రపత్తికి పూర్వ మవగతియగునది కాదు. అట్టిచో కావ్యానుకలము పూర్తియైన తర్వాతి రసప్రపత్తి యులుదీయదున్నదిని చెప్పువలెనా? లేక ప్రమేయజ్ఞానము లేకుండానే రసప్రపత్తి కలుగుచున్నదా?

ప్రవృత్తియొక్క సామాన్య స్వభావమును గమనించితిమేని ఈ యనుపపత్తి నిరధారము కాగలదు. ఈ విషయమును స్థాయిభావ విచారణావసరమున నా ఆంధ్రభారతిలోను, భారతిప్రతికయందును విమర్శించి యున్నాను. ప్రతి ప్రవృత్తియందును ఉద్ది

ష్టాధ్యము సమగ్రముగా తెలియబడి ఉండదు. మన మున్నెనిమిది సాధ్యము అప్పవముగా తెలియబడుటచేతనే తత్పూర్తికి యత్నించ గలుగుచున్నాము. ప్రమేయజ్ఞానము క్రమక్రమముగా ప్రవృత్తిలో మనకు స్పష్టమగుచున్నది. ప్రఖ్యాతమైన ఇతివృత్తమునే కవులు స్వీకరించవలెనని భరతు ధనివాడు. అర్థ్యంత మజ్జాతము, అవిశ్లేయమునకు విషయమును కవులు స్పృశించరాదు. “కాత్తిగనో, గొప్పగనో” అందరకు తెలిసిన విషయమునే గ్రహించి, సమగ్రముగా ఆ విషయము వర్ణివ్యక్తము చేయుట మహాకవులలో గాన వలదు. ఇట్టి అభివ్యక్తి ప్రతిప్రవృత్తిలోను గలదు.

రసమివలకు సౌందర్య తత్త్వము లేదను బుద్ధితో ఈ యనుపపత్తి బయలుదేరుచున్నది. ఈ సౌందర్యమునక స్థిర్యము లేనిచో మావపుడు, కావ్యాభివృత్తి, ఈ రెంటికి గల సంబంధము, మావపుని అనుభూతులు అమనవియను లేదని చెప్పవలసి వచ్చును. ఇకల ప్రపంచము వాధారముచేసికొని సౌందర్య మున్నదమ యున్నాము. సౌందర్యము జగన్నిష్ఠమై, అంతర్యామిగా ఉండి, విషయాకాశమున అభివ్యక్తమగుచున్నది. ఇట్టి సౌందర్యమున క స్థిర్యమును నిరాకరించితిమేని జగమే లేదని చెప్పవలసివచ్చును. సౌందర్యములేనిచో అత్యాభివ్యక్తి యుండదు. అత్యాభివ్యక్తి లేనిచో అత్యగాని, అత్యంత అవసర్యత సంబంధము గల కావ్యాజగత్తుగాని ఉండజాలవు. అత్యానాత్మ్యలు లేనపు డనుభూతియే లేదు. కావున సౌందర్యమునక స్థిర్యమును నిరాకరిండుట జగద స్థిర్యమునకే భంగ కరమగునది “బోసాంకెట్” (Bosanquet) పలికివాడు. జగన్నిష్ఠముగా సౌందర్యము నెప్పు డివధి విందగలమా, అట్లుడే రసప్రపత్తి కలదని స్పష్టమగుచున్నది. ఈయనుభూతికి ముందుగాని, దివ్యగాని రసజ్ఞానము బయలుదేరదు. అనుభూతియందే రసజ్ఞానము క్రమక్రమముగా సమగ్రమగుచున్నది.

“వ్యగత పరగతిత్య వియమేవ వేదేకాల విశేషావేశః” అని రెండవ అనుపపత్తి. ప్రతి వ్యక్తియొక్కయు ననుభవించవలెనని, యుఖము దగ్గరకు

రానీయగూడదని యర్పించును. వచ్చిన సుఖమును కాపాడుకొనుటకు ప్రతివ్యక్తియు బాగరూకత వహించును. దుఃఖమును బోగొట్టుకొనుటకు చాల శ్రమను గూడ పడును. ఇట్టిచో మాతనమున అనుభూతిలో సుఖమున్నచో, లేక దుఃఖమున్నచో తెలియదు గనుక నెవరును ఈ రసప్రతీతికి సంసిద్ధుడు కావాలవని భావము.

కాని రసప్రతీతినుండి వెనుకకు మరలుటకు బదులు ప్రతివ్యక్తియు పాండిత్యావ్యాదమున కుత్సుకు దగుదుండుటచే రసవర్ణనలో దుఃఖము కలవేరూ అను అశంక వివరణిని కల్పబలేదని స్పష్టము. రస చర్యయందు కుత్సుకత సుఖాభివ్యవలసగాని, దుఃఖ నివారణేచ్ఛవలన గాని కల్పబలేదని వేరొకచో వివరింపగలము. ఆత్మచార్మ్య సంపలనముతో మత్స్యి న్నమై, ప్రమాత్మ్య ప్రమేయముల కభేదప్రతీతిని భావు యున్న రసప్రతీతియే పర్యవశాభిలషితి ముందున్నది. సుఖావశమ భీతుత్వము, తిత్సరింపజగ్రత్తి, తిత్సించి భావజీవ, తిత్సోపశ, తిత్సించిభ్యాపయదు గోప వేన్ములు మొదలగు వాటి కిదిట అను ప్రవేశము లేక భావులచే సంవేదనాంతరము కలుగజాలదని చెప్పరాదు.

రసప్రతీతిలో ప్రమాత్మ్యప్రమేయముల కభేద ప్రతీపత్తి కలదు. ఒకపమయమున సుఖముతోను, వేరొక వేక వివాదముతోను కన్పడు నటుడీ రస ప్రతీతిలోగల ప్రమేయముని యొందుదము. సుఖదుఃఖా వస్థలు ప్రదర్శింపబడునపుడు సుఖావస్థలో సామాన్యమగు తాదాత్మ్యము నంద నుత్పికించును, కాని దుఃఖావస్థలో వభేదము నందజాలవని ఈయనపపత్తిలో గల ప్రధానభావము.

లోక కర్మకన్ప విలక్షణమైన వాల్మ్యకర్మతో కూడిన వాల్మ్యకప్రయోగములో వేదభాషాది వశమున నటుని స్వరూపము ప్రచ్ఛాదితమగును. ఆ లోకక భాషాదిభేదములతో, రాస్యాంగములతో మత్స్యి న్మును వాల్మ్యకర్మయందు నటునకు దుష్కంఠాది పాత్రలతో నభేద ప్రతీపత్తి కలుగుచున్నది. దుష్కంఠాది రూపాంతరము నటునిచే ఆలోచితమైనట్లు భాసించుటచే స్వరూప నిశ్చూలము కలుగగా, నటునకు సుఖముగాని, దుఃఖముగాని కలుగుటలేదు. నటునకు దుష్కంఠునితో కలుగు ఆభేద ప్రతిపత్తియను సాధారణీకరణమున సుఖోత్సృకతగాని, దుఃఖనివారణేచ్ఛగాని ప్రధానముగా కన్పింపలేదు. ఈ సాధారణీకరణమున నటునకు దిశకాలోపహితత్వము వహించుటచే, ప్రదర్శింపబడు సుఖదుఃఖావస్థలు నటునకు

వేందివనిగాని, దుష్కంఠాది పాత్రలకు వేందివనిగాని చెప్పరాదు. ఈ సుఖదుఃఖములు వస్తువిషయాలన ఆవస్థానిశేషములై గానవులచే అనుభూతియు లగుచున్నవి. వ్యక్తి సమాశ్రితములుగా గాక జీవిత నిష్ఠములుగా ననుభవింప బడుచున్నవని భావము. ఇట్లు నిర్దిష్టవేయు సాధారణీకరణమే రసప్రతీతికి మనలను తీసికొనిపోవుచున్నది గనుక ఈ యనుపపత్తి నెల్లదు.

“నిజసుఖాది విశిషిభావము” తూడవ అనుపపత్తి. వేకకాలాదుగపాధి సహితమగు వ్యక్తిత్వమును అనుపహిత ప్రతిష్ఠయనబగు తత్వైకాభూతిలో లోలోపుటకు సంసిద్ధులగుచున్నాము. ఈ తత్త్వము స్వసంవిత్స్వరూపమైనవే ఇట్టి యనుభూతి రాగలగు మనచిత్తవృత్తిలో బయలుదేరు అనందిమున మనకు తిస్కయత్వము రాగలగు. కాని బాహ్యవిత్వమున వ స్వంతరమున ఈ తిస్కయత్వము సిద్ధింపజాలదు. కావున స్వసంవిత్స్వరూపము గాని కావ్యమునా అపాద్వందియపుడు తిస్కయత్వము రాజాలదని ఆశంక.

ఉపహితమగు వ్యక్తిత్వమునుండి విముక్తి కలిగినపుడే తిస్కయాధివనము రాగలగు. చిత్ర స్థానమున ప్రమేయముతో అవ్యయత్వము కలుగగా ఈ విముక్తి వచ్చును. విరచేక్షభావన లేనిచో నీ అవ్యయత్వము కలుగదు. విరచేక్షభావనకు సాధారణీకరణ మతి పరము. అతోద్భవగాన, విచిత్ర మంచప, విద్య గణితాదుగపరంజనముల వాక్రియందుకొని సాధారణీకరణము సిద్ధించును. అహృదియనకు సహితమపుడు హృదియ వైమల్యము ప్రత్యాప్తముకాగా కవి, నట, వామాజీముల సహృదయు లగుచున్నారు. వివం విగ సహృది గులకు కావ్యానుకీలనమున తిస్కయ్యాధివనము కల్పబలే నీ యనుపపత్తి నిరూధారములచున్నది.

“ప్రతీత్యుపాయ చైకత్వము” అనునకువది వాల్మన అనుపపత్తి. రసప్రతీతియందు మన మునలం దించు ప్రమాణమేది? ప్రతీత్యుపాయము లేనిచో ప్రతీతి కలుగ నేరదు. రసప్రతీతి లోకజ్ఞాన విలక్షణమైనచో లోక ప్రమాణభిన్నమైన ప్రమాణమే కావలెను. ఇట్టి ప్రమాణ మేదియ నీదిట కన్పించవని తాత్పర్యము.

కాని రసప్రతీతిని సామాన్యరూపాదులగు వేరొకచోల వివరించితిమి. ప్రమాణములన్నియు ప్రత్యక్ష ప్రమాణము వాక్రియందుకొని బయలుదేరునవగుటచేతను, రసప్రతీతి ప్రత్యక్షప్రతీతి యగుట

చేతను, ఈ యనుపపత్తి అతిపేలవ మగుచున్నది. నిర్వ్యతిరేకప్రతీతికై ప్రత్యేకప్రమాణమును వదలి ఇతర ప్రమాణములను రసప్రతీతి అపేక్షించెను. రస ప్రతీతి సాక్షాత్కారరూపమే యని విస్మరించ రాదు. ఇదట ప్రత్యేక ప్రమాణము భావనా సముష్ణితమై ప్రవర్తించుచున్నది. ఇచ్చాజ్ఞానావేదము వీరిట సమ్మిలితిములై కన్పించుచున్నవి.

“స్ఫుటత్వాభావము” అనవలసినది వదల అనుప పత్తి. రసప్రతీతి అస్ఫుట ప్రతీతి యని, ఇట్టి ప్రతీతి యందు విక్రాంతి కన్పించినది భావము.

కాని వాత్సర్యమును “సాచేయం ప్రమిదిః ప్రత్యేకపరా” అని వ్యాఖ్యభాష్యమున పరిశీలించు. ప్రమాణములన్నియు ప్రత్యేకప్రమాణమున ధర్మ విధిములై అర్థవంతము లగుచున్నవి. ప్రత్యేకమున పరిశీలనీతిముగాని ప్రమాణము ప్రామాణికము కాజాలదు. రసప్రతీతియందు ప్రత్యేకమే ధూరియే కలదు. ఈ ప్రత్యేక ప్రతీతి కల్పాదిసహితమున అభినయాదక ముతో సహకృతమైనది. శాశిక ప్రత్యేకమున కన్పించు ఇంద్రియార్థ సన్నికర్షణ మించిన వాధన సామగ్రి యుండుటచేతనే దీనిని ప్రత్యేకజ్ఞానము కాదని యుండదు. శబ్దరంగ వ్యాపారసద్భుతమున నీ అభినయమును ప్రత్యేక గ్యాపాంకల్పమని అభివన గుత్తుకు నిర్వచించినాడు. రసప్రతీతి ప్రత్యేకము ధూరియైనను శాశిక ప్రత్యేకముకన్న కించి ద్విలక్షణమే యగుచున్నది భావము. ఈ నైలక్షణ్య స్యరూప మవ్యక్తి విచారించబడును. ప్రత్యేక ప్రతీతి లోనే స్ఫుటత్వము లేదనిన, ఏ ప్రతీతిలోను స్ఫుట త్వము లేదనవలసినదయ్యును.

“అప్రధానత్వము” అరక అనుపపత్తి. అప్ర ధానమున వస్తువుయం వాత్సవిక్రాంతి కలుగదు. విభా వానుభావ వ్యభిచారిభావముల సంయోగవర్జమున రస నిష్పత్తి కలదని ధర్మవిధివాడు. ఈ విభావాది భావ ములు అప్రధానములగుటచేత చిత్తవృత్తి యగు స్థాయి భావమునకు అంగము లగుచున్నవి గనుక వీటికి అవ్య ముఖ్యపేక్షకత్వము కలదు. కాగా వీటిని అనుసంధింప చేయు స్థాయిభావమే ధర్మగతు యోగ్యమగును. పురుషార్థములను తెలుపు చిత్తవృత్తులే ప్రధానమైనవి. ఇవి స్థాయిభావము లని పిలువబడుచున్నవి. కావున రసప్రతీతిలో విభావానుభావ వ్యభిచారి భావ ములకు ప్రాధాన్యములేదని, ఇది రసమును నిష్పత్తి ము చేయజాలవని ఈ యనుపపత్తిలో గల ముఖ్యా శియము.

జనక భారతిలో ముద్రితమైన వా వ్యాస ములో స్థాయి సంచారి భావములను విచారించు సందర్భమున ఈ అంగము సమాధానము విచ్చి యున్నాను. అత్యాభి వ్యక్తిరూపములగు చిత్త వృత్తులను స్థాయిభావము లనుచున్నాము. స్థాయిభావ మున అంతర్జీనముగా సంచారిభావము గలదు. విభావ ములద్వారా ఉన్మిషితమైన సంచారిభావము అను భావములద్వారా బహిర్గతమై స్థాయిని ప్రవృత్తి పరము చేయుచున్నది. విభావానుభావ వ్యభిచారి భావముల పంచలవము స్థాయిభావముద్వారా జరుగుట చేతను, ఇట్టి స్థాయిభావమే రసముగా పరిగమించుట చేతను ఈ యనుపపత్తిలో సామంజస్యము లేదని నిర్ణయించుచున్నది.

“సంశయయోగము” అనున రసవ అనుపపత్తి. విభావాది భావముల సంయోగమున రసము నిష్పత్తి మగుననిచెప్పి, స్థాయిభావములు రసములుగా నెట్లు పరిగమించగలవో ధర్మమును చెప్పినాడు. రసమున స్థాయిభావపరిపాక్షమునకు విభావానుభావ వ్యభి చారిభావముల సంయోగము చెప్పబడినది ఈ సంయో గమును రసనిష్పత్తియందు చెప్పవలెనా? లేక స్థాయి స్యభావ నిర్వచనమున చెప్పవలెనా? లేక ఉభయైత్ర చెప్పవలెనా? రసనిష్పత్తి సూత్రమున స్థాయిభావము చెప్పబడకపోవుటచేతను, ఈ సంయోగము రసనిష్పత్తి యందే చెప్పబడుటచేతను, స్థాయిభావ విషయమున విభావానుభావ వ్యభిచారిభావముల సంయోగమును ప్రతిపాదించుట సంశయోద్భవము.

స్థాయిభావస్యభావమును గమనించిన జ్ఞానముప పత్తి పేలవమని తేలగలదు. అందును, ఆర్తి, కోగము మొదలగునానివలన అగ్రుహతాదికముకల్గెను. వ్యాఘ్రా దులవలన క్రోధ, ధియాదులు వచ్చుచున్నవి. శ్రేమి, చింతాదిభావము లుత్పాహితయా ద్య నేకభావములతో కలసియున్నట్లు కన్పించుచున్నవి. బంధువివాళ మను విభావమువలన పరిచేమతాగ్రహతాద్యముభావములు చింతాదైవ్యాది సంచారిభావములు కన్పించగా ఈఅవస్థ నవశ్యము కోకముగా పరిగణించుచున్నాము. కాని విభావాదుల సంయోగములేదే కోకమునస్థాయి కలుగ నేరదు. ఈ సంయోగము లేదచో కోకము పరి ప్లవముకూడ కాజాలదు.

ఉదాహరణ, కటాక్ష, గృత్యాదులచే శాశిక విలక్షణముగా విభావానుభావములు సమపరంజకములై కావ్యసాహిత్యములలో భాసించుచున్నవి. ఇట్లు ఆశా శికము లగుచున్న విభావములు సంస్కార పూర్వక ముగా నానాయావములతో కలిసి, నట, సామాజికులచే

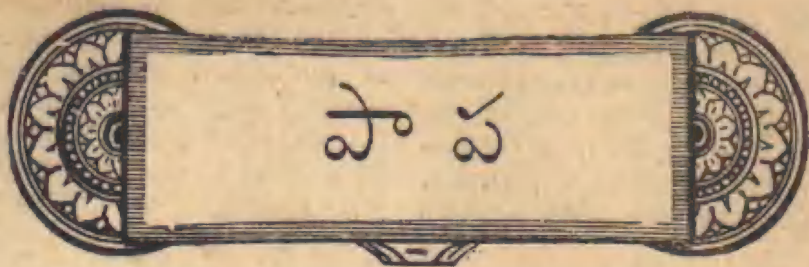
స్వీకరింపబడుచు, మనస్సుతో అనన్యత్వము నందుచున్నది. తత్వార్థా సమన్వితములైన సంచారభావములు అనుభావరూపమున బహిర్గతము లగుచు, చిత్తవృత్తియగు స్థాయిభావమును మేల్కొల్పుచున్నవి. అప్పుడు పరిశుద్ధమైన స్థాయిభావము నిర్విఘ్న సంచితవార్త్యక చర్యకాయోగ్యమై రసముని నిలువబడుచున్నది. చర్యగ్రహణ త్రైకపాదమున నీ యర్థము సిద్ధస్వభావముగాక సాధ్యస్వభావముననున్నదినిష్పప్యము. కావ్యానుభవమున ఆస్వాదించబడుచు, చర్యకాయోగిత్వకాలవలంబినిగాని రసము స్థాయిభావముకన్న నిలబడినమైనదని తెలియవలదు.

ఇట్లు సిద్ధముగు రసమునకు ఏ అనువదర్శకులు కన్పించజాలవు. తన్మయభావనయోగ్యముగు రసము స్వయంబోధకము, స్వయంసిద్ధము, వివిధ విషయములతో అనన్యత్వ సంబంధము కలదియు నైనది. ఇట్టి రసప్రతీతిలో ప్రమాత్వప్రమేయములకు ఆధేద ప్రతీతి కలదు. భావ్యా విషయ సామగ్రిని మనస్సుచే వియంతిత్వముచేసి తిదింబెత్తినభావము వర్ణివ్యక్తము చేయుటకు సహకరించువాడు ప్రమాతి. ఇంద్రియ గ్రాహ్యస్వరూపముల నవలోకించి, తల్లి తన్వభావముల నవగాహనముచేసికొని, వాటినివిజస్వరూపస్వభావములను చూపించు ప్రమాత్వి వ్యాపారమున సంబిత్సంపేద్యముగు రస మనుభూతిమగుచున్నది. కవియొక్క ఆర్మ్యసంస్కారవిజయన ఏయేవిషయము

లేయేరితులగా స్వాధ్యాదిష్కరణ సంభ్రమముతో, ఆయోరితులు కావ్యాదిసౌభిములలో నూచింద బడుచున్నవి. కావ్యానుభవమున సామాజికమగుడుకవి అనుభవించు ఆర్మ్యసంస్కారమును అనుభవించగలుగుదున్నాడని భావము. కాగా సహృదయునకు ఏహితము ప్రతిభావ్యుత్పత్తులు అవసరమని పుష్టము.

చిత్తవిస్తారము, చిత్తవికాసము, విక్రాంతి లక్షణ లక్షితులగు అనుభూతి, భావావగతి, ఆవంతామధూతి అనువదన్వయు ఈ ఆర్మ్యసంస్కారమున కన్పించుచున్నవి. కావ్యావలోకనము నారంభించగనే మనోహృదయములు భావవాచకమున ఉన్మిడితము లగుచున్నవి. అప్పుడు కావ్యనిష్ఠ మగు రసము సాక్షా దవలోక్షముగా ప్రతీయమాన మగుచున్నది. ఈ భావవా వ్యాపారముయొక్క ప్రాధాన్యమును మాపుటకే “కావ్యార్థభావనేనాయయసి కళ్యాపదాన్వదం” అని విశ్వవాసు డనివాడు. భావవావ్యాపారవశమున రసము సాక్షా దవలోక్షముగా ప్రతీయమానమగుచున్నది. కావ్యగతమైన ఈ రసమును సంచారి భావముగాను, అనుభూతిలో గల జగదాభాసగాను, అసంతృప్తమైన బ్రహ్మనుభూతిగాను పలువురు పలు విధముల నిర్వచించినారు. సంచార్యాదిభావములు అనుభూతిలో గల అంగములగుటచే, అనుభూతి అలక్షణమును గ్రహించినచో రస స్వరూపస్వభావము లవ/తిములు కాగలవు.

శ్రీమతి మాలతీ చందూర్

“మధ్యాహ్నం ఆర్య వేదమంచి వుత్తరం వచ్చింది” అంది ప్రథమ దూరాన వున్న కెరటూర్ని చూస్తూ.

“వు” అన్నాడు ప్రకాశరావు పైవ నుటిస్తూ.

“శివారం మధ్యాహ్నం చూసుకునేందుకు రమ్మన్నాడు” అంది ప్రథమ చెయ్యగా, ధర్మకళ్ళలోకి చూస్తూ.

“నువ్వు నిదానించి యీ పని చేస్తే మంచిది. అతైన అవధిపరంగా బాధ పడ్డావు” అన్నాడు ధర్మ.

“అరువారాలు వుంచుకుని — అరువారు కాక పోతే పంపెయ్యవచ్చుట. మాట్లు అన్నీ చదివాను.”

“అమాటే నేను అంటూంటి. ఆ తెచ్చుకున్న పిల్లకి మన ఇల్లా, మనం — పిటికి అరువారు పదిదా అనుకో — అతైన అది నీలోపంవల్ల అని బాధపడతావు... అందుకే రిటపటాయిస్తున్నాను.”

“ఈసారి యేంబాధ పడను. మీరు చూచింది. అంటే ముట్టనట్లుగావుంటే, యీలోపల ఆపిల్లకి చూపిమి అయితే నుంచిది. లేకపోతే తిరిగి పంపేద్దాం.....”

“అని లేర్పగ్గా మాట్లులో అంటావేగాని — నువ్వు పంచలేవు, ప్రభా — అది నీలోపంవల్ల నేమో అని మనసులో వూరికే బాధ పడ్డావు. పోయినయేడు పిల్లిపిల్లను చూడు; వస్తూ. అంటూంటే, పాలుపోసి మచ్చికచేశావు. అతైన మనం వూరికేలే, అది బెంగ పెట్టుకు వచ్చిపోయింది దిని, దానికోసం ఏళ్ళేడ్చి, నువ్వు వాచంకో బాలు పడికేలావు. అంచేత — ముప్పిల్ల

రావనం పోవనం, పిటివల్ల మళ్ళీ నీ ఆలోచనం పాడవటం, మనసులో కలవరం, యివన్నీ విస్తా మోకూనని భయం” అన్నాడు ప్రకాశరావు, నైపు లోని యాద దులుపుతూ.

ప్రథమ యిదికలో — మాపుడు చేలో — పిల్లి గీతలు గీస్తోంది. ధర్మకి తపనైన వుండే ప్రేమాభిమానా లకి ప్రథమ కళ్ళు చెమర్చాయి. అది ధర్మ కనిపెట్టా డేమోనని అలాగే, తలవం దుకొని గీతలు గీస్తోంది యిను కలో. తనకి ఏదీ తెచ్చుకు చెయ్యని యీ ధర్మకి — కనీసం స్త్రీ యివ్వగలిగిన సంతానాన్ని తను యివ్వ లేకపోయింది. తనకి అన్నీ వున్నాయి; కాని ఒక్కొక్కరుణంలో ఏదీ లేవు అని స్వూరయం ఎందుకో చాచాకూ వుంటుంది. తనకి — అని బారించి ప్రేమించే ఒక్కటిద్దగనిక వుంటే, తనకి మానసిక వ్యర్థ వుండేదిగాదు. ధర్మకి తనమనుసరించి యింతే బాధ వుండేది కాదు. కాని విచారణ — తనకింక పిల్లలు కలగకు. అది దాకరచెప్పాడు. తనచేతుల్లో పెంచి — పెద్దమచేసి వృద్ధిలోకి వచ్చేటట్లు చెయ్యడానికి ఒక ప్రాణి కావాలి. ఈ కుటుంబం తెను మాటాడక వూరు కుంటే — ధర్మ పిల్లని పెంచుకోనివ్వకు. ధైర్యంగా తనకోర్కె పైకి చెప్పిచెయ్యాలి.

“ఈసారి మీకు ఏమీ కష్టం కలగకుండా ప్రవ ర్తిస్తాను. ముందు వెళ్ళి మనకి యిష్టమయిన పిల్లని ఏదీ తెచ్చుకోవచ్చుట. అతైన అరువారాలు చూసి, ఆ రెవారూ ఆ పిల్లను ఎప్పుటికీ మనం పెంచుకో వచ్చుట. మన పాప గనక వుండివుంటే యీపాటికి పడేట్లు ...” అంటూ ఆగిపోయింది ప్రథమ. కన్నీరు టపటపా రాలింది.

“అడుగు — నీమనసు అంత తొందరలో బాధ పడుంది. నాటనాటక విద్య జ్ఞానకానికి తెచ్చుకు బాధపడ్డావు. అట్టి వచ్చేక యిక పంచ ప్రాణాలూ అట్టివిద్య చేస్తున్న అల్పాధికండా వుంటావని మాట యిస్తే చెప్తాం. అరువాకాల్లో మచ్చిక కాకపోతే — మామూలుగా పంపేటంతే మనోనిబ్బరం నీకు కావాలి. ఆ మనోనిబ్బరం తెచ్చుకుంటే నాకేం అధ్యంతరం లేదు.”

ప్రథ కృతజ్ఞతతో ధర్మవంక చూసింది. అతను చిరువత్సవో, ఆమెజడ చిగుళ్ళని తనవేళ్ళకు తిప్ప గున్నాడు.

* * *

కవివాగం పొద్దుటనుంచీ యిద్దరి హృదయాలూ అలోచనలతో, ధయాలో పూగిస్తూ ముతావున్నాయి. ప్రథకి ఏదో తెలియని అడుగు. కనతలు కొట్టుకుంటున్నాయి. కాస్త తలవెప్పిగా వుంది. ధర్మకి తెలిస్తే ప్రయాణం ఆపేస్తాడేమోనని అతిప్రత్యహంగా, యింట్లో యాగదిలోంచి ఆగదిలోకి, ఆగదిలోంచి యాగదిలోకి పనిలేకుండా తిరుగుతోంది. మనసు లోని ధయన్ని — ధర్మ కవిపెట్టకుండా, అర్థం లేని కూదిరాగాల్లో, ఆనవసరంగా హైరానా పడుతోంది.

ప్రకాశరావు ఎరగనట్లు పూరుకున్నా, ప్రథ మవస్థికి గ్రహించుకోవంత అవాయుకుడుకాదు. ఆమె లోపలవున్న ధయన్ని — ప్రతి అతిప్రత్యహంగా మార్చి వేద రీతిలోనని గ్రహించుకు, భార్యని చూసి బాధపడ్డాడు.

హావం! పిచ్చిప్రథ. తమకే సంతానం లేకపోయి నందువల్ల — ఏమీ లోటు లేదని ఎన్ని సార్లు నవ్వు తెప్పిచానూడా, ఏదో తను తిప్పజేసిపట్టు బాధ పడుతోంది. నిజానికి తనకే కావలసింది ప్రథ సంతోషం, ప్రథ ఆరోగ్యం. తనకే ప్రథ వుంటే చాలు.

పిల్లలు లేదని చింతలేదు. నిజంగా ఆనాడు — డాక్టరు — పిల్లకావాలా తిల్లికావాలా? అని ప్రశ్నిస్తే తన హృదయం ప్రథ — ప్రథ అని ఎద్దింది. కాని... ఆపిల్ల బలికుంటే చాగానే వుండేది — కాని ఆ బలికని విద్వికోసం ప్రథ బాధపడి — తను ఏదో లోపం చేసినట్లు పూసించుకుని కుమిలిపోవడం ఏమీచాగాలేదు. తనకే ముఖ్యం ప్రథ. తర్వాత మరొకటి.

* * *

ఆరాజోయేపిల్లతో తమద్దలు కళ్ళకళ్ళాడుకుందని ఎవరో ఆలింగితో ఆనందం పొందుతోంది ప్రథ. ఆమె ఆలింగ తను నిరాశ చేయగూడదు. మూడుగుంటరి

ప్రకాశరావు తనకాదు గర్భాలోంచి తీశాడు. కాదు పోర్టికోలో నిలిపి హంప్ కొట్టాడు. ఒక బుట్టనిండా పట్టి, ఒక బుట్టనిండా మితాయి, ఏన్నట్లుకాబున్న పనివాడు నాకేస్తే కొట్టాడు. వంటమనిషితో — “తామ వచ్చే వరకే వేడిపిట్ట, భోజనం సిద్ధంగా వుంచమని పురమాయించి ప్రథ కాదులో ఏక్కి, ధర్మ పక్కన కూచుంది. ఆమె మడుటివీడ నేర్పరించు వుల్లి — వడకే కంకరిరాల్సి చూసి — ధర్మ చిరువత్సవో “కాస్త నీమిలిపడు” అన్నాడు.

ప్రథ కొత్త వెర్రికూతురులా సిగ్గుపడింది.

అర్ధ శత శిల్పలోకి కాదుపిల్లి, నిలింకుతుండు ఆసింది. ప్రథ, ఆమెధర్మ, కాదుదిగి హాగోకి అడుగు పెట్టారు. ప్రథ నుండలు అమితచేగంగా కొట్టుకుంటున్నాయి. మేట్రన్ చిరువత్సవో యిద్దరి అహ్వరించి, కూర్చోబెట్టింది.

“ఈ హామెనుంచి పంపిన పిల్లలు ఆనందంగా వుంటుందని, భాగ్యవంతులవని కాదు — మాకు కావలసింది. అది మీరు మనములో వుంచుకోవల్సిన ముఖ్యవిషయం” అంది సరాసరి వ్యవహారంలోకి దిగుతూ ఆమెట్రన్.

ప్రకాశరావు మట్టాడలేదు. ప్రథ కిటికీలోంచి, చూరాన దారా పిట్టగోడిమిన వాలినకాకిని చూస్తోంది.

“అయో పవళ్ళమగ్గున వున్న పదిమంది పిల్లల్ని యిక్కడికి పంపమని చెప్తాను. అందులో యిద్దరికీ తెలుగు కూడా వచ్చు. వారి తాలూకు పేషన్లు చూస్తారా?” అంది ప్రకాశరావు నైపు తిరిగి మేట్రన్.

“అట్టే, ముందు పిల్లల్ని చూసి, ఆ తర్వాత సచ్చిపిల్ల తాలూకు కాయితాల చూడొచ్చు”

“చాలామంది పిల్లల్ని తీసుకెళ్ళినమర్నాడే — తమని కూతురిలా ప్రేమించలేదని — అమ్మ నాన్నా అని పిలిచలేదని కంపెయిన్ చేస్తూంటారు. అని వొక్క రోజులో వావు. యిక్కడికోచ్చిన పిల్లలంతా — తిల్లి తండ్రులేనివారు. ఆ బాధ బాలబాలికలు. వాళ్ళవీడ ఒక్కసారి ప్రేమ పలికించి — ప్రక్కరి రిక్కిరిచేసి, హడలంగొడ్డారు చాలామంది. యీ వాతావరణం నూరి — ఆ వాతావరణంలోకి యిముడుకు బోయేందుకు కాస్త వ్యవధి కావాలి. నిజానిస్తే — పదిపిల్లలు మీలో కలిసిపోతారు” అంది మేట్రన్.

భార్య ధర్మలు తెలపూపారు.

తెల్లగా
ఉరుకబడినవి

ప్రకాశవంతముగా
ఉరుకబడినవి

ఇందుకు
సన్ లైట్
సబ్బు కారణము

బాదకుండగనే బట్టలను
తెల్లగాను, ప్రకాశవంత
ముగాను ఉరుకును :

వేటూరి—

సుందరశాస్త్రిగారి

సుందర రసము

సర్వసవామేహములకుసంజీవి.

గుణము ప్రత్యేకము

అనుభవసిద్ధము. ఇంకెక్షన్లు అవసరం లేదు. ఎటువంటి సవామేహాలనైనా కుదుర్చును.

50 మాత్రలు రు. 5.

ఆర్డరసాయనశాల, ముక్త్యాల.

పాలసుగంధివేష్యం

ఇది రక్తవృద్ధినిచేయు విలువ గల వస్తువులచే తయారు చేయబడినది. శేహమణి, విక్రొక నిస్సరైవ, కుక్ల వస్త్రము, అతియోత్రము మొదలగు వాటిని ఖండించి, మంచిబలమును వీర్యవటుత్వమును కలిగించుటలో అద్భుతమయినది. అనేక ఫర్మిఫికేట్లు గలవు. 2 డెబ్బీలు చాలాను.

20 తులముల డబ్బీ రు. 2/-

పోస్టేజి ప్రత్యేకము.

పి. సి. వి. ఆండ్ కంపెని

అయుర్యేవసమాజం.

పెరిజేపి, (శెల్లూరు జిల్లా)

కుష్టు ★ బొల్లి

వగైరా మేహమచ్చలు, సెగ, సవాయి వ్యాధులకు గ్యారంటీ చికిత్స. క్యాటలాగు ఉచితము.

జి. వి. రెడ్డి ఆండ్ కో

(రిజిస్టర్డ్)

“భాస్కరాశ్రమము”

గోపాలపురం, తూ. గో. జిల్లా

లోకప్రసిద్ధిపొందిన

పి. వి. రాజన్

ఆండ్ కంపెనివారి

శ్రేష్ఠమైన మదరాసు నశ్యం

R. S. సుగంధ ముక్కుపొడి

అన్నిటిలో సాటిలేనిది.

ధర వివరములకు వ్రాయుడు.

తయారుచేయువారు:—

పి. వి. రాజన్ & కంపెని,

అర్రోణం, Arkonam, N. A. Dt.

“యోవండి — తేవటిమంచే అమ్మా నాన్నా అని పిలవమని వత్తిడి చెయ్యకండి. పిల్లకి పిలవాలని అనిపించితే మీరు చెప్పకుండానే పిలుస్తుంది. ఆరు వారాల క్రితములో మీలో కలిసిపోతే సరి. లేకపోతే యిక్కడికి తిరిగి తీసుకువచ్చేస్తాం. ఈలోపల మీరు పిల్లకిమధ్య ప్రేమ పెచ్చడితే, కేచీడు లేదు. కాని యామధ్యలో పిల్లకి ఏనాడైనా కష్టం గలిగి, యిక్కడికి వస్తానని అన్నా అర్థం పెట్టగూడదు. ప్రతి కని వారం మధ్యకొన్ని యిక్కడిమంచి, నూ ఆయా అక్కడికి వచ్చి సాయంత్రండాకా గడుపుతుంది. పిల్లకి చెప్పకనేనే ఏమన్నా వుంటే, అది ఆయాతో నిర్భయంగా చెప్పకనే అవకాశం మీరు కల్పించాలి. పిల్లకి — మీకు మధ్యన ప్రేమ గలగలనని ఆయా మీకుగూడా తెగినంత సాయం చేస్తుంది. పిల్లకి ఏనాడు యిద్దంలేకపోతే, ఆనాడు ఆయాతో తిరిగి వచ్చేందుకు ఏమీ అభ్యంతరం పెట్టగూడదు. ఆరు వారాలడాకా—పిల్లమీద మాక్కుంటే నూడే, వుండటంమీద మీ ఇంటా” అని మేట్రన్ కుర్చీలోంచి లేచింది.

ప్రభ, ప్రకాశరావు గూడా లేచి నుల్లున్నారు.

వసారాలోకి మేట్రన్ వెనక యిద్దరూ వెళ్ళారు. వసారాలో వదిలిపెట్టి పిల్లలు — బొమ్మలు, రాబ్బు, ప్రత్యయ పెట్టి ఆమెనుంటున్నాడు.

మేట్రన్ దిక్కుక్క పిల్ల కేపిల్చి—ఏమివేసుకు తిన్నావు, ఏమిమీకుంటున్నావు. మొదలయిన ప్రశ్నలన్నీ చేసింది.

వదిలిపెట్టిపోనూ, సన్నగా—ఎర్ర గానెత్తు పిల్ల ప్రభావతీకంటేని కట్టేసింది. రెండు తెవలు, వాటికి చిరోపక్కలా తిప్పుకు, పెద్దకట్టు. అసలు ముఖం అంతా కళ్ళనా అనిపిస్తుంది. పల్లవి ముఖం మూకాట్టు దిగిని నీలపుగొను. ఆ పిల్లవంక తరేకంగా చూస్తోంది ప్రభ. ఏనో వైట్టి వచ్చినట్లు భర్తవంక తిరిగింది. అరిమా — ఆ పిల్లవంకే పరిక్షగా చూస్తున్నాడు. ప్రభావతీహృదయం ఒక్కసారి ప్రేమతో పొంగింది. ఆ పల్లవి చెక్కిళ్ళను ప్రేమతో నిమిరితే, ఆ పెద్దకట్టికి కాటుక పెట్టి అందం కేపే — ఆ నీలపు గొనుకి బదులు పట్టువరికా వాళ్ళట్టు కుట్టిస్తే — పిల్ల వంటి రంగుకి—బంగారు వైసు పరిపాతుంది. ఏవేవో అలోచనలు బుర్రలో తిరిగాయి.

ఆ పిల్లని వేలుతో చూపించింది—మేట్రన్ కి.
“పాపా—రా—” అంది మేట్రన్.

పాప వచ్చి తలవంచుకు నుల్లుంది. చాటని వేలుతో భూమిమీద రాస్తోంది. రెండు చేరులూ వెనక్కి కట్టుకుంది.

“ఏంవేసుకు తిన్నావ్” అని ప్రశ్నించింది మేట్రన్.

“వచ్చు—అన్నం” అంది పాప.
ముగ్గురూ హాలోకివచ్చి కూచున్నారు. మేట్రన్ పక్కరీరువారోంచి రిజిడ్డర్ తీసి చూసింది.

“పాప. ఆయనోపిట యిక్కడి కొచ్చింది. తిల్లితండ్రులగురించి అడిగితే చెప్పలేక పోయింది. అసలు వాళ్ళెవరో అపిల్లకి తెలిదు. ఒక ముసలమ్మ మటుకు నెల్లాళ్ళు పాపని పెంచి హోమ్లో అప్పగించింది. ఆ ముసలమ్మగూడా వచ్చిపోయింది. పాప వయస్సు ఏడేళ్ళు. అంత ఆరోగ్యమైనపిల్ల కాదు. బల హీనమైన కిరీటం—” అంటూ పాపనిగురించి చెప్పి ప్రసంగం చూపేసింది.

కొదులోపి పట్నా, విస్సుట్టూ, మేట్రన్కి అప్పచెప్పి, పిల్లలకి తీసేందుకు మిఠాయి పెట్టారు. పాప. ఒక చిన్న సంచిలో, మెట్టదగ్గర వచ్చి, నిల్చుంది. ఆయా చెయ్యి పట్టుకుని, పాపని కొడు వగరకు తీసుకువచ్చింది. వెనకేపిట్టా ప్రభా, పాపా ఎక్కోగు.

కాదు పరాపతి బజారుకు తీసుకెళ్ళిమంది ప్రభ. బజార్లో పాపకు అరవేజను గొనులు. బొమ్మలూ విస్సుట్టూ కొన్నాడు. హాల్లోకాకాక, ప్రభ పాపతో కావలసిన బొమ్మలూ—గొనులూ ఏరుకోమంది. పాప నుల్లున్నుకోటునించి, అంటే ప్రభ పక్కనించి కదలకుండా, చేతులు వెనక్కి కట్టుకుని, అలా గొనులవంకా, బొమ్మలవంకాచూస్తూనుల్లుంది. ఒకక్షణం పాప సమాధానానికై చూసి, ఏమీ సమాధానం రాక, ప్రభ రికకి వచ్చిన గొనులూ బొమ్మలూ కొంది.

* * *
ముగ్గురూ యింటికి బయలుదేరారు. కొదులో పాప ఒకమాలిగా కూచుని కిటికీలోంచి బయటకి చూస్తోంది. ప్రకాశరావు కాదు డ్రైవ్ చేస్తున్నాడు. ప్రభ పాపని వగరకు తీసుకుంచామనుమంది కాని డ్రైవర్లం చాలలేదు. కాదు సమ్యంమందు ఆగింది.

వంట మనిషి. — పనివాడు — ఆ రకగా మామ
న్నాడు సుమంగళా నున్నది. ప్రభా, పాపా కాకు
డిగాడు. ప్రకాశరావు కాకు గరాజులో పెట్టేందుకు
వచ్చాడు. ప్రభ చిరునవ్వుతో పాపని వెంటపెట్టుకు
మేడమెట్లెక్కింది.

పాప మంచం, ప్రభ మంచానికి ఆనించివేసింది.
పాపకి ఆరాత్రి తల స్నానంచేయించి, సాయంత్రం
కొన్న కొత్తగాను తోడిగింది. అన్నంపెట్టి నిద్ర
పోగొట్టడానికి గదిలోకి తీసుకొచ్చింది ప్రభ. ఆపేళికి
ప్రకాశరావు పేపరు చూపున్నాడు. పాపని మంచం
నిద్ర పడుకోబెట్టి, దుప్పటి వంటిసిందా కప్పకూ,
విదో అతిరాతీత్యంగా అడుగుతోంది పాపని. పాపం
సమాధానం చెప్పకుండా ముసుగు తలనిండా కప్పకు
పడుతుంది. ప్రకాశరావు మనసు చివుక్కుతుంది.
ప్రభ గమనించినట్లు — పాపబలు, చిన్న రీతువాలోకి
సద్దుతోంది.

ఆ మర్నాడుతా ప్రకాశరావుకి కలెవ. అతనికి
చాలాచాలా కొత్తిగా వుంది. పాపయింట్లో తిరిగి,
వచ్చి, అల్లరిచేస్తుందిమనుషు అతని వ్రాసాలు అబద్ధం
అయ్యాయి.

పాప అదలం యింట్లోవున్నట్లు అతికిజే ఆవ
లేడు. అతను పేపరుకోసం డ్రాయింగ్ రూమ్లోకి
వచ్చేవేళికి బెట్టిలో కూచుని వాక్కులోకి మాస్తోంది
పాప. అంత పెద్దగదిలో — ఆ సోఫాలమధ్య, పాప,
చిన్న పాప, అలా వంటిగా కూర్చోవం చూసి, అతని
హృదయం జాలితో నిండిపోయింది.

“పాపా!” అన్నాడు మృదువుగా.

పాప దబుక్కువ కిటికీలోంచి దిగింది. పులిక్కి
పడ్డిట్లు — అతనివంక భయంగా చూసింది.

“అలా వంటిగా నూచున్నా వేం?” అన్నాడు
ప్రకాశరావు దగ్గరకు వచ్చి,

పాప దూరంగా జరిగి “వ్రాసేకే” అంది.

“అదేమో — బొమ్మ లన్నాయిగా” అన్నాడు
మనిషి ఆగిపోయి.

“అల్లాగవండి” అంది పాప భయంగా.

పాప ‘అందీ’ అంటుంది విని, అతనికి కష్టం
వేసింది. తిలెంతో ప్రేమగా దగ్గరకు రావోలే, పాప
దూరానికి వచ్చింది. అయివా కొత్తగా అని సరి
పెట్టుకు పేపరు బుచ్చుకు నవ్విపోయాడు.

* * *

మర్నాడు సాయంత్రం ప్రకాశరావు ఆఫీసు
నుంచి యింటి కొచ్చేవేళికి, యింట్లోంచి వచ్చుటూ
వరుసలూ విరికిందిలేదు. ఇల్లు నిశ్శబ్దంగా వుంది.
అతని హృదయం నిరాశతో మూర్చింది. పాప మేది
మీద గదిలో కుర్చీగా వోదిగి కూచుని బొమ్మలు
చూసుకుంటోంది. ప్రభ పాపకోసం నెవ్వరూ అల్లు
తోంది.

ఆ రాత్రి పాప నిద్రించేయాక ప్రకాశరావు
ప్రభా పాపనిసరించి చాలాసేపు చూట్టాడుకున్నాడు.
పాపం నివ్వడం లేదని గెంతెనం లేదని యిద్దరికీ సరి
తిగావున్నా, కొత్తగా అని సరిపెట్టుకున్నాడు.
వచ్చే కినివారం ఆయా వచ్చేవేళకన్నా పాప తిలెతో
కరిసిపోలే చాలగుతున్నాడు. ఇద్దరికీ — ‘అందీ’ అని
సంతోషిస్తున్నది మనసుగావున్నా — పైకి యిద్దరూ
ఎరగనట్లు వ్రాగుకున్నాడు.

ఆ తిర్వాత గెంతుకోసాలు సాయంత్రం ఆఫీసు
నుంచి రాగానే ప్రకాశరావు పాపని వ్రాస్తూకుండా
పల్కరించాలని చూశాడు. కాని రాధం శికవోయింది.
ఆ మర్నాడు సాయంత్రం “ఖబుర్లెమిటి?” అని
ప్రభావతిని అడిగాడు.

ప్రభావతి నిరాశతో నవ్వి తలతిప్పింది. ఇంక
మళ్ళీ ఆ ప్రశ్న అడిగే డ్రెయింలేక నిశ్శబ్దంగా వ్రాసు
కున్నాడు.

కినివారం వచ్చింది. ఆ మధ్యాహ్నంనుంచి పాప
విధి సున్నుందగ్గరే తచ్చాడుతోంది. ప్రభావతి
హృదయం కలుక్కుతుంది. ఆయామీద చూపిన అభి
మానంలో తినమీద పాప, విదోవంతన్నా చూపిలే —
అనుకుంది మనసులో. కాని ఆయా పాపకి గెంజేళ్ళ
నుంచి తెలుసు, తినని వారంలోజల నుంచేగా — అని
సరిపెట్టుకుంది. పాప ముట్టాడిపోయివా, కనీసం
నవ్విలేవన్నా చూడాలని ప్రభావతి మనసులో అను
కుంది.

మధ్యాహ్నం వంటింటికి ప్రకాశరావు కాకు
లోంచి దిగి ఆయాని చూడిగానే, పాప పరుగెత్తి
తెచ్చి కాపురించుకుంది. భార్య భర్త రిద్దరూ తప్ప
జేసెట్టు మగ్గివ్రేలుకే చూశాడు. సాయంత్రం అరింటి
దాకా ఆయా వుంది. యిలాపోల పాప నవ్వింది.
అక్కడి పిల్లలంతరించి తెలుసుకుంది. ఆయావళ్ళో
కూచుని, పచ్చెండు రాజాలకథ అడిగింది.

ఎరగనట్లు యి గదిలోంచి ఆ గదిలోకి తిరుగు
కున్న ప్రభ ఇవన్నీ గ్రహించింది. పాప తలతో

చదువుగా వుండటంలేదు. తనని శ్రేయించలేక పోతోంది. తమ ఏమిచ్చి పాపని తన దానిగా చేసుకో కలుగుతుంది?—యిదే ఆమె భావ.

అయ్యో బెన్నా—ప్రభతో పదినియ్యమేలు మాట్లాడింది. “మీరు ఏమీ భాగవదకండి. మరోవారంలా మాటలు అవుతుంది” అంది వోదారున్నా.

“ఏమన్నా కావాలని అడిగిందా?”

“నన్నే ఏమీ అక్కర్లేనుట. మీ మీద ఏమీ పోరాలు చెప్పలేను. అది మొదటి సుగుణం. ఎటొచ్చి, మీ రంటే పాపకి నమ్మకం శ్రేయ నుదరదండేదు” అంది అయ్యో అగోచనగా.

“ఏం చేస్తే నుదురుతుంది?” అంది ప్రభి ప్రాప్తి స్తున్నట్టు.

“క్రమేవీ మీకే తెలుస్తుంది”—అని అయ్యో వెల్లిబోయింది.

ఆ రాత్రి భార్య భర్త తిద్దమా మర్రి మాటల్లోకి దిగాడు.

“బహదరు తీసుకొన్నా—బొమ్మయీ అవీ చూసి కావాలంటుండేమా”—అంది ప్రభి భర్తతో.

“అయ్యో అడిగిందా? ఏ చిన్న పిల్ల అయినా అయితే కొత్త పాతా తమందా యివి కావాలి అని కావాలి—అని అడుగుతాడు. పాప స్వభావం అలాంటిది కాదు. అయినా నీ తృప్తికోసం చేసిమాడు. కాని ఆతన భాగవదకు” అన్నాడు భర్త.

మొర్రాడు పాపని బయటాడు తీసుకొనింది ప్రభి. అక్కడినుంచి నీటికి తీసుకొనింది. పాప ఏదీ కావాలని అడగలేదు. నీటిలో మాట్లాడలేదు. ఏమిట్టా గూర్చు కట్టలేదు. కాని కట్టే పిల్లలవంక తనకంటా చూస్తూ నులుంది.

“నల్లి వాళ్ళతో ఆడుకుంటావా?” అని ప్రభి పాపని అడిగింది.

పాప—నల్లనని—తల వూసింది.

కాసేపు మామన్నాక యింటి కోచ్చేకాదు. ఆ రాత్రి ప్రభి నిజంగానే భయంపెసింది. ఈసారి గూడా తమ వోడిబోతున్నావా—అని ఆలోచించింది.

మొర్రాడు పాయంత్రం ప్రభి మామాయిగా మాట్లాడుతున్నట్టు ముఖంపెట్టు—“పోనీ—మీరు

పాపని ఎక్కడికన్నా తీసుకొనింది—అలవాటు అవుతుండేమా.....” అంది భర్తతో.

ప్రకారావు అల్లాగే అని తల వూపాడు. ప్రభి ఎంత ఆలోచించి, భాగవడి, యామాట అందో అతనికి తెలుసు.

ఆ వారంలా ప్రకారావు పాపని జాకి తీసుకొన్నాడు. సర్దుకోక తీసుకొన్నాడు. పాదుక్కి, నీటికి—యిలా తిప్పాడు. పాప జాలోని కోతున్నీ, సర్దుకోలోని బహుమని చూసి నవ్వింది. అంతే, ప్రకారావుకి దగ్గరగా మటుకు రాలేదు.

* * *

వాయల వారాలు గడిచికాయి. యాలోపల రెండు మూడుసార్లు పాపని నేపీహతు లిళ్ళకు తీసుకొనింది అమరున్నాడు. కాని పాప తమని శ్రేయించకపోతే—మేట్రన్ చెప్పి తీసుకొనిపోతే. అప్పుడు నవ్వుమా? అందుకని నేపీహతు లిళ్ళకి తిప్పలేదు. రుగతా ప్రారంభం తిప్పాడు. పాప యిట్లా వున్నట్టు ఎవరికి అనిపించేవే కాదు.

ప్రభి ముఖంలో భాగ, కళ్ళలోని అందోరవ ప్రకారావుని కలలో పరుస్తూండేది. కాని ఆతనికి పాపమీద మమకారం ఎక్కువవుతోంది. ఇంకో వారం యిలా వుంటే అయ్యో పాపని తీసుకొన్నామయ్య—పాప వెల్లిపోతే? అతనికి గూడా ఏదో వెల్లిగా తోచింది. పాపని తమదిగా చేసుకోవడం ఎల్లా?

అయ్యో శనివారంగూడా గడిచింది. అయ్యో వచ్చింది, వెల్లింది. ఆ శనివారం అయ్యోగూడా పాప సంగతి బోధపడటంలేదండి. అరువారాలో గూడా చదువు కాకపోతే మేట్రన్ తీసుకెళ్తా నంటం భాయం.

“మీ జాపం ఏమీలేదు—మామన్నా నగా! యీ యిట్లా పడితే పాప ముఖపడుతుంది—కాని ఏం చేద్దాం? మీకు చేతనయినంతా చేస్తున్నాడు. పోనీ మిమ్మల్ని ఏమని పిలుస్తుంది?” అంది అయ్యో.

“ఆనలు ఏమనీ పిలవదు. నేనే పదిసార్లు చుట్టూ తిరుగుతా?” అంది ప్రభి, చిట్టరగా నవ్వి.

“ఇంకో వారం పైనుండిగా—యీ జాపల మార్పు రావచ్చు” అంది అయ్యో వోదారున్నా.

“అంతే అద్భుతమా?” అంది ప్రభి అయ్యోని పీర్చి చాకా పంపుతూ.

ఆ లోక బుధవారం. వంటనునిషి క్రితం రోజున గూడా రాలేదు. ఆనాడు పొద్దుట ప్రభ వంటకేసింది. ఆ సాయంత్రం వందవద్దనీ, హోటల్ లో లోంఠేక్లానునీ వెప్పి ప్రకాశరావు అఫీసుకి వెళ్ళి పోయాడు.

సాయంత్రం వారునున్న రకీ అతను కారు పార్కింగ్ లో ఆపి, హాల్లోకి వస్తూ—“ప్రభా” అని పిలుస్తుంది.

మెట్లమించి—“ఛీ, అందులో టిపాయీ వెట్టుకుని—పాప నెమ్మదిగా దిగుతోంది. అతని కేక విని.

“ఇన్, కేక లెయ్యకు—అమ్మ బబ్బుంది” అంది అతన్ని కేక లేస్తున్నట్లు.

ప్రకాశరావు తన చెవుల్ని నమ్మలేకపోతున్నాడు. మెట్లదగ్గరకు పరుగునవచ్చి,

“ఏమిటి పాపా, అంటున్నావు?” అన్నాడు నవ్వుతూ.

“అమ్మకు జ్వరంగా వుంది. అల్లరి చెయ్యి గూడదు” అంటూ ప్రేమి పక్కనున్న పేయిల్ మీద వెట్టింది పాప.

ప్రకాశరావు మెట్లు ఎక్కబోతుంటే, అపి, “వాళ్ళొస్తే—లేపార్డును. నిద్రపోతాను” అంది—అమ్మ, చైకోవ్ స్టూ—” అంది పాప.

ప్రకాశరావుకి అమితోత్సాహం కలిగింది.

“అయితే ఏం చెయ్యను?” అన్నాడు పాప వంక చాలా ఆదకువతో మాస్తూ.

“అమ్మకి జ్వరంగా వుందని ఆయాకి ఫోన్ చేశాను. “నేను రాను—నువ్వు పెద్దవానవయ్యావు—నువ్వుమాగులో అని అంది—అయా!” కళ్ళు తిప్పతూ వెప్పింది పాప.

ప్రకాశరావు—వోరు తెరుచుకు—వింటున్నాడు.

“అమ్మకి యాస్పిరైన్ చ్చి, కాఫీ కాచి చ్చాను. నాకు కాఫీ పెట్టడం వచ్చు. అమ్మ బాగా వుందని తాగింది”. అంది పాప ప్రే రిసుకుని.

“మరి వాళా?” అన్నాడు ప్రకాశరావు.

“వంటింట్లో—మిస్టర్లు కాఫీ—మనిషిదం తానదా,” అంది పాప.

ప్రకాశరావు మొఖం కడుక్లాచ్చి—వంటింట్లో వచ్చేచేక—పాప సంచీలోంచి ఏమిటో తీస్తోంది.

“అదేమిటి పాపా?” అన్నాడు ఆశ్చర్యంగా.

“పిన్నీ”

“అంతే”

“ఎవరింట్లో వాళ్ళు పనిచేసుకునే బస్సుకు గౌను మసిపోకుండా కట్టుకుంటారు.”

“ఎవరిచ్చారు?”

“నేను స్కూల్లోవుండగా కుట్టుకున్నా” అంది పాప నవ్వుతూ ఆతనివంక చూస్తూ.

ప్రకాశరావు పాపని ఎగతేసి—హృదయానికి గట్టిగా అదుముకున్నాడు.

క్షేత్రయ్య పదకవిత

శ్రీ పి. గణపతికృష్ణ

ఇటీవల క్షేత్రయ్య, సారంగపాణి మొదలయిన పదకర్తలను గురించి, వారి పదరచనా పద్ధతిని గురించి పత్రికల్లో చాలా వాదోపవాదాలు చెలరేగాయి. కొందరు విమర్శకు లీ జాతి రచయితలందరినీ కలియగట్టి పిరందరు కేవలం అసభ్యపద రచనలు చేశారని అనేకవిధాల దోషారోపణలు చేశారు. మరికొందరు పిరంతటి ఉత్తమ రచయితలు లేరని పిరిని ఆకాశానికి ఎత్తేశారు.

ఈ దోషారోపణల ధాటి క్షేత్రయ్యమీద అతని పదరచనమీద మరింత తీవ్రంగా పోగింది. ఈ విషయాలను సంబంధించిన వాదోపవాదాలు తీవ్రమైన అభినివేదానంకారాలతో సాగిఉండడంవల్లను, కొంత మంది ప్రసిద్ధులలో నే ఈ విషయంలో తీవ్రమయిన భేదాభిప్రాయాలేర్పడి ఉండడంవల్లను, ముఖ్యంగా ఈ వ్యాసంలో క్షేత్రయ్యని పదరచనలను గురించిన దోషారోపణల బాచిత్యం వాచిత్యాలను గురించి కొంచెం వివరించి ప్రస్తావన.

దోషారోపణలు

పై విమర్శకులు క్షేత్రయ్యపదాలు చాలా అసభ్యంగా ఉన్నాయనీ, పదాల చివర కేవలం 'మవ్వ గోపాల' అనే ముకుటం మాత్రం చేర్చి, ఇతడు మొవ్వ గ్రామానికి సమీపంలో ఉన్న పానంపాడు కేర్యలపై తనలో ఉండిన లంఘనత్వం మాత్రమే వ్యక్తమిందాననీ, మరి మధురభక్తి అనేది ఇతని పదకవితలో ఏదో కానూ కనబడడంలేదనీ, తన సమాన కాలీనులయిన రాజుల లాలసా సంఖ్యపైకోపమే ఇత డీ పదరచన ముద్రకమిందాననీ, కనక ఇతని పదాలన్నీ కేవలం 'చెత్త' కింద జమకట్టి నయ్యాయనీ, ఏటికి సాహితీ గౌరవమే లేదనీ—ఇలాగ అనేకవిధాల దోషారోపణలు చేశారు.

ఈ విషయాలమీద ఇంతగా వాద ప్రతివాద భూరి చేసినంతవారి మన భాషలో నయలుదేరిన

పదాల రచనా సంప్రదాయము, మధురభక్తి సంప్రదాయము, తర్వీకమామము, ఈ మార్గంలో క్షేత్రయ్య అవలంబించిన రచనాపద్ధతి మొదలైనవి విషయాలన్నీ సాంప్రదాయక దృష్టితోను, అధునాతన దృష్టితోను పరిశీలించిన తరువాతనే క్షేత్రయ్య పదకవిత అంత గుప్తు, సుగంధసాలు మొదలైన విషయాలను గురించి చర్చించి ఒక నిర్ణయానికి రావడం న్యాయము.

ఇటీవలి విమర్శకులు పదకర్తలందరినీ ఒకే వర్గంకేట జమకట్టి చాలా తీవ్రమయిన దోషారోపణలు చేశారు. కాని ఈ సందర్భంలో ఒక విషయం ముఖ్యంగా జ్ఞాపకం ఉంచుకోవాలి.

నిజానికి అప్పమయ్య, క్షేత్రయ్య, సారంగపాణి, సభాపతియ్య మొదలయిన పదకర్తలందరు ఒకే కాలానికి గాని, తరహాకు గాని చెందినవారు కాదు.

వీరిలో ప్రతి రచయితకు ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వము, రచనాపద్ధతి, విశిష్టమైన అంశములు ఉన్నాయి. ఆయా రచయితల రచనాచైఖరినిబట్టి, వీరిలో కొందరు ఉత్తములనీ, మరికొందరు కొంచెం తక్కువ అంత గుప్తుకు చెందినవారనీ ఇలాగ ఆయా రచయితల తరతమ్యభావాలు తెల్పుకోవాలి.

పదకవిత

మన భాషలో పదకవిత ప్రత్యేక కాళంగా పేర్కొనదగిన కేయ వాద్యముగా ప్రసిద్ధిపొందింది. వీనిలో సంగీత సాహిత్యాలకు గెండువమాన స్థాయిలో నడుమంటాయి. అంతేకాదు. ఈ జాతి రచనలలో సంగీత సాహిత్యాలకు గెండు పరస్పరాచ్ఛాదన సంభవించడంనా విజృంభిస్తూ క్రమంగా అర్థవాదిత్వర మూర్తితర ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వంలోను, సౌందర్యం తోను భాసిల్లాయి. పదవిచనలో కనిపించే ప్రత్యేక లక్షణాలలో ఇది చాలా ముఖ్యమయినది.

త్యాగరాజులు రచించిన కృతులలో చాలా వాటిలో సంగీతాని మన్నంత ప్రాముఖ్యం సాహిత్య

త్యాగి! కవలదండ. ఈ జాతి కృతులలో సంగీత భావమే సాహిత్యంలోని పదాలకు జీవంపోసి ప్రాణ ప్రతిష్ఠ చేస్తుంది. ఉదాహరణకు త్యాగరాజు దేవమనో హరి రాగంలో రచించిన

‘రామా! ఇక నన్ను ప్రోవ రాదా! ఓయి లేదా?’

అనే కృతి తీసుకుందాము. కేవలం సాహిత్య దృష్టితో పరిశీలించినపుడు ఈ కృతి పల్లవిపదాలలో రసస్ఫూర్తకమైన శిల్పిమీ కనబడినది. కాని దేవమనో హరి రాగంలో పీటించి రంగరించినపు డీ పల్లవిపదాలు జీవజైతవ్యంతో, వ్యత్యం చేస్తూ శ్రోతిలహృదియాలను తీరుస్తాయి. ఇక్కడ సంగీతానికి వచ్చినంత ప్రాధాన్యం సాహిత్యానికి రాలేదు. ఇలాంటిదొస్తే సంగీతమే సాహిత్యాని కుత్తేతక మాటుంది.

రామనామ మొదలయిన వారు రచించిన శీర్ష పలలో చాలా చాటిలో సంగీతాని! సాహిత్యాని కున్నంత ప్రాధాన్యం కనబడినది. ఉదాహరణకు ఈ క్రింది శీర్ష ప భాగం తీసుకుందాము.

“ఏతీద గవను దయజూచెదనో
ఇవవంకోత్రమ రామా!
నాతరమా భవ సాగర మీదను
వలెవరేక్షుడు రామా!
కారుణ్యాలు భక్తవరద! నను
కన్నది కావుపు రామా!”

దీనిలో సంగీతం చాయామాత్రంగానే ఉండి పోయి సాహిత్యానికి చేదోడు వాదోడుగా నిలబడు తుంది. ప్రత్యేకంగా ప్రయత్నించి ఈ శీర్ష ప చదవ లన్న పాడిగిస్తూ, అర్థభావాదులన్నీ అలక్ష్యం చేస్తే తప్ప—రాగలాపన కిక్కడ అవకాశమే లేదు.

ఇక ఉత్తమమైన పదరచనలో సంగీత సాహిత్యాలు రెండూ సమాన స్థాయిలో నడుస్తూ పరిస్పృతో జీవకములై మేళవించి ఒక విమోచనమైన ప్రత్యేక స్వయాపంతో భావీస్తాయి. ఈ క్రింది శ్రీత్రయ్య పదం దీని! ఉదాహరణగా స్వీకరింప వచ్చును.

పావెరి - ఆది
(స్వీయ—నభి-శిక్ష)

పల్లవి:
తాళి మొక్కురికైన వద్దా! ఓ చెలియో

అనుపల్లవి:
లోలాక్షీ! మువ్వగోపాలుని!
నీకు నూటరైతే! ||తా||

౧ వాదించ గ నీవలుగ వశమే! మీరై తిరుగు లాడి చాలు నన్నట్లున్నది; యెవరు మెత్తుకే! మావక మీరినట్లున్నది—నే తెలమిను— కోవము ముక్కు నున్నది చెలియో! ||తా||

౨ చలమున వాదోకడింటి నైగగా నూరకుంజక చెలియో! యిదేటి కోవము! చెల్లనె మీతోడ చెలిమి చేసిపొవము! ఎందుకె మీకు వలవని మనస్తాపము? చెలియో! ||తా||

౩ ఎలమి పాలునీరువలె కలిసియుండ మువ్వగోపాలునితో—
చెలియో ఈ చలమేటికి! ఇటువంటి నుగము చెల్లునే నీ వంటి మేటికి! వివేకమిత వలవదా? దెస్సాయెను నేటికి ఓ చెలియా! ||తా||

మన పదరచనా సంప్రదాయము.

ఆంధ్రభాషలో పదరచన అన్నమాచార్యుని తోనూ, తద్వంశియులైన తాళ్ళపాక కవులతోనూ, దాగా విప్రులిమై ఒక వ్యత్యంత్ర సేయ కాటగా స్థిర పడిపోయింది. శ్రీత్రయ్య కాలానికి ‘పద’ మనే మాట మధుర భక్తి, శృంగారము కలిసిన ఒక జాతి సేయ రచ నగా ప్రసిద్ధి కెక్కినట్లు కనబడుతుంది. అన్నమా చార్యుని పదాలు, తదితర తాళ్ళపాక కవుల పదాలు పరిశీలిస్తే ఆ కాలంలో పదాలు కేవలం శృంగారపరం గానే గాక ఆధ్యాత్మికంగా రచించే సంప్రదాయం కూడా ఉన్నట్లు కనిపిస్తున్నది.

అన్నమాచార్యుడు తాళ్ళపాక కవులలోనే కాక, ఇందిరవరకు మనకు పదకర్తలుగా ప్రసిద్ధులయిన వారందరిలోను ప్రథముడు. ఇతడు క్రీస్తు శకం 1408 లో జన్మించి 1508 లో పరమపదించాడు. అంటే ఇందుమించుగా 10 వ శతాబ్ది ప్రథమార్థం నాటికే మన పదరచన స్థిరంగా వెలకొన్నదని నిశ్చయించవచ్చును. అన్నమాచార్యుని కాలానికి పదరచన స్థిరపడినదంటే—అంతకు చాలాకాలానికి పూర్వమే పదరచన, తత్వప్రదాయము మన దేశంలో ప్రారంభమై ఉండాలి.

శ్రీత్రయ్యుడు 17 వ శతాబ్ది ప్రథమభాగంలోని వాడు. ఇందునెంత ఇతని పదరచన ఆ సమాపం

లోనే ప్రారంభమై ఉండాలి. దీనినిబట్టి శ్రీత్రయ్యకు సుమారు రెండు శతాబ్దాల పూర్వంనందీ మన దేశంలో పదరచన ప్రారంభించి ఉండవచ్చునని నిశ్చయించవచ్చును. ఏతావతా—శ్రీత్రయ్యకు సుమారు రెండు శతాబ్దాలనందీ దేశంలో పదరచనా సంప్రదాయం నెలకొన్నదనీ, అది అన్నమాచార్యునితో స్థిరస్వరూపం ధరించినదనీ ప్రస్తుతం మనకు లభిస్తున్న ప్రమాదాలనుబట్టి నిర్ధారణ చెయ్యవచ్చును.

అన్నమాచార్యునితోను, త ద్వ్యంతయులతోను ప్రారంభించిన పదరచన శ్రీత్రయ్య కాలం నాటికి బాగా పరిణతమై పరిపూర్ణస్థితికి వచ్చింది. ఈ పరిణతి పరిణతకు పూర్వం అన్నమాచార్యుల కాలం నాటి పదకవితాస్వరూప స్వభావాభిలాష ఉన్నాయో పరిశీలిద్దాము.

తాళ్ళపాక కవుల శృంగార కీర్తనలు

తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యుడు, త ద్వ్యంతయులైన పెద్ద తిరుమలాచార్యుడు, తిరుమలాచార్యుడు తాము వ్రాసిన ముసుర భక్తి స్మారకములైన తననలకు శృంగార కీర్తనలని పేరుపెట్టాడు. ఇవిన్నీ వేంకటేశ్వర నామాంకితం గానే రచించారు. తాళ్ళపాక కవులు తమ శృంగార కీర్తనలలో స్వాధీన పరిక, వానక నక్షత్రక, విరహోత్కృంతిత, భుంజిత మొదలైన వాయికల మనోభావాలన్నీ సూక్ష్మములైన భంగిమలతోను, ప్రవిధ్యాలతోను, అనేక విధాలుగా వర్ణించారు. ఇంకా కొన్ని కొన్నిచోట్ల వేంకటేశ్వరునికీ, శ్రీకృష్ణునికీ అభేదాభిగ్రహణయించేసి శ్రీకృష్ణుని బాల్యచేష్టలు, శృంగార చేష్టలు మొదలైనవన్నీ వేంకటేశ్వరనామాంకితం గానే రచించారు. ఇదిగాక వేంకటేశ్వరుని పేరుకొలుపులు, పవళింపు నేపలు, ఇంకా వివిధములైన భాగాలు, వాటి వర్ణనలు ఈ కీర్తనలలో ఎక్కువగా కనిపిస్తాయి.

దీని పదాలలో సాంప్రదాయకంగా వచ్చే అష్టదిగ్బాసాయకలే గాక, భోగకాంతిలు, పరిణయలు, చెంచెరిలు, భోయస్త్రిలు, మొదలైన వాడు కూడా వేంకటేశ్వరుని నాయకత్వాతారు. అయితే తాళ్ళపాకకవుల కీర్తనలలో ఇలాంటి అసాంప్రదాయకాలైన వాయికా మనోభావ వర్ణనలు స్వల్పంగానే కనిపిస్తున్నాయి.

సాంప్రదాయకంగా వచ్చే స్వాధీనపరికాది వాయికలు, వారి మనోభావవర్ణనలు, తాళ్ళపాక కవుల కీర్తనలలో ప్రధానంగా ఉన్నాయని అను

కున్నాము. ఈ విషయంలో ఈ కవులలో కనిపించే విస్తృతి, ప్రవిధ్యలు శ్రీత్రయ్యలో ఇంకా ఒక అంతరుభూతాకా వైకి వెల్లివోయాయి. శ్రీత్రయ్య అంతటితో ఉరుకోక నాయికా మనోభావ ప్రవిధ్య ప్రవర్తనలలో అతడులకు వెల్లివోయాయి.

ఈ క్రింది ఉదాహరణలనుబట్టి అన్నమాచార్యుని పదరచనా రీతి గ్రహించవచ్చును.

సామంత రాగము.

ఎంతమేలు చేసినదో ఎమిచెప్ప చిత్త మంతయు నీకీచ్చివ యెదుర్కొని యెవ్వరెరా! దానింబ పువ్వులవన్నె తమకు బయ్యెదవి కొంగు చేరుకతో వల్లెవాటు వేసి

గోడ నెక్కి చూచి తన కొప్పుచెంగులవ బంతి యొవక చేసినట్టి యెరువ గవ్వరెరా!

కంకణాల మెరుగుల కరములొయ్యువ యిరువంకల చెలుల మీదవైచి

కొంకక రమలపాకు కొనవంక గరచి నీ వంకచూచి పన్ను పేసె వనిత యెవ్వరెరా!

పిక్కిటిల్లిపట్టి తన దిగుత్రుకమ్మల కాంతి వెక్కిపడై యిరువంక నెదల

యెక్కువతో దిగువేంకటేశుని నిమ్మగూడి చెక్కునొక్కి కొగరించె

చిత్రిణి యెవ్వరెరా!

వరాళిరాగంలో రచించిన ఈ క్రింది సీతంలోని విరహోత్కృంతితాభి వర్ణనం అన్నమయ్య రచనలోని ఉదాత్తభావంతో ఉదాహరణగా ఇవ్వవచ్చును.

నీకు వలచినవతికి నెనులుగలవా మీద

నీ కరుణ మరవ కింతిను చాలును!

నీవంటి చతురునకు నిక్కంబు గావలచి

జీవంబు విడిచినా నీగి గలదా?

భావముల నినుదలచి వదిలి యిట్లాయెనని

ఆవేళ నవదులను మంతెచాలు!

రెగిరి నినుబాసి సంతాప దాదాగ్ని నిటు

కొగరివా నాకెందు నోవ్విగలదా?

వగమిర మరుని పూదాగముల చిగిన—పాం

దుగ వచ్చుదైన వగరువుగా! నీవు!

కూరుముల నిటు నిమ్మగూడిన లతాంగికై

వేసె ఇక మరుచేతి వరపుగలదా?

సారమతి వంకటేశ్వర నమ్మ నలయించి

యారీతివైన జనదితుగానీవు!

తే.త్రయ్యికి నెందు కతాబ్రాల పూర్వం బయలు
జేరిన అన్నమయ్య రచనలలో వే తే.త్రయ్యిని రచనా
ఫణితికి పునాదులు పడితివ్నాయి.

ఇక తే.త్రయ్యి రచనలలోను, అన్నమయ్య
రచనలలోను గల ప్రత్యేక నుటానుటలు పరిశీలించే
ముందు ఈ పదరచయిత లవలంబించిన ముఖ్యభక్తి
సంప్రదాయాన్ని గురించి, ఈ భక్తిసాగ్రంథా
ల రచనలంబించిన మార్గాలనుగురించి కొంచెం పరిశీలన
అవసరం.

భక్తిసంప్రదాయం

మనజీకంలో చిరకాలంనుంచి భక్తిమార్గం
ఈశ్వరారాధనా పాఠశాలకులకు పాపం గాఉన్న
విషయం పోరావ్యం గా అందరికీ తెలిసినదే. అయితే
ఈ భక్తిపాథశాల అనేక మార్గాలున్నాయి. ఆయా
పాథకుల ధ్యభావాలనుబట్టి ఆయా మార్గాలైనా భేదము
తూటాయి. ఈశ్వరుని జగత్కార్యాలగాని, జగ
త్పితగాని, ముతాది భావనలలోగాని—ఇంకా
పురాణ ప్రవీణులయిన రామకృష్ణ చిత్తతార
యాపంలోగాని, అర్పించే సంప్రదాయాలు, మార్గాలు
మనకు సర్వపాథారణమైనవే. ఇంకా పరమేశ్వరుని
ప్రియతమ భావనలను, ప్రేయసిభావనలను,
అర్పించే సంప్రదాయంకూడా మనకు అనుభుతంగా
వస్తున్నది. మిరాబాయ, ఉండీబాను, కవీరు మొద
లయిన భక్తుల చరిత్రలలోనూ భక్తి చైవిధ్యాలకు
ఉద్యోగా గా కవిత్వమన్నాయి.

మధురభక్తి

ఈశ్వరుని ప్రేయసి రూపంలోగాని, ప్రియతమ
రూపంలోగాని అర్పించే మార్గమే మధురభక్తి మార్గ
మని ప్రవీణులొందించి.

భాగవత ప్రవీణమైన గోవికల భక్తిమార్గ
మి మధురభక్తి మార్గమే. జయజేవుని గీత గోవింద
కావ్యంకూడా ఇలాంటి మధురభక్తి మార్గానికి సంబం
ధించినదే. జయజేవు డీ కావ్యంలో రాధాకృష్ణుల
ప్రణయం మధురమార్గ లక్ష్యంగా ప్రవర్తించాడు.
ఇంకా తే.త్రయ్యినిబయిన మిరాబాయ, ఉండీబాను
మొదలయిన భక్తుల చరిత్రలలోను, వారు రచించిన
గేయాలలోను, ఈ మధురభక్తి ప్రస్ఫుటంగా కల్గిలిరి
వారికి.

వారదధక్తి మూత్రాలలో యథాప్రజ గోపికా
నాం' అనే సూత్రంలో గోపికాభక్తి ఈ విధమైన

భక్తికి తార్కాణంగా ఉదాహరించబడింది. ఈ
విధంగా మధురభక్తి కాస్త్రప్రసిద్ధమై మన ప్రాచీన
భక్తిసంప్రదాయంలో సుస్థిరంగా నెలకొన్నది.

ఈ సంప్రదాయమే ఆయా కవుల కావ్యాల
లోను, గేయాది రచనలలోను అనేకవిధాలుగా అభి
వ్యక్తిహించింది.

మధురభక్తి వర్ణనం

భక్తిమార్గ మనేదికే అతి సంపూర్ణమైన సగుణా
రాధనగా మారిపోయింది. జ్ఞానమార్గంలో కేవలము
అనివ్యచియము, అవాహ్యమైన గోచరము, అయిన
భ్యేయవస్తువీ భక్తిమార్గంలో మూలమైనదయినా అతి
నిన్నిహితమై చేతాడు వాదోడుగా నిలిచి నెచ్చెలి,
జనని, మొదలయిన నిన్నిహితాత్మ్యము బంధు
స్వరూపం గలిస్తున్నది. ఇక ప్రేయసి భావనలోగాని,
ప్రియతమ భావనలోగాని, రాధికాగోపికాది భావ
నలలోగాని, ఈశ్వరారాధనం జరిగినపుడు భక్తునికి
ఆయా భావాలకు అనుగులమైన మానసిక పరిస్థితి
ఏర్పడడం విశుజం. కావ్యాలలోగాని, పదాలలో
గాని ఈ పరిస్థితి అభివ్యక్తమైవును, భక్తుని మానవ
సహజమైన భావావేశం అభివ్యక్తమౌతుంది.

అలాగ కావండా—భక్తుని భావనలో మానవ
సహజస్థితి లోపించినపు డాతనిలో ఉద్భవించిన
కవిత వీరసమైవట్టి సుమ్మ వేదాంత పదాలతో దొర్లించిన
తత్త్వాల భారదీలోకి దిగి పోయకుండుంది.

అయితే ఇక వాకిక శృంగార కవితకు, మధుర
భక్తి కవితకు, భేదమే ఉంచవని భావించకూడదు.
ఉదాత్త భావపూరితమై విశ్వద్యం ధ్యనింపజేస్తూ
మానవాత్మ్యమ భక్తి శిఖరించై ప్రతిష్ఠింపజేయు గలగింది
మధురభక్తి కవితఅనీ, తద్విన్నమైనది కేవల శృంగార
కవిత అనీ, ప్రత్యేకంగా నిర్దేశించవచ్చును. ఆయా
పరిపరవిర్లనలనుబట్టి, విభావాను భావావిభేదాలనుబట్టి
కూడా ఇది మధురభక్తి అనీ, ఇది లౌకిక శృంగార
మనీ వేరువేరుగా విధారణ చేయ్యవచ్చును.

అన్నమయ్య—తే.త్రయ్య

తే.త్రయ్యి పదరచన ముప్రథమించేవారికి అంతకు
పూర్వంనుంచి భావతీరణిలో అనుభుతంగా వస్తున్న
భక్తి సంప్రదాయాలు, ఆంధ్రదేశంలో అంతకు
పూర్వం నెందు కతాబ్రాలనుంచి వ్యాప్తిలో ఉన్న
అన్నమాచార్యుని తాత్త్విక కవుల మధురభక్తి

మఱుములైన శృంగార కీర్తనలు, వాటి రచనాసంప్రదాయాలు తీర్థంగా అవగాహన చేసుకొని ఉండవచ్చును.

క్షేత్రయ్య అన్న మఱుములో సరిపోర్చి చూచి వస్తును పరస్పరము వీరికి పోలికలేగాక, కొన్ని ప్రత్యేక నుజులుకూడా విస్తృతంగా కనిపిస్తాయి. అన్న మఱుముకూడా క్షేత్రయ్య చూచిరిగానే అసంఖ్యాకంగా పదాలు రచించినవాడే గాని ఇదిని పదాలలో పంకిలి ప్రస్తావనకి అంత ఎక్కువ అవకాశం కలదును. ఈయన పదాలన్నీ చాలావరకు పరిమిత మాత్ర అర్థములైన పదద్వంద్వములలోగా భాసిస్తాయి.

క్షేత్రయ్య పదాలలో పంకిలిం సాహిత్యాన్ని గాని, వాహిత్యం పంకిలిగాని అచ్చాతింబుండా గెంతు గెంతు గక్కల్లుగ విడిచి క్రొత్తలను అంబాకాశం అవధులలోకి అక్కరిండుకు పోతాయి నిజానికి పంకిలి సాహిత్యాలకేలయి క్షేత్రయ్య అమరివంటి మనోహరంగా మరి తిదిరి పద్య రచనలోను దగ్గరలేదు ఈ విధమైన పదవిజనా పటిమవల్లనే వేటికి ఇతిదోక సుప్రసిద్ధి గాక్షితార్థి పంకిలి వాగ్దేయ కారకుడుగా ప్రశంసించ బడుతున్నాడు. గావాధిపత్యము యుపమైన పదరచనా శిల్పం ఇతివిలో సంపూర్ణ పరిణతి చెందిన దని ప్రఖ్యాతి పంకిలిచేర్చి లంబదు ఎకగ్రీవంగా అంగీకరిస్తున్నారు. నిజానికి అన్నమాచార్యునితో సవలెత్తిన పదరచన క్షేత్రయ్యలో సంపూర్ణంగా పరిణమింపై భాసించింది.

క్షేత్రయ్యలో వచ్చినంత పరిణతిగాని పరిపూర్ణతగాని, ఆతరవాతి పదరచయితలలో కనిపించవలెదు. మొత్తంమీద క్షేత్రయ్య తరవాతి బఱుము చేసిన పదరచయితలలో ఉదాత్తరి, పరిణతి, క్రమక్రమంగా క్షీణించిపోయాడని చెప్పవచ్చును.

ఇక వస్తుస్వీకరణ వైవిధ్య వృష్టి మానినా అన్నమాచార్యుని కంటే క్షేత్రయ్యలోనే ఎక్కువ వైవిధ్యం కనిపిస్తున్నది.

అన్నమాచార్యునిలోనే అక్కడక్కడ పరకీయాలు, భోగకాంతిలు, చెంచెత్తిలు, బోయస్త్రిలు మొదలయిన నాయికలు ప్రవేశిస్తున్నారు. అన్నమాచార్యు లీ విధమైనవారిని వెంకటేశ్వరుని నాయకలుగా వర్ణించడం కేవలం అనిర్వచ్య భోగజీవిని స్థూల వృష్టి పరిచించిన విమర్శకుల కేవలకై నా పోచవచ్చును. కాని అది సరితయిన విమర్శక దృష్టి

కాదు. నాయికాస్వభావం ఎటువంటి దైనా—ఆమె పరమేశ్వరాధానము — ఆత్మార్పణకు అర్హురాలనే దృష్టితోనే అన్నమాచార్యు డీ విధమయిన మార్గం అవలంబించి, మాత్స్యమయిన వాస్తవిక (Objective) దృష్టితో ఆయా నాయికా చిత్రణ కృషిక్రమించాడు.

క్షేత్రయ్య దగ్గరకు వచ్చేసరికి ఈ పద్ధతి ఇంకా కొంచెం విశ్పంభలంగా పోసింది. ఇతడు సాంప్రదాయకంగా వచ్చే అష్టవిధ శృంగారనాయికల వివిధ మనోభావాలే గాక భోగకాంతిలు, పరకీయల మొదలైన నాయికల మనోభావాభి వర్ణనలలో ఆసక్తులకు వెళ్ళిపోయాడు. ఇంకా అక్కడక్కడ అంతగా ఉత్తమ ప్రకృతులుగాని నాయికల స్వభావాభి వర్ణనలుకూడా చేర్చాడు. ఇంతగా పోసిన ఇతిని నాయికా వైవిధ్య వర్ణనం పరిచించిన తరవాత మరి ఈ విషయంలో ఇత చిట్టవర్తించని నాయికాభావగ వీదైనా ఉన్నవా? అని ఆశ్చర్యం కలుగుతుంది.

ఇంకా ఆయా పదాలలో ఆయా నాయికల స్వభావాల నమరించి—సకృత్తుగా వేటి అభిరుచికి కొంచెం మెటుగా కనిపించేలోరణిలో పదరచన పోసిందాడు. అయితే ఇలాంటి వర్ణనల్ని వాస్తవిక (Objective) దృష్టితోను, నాయికా వైవిధ్య ప్రదర్శన దృష్టితోను, చేసినవన్న విషయంచాలా బాగైతగా గుర్తుంచుకోవాలి. ఆయా నాయికల స్వభావాభి వర్ణనలలోను, మాత్స్యమయిన వైవిధ్య ప్రదర్శనలలోను, పంకిలిసాహిత్య సమ్మేళనంలోను, పదరచనా శిల్పంలోను ఇతడు ప్రవర్తించిన నిరుపమాన కైక్తి క్రింది పదాల ఉదాహరణలు చాలానమకుంటాను.

యదుకుల కొంఠోజ - అది.

[వీర్య, మధ్య, ప్రేమగిర్విత్]

పల్లవి :

ఎంత చక్కనివాడే! నాసామి నీ
దెంత చక్కనివాడే!

అనుపల్లవి:

ఇంతి మువ్వగోపాలుడు - సంకెతము -
నామదిక - సంశోషము చేసునే!

౧. మొలక వల్లలవాడే - ముద్దుమాటలవాడే
తెలుకొడు చెక్కబద్ధములవాడే
తరిరాకు తగిలగదెదగు మోవిగలవాడే
తెలిదమ్మరేకు కన్నుల నమరువాడే

2. చిరుత ప్రాయమునాడె -
చెలవొందు విడియ చర
రులుగను నొనరిచే మెరయునాడె
చెరుకు విల్లునిగన్ను గొరవలెనున్నాడె
మెరుగు చాముచాయమే నమరునాడె

3. పాదలుకందా మరల
పెంపొదవు పదములనాడె
కొదమసింగపువసుడు కొమరమునాడె
మదకరికరముల మరుపు చెకులనాడె
కుదిలి! మువ్వగోపాలు
దెంత సొగసు గలనాడె!

ముఖాశీ - ఆది.

[స్వీయ - ముగ్ధ - కలహంతిరిత]

పల్లవి:
అలాగే మంచిది కొనియ్యవలె ఓయన్నా!
అనుపల్లవి:

బాల! మువ్వగోపాలుడు
పంతులు సాధించెయ్యా!

౧. విశేష నాణి వాచెతి విడమైవగారాదు!
తివయ్యగుకల్లు రిరిచినకావల!
వనుజూచిన పాపముల!
నామాటం పై పెరిపెల!
తినుకు గాని యీ మేను చాచి
యెవరికయ్యావన్నా!

2. విరివోడి నేనున్న యింటి పొరుగిలైన కేరపల!
అరసి నేవచ్చిన దోవలైన రాపల!
మరి నావలెనున్న ప్రతిమలైన గమగొనపల!
సరిసివాడి యాపాపపుజవ్వ
యెవరికయ్యావన్నా!

3. వనిలి మువ్వగోపాలుడు -
తినుదా నొమ్మకొన్నాడె!
తినుతో నేమి పనియున్నది పొమ్మనినాడె!
యెనిసివది కల్లుల! ఇచ్చినబాస లేపె!
మనసులేనివానితో నేమ్లాడె
యెందుకయ్యావన్నా!

కాంభోజి రాగము - త్రిశ్రీత్రిపుట.

పల్లవి:
మోసమాయేనే - నాబుద్ధికి మోసమాయే నే
అనుపల్లవి:

మోసమాయే నేమిపేరు
మువ్వగోపాలుడు నేడు
మొక్కినరాడె? ఓ చెలియనో!

౧. అందరికి చల్లనైన ఆ చందమామ
నాపొలిటి కపలమాయెనయ్యో! చెలియ!
ముందు నే నెవ్వరిపాం బిడచాటినో!
అందుకు నే నీలూగతివి ఓ చెలియనో!

2. వలవల వాకన్నీరు బిల్లునాయె నేటి కే
బిలదినాము జూచిరినో చెలియ!
చిలుకపక్ష సాధించెనే కని పెంచిన నా
చేతు లెటువంటివో ఓ చెలియనో!

3. ఏప్రాధు ప్రాణవిధుని ఎడబాయని యింటులు
ఎన్నిజోములు నోచికో చెలియ!
దావునగూతున్న విధుని దప్పులలెట్టే
చెలులు నాపొలగిరినో! చెలియనో!

మధురధ కీ - అన్న మాచార్యశ్రీ శిష్యులు

అన్నమాచార్యశ్రీ శ్రీశ్రీబద్ధిరు మధురధ కీ సంప్ర
దాయంలోనే పదరచించేసినా ఇద్దరిలోను, తార
తమ్య లెంచవలసివచ్చును - శ్రీశ్రీయ్యకంఠె అన్న
మయ్యలోనే మధురధ కీ భావం ఒక చూపునాసి
ఎక్కువగా ఉన్నట్లు కనబడుతుంది. దీనివల్ల అన్న
మయ్యలో శ్రీశ్రీయ్యకంఠె ఒక చూపునాసి ఉదా
ర్భితి కనబడుతున్నది. శ్రీశ్రీయ్య స్వీకరించిన ప్రవిశ్యం
వల్ల ఇద్దరిలో ఆది అక్కడక్కడ సక్కుర్లుగా ఒక
చూపునాసి తగినట్లు కనబడుతున్నది. వాస్తవంగా
ఇద్దరిలోను కనిపించే విధేంద ఇంతే!

మూల విమర్శకులు

ఇటీవల స్థలవిమర్శకులు కొందరు ఆంధ్రదేశీయ
మై పదరచనాసంప్రదాయము, మధురధ కీ, అధ కీ
వ్యక్తావచ్చే ప్రత్యేకత మొదలైన విమర్శనా శిల్ప
తిన్నగా అవగాహన చేసుకోకుండా కేవలం స్థూల
ద్వితీతో శ్రీశ్రీజ్ఞాన మొదలైన వారిపదాలు చదివి,
శ్రీశ్రీయ్య పదరచనవిధాన బాగ్యతావిరహితమైన విమ
ర్శలు చేశారు. అంతటితో దోరుకోక ఇంతటి
ఉత్తిమపదక ర్మవిధాన అసభ్యత్వాది విచారావగాళులు
కూడాచేశారు. ఈ విమర్శకులు శ్రీశ్రీజ్ఞాన పదరచనా
కాలము, ఆనాటి పదరచనా సంప్రదాయాలు, వీటి
విషయంలో అవలంబించవలసిన చారిత్రక దృక్పథము
మొదలైనవిషయాలన్నీ పూర్తిగా విస్మరించినట్లు కన
బడుతున్నది.

అనభ్యత్యాసోపగ

ఈరోజుల్లో మనం పెద్దపవంటి ప్రబంధకాలపు
కవిని పరిశీలించవలసినవ్వడాకాలపు కవితాసంప్ర

దాయాలు, చార్జీలకపరిస్థితులు, ఆయాకవుల ప్రత్యేక స్వభావాలు, వారివారి తరతమభావాలు, మొదలైన విషయాలన్నీ చాగ్రతగా అవగాహన చేసుకోవాలని ప్రయత్నిస్తున్నాము. అంతేగాని శేవలం స్థూలదృష్టి అవలంబించి ఆహవాషీగా ఆకాలపు రచనలన్నీ వట్టి అపభ్రంశరచనలనిగాని పరికినావీన చెత్త రచనలనిగాని కొట్టి పారవెయ్యడంలేదు! ఉదాహరణకు పెద్దన మమ చరిత్రే తీసుకుందాము. ఆకాలపు కవిత్వానంప్ర దాయాలనుబట్టి పెద్దన తన మనుచరిత్రలో పురవర్తన, గజావ్యాధి వర్తనలు, విరహవర్తన, సంభోగవర్తన, అవయవవర్తనలు మొదలైనవన్నీ ప్రవేశపెట్టాడు. ఈనాటి కవులుగాని విమర్శకులుగాని ఇలాంటి విషయా లాధునిక కావ్యాలలో అవశ్యకాలని అను కోరు. మనదృష్టి కానాటి విరహాదివర్తనలు కొన్ని మోటుగా గూడా కనిపించవచ్చును. అంతమాత్రం చేర పెద్దన అసభ్యులవర్తనలుచేకాదని మన మరీన్ని దుయ్యి బట్టడంలేదు.

నిజానికి పెద్దన్న చేసిన సంభోగాది వర్తనలు మాత్రమే ఉదాహరించి వట్టి స్థూలదృష్టితో ఇత డసభ్యులారణిలోకి దిగిపోయాడనడం కూడా లేలికే. స్థూలంగానూస్తే తాహదం చాలా సుబలైనవే అని అంతగా లోతులు తెలియని పాఠకు లెవరైనా అంగీక రిస్తారు. శ్రీత్రయ్యను విమర్శించిన స్థూల విమర్శకులు కూడా సరిగా ఈషర్తకే అవలంబించారు. ఈవాడు పెద్దన్న ఉత్తమ కవి అని సమర్థించడం హాస్యాస్పద మైనట్లుగానే శ్రీత్రయ్య ఉత్తమ పదరచయిత అనీ ఇతనిలో అసభ్యులలేదనీ సమర్థించడంకూడా అలాగ సర్వతరవర్తనమైన హాస్యాస్పద విషయమే!

ప్రబంధ కవులలో ఉత్తములలోనే తారతమ్య లున్నాయి. ఎంత నిశిత పరికిలనచేసినా ఈవాడు పెద్దనమ మనముక అత్యుత్తమ ప్రబంధ కవిగా గౌర విస్తున్నాము. పెద్దనాది కవులలో ఉన్నట్లుగానే అన్న మాచార్యుడి పద రచయితలలో తారతమ్య లున్నాయి. అన్నమాచార్యు లిందుమించుగా ఈ ప్రబంధయుగానికి చెందినవాడే. ఆ కాలపు అభి రుచివిబట్టిగాని నిశితమైన ఈకాలపు అభిరుచివిబట్టి గానినూస్తే ఇతనిలో అసభ్యుల వేక్కడా గోచ రించదు.

ఈవ్యాసంలో ఉదాహరించిన శ్రీత్రయ్య పదాలనుబట్టి అన్నమాచార్యుని రచనలలోను శ్రీత్రయ్య రచనలలోను గల సంప్రదాయసామ్యాలు,

పదరచనారీతులు, తారతమ్యాలు పాఠకులకు ముఖం గానే స్ఫురిస్తాయి.

శ్రీత్రయ్య అన్నమాచార్యునికి రెండుకేతాబాల అనంతరం ఉద్భవించినవాడు. ఇతనిలో రెండు కేతా బాల పదరచనా పరిణతివల్ల వచ్చిన చూపువాసి శృంగారవర్తనాధిక్యంమాత్రం కనిపిస్తుంది. అంతే గాని ఇటీవలి విమర్శకులు స్థూలదృష్టితో ప్రద ర్శించినంత అసభ్యుల వేక్కడా ఇతని రచనలలో కనబడదు.

అయితే ఈ విమర్శకులు శ్రీత్రయ్య నాయకా వైవిధ్య ప్రదర్శనతోసం సంకృతంగా అక్కడక్కడ రచించినవి అమదాత్త నాయకాపరమైన పదాలు కొన్ని చదివి, సరిమైన వాస్తవిక దృక్పథంతో అవి అవగాహన చేసుకోలేక ఇటువంటి విమర్శనకు ఉప క్రమించారని తోస్తుంది.

అంగ ప్రత్యంగవర్తనలు చేసినంతమాత్రాన రచ యితవిద అసభ్యులారాకోపగ చెయ్యడానికి వీలులేదు. ఆరచయిత ఆ విషయంలో అవలంబించిన ఉదాత్త మదాత్త దృక్పథాలనుబట్టిమాత్రమే సభ్యుల్యా సభ్య తలు నిర్ణయించాలి. శ్రీత్రయ్య రచనలు వాస్తవిక దృక్పథంతో పరికిలించినవారికి శ్రీత్రయ్య నాయకా స్వభావవర్తనలలో ఎక్కడా అసభ్యుల స్ఫురించదు. పైగా ముక్త్యమైన ఈతని స్వభావ పరికిల నలు పాఠకులలో ఆశ్చర్య గౌరవా లిసుమడింప తేస్తాయి.

ఆధునిక దృష్టి

శ్రీత్రయ్యపదా లికాంలో మరిన చారిత్రక గానాభినయాల కసర్తమైన వని ఇంకొక విమర్శ వచ్చింది. నిజానికి శ్రీత్రయ్యలో ఇలాంటి పదాల సంఖ్య చాలా స్వల్పం. అదిన్నీగాక ఇది పాహిత్య విమర్శనకు సంబంధించిన సమస్య కానేకాదు. ముప్రసిద్ధులయిన పెద్దనాదుల కావ్యాల భాగాలన్నీ బాలచారిత్రక పద పాఠాలకు తగినవి కావు. మనం ఆ కావ్యాలలో సమచిరములైన భాగాలే నేడు పాశ్చాత్యుగాలుగా నిర్ణయిస్తున్నాము. ఇది శేవలం బాల చారిత్రక విద్యా విధానానికి సంబంధించిన సమస్య.

శ్రీత్రయ్యరచనలలో సంకృతంగా అక్కడక్కడ కనిపించే కొన్ని పదాలు పరిహరిస్తే అవి నేటి బారి

కల గానాభినయాలకుడా సముచితమైనవే. సక్యముగా కనిపించే కొన్ని పదాలుమాత్రం ఉదాహరించి శ్రేత్రజ్ఞుని పద రచన అంతా చెత్తైనదని జను కట్టడం సమర్థవంతమే లేని విమర్శకులు చేసేసరికింద జను కట్టారే.

సుప్రసిద్ధులైన తమిళ విమర్శకులు నేటివరకు శ్రేత్రజ్ఞుని ఒక ఉత్తమ వాగ్గేయకారమనిగా గౌరవించి ఇతనిపదాలు విరివిగా బాలికల వృత్తిగానాలకుపయోగిస్తున్నారు.

మరి అతని మరద్యమెలాగని అంధ్రజేతంలో కొందరు విమర్శకు లిదివల ఇతనిమీద ఇతని పద రచనమీద లేనిపోని దోషోపగలకుపక్రమించారు.

ఇతని కేర్పడిన శ్రేత్రజ్ఞ వామధేయన్నిబట్టి చూస్తే ఇతడు తీర్థయాత్రాపరుడైన ఒక భక్తుడై ఉండవచ్చునని చెప్పవచ్చు. ఇతనినేక శ్రేత్రాలు దర్శించి ఆయాదేవతలమీద పదరచన చేశాడనీ, కవిత నే ఇతనికి శ్రేత్రజ్ఞ వామధేయం విరచిసదనీ చెబుతున్నారు. ఆయాదేవతలమీద ఇతడు రచించిన పదాలనుబట్టి ఈ ఊహ సమంజసమైనది కావచ్చును.

అయితే శ్రేత్రయ్య పదాలు ప్రకటించిన శ్రీ విష్ణు అప్పారావుగారు తమ గ్రంథ పీఠికలో శ్రేత్రయ్య నిజ వామధేయం మొవ్వ వరదయ్య అనీ, మొవ్వగ్రామానికి సమీపంగా సాసెంపాడు వేళ్ళల సాహచర్యం కొంత ఇతని పదరచనకు ప్రోద్బలం కలిగించి ఉండవచ్చునని వ్రాశారు. నేడునుబట్టి చూస్తే ఇతడు తీర్థయాత్రాపరుడైన భక్తుడని అంటే అవలభ్యమనిగాని, ఈ వేళ్ళ సాహచర్యానికిమాత్రం ఇతని రచనలో ఎక్కువ తార్కాణం కనబడినది. ఇది కేవలం మొవ్వగ్రామ పరిసరాలనుబట్టి వారు చేసిన ఊహగానం మాత్రమే. మధురభక్తి శోరణిలో పద రచన చేసినంతమాత్రాన ఈవిషయమైన వేళ్ళ సాహచర్యం కల్పించడం సముచితం కాదు. కేవలం రచనలనుబట్టి ఇలాంటి ఊహగానాలు ప్రారంభిస్తే అన్న

మాచార్యాది తాళ్ళపాక కవులకు సూడా ఇలాంటి తలంగాలు కల్పించవలసి వస్తుంది. అన్న మాచార్యాది తాళ్ళపాక కవులందరు ఉత్తమభక్తులుగా నేటికీ గౌరవించబడుతున్నారు. అందుచేత అనుభవంగానాని వ్యతిరేకంగానాని తనిన్ని హత్యలు దొరికినదాకా ఇలాంటి విషయాలలో కేవలం తలబద్ధభావం అవలంబించడమే న్యాయము.

శ్రీ అప్పారావుగారు శ్రేత్రయ్యయొడల భక్తి గౌరవాలతోనే ఇలాంటి ఊహగానాలు చేశాడుగాని ఇదివరకే విమర్శకు లీ ఊహగానాలు వట్టుమని శ్రేత్రయ్యమీద అతని పదరచనమీద అన్యాయమైన విమర్శలోకి దిగిఉండవలసివల్ల ఈవిషయంలో ఇంకా వ్రాయవలసిన అవసరం కలిగింది.

శ్రేత్రయ్యచరిత్రనుసూర్వీ అతనిపదాలనుసూర్వీ ఇంకా నిలిచిమైన పరిశోధన జరగవలసిన అవసరం ఎంతైనా ఉన్నది. శ్రేత్రయ్య రచించిన పదాలన్నీ లభించినట్లుకనబడినవి. అతడు కొన్ని వేలవరకు పదాలు రచించి ఉండవచ్చునని విజ్ఞులు అభిప్రాయపడుతున్నారనిగాని మన కింతవరకు లభించిన పదాలు కొన్ని పందలముత్రమే.

కొంత నిలిత పరిశోధన జరిగినమీద శ్రేత్రయ్య చరిత్రనుగురించి పదాలనుగురించి కొన్ని కొత్త విషయాలు బయటపడవచ్చును. ప్రస్తుతం శ్రేత్రయ్య పేరుతో ప్రకటించబడిన పదాలలో కొన్ని కొన్ని ప్రక్షిప్తాయండినా ఉండవచ్చును.

సంగీత సాహిత్యాభిజ్ఞ శ్రీ విషయంలో ఇంకా నిలితపరిశోధనలవలన విస్తృతప్రాయమైన శ్రేత్రయ్య పదాలు పునరుద్ధరించగలరనీ, అంధ్రజేతంలోనూడా శ్రేత్రయ్య పద కలితమైన సముచితమైన దృక్పథం విర్పడగలడనీ, తద్వారా మనజేతంలో శ్రేత్రయ్య పదాలకు సముచితమైన గౌరవాదరాలు లభించగలవనీ, శ్రేత్రజ్ఞుని పవిత్ర వృత్తిగానాలతో విలసిల్లగలడనీ ఆశిస్తున్నాను.

ది వ్యభావనము

శ్రీ ఆయాచితుల హనుమచ్ఛాస్త్రి

సాయంవేళ, గవర్ని సృత్యరచనాసంజాత శోభాసరి
త్తోయ స్నాత భవత్పదద్వితయ మాధు స్నిగ్ధచంచచ్చ వి
స్వాయత్తమ్ముగ, చిత్తభంభరము చేయ్ వేషసాదింపవే
సాయంకాల సటన్మహా ప్రభుప్రియా! సర్వేశ్వరీ! శాంకరీ!

సటనాచాతురి నేర్పునీ మగని విన్నాణంపు జేష్టాళి, రు
ర్లుటమై పొల్పెడు నీపులేనిది, యసంఖ్యాకమ్ముగా సృష్టి, సా
గుటయెల్ల, మఱి త్వద్విలాసభ్రుకుటీ, కోటిర సంస్పందన
చ్చటలక సంభవమై విరాజిలెడులే సర్వేశ్వరీ! శాంకరీ!

అతడుగ జేతనతావిభూతియగుచుగ పార్వోంద జిచ్చక్తివై
తత బ్రహ్మాండములెల్ల దావక కృపాతారశ్య సంభూతి సు
స్థితి తేంద్ర గరుణింతు వంతటను గించి తుంబితాపాంగనీ
తుత దత్సంహృతి సల్ప జాలెదవటే సర్వేశ్వరీ! శాంకరీ!

అతహా నిష్కలమూర్తి! నీవొమఱి తద్వ్యాఖ్యాత్పరూపస్థితిగ
దత శాంతావృత నిస్తరంగతకు వాత తుబ్ధ పాథోధి రూ
పత, గల్పించెడు శక్తి వై మెలగుదంబా! యంతే కానీ విభి
న్నత మీ యిద్వరియందు మృగ్యమయెడుగ సర్వేశ్వరీ శాంకరీ!

ఉదయాదిత్యసవారుణద్యుతులు ప్రద్యోతింప నుత్సాహ స
మ్మద సంరంభనిదానమై పొలిచెడుగ, మధ్యాహ్న రోచిః ప్రభా
భ్యదితంబై కసవచ్చు తావకలనమ్మార్తి స్ఫురదీప్తు ల
చ్చదయా శాంతములొల్కు సంజలసహా! సర్వేశ్వరీ! శాంకరీ!

అంబా! వాల్మీతి శీర్షముగనతుడవై, యశ్రుప్రవాహోర్మి సీ
క్తంబుల్ యుష్మదుదారపాదములు, స్నిగ్ధంబుల్, ప్రపూతమ్ములా
లంబంబుల్ మఱి మాద్యశార్తులకుమగ, రాజత్కరంబెత్తి వే
సంబాళింపుమ యుష్మదాశిషములగ సర్వేశ్వరీ! శాంకరీ!

భావించుకొ, మది దావకీన కరుణా భాగీరథి వీచికా
 నేవా భాగ్యము నంది, నందవవనీ నేమంతికా సారభ
 శ్రీవల్లభ్యము నంది, మానసము, దృఢేఖాంతమై పొంగి న
 మై వర్షించుట బాప్సముల కనుగొనల నర్హేశ్వరీ! శాంకరీ!

భావించుకొ భవదీయమూర్తి రుచిరంబై, దివ్య గంగాంబుజ
 శ్రీసాహస్రకమై, సుధాకర కళారేఖాపరిస్సృతమై
 ద్యోస్తోత్రంబు పవిత్రమై, మధురమై యోగీశ హృద్భావనా
 శ్వాసంబై, శ్రుతిశేయమై, ప్రణతమై నర్హేశ్వరీ! శాంకరీ!

దినదినమునకు
ఇంక మృదువైనటువంటియు,
ఇంక మనోహరమైనటువంటియునైన చర్మము

రెక్సోనాలో **కేడిల్** ఈ అద్భుతమైన మార్పును మీకు తెచ్చుకొంటారు.
రెక్సోనా యొక్క కేడిల్ గోడూకొన్న నురుగును మీ చర్మముమీద కాగా
రుద్ధి తరువాత కడిగివేయండి. మీ చర్మము దినదినమునకు ఇంక
మృదువుగాను, ఇంక ప్రకృతిముగాను అగుటను చూస్తారు.

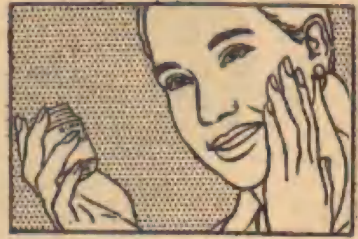

రెక్సోనా

ఇది ఒక్కటే కేడిల్ గోడూకొనిన సబ్బు

చర్మమును పోషించేటట్లుగా చేయబడినది. చర్మమును
మెత్తగా చేయునట్లు చేయబడినది. దీనిని ఒక
ప్రత్యేక మృదువుగాను ఉపయోగించుట.

సౌందర్యమునకు ఆధారము మీ చర్మము

మీ ముఖ సౌందర్యమును కాపాడుకొనండి

పిండ మరియు దుమ్ము, చేడిమి మరియు తల్లడవనము, శేష మరియు వాన . . . ఇండియాలో వీటినుండి మీ చర్మమును మీరు కాపాడుకొనవలయును. హిమాలయా బుకే స్నో చివరికి శ్రోవ్యప్రథమం నెదుర్కొనుటకై ప్రత్యేకముగా శయ్యారు చేయబడినది. మీ చర్మమును మిగడవరై పెత్తగాను, మృదువుగాను, స్వచ్ఛముగాను నుంచేటందుకు ప్రతిదినము దానిని వాడండి. సౌజర్య రాసుకొనుటకు ముందు దీనిని వాడుటకు మీరు మిక్కిలి ఇష్టపడతారు. దాని పువారనను మీరు మెచ్చుకొంటారు.

హిమాలయా బుకే స్నో

మరియు క చివ్యమైన ఇరానమిక్ వరకు

దాక్షిణాత్యాంధ్ర సాహిత్యము

శ్రీ నేలటూరి వేంకటరమణయ్య

(గతసంచిక నదువాయి)

3

నాయక యుగాంధ్ర సాహిత్యమును గురించి పెక్కు తురభిప్రాయములు ప్రచురియ్యుచి. భాష పరిమిద్దమైనది కాదు, తత్కారణమున నది యుత్తరాంధ్ర కవిత్వముతో నిరీక్షాగజాలదు; కావున నది తెండివ రకమని చెప్పవలసి యున్నది, అని కొందఱభిప్రాయ పడుచున్నారు. పీరియండు ప్రముఖులు అయితి రామయ్యపంతులుగారు. దాక్షిణాత్య కవులు చాళుక్య ప్రవర్ధనమే కవిత్వమునకు పరమావధియని యెంచి లిక్కిలికొఱకు సాంప్రదాయమును వీటిఁబుచ్చి భాషా సాంకర్యమున కాలాయచిరి; వారి రచనలలో పాపకట్టు వ్యాకరణ విరుద్ధ ప్రయోగముల కనేకముల కిదియే కారణమని పంతులుగారు తెలివిచ్చిరి. భాషా విషయములందు పంతులు వారు పరమ వైష్ణవులు. కవిత్వయము వారి రచనలు వీటి కొలతబద్ధి. లెదమసారము రచించబాలని కవులను పీరు మెచ్చరు. తెనుఁగు లోక వ్యవహారము వండింకను ప్రవర్తిల్లుదుండు లేవభాష యను సంగతిని పీరు విన్నవించినట్లున్నది. లేవభాషలకు నిత్య పాఠసమ్యము చేశారుదు. నానాటికి కవి యభివృద్ధి నందుచుండును. ఈ యభివృద్ధి నమనరించి భాషా పరిమిద్ద మాటులు లేక యొల్లప్పుడు నొక్క పీరున నుండును. దాని స్వభావము నాలిష పరిణామములందును యుగయుగము వకును భిన్న మగుచుండును. మతీయు గవిత్వ నడవ నుగములను నిర్ణయించు నపుడు వ్యాకరణ మొక్కదానిని యెరగల్గుగ గ్రహించుట యుక్తముగాదు. "శబ్దార్థ సహితో కావ్యం" అని పెద్దలు చెప్పుదురు. కావున కావ్యరచనయందు శబ్దార్థములు తెంటికిని సమాన గౌరవము గలదు. వ్యాకరణ విరుద్ధ ప్రయోగ

ములు కాదా చిక్కయగ గానవచ్చివంటిని కావ్యములను గ్రించుపాటుట పమంజనము గాదు.

ఈ సందర్భమున వీరేశలింగము పంతులు వారి వాక్యములు స్మరింపదగినవి. "ఇప్పటి వారు కవిత్వ స్వాతంత్య్రమును విచారించక గ్రంథములందు లేఫద్యయ ప్రాస విక్రమ మెత్రియె, యేదో వ్యాకరణవోషము యొప్పు దిచ్చి హేతువు చేతి రచనలయలైన యుత్తమ గ్రంథములను సహిత మగ్రాహ్యమని నిరాకరించుచున్నందున, అట్లు చెయుట యుక్తము కాదు. యేదో వ్యాకరణ వోషములు లేని రచనములను గ్రంథములకంటె యేదో వ్యాకరణ వోషములను గల వయినను రచనలయలయిన గ్రంథములే యధికాదర గీయవలెను."

నాయకయుగము ఊగియుగమనియు, నీ కాలములో తెలుగు కవిత్వము ప్రాతిపదికలు లేక నమ కటి రీతులలోనే విస్తారము వచించినదియు, నూరిక ప్రతిభక్షిణిం చెననియు, దిక్కన పోలన గార్లవలె కవిత్వము దివ్యకళ యని విశ్వసించిన వారుగాని శ్రీవాగువివలె రహించియుగ వ్రాయగలవారు గాని, వింగలి నూరినవలె నూర్చి కల్పనలు జేయగలవారు గాని ఈ కాలములో లేదనియు, సాహిత్యము ఊగిషితలో నుండుటకు గారణము సంఘ జీవితముతోన ఊగి పీతిలో నుండుటయే యనియు ఖండివల్లి లక్ష్మీరంజనముగా రెనుచున్నారు.

నేతారాను భట్టాచార్యులవారు వచించినట్లు, "దక్షిణాంధ్ర కావ్యయ మింతయని యిప్పటికిని చెప్పవలసవనదు. రఘునాథ రాయారులు రచించినది పట్లు చెప్ప గ్రంథము లిప్పటికిని బయట పడలేదు. అంధ్ర, సాహిత్య పరిషత్తువారు తద్యావ్యయమును

ప్రపంచమున కెఱుక చేయుటలో ప్రథములైనను, దాని వైఖరి యెట్టిదో సంపూర్ణముగ తెలియలేదు. పరిమల్లు వా లొక్కరే కాదు, — పెప్పిన గణపతుగ నుండును — గాని, వాస్తవముగ దాక్షిణాత్యంధ్ర వాఙ్మయ విమర్శకుల కేతకుల కావాద్యముతో బరిచయము లేకున్నది. “ఈ కాలములో కవిత్వము క్రొత్తవాకడలు లేక వెనుకటి రీతులలో నే విస్తారము ననినె”నని పెప్పిన లక్ష్మీ రంజనముగారే “ఇది ఊదయగ మైనను ఈ కాలములో పెక్కు సాహిత్య ప్రక్రియలు ఆంధ్ర భాషలో వెలసినవి. వెంట్టమొదటిసారి వదనరచనము విస్తారముగా ఈ కాలమున నే జరిగినది. యక్ష గానము లని పిలువబడు నాటకము నీనాడే వ్యాప్తిలోనికి వచ్చినవి” అని వాదించుచున్నారు. వదనరచనయు యక్షగాన ప్రాదుర్భావమును క్రొత్తవాకడలు గావా? కావ్యరచనయు వౌలికి మార్గమున సాగలేదు. ఉత్తరాంధ్ర ప్రబంధములు వర్ణనా ప్రధానములు, అందు కథాంశములు. ఔచిత్యమును బరిపాటింపక ప్రబంధ కవులు దిను గ్రంథములలో నిర్వచించుట వర్ణనలు చెందిరి. కృష్ణరాయ విరచితాను క్త మాల్యద, భట్టు చూర్తి కృత వినుదర్శిత ముప్పగు ప్రబంధము లందుకు కార్మాణ. నాయక యుగ కావ్యము లిట్టివి కావు. అందు కథాంశము ముఖ్యము. వర్ణనలకొరకు కథ నవక యెదలును నిలచిపోదు. వర్ణనలు లేక పోలేదు. కాని యవి కథ కనుగుణముగ వచ్చును, విజయ విలాస భీమలయాశ్వచరిత్రములను మునుకును చరిత్రలతో బోల్చిచూచిన నుత్తరాంధ్ర ప్రబంధము లకును నాయక యుగ కావ్యములకు గల భేదము తెల్లము గాగలదు. లెక్కన పోతనాదుల వంటి మహాకవులు ప్రతి కాలమునను బోధించావరు. అట్టి వారు లేక పోయినంతి మాత్రమున వాఙ్మయము ఊదయకు వచ్చె నని యెంచుట తగవుగాదు. నూతన ప్రతిభ జీవించిన దని యన్నాడుకదా లక్ష్మీరంజనముగారు. వారి యభి ప్రాయమేమొ చక్కగ తెలియరాకున్నది. ప్రతిభ యనగా నప్పటిప్పటికి వికసించెను బుద్ధియని యర్థము చెప్పినారు కెల్లవత్సాకర కారులు. మేధావి శయము గల కవులెవ్వరు నీ యుగమున బుట్టలేదని గావోలు నీరి యభిప్రాయము. అందు నేని యట్టి తిలంపు ప్రమాద జనితమని చెప్పవలయును. కథా సంవిధాన మునగాని, కల్పనా చాతుర్యమునగాని, చమత్కార తపోవిలాసమునగాని, వర్ణనా సౌందర్యమునగాని నాయక యుగాంధ్ర కవులెవ్వరికిని దీసిపోదు. చెమ మూర, సవరము, శేషము, కంకిటి, పుచ్చగిరి, ధరణి

చేతుల కవులు ఎర్లిలిక కాలమును ఊద యుగమునట సాహసము గదా?

దాక్షిణాత్యంధ్ర వాఙ్మయము నీరి రాహ్య మని చెందయ్యి భుజంగరావు గారలు ఖండించిరి. దాక్షిణాత్య కవులు పాతివ్రత్యము కంటె వ్యభిచార మును అతిశయముగ వర్ణించుననియు దుర్జీతి మపకేళింతు రనియు దత్తారణమున నది యనర్థకరమనియు జెప్పిరి. పీఠారామా భట్టాచార్యుల వారు వారి విమర్శ సొప్పకొనక యది వారి క్రైస్తవ మతాభిమానము పెంపున జేసిన దుర్విమర్శయని నిరసించిరి. కాని ఇట్టి విమర్శ కంకురార్థము జేసిన వారలు చెంచయ్య, భుజంగరావుగారలు గాదు. వీరికి దారిచూపినవాఁడు వీరేశలింగము పంతులు. పంతులుగారు తమ యాంధ్ర కవుల చరిత్రయిం దెదలవలెల కొందఱు కవులను గూర్చి చెప్పిన ఆభిప్రాయములను వీ రేకముఖమునకు చెచ్చి దాక్షిణాత్య వాఙ్మయ ముంతటిమోఁదను సాక్షు వెట్టిరి. ఇది వీరు చేసిన పారపాటు. కాని వాస్తవముచె దృష్టియించి చూచితిమేని యట్టి విమర్శకు గొంత యెదము గలదని తోచకపోదు.

నాయక యుగము శృంగార యుగము. భోగ మప్పటి యాంధ్రులకు తమ పరమావధియైనది. స్త్రీ లాల్యము సామాన్యము; బహుళకళిత గ్రహణమును, వేశ్యాంగనా గమనమును నీరి గలవారికి లక్షణములు. శేషలాంగ భోగములతోఁ దృప్తినొందియుండక భవ వంతులగు రసికవరింపలు స్త్రీల వేశ్యాంగములనే కాక స్త్రీ పురుషుల పరస్పర సంబంధ వర్ణనలకు జెందిన బయలుపెట్టరాని మర్మవిషయములను గూడ నాయక వాయికా వ్యాజమున పలువిధముల వర్ణిం పించి యానందించెడివారు. ఈకారణముచేత నాయక యుగాంధ్ర వాఙ్మయమునకు గళంకు చెచ్చెడి నీరి రాహ్యకావ్యములు పెక్కు జయలుపెదలినవి. కాని దాక్షిణాత్య వాఙ్మయము సర్వమును నీటిరాహ్య శృంగార వర్ణనాత్మకము గాదు. కొందఱు దాక్షిణాత్య కవులు హద్దుమీఁత శృంగారమును పచ్చిగ వర్ణించినది వాస్తవము. కాని వారి తివ్యకై దాక్షిణాత్య వాఙ్మయము నంతటిని చూపించి ఖండించుట సర్విమర్శకుల పద్ధతి కాదు.

ఈ సందర్భమున దృష్టియందుంచు కొనదగిన యంశముకటి కలదు. కావ్యవిర్మాణము యొక్క ముఖ్యప్రయోజనము భర్తృపతేశముగాదు. ప్రపంచము

భవమువలన గలిగిన భావోద్వేగము కద్దరూపమున బహిర్గతమై కవిత్వయన బరగుచున్నది. రసాలంకార భూషితమైన కవిత్వ కావ్య మనబడును. కావున కావ్యోత్పత్తికి బ్రధాన కారణము ప్రపంచానుభవము వలన వలగు భావోద్వేగమే. ప్రపంచానుభవము బహు విధములైనది. దానినిబట్టి భావము లనేక రూపములు బ్రథనించుచుండును; దాని ననుసరించి కవిత్వ వస్తువయ్యును మాటుచుండును. ఏతిత్కారణమున కవిత్వము నిర్మింపబడెను యుండివలయుననియు, నీతి నిబంధనలను కవులు పరిట పేయవలసివది లేదనియు వాదించు వాత్సయ విమర్శకులును గలరు. కావున త్వంగారాత్మకమైనదని దాక్షిణ్యత్యాంధ్ర వాత్సయమును వెలివేయ బూనుట భాష కవకారము చేయ బూనుటయే కాని యవ్యయ కాదు.

4

నాయక యుగమునం దాంధ్ర సాహిత్య వాహిని బహు ముఖముల బ్రవహించినది. ఇందు ముఖ్యమైనవి యీఁడు. కావ్యము, నాటకము, గీతము.

౧. కావ్యము:—ఇది బ్రదిగములైనది, పద్య కావ్యము, ద్విపదకావ్యము, పదనకావ్యము.

పద్య కావ్యములు:—దాక్షిణ్యత్యాంధ్ర పద్య కావ్య రచయితలలో బ్రథమమున తేక్కన దిగిన వాడు తిలకాచార్యుడు రఘునాథ నాయకుఁడు. ఇతడు బహు గ్రంథకర్త. నూలు గ్రంథములను రచించెనట! విజయరాఘవ నాయకుఁడు తన తిండ్రి రచించిన గ్రంథములను గొన్నింటిని తేక్కనవియున్నాడు.

భువిమెచ్చ నమృతాభ్యుదయ కావ్యంబు

నవరస చిత్రంబు నలచరిత్రంబు

హరునైన పారిజాతాహరణంబు

మొలవడి జాపు వాల్మీకి చరిత్ర

జానకి కల్యాణ చాటు కావ్యంబు

తా నిరవహించిన తిక్కన కృతులు.

ఇవి యన్నియు నాంధ్రకవులని తోచెడివి. ఇందు పారిజాతాహరణ కావ్యరచనను గూర్చి యజ్ఞ నారాయణ దీక్షితులు దిన సంగీత రత్నాకరమునం దిట్లు చెప్పియున్నారు.

యా మధ్యయేన యదు నేతరి పారిజాత

మాజీహరత్విరస మమృత భూప నూనుః

కావ్యం రిదత్ర విబుధైస్తు కథం కథంచి

దాతేభి చిత్ర మవధాయ ఫణేంద్ర కల్పైః॥

ఏవం వనస్తనయ మేవ కృపారసోస్త్రైః

జాతాభిషేక మసి తం జగతిర్విదౌః॥

తత్రాభ్యుపి ఛ్యుత ముత్తిభి రహి సభాయా

మానీత్స ఏవ వసుధేక పటాభిషేకః॥

ఇందువలన రఘునాథ నాయకుఁడు పారిజాతాహరణమును ఆశువుగా కెప్పెవని తెలియుచున్నది. ఇవిగాక రామాయణమును రఘునాథుఁ డాంధ్ర కావ్యముగా రచించి దానిని మధురవాణిచే సంస్కృతీకరణము గావించెను. ఈ యంశమును రఘునాథుని వాక్యములుగ మధురవాణి ఇట్లు తెల్పుచున్నది.

“రసోత్తరం దామ కథాను బంధ కావ్యం

మయా కల్పితమాంధ్ర వాణ్యా

కార్యంకయా సంస్కృతై వాగ్మిరేతత్

ఇత్యేవచిత్రే గణయన్న వాత్సీక.

అజహదలంకృతిక్రమము నేక రసోల్లసితం

సరస పదార్థ సంగతి నమగ్ర నుజానునణం

రఘు రమణ ప్రబంధ రీతం రసికాభిమతం

గుదిరి విధీయతా మితి సుధీ రగదీ స్తుప్తతిః ?

రఘునాథ కృతిములని పై తేర్కొన్న ఆంధ్ర గ్రంథములలో రెండు మాత్ర ముపలబ్ధమైనవి. అందు రామాయణ మొకటి, కాని ఇది మధురవాణి సంస్కృతిములోనికి దిద్దుమా చేసిన రామాయణముని తోచదు. విలసనగా, మధురవాణి రామాయణము చిన్న కావ్యము. ఇందు పదునాలుగు సర్గలను మొత్తము మీఁది ౧౫౦౦ శ్లోకములు గలవు. కాని మనకు లభ్యమైన రఘునాథ రామాయణ మనమగ్రము; ఇందు బాలకాండమునందు యాదాశ్వాసములను నాలవ యాశ్వాసారంభము నందిరువదియారు పద్యములు మాత్రము కలవు. ప్రథమాశ్వాసమంతయు నీ కవును బాలరామాయణమునకును సరిపోయినది. ద్వితీయాశ్వాసము కొందరిచే వర్ణవతో ప్రారంభమై ఋగ్వేదాంగ చరిత్రతో దుడ ముట్టినది. తృతీయాశ్వాసము ఋగ్వేదాంగుని యయోధ్యాగమనముతో నారంభ మయి పుత్రకామేష్టితో ముగిసినది. నాలవ యాశ్వాసము క్వేతద్విద వర్ణవతో నారంభమైనది. మొత్తముమీద నందు పద్యములుగాని పదనములుగాని కలర కలవు. దీనినిబట్టి యాదాశ్వాస రఘునాథుఁడు వ్రాయ దలపెట్టిన ఈ రామాయణము

బృహద్గ్రంథమునితోయచున్నది. ఇది మధురవాణి గ్రంథం శ్లోకములలో సంస్కృతీకరించిన యాంధ్ర రామాయణమై యుండెను. శతరామ భట్టాచార్యుల వాదము నిట్టి యశ్విప్రాయమునె వెలివిచ్చియున్నది. కాని వారి యశ్విప్రాయమునకు గారణము వేరు:— “మధురవాణి కావ్యముతో దీనిని వాల్మీకి యిదియనిదియే భాషాంతరీకరించబడినట్లు తెలుచుటకు నీలు లేదు. ఏలన తెలుగు గ్రంథముకంటె సంస్కృత కావ్యము ప్రాధితముగ నున్నది.” మధురవాణి భాషాంతరీకరించిన యాంధ్రరామాయణము ప్రస్తావననుబందుకు రామాయణమున కంటె భిన్నమైనదీ యైనను విద్రాధిమయందు మధురవాణి సంస్కృతీకరణమునకు పరికావముల న్యాయముగాదు. ఏ కావ్య మందుగాని రచనా పోషకము మొట్టమొదటి పద్యము నుండి చిట్టిచివర గద్యమువలకు నొక్కటియగు నుండెను, సంవర్ణమునుబట్టి మాటుచుండును. విరాటా ద్యోగములందును, యుద్ధపరిచయందును గానవచ్చు డిక్కనగారి కవితా ప్రాధిమ్య కాంతి నిప్రకమున గాని రాదు. మనుదరిత్ర మొదటి యాదాశ్యాపములలోని మూ రెండువాటి గ్రంథమునందు లేదు. రఘునాథ రామాయణము రామాయణము సంపత్తయ్య నొక లేకము. కథానాయకుడగు రాముని జన్మయువకు ముందే గూగిపోయినది. ఆలేకమును సంపూర్ణముగ నిరచితిమైన మధురవాణి గ్రంథముతో వోల్మీయందు ప్రాధిమ్య చాలదనుట పునాదిని పరీక్షించి ప్రకటించు జక్కనిది కాదని యెన్నుకొన్నది. రఘునాథ రామాయణ కవిత్వము రచనంతమైనది. నిరర్థకమైన భార, సరసమైన కైరి, మధురమైన వాగ్గుంపునము, వ్యభాస సిద్ధమైన వర్ణనలు వదువ వదువ చచ్చులాగుచుండును. ఋక్ష్మిశృంగుని కథ వొక్కమై యింపెనటాదురు రఘునాథుని కవితానైభవమును ప్రకటించుచున్నది. గ్రంథమున, దక్కిన భాగము నవ్వమైపోయెనని వాద్యము చరిత్రకారులును విమర్శకులును వాదోచ్చుచున్నారు. కాని రఘునాథుడని వ్రాసినపంతయొ వింతియయి మొ, పూర్వపాదము మనుచె యితడు స్వర్గ సీను నలంకరించెనని.

రచనదీ వాల్మీకి చరిత్ర. ఇది మూడాశ్యాపముల చిన్న ప్రబంధము, వాల్మీకి పూర్వ చరిత్ర వర్ణించబడినది. శత్రుద్వీపములందరి పుణ్యతీర్థములును, ఋషిల పర్యటనమును, వాల్మీకి యాగమునును, సతని బ్రాహ్మ్యతీర్థము, బోయకవిషమును, రంభార్ధముల పరాభవమును మహావారముగ వర్ణించినాడు. రఘు

నాథ భూపాలుడు పాండవ్య పిపాసకుడు, రస జ్ఞుడు. కవిత్వ వ్యయాపమెట్టిదో నిర్దేశించినాడు.

పలుకఁగ వలె నవరసములు
గురుకం బద్యములు చెల్లెలనన్ హృద్యముగా
నకుకక యట గానెన్నుం
బలుకక యుండుటయె మేలు బహుమానముగన్
చెప్ప వలె కవ్వరదములు
కుర్పులుగా బోషివల్లు నుంకుమ ప్రై
నిష్ఠివ క్రియ విరేచిట్టుము
విష్ఠివ గతి ఘమ్యనన్ గవిత్వము నభిలష్
తెల్లలకుఁ జచ్చలై చల్లఁగఁ
గల్గులకుఁ దచ్చలై సున్న కావ్య కలాపం
గుచ్చలై రససింధువులై
యవురా! యని గదితె లవని నలరఁగ నలరా.

దీని కనుగుణముగనే చెప్పివాడు కవిత్వమును లచ్చారావుగాను చెప్పినట్లు “తెలిసి కవిత్వము లలితార్థ చమత్కార పది భూయిష్టమై వ్యభాషాత్తి దగమై పండిత పామరకర్త రహితమనలై మృదుమధుర కైరితో నెంతయు సమయోచిత మృగలతో నొప్పాదు మన్న యది. వ్యర్థపదములు గానరావు.”

రామాయణ వాల్మీకి చరిత్రలు గాక సాదిత్రి చరిత్రను వర్ణించు రెండాశ్యాపముల పద్యకావ్య మొకటి కలదు. గ్రంథ పీఠిక గాని యాశ్యాపాంతములు గాని లేవు. యత్కృతమో తెలియదు. కాని గంటి నుగర్వవారాయణ శాస్త్రులవాడు దీనికి శృంగార సాదిత్రి యని వామకరణము జేసి రఘునాథ వాయు కుని కంటగట్టెనాడు. దీనికి వాడు చూసిన కారణ మొక్కటియే, “క్రీ రఘునాథ రాయ మహాకవి రచియించిన కామాయణముందలి పద్యములు — ఋక్ష్మి శృంగ రిబాధంగము పట్టున నున్నవి—ఈ గ్రంథము నందుండుటచే తత్కిర్రయే యేతిక్కర్త యని మే ముహించినాము.” అని చెప్పినాడు. ఆ రెండు గ్రంథములకును ఉమ్మడియైన పద్యము లెన్నియో వాడు తెలుపలేదు. యాదిత రఘునాథ రామాయణము లోని పద్యము లెన్నియు శృంగార సాదిత్రియందు గవ్వట్టవు. ఈ విషయము నింకను బరిశోధింపవలసి యున్నది. ఇది యెట్లున్నను గవిత్వమునుబట్టి యాదెగా శృంగారసాదిత్రి రఘునాథుని రచన కాదని తోచుచున్నది. శృంగార సాదిత్రిని రఘు

వాగుఁ గంభములతో బోల్చి మాచిన నీ విషయము చెల్లము కాగలదు.

చేమకూర వేంకట కవి

ఇతఁడు రఘునాథుని యాస్థానాంధ్రకవి బృందమునకు శిరోమణికవ్యము. దాక్షిణాత్యంధ్ర కవులలో నిలికి మించిన కవిశేషుడు. ఇతఁడు పారంగధర చరిత్ర, విజయ విలాసములను రెండు గొప్ప కావ్యములను రచించి రఘునాథుని కంకిత మిచ్చెను. పారంగధర చరిత్ర వేంకట కవి యొక్క ప్రథమ రచన. కవిత్వము రచనతో ముసలే. కాని విజయ విలాసములోని పరిపక్వత యందు గాన రాదు. చేమకూర వారి కవిత వాంఛలోకము చిర కాలము క్రిందినే చరిమానినది. ఇంటిపేరు వన యైనను, కవిత్వము పడగా మన్నుజుని యొక ప్రాచీన వాక్యము విమర్శకుఁడు వక్కాణించెను. “ఈ చేమ కూర చక్కెరముడిలో నమృతము పొంది చెంచినది కాని మట్టిలో నీరు పొంది చెంచినది కాదు.” అని యానందవరదేశ్వర యభాషించినారు పూజ్య పాదులు కళా ప్రపూర్ణ వేదము వేంకటరాయ కావ్య గారు. “సేవానది యాహేదించినది ఆంధ్ర విద్య తృప్తిపంచును. “పింగళి నూరుగిరి ప్రభావతీ ప్రద్యు మ్నయనను వరువార విజయవిలాసమే సర్వవిధముల చేసెను తెలుగులో కృష్ణ కావ్యముగ నున్నది.” “పామెలిలోను, శిల్పాలంకారములతోను నిండి యుండి యుర్దగౌరవము కలదయి రచనలెరుము యున్నందున చేమకూర వేంకటకవి కవిత్వము సర్వ జవాదరణీయముయన నది లెలచుచున్నాను,” అని నెలవిచ్చినా రాంధ్ర కవి చరిత్రకారులు.

వాస్తవముగ చేమకూర వారి కవిత్వము నెంత పొగడినను లివిది తీరదు. వేంకటకవి భాషింప నేర్చిన యమృత భారాభరము. అలిసిది సాధారణ కవిత్వము గాదు. ఆ మనియందు చిరురాకు జొంపములలో దాగి కర్మరసాయనముగ భావశోయల గావము. ఇందు సుధారసమును మరసించు మృగు మధురధారయు, శరీరమనును పేలమయోగ్యమును, ఆనందాల్లి వోల లాడించును. ఒక వింత. కవీశ్వరులు రసధుని ప్రవా హమువలెను చమత్కార పయోవ్రాణమువలెను గవ నము చెప్పియున్నారు. ఈ రెంటిని పశ్యింపము గాదించి యత్నింపరమణీయముగను హృదయంగమము గను కావ్యకల్పన కేసినవారుండరే. ఇందు యహాకవి భామరాజభూషణుఁడు ప్రముఖుఁడు. మన చేమకూర కవియన్న శో రామరాజ భూషణుని యధఃకరించి

వాడు, అగ్రస్థానము నాక్రమించివాఁడు. ఈ విష యమునం దితడు రామరాజ భూషణునికంటెను, వేయేల ఆంధ్రకవు లెల్లరకంటెను మిన్నయై వక్కా ణెచ్చెను. రసగుంఫితముగాని పదమునుగాని పద్య మునుగాని యాతిని గంటును వ్రాయ నెఱుంగడు. అద్భుతివర్జనలు శిల్పారాలంకారములు, చమత్క రోక్తులు వెల్లికల్గిలై యుల్లమును రంజింపఁ జేయును. స్వాదవ్యపు గల్పవృక్షముపై నలిలలిగ నల్లకొన్న యమృతివర్షివంటి దిలిచి చమత్కారము. బుద్ధికి సులభ ముగ గోచరముగానిదిగమన భావశిల్పార్థములతో లంకె విగిరియున్నది. ఇట్టి యసామాన్య కవిత్వప్రభావము గల్గినవానినిచేతనే,

“తారపత్తస్తి మైఁ బరిపదంబున
కాలియు వార్తయుకొ జను
త్కారము వర్ణగౌరవముఁ గలు
ననేక కృతుల్ ప్రసన్న గం
భీరగతిం రచించి మహిమించిన”

యరఘునాథ భూపరసిత్కాగణి వేంకట కవి కావ్య కన్యలను వంచివరించెను.

కృష్ణావ్యతిః- కృష్ణావ్యతి రఘునాథ భూపాలుని యాస్థానము నలంకరించిన విద్యత్కి విశ్రుంగవులలో మణియొక్కఁడు. ఈయన బహు గంభకర్త. తాను వ్రాసిన గంభములనున్నటిని రఘునాథునికె యంకిత మొనఁగెనట, వివేచకుఁ :

వవరస శ్రీ రఘునాథ భూపాతీయ
నాను భూమాభిష్ట దాయకుండు
వైషణ పారి వాతావతారిక కావ్యవర్ణా
వ్యయంబర వల్లభుండు
కళ్యాణ కాముడీ కందర్ప వాటక
కన్యోద్వహున బద్ధ కంకణుండు
అమరుకాహంకార హరి భంగీక
శృంగార సంజీవనీ కామకుండు
తాళ చింతామణి వహువత్సరుండు
మంచిజామాత రఘునాథమనుజు నేతె
తెలియ వైషణ పారివాతీయ కృతియు
నేత్రకల్పం చెల్లె లై హెచ్చునమను.

ఇందువలన కృష్ణావ్యతి రఘునాథ భూపా తీయును, వైషణ పారివాతీయావతారిక, కళ్యాణ కాముడీ కందర్ప వాటకము, శృంగార సంజీవనీ,

కాళీ చింతామణి, నైడక పారిజాతీయము నాలుగు గ్రంథములను రచించెనని తెలియుచున్నది. వీనిలో రఘునాథ భూపాలీయము విద్యానాథ మహాకవి విరచిత ప్రతాపరుద్రీయమువంటి యలంకార కావ్యమునియు నందువలనె యందును బ్రతి శ్లోకమునను గృతి పతి నామము తిగిలియున్న దనియు క్రిందలా సత్య వారాయణగారు చెప్పుచున్నారు. ఈ రఘునాథ భూపాలీయమును నైడక పారిజాతీయమును దివ్య తక్కిన గ్రంథములు గానించుట లేదు. ఇవి సంస్కృత గ్రంథములని కొందఱు హిించుచున్నారు. శృంగార సంజీవని సంస్కృతమున రచియింపఁబడి యుండవచ్చును, తక్కినవావికూట యదమిద్దమునుటకు వీలు లేదు, అది తెలుగు గ్రంథములైనను కావచ్చును. అనఁగా కల్యాణ కామదీ కందర్ప నాటకము యక్షగానము కావచ్చును.

నైడక పారిజాతీయము ద్వ్యర్థికావ్యమని దాని పేరే తెల్పుచున్నది. ద్వ్యర్థికావ్యకర్తలలో నిరసిస్తానమున్న తమైనదని విమర్శకుల యభిప్రాయము. పింగళి నారిన “రాఘవ పాంపిషీయమును రంజకముగాను ప్రాథమ్యముగాను రచియించెను. తరువాత భట్టుచూర్తి తన పారిశ్చంద్ర సోపాఖ్యానమును రచియించి యాత్రోవను కీర్తి కాంచెను. కాని నైడక పారిజాతీయము పై రెంటికలకాక దక్కని తెలిలో వ్రాయఁబడినది. రెండు ప్రబంధములవలె నదిచుచున్నది.” అని సతారాను భట్టాచార్యులవారు వక్కాణించియున్నారు. “నారిన తొల్లటి రచన యగుటచేత గావలయుఁ ప్రబంధమునందువలె వర్తనలపై దృష్టి నిలుపక కథా కథనవ్యక్తులకై రాఘవ పాంపిషీయమును రచించెను. ... రామరాజ భూషణులు ... హరిశ్చంద్ర సలోపాఖ్యానముల కథను గ్రహించుటయే కాక ప్రబంధోచిత వర్తనలన్నిటికీయు నూరన్న కన్న ద్వ్యర్థికావ్యరచనలో సభిరుఁడిననిపించుకొనుటకు బ్రయత్నము జేసెను. కృష్ణార్ధరీయ వారిని మీఁదగవలయు వర్తనలను జేర్చుటయే కాక కథాకల్పన యందును మృదు వదార్త రచనయందును దృష్టినిల్పితన ద్వ్యర్థికావ్యమును జక్కని ప్రబంధద్వయముగా

సంతరించెను!” అని చల్లా సత్యవారాయణగారు వచించి యున్నారు. ఇదియంతయు వాస్తవమే కావచ్చును. శ్రేష్ఠకావ్యకర్తలలో గృష్ణార్ధరీ కడు దొడ్డవాడే కావచ్చును. కాని శ్రేష్ఠ కవిత కాలికి దగిల్చిన సంకల; భావప్రకటనను నిర్విరోధముగ పాగనీయను. ఎట్లు నిజాకర్తలకి క్రితలన సర్వవదార్థములను భూమి తనవైపున కాకర్తించుచున్నచో యట్లే శ్రేష్ఠ కవి దృష్టిసంతతిని బహుశార్థ పదసంయోగమువలననే లాగుచుండును. కావున కృష్ణార్ధరీయ నవ్య శ్రేష్ఠ కావ్యకర్తలవలె దివి యావచ్చి క్రిని వలసిన యర్థములు గలపదములకున్నవంద వివిధాగింపవలసి వచ్చెను. పితరేలింగముపంతులుగారవన్నట్లు, “ఇట్టి గ్రంథముల యందు నిఘంటువులు వెదకి పదములనేర్చి కూర్చిన శిల్పప్రాధిమ్యే కాని యర్థరమత్కారముగాని భావ గౌరవముకాని రసప్రతిగాని వుట్టదు.” కృష్ణార్ధరీ జేర్చును పాండిత్యమును సంత ప్రశంసాపాత్రములైనను, సమకాలీనులను రఘునాథ వెంకట కవుల కవిత్యమువలె నుత్తములైనది కాదు.

కాళీయ్య:—రఘునాథ నాయకుని కాలము నుండియు లింబాపూ రాస్థానము వాఱియించుకొని యున్నను, కాళీయ్య మంతుకెక్కినది విజయరాఘవుని కాలమునంద.

‘అయ్య దినముల రాను భద్రమ్మ వాడు
నేను కృష్ణాజ కవిలెనేర్చు మెఱసి
వినికి పేయుటయొల్ల మీ ఘనతగాద’

యను విజయరాఘవునిచాక్యమువలన కాళీ కవి లింబాపూరాస్థానముండిలి ధోగకాంతిలకు విద్య గల పెడివాదని తెల్లచుచున్నది. ఇతఁడు రచించినది రాజగోపాల విలాసమును గ్రంథ మొక్కటియే. ఇట్టివల నిది లింబాపూరి సరస్వతీ మూలం వున్నక భాండాగారాధికారులచే బ్రకటింపఁబడినది. ఇది యేదాకావ్యముల గ్రంథము. మన్నాచున్నది స్థల పురాణము. మొదటి యాకావ్యమున బాల భాగము పీఠిక పరిపాలనది, తక్కిన భాగమును దుక్కిణీ కృష్ణుల సంయోగము వర్ణింపబడినది. దుక్కిణీస్థీయ యని పేర్కొనబడినది. ఇట్లే చతుర్థాకావ్యము తుదివఱకు, కలహంతరిత భద్ర, జారిణి లక్షణ, విశ్రులభ బాంబ వతి, ఖండిత మిత్రవింద, విరహోత్పన్నుండీరు నుదంత, ప్రాసిత భద్రైక కాళింది, న్యాసిన పతిక సత్య భామ వీరితో గోపాలకృష్ణుని కూటమి వర్ణింపబడినది. కృష్ణుని యష్టభార్యలను అష్టవిధనాయకులుగ జేరిం

1. జారిణి భద్ర, పుటరర, జారిణి లక్షణ యని పుట గర, రెండవరాయములు జారిణులను తర్జించినట్లు ముద్రిత ప్రతియందు గలదు. ఇది పారపాటు. సంపాదకులు దీనిని సవరించుకొనఁగ నాగుగ నుండియుండును.

యట కాళియ ప్రధానోద్దేశముని తెలియదప్పుడున్నది. పంచమశాస్త్రమున మన్నాదునికి స్థలమహాత్మ్యకథ నము గలదు. కవిత్వము సరసమైనదే. ఇతని సమాప రణన శ్రీనాథుని రచనఁ దలపించుననియు, నన్నయ వరె మత్రేధివృత్తిను నవసించుటయందు గట్టివా డనియు, శృంగార రసమును అంభకౌవ్యములందు వలెగాక అమరుక కౌవ్యమునందులై భావప్రధాన ముగనై యావిష్కర్తము గావించివాడనియు శ్రీనివాస పోలు వేంకటాచార్యుగారు రచయిన్నారు. ప్రతాపా ముత్రిను ప్రతే మనుస్థాయము బడిచెప్పిన మాటలని తోచుచున్నది. ఇంతకంటే, “ఈయన కవిత్వము రసవంతమైనదేకాని విశిష్టముగము గలది కాదు.” అను నీతారామ భట్టాచార్యులవారి యభిప్రాయమే సత్య మునకు దావుగ నున్నది.

ఒక దృష్టిని జూచిన కాళియ తగువారి మధురాపురాంధ్ర కవులకు మార్గదర్శకుడైనట్లు తోచుచున్నది. ఇతని శృంగార వర్ణనలు నాయక నాయకు లాండోరుల మాటలనుగోరి పడు వాపసోప ముల నుగ్గడించుచున్నవి. మధురాపుర కౌవ్యములం దీలక్షణము దీక్షాదుగ నానవచ్చును. మధుర వారికి దంజాపురకవు లాదిర్చుప్రాయం లగుటవలన నొక వేళ నారి వలపుటంగరాదును కాళియకడ వర్ణనించి యుండున సందేహమును.

రంగాజమ్మ:—ఈమె తన వైభవము నిట్లు చెప్పుకొన్నది. “విచిత్రతరపత్రికా కలిధిధి వాచి కాభావగాఢావప్రదీప, తత్త్వితి పత్రికా కళనస్యహస్త లేఖన ప్రతిఫలీతి. శృంగార రస తిలకిత పది కవిత్వ మహావీయమతిన్నుత్తి. అనులితాప్త భాష కవితా సర్వంకషనునీమ విశేష కావయ, రాజనీతి విద్యా విశాంద, విజయరాఘవ మహీపాల రచిత కవకాధి షేక.” పాటలు పదిములుగాక రంగాజమ్మ యాటు గ్రంథములు రచించెను. పంగ్రహ రామాయణ భారత భాగవతములు మూడు; మన్నాదు చాస విలాసోమ పరిణయ ప్రబంధములు రెండు; మన్నాదు చాస విలాస యక్షగాన మొకటి, ఇందు మొదటి మూడును నానుభూత్రావగ్ధములైపోయినవి, తక్కిన మూడును తంజావూరుసరస్వతీమహాల పుస్తకభాండాగారమునం దున్నవి. మన్నాదు చాస విలాస యక్షగాన సాంధ్ర పాపాత్మ్యపరివర్తనవారిచే ముద్రింపఁబడినది. తక్కినవి రెండును అముద్రితములు. ఎవ్వకో యొకరిద్ద రీ గ్రంథ ములను జదివీరి. దూరమున ద్రావిడజీవమున నిక్షిప్తమై

యుండుటచే నిది యాంధ్రుల కందుకాటున లేవు. కావున వారి యభిప్రాయములను అంగీకరించి తృప్తి పడవలసి యున్నది. వీరిలో గణ్యులు మరుగంటి నీతారామ భట్టాచార్యులవారు. వీరు తంజావూరు పుస్తక భాండాగారాధికారులై యున్నపుడు భాండాగారము లోని యన్యార్థ గ్రంథములవలె రంగాజమ్మ కృతులను జక్కగ పరిశోధించి వారికి గాఢతత్వ ప్రతు లను వ్రాయించిరి. ఈమె గ్రంథములను వీరిట్లు ప్రశంసించి యున్నారు.

“ఉన్నవానిలో మొదటిది మన్నాదుచాస విలాసము. ఈ గ్రంథము నందలి నాయకుఁడైన మన్నాదుదాసుఁడు విజయరాఘవ నాయకుఁడే. ఈ గ్రంథము తనయేరికయైన విజయరాఘవ నాయ కునిపై వ్రాయఁబడినది. రెండవది హరివంశాంతరత్వమైన యువాపరిణయగాథ. ఈ రెండుప్రబంధములను జదివిన వారికి మొదటిదానికంటే రెండవది మిన్న యవి కన్నట్లక మానదు. కథాసంవిధానమందును, కవితా పటిమయందును, శైలిరీతియందును నీ రెండవది తెను గువ గల గొప్ప ప్రబంధములతో సరియని చెప్పట నిజముచెప్పట యగును.” “ఈ గ్రంథము కనుపరి యబ్బయ్యామాత్యునికి పూర్వము వ్రాయబడియుండే, యబ్బయ్యామాత్యుని యనినదృఢ చరిత్రకంటే సర్వ విధముల మేలనిచెప్పటకు తగినదైయున్నది.”

మన్నాదు చాస విలాసనాటక ముప్పటి యక్షగాన రచనలలో బ్రసిద్ధికెక్కినది. యక్షగాన ప్రకరణ మున నీనాటక విషయము విచారించెను.

తంజావూరు సంస్థానాధికారులు గాకపోయినను విజయరాఘవునకు సమకాలికుఁడగుటచేత సవరము చిననారాయణరాజును ఇదట బ్రస్తావించుట యుచి రియు. ఇతఁడు చెంది రాజా ముటుంబమునకు సంబంధించినవాడు గాతమ్మ పని ఇంతకుపూర్వ మూహించితిని. చిన నారాయణ కవి కుతలాయాశ్వ చరిత్ర మను రసవత్తమ కౌవ్యమును రచియించి తన పింపుడు తండ్రియైన నారాయణధూపాలన కంకిత మిచ్చెను. ఇతఁడు మహాకవి. నాయక యుగంపు పింగళి నూరన్న యని చెప్పవచ్చును. కొన్ని విషయములం దితఁడు నూరన్న ను మించిన ట్లగువడును. ప్రతిభాశీత్యమునను గల్పనా సామర్థ్యమునను వీరిరువురును సమానులే యైవను చిననారాయణరాజు కవిత్వమందలి కొన్ని పరి పక్యమును ప్రపన్నుత్వమును, నిగ్గుతు నూరనాత్మ్య నందు గానరావు. సంస్కృత పాండిత్యముగలవాడైనను, సంస్కృత పదములను సమాసములను గుప్పించు

పక దాక్షిణ్యార్థకవులకు సామాన్యమైన తియ్యని
 తేలు తెనుగునూలను గూర్చి వ్యవస్థమైన పద్య
 ములతో నెల్లవారికి నులభగ్రాహ్యముగ గ్రంథమును
 రచించివాడు. చేమకూర వారి భావగాంభీర్యమును
 ఇమత్కొర నైపుణియు నిరసి కటికములే, కాని పది
 సంభవయందును వర్ణనాకౌశల్యమునను నెరిసికే సమానుఁ
 డని చెప్పవచ్చును. ఇతని కవిత్య విశేషమునుగూర్చి
 వ్రాయవలసిన దిం తేనియు కలదు, కాని పదుయము
 చాలదు.

విజయరాఘవునితోఁ దంజావూరు నాయక
 రాజ్యము పనుపిపోయినది. మొదట పది ముగ్గుర నాయ
 కులకు గృహసమయోను, కాని యటపిమ్మట ద్వర్వ
 కాలముననె శివశేషప్రతుఁడు ఏకోశివారిని జయించి
 మహారాష్ట్ర ప్రభుత్వము నెలకొల్పెను. అంతట
 ఆంగ్లంల యధికార ముదట మాసిపోయినది, కాని
 ఆంగ్లప్రభురతి మునుపటికంటె పెక్కితరముగ బ్రవ
 ర్తిల్లినది. ఇందుకు గారణమేమన మహారాష్ట్ర ఆంగ్లం
 లను జయించి తమ ప్రభుత్వమును స్థాపించినను,
 ఆంగ్లంలలే వారును బరాజితులైరి. మహారాష్ట్రంల
 విజయము రాజకీయము, ఆంగ్లవిజయము సాంస్కృతి
 కము. తంజావూరాంధ్రనాయక ప్రభుత్వము ఫల
 సహితమై పోలేరు. వారి నాశ్రయించుకొని యుండిన
 తెనుగుప్రజయందె స్థిరముగ నిలచిపోయినది. వారి

ముద్ర లేక నాగరకతకు కెలామణి లేకపోయినది, వారి
 శీవితప్రకార మందఱకు మేలులంది యైనది. విజ్ఞాన
 మనకు వారు చెప్పినదే భిక్ష, కళా కాలమున వారిదే
 విూదించెయి. ఆంగ్లభాషాసరితయము రసకీర్తిను ముఖ్య
 చిహ్నము, ఆంగ్ల కవిత కొపటి మాణిక్యము. కావున
 మహారాష్ట్రరాజులందఱు తెనుగు పద్యసిందిరి, కథ
 యందు తెనుగు మాటాడిరి, తెనుగు విద్యాంశులను
 గవులను గాంధర్వ విద్యా వికారకులను గాయన
 గాయనీ జనులను కేరదీని నాయకరాజులవలె నాశ్రయ
 మొనఁగిరి. మహారాష్ట్రరాజు ఆంగ్లమున గతన
 ముల్లులకు నేర్చి కావ్యములను నాటకములను రచిం
 చిరి. కాని పద్యప్రబంధ రచన సన్నగిలెను, ద్వీపప
 కావ్యములును, యక్ష గానములును నామర తింపరగ
 నభివృద్ధి నందెను. ఏనిగూర్చి ప్రకరణాంతరమున
 విచారించెను.

విజయరాఘవుని యనంతరము, ముగ్గుర పునుకొల
 సంప్రాపములు ప్రబంధరచన కిరవుగయెను. ముగ్గుర
 సంప్రాపమునం దాంధ్ర పారద్యుతిమును నెలకొల్పిన
 వారు ముద్దగిరి. ఇతఁడు తిరుమల నాయకుని మను
 మఁడు, క్రీ. శ. ౧౬౫౯ మొదలు ౧౬౮౨ వఱకు
 ముగ్గురరాజ్యమును పాలించిన చొక్క నాథనాయకుని
 కవరి తమ్ముడు క్రీ. శ. ౧౬౮౩ వ సంవత్సరమున

2. సత్యనాథ అయ్యరుగారు అశగిరి చొక్క
 నాథునికి పాలించి పెంచిన వాడి కొడుకని (వాసిరి.
(History of the Nayaks of Madura, p. 165)
 అతఁడు చొక్క నాథుని "మాదు భాయి" అని తంజా
 వూరి యాంధ్రరాజుల దిరిత్రయందు కలరు. కాని
 సమకాలిక రచన యగు సత్యభామా పాండ్యనమున,
 "మొదినీపరుముద్దలిరుమల పీఠ నిరాధిపాథుండు
 మినానాక్షునాంబ యందు చొక్క నాథావనిపాలు
 లిం గాంధికయందు ముద్దగిఱుగింద్రు," గాంచె నని
 యున్నది. పుట. 41. క్రీ శేటూరు ప్రభాకరరాష్ట్రంల
 వారలతో ముద్దగిరికపై కనుదెట్లజేసినారు. "ఇతఁడు
 భింకాల మారి. పొగడిరే పాంగి పాయేవాడు. తంజా
 వూరి కోట నాలుగు తిట్టలనూ యేకోశిని నాలుగు
 కోశాలలో తాను పోడించినట్లు "మొద్దగిరి విజయము"
 అని గ్రంథం చెప్పించుకొన్నాడు. ఉళ్ళిక్క గెల్పు
 చాటించుకొన్నాడు. నాయకు దిక్కులనూ నాయకు
 ఉత్పలనూలను పెద్దది. మొత్తది దిదితాలు ౫౩౦
 ఉంటది. గ్రంథం చెరిగిపోతుంది. తింజేంకూడా
 ఉదినారించెను." అని వక్కాణించినాడు...పుట

౪౬. అ. జ్ఞా...కొంచెము కారితమగున్నలై విచా
 రించి యుండిన కాన్పులవారింతి కీప్రముగ పక్షిగిరిని
 నిరసించియుండియెను. ముద్దగిరి పై కానెమును వ్రాయం
 చిన రెప్పకు? అమడది ప్రభుమనున విత్కింపఁ
 దిగిన విషయము. ఏకోశి తంజావూరికోటను న్యాక్షన
 పఱచుకొనినప్పిమ్మటయె యుండినగాదా. తిమ్మిర్యమై
 యుండినవయును, అగునేని యేకోశిగో యుద్ధము
 పొంగగకముందే అరివి నాయకు దివములలో నోడించి
 నాడెనని కల్పనా కథను గట్టిగనెయున నీయబద్ధ విజ
 యమును ప్రకటించుకొనినట్లును మండుపయము;
 తేదీని, తంజావూరిని యేకోశి పాశించుటకు భార్య
 మొకవారి యెత్తినచ్చి యశగిరిపై బరాజితులై మరలి
 పోయి యుండినవయును. రెండినపక్షమే సత్యమని
 నావికృతము. ఇది యెట్లుండినను ముగ్గురనీ వాద్యము
 విమర్శకులని కేరందిన కాన్పులనాడు ఆ యశ్వలమాల
 లను వ్రాసి ప్రకటించకపోవుట యత్యంతము కోం
 నీయము. ఉత్పలమాలను రచించినవారెవరు?
 రచనా కాల మెప్పుడు? అందరి వృత్తాంతమెట్టిది?
 కవిత్వమేపాటిది? అను ప్రశ్నలు భాషాభిమానుల

జోక్కనాథ నాయకుడు విజయరాఘవుని వధించి తంజావూరి రాజ్యమును స్వాధీనపఱచుకొనిన విమర్శ ముద్దేశగరిని దానికి పాలకునిగ నియమించెను. అచట వశగరి కొంతకాలము నివసించి యా రాజ్యముపై సత్రివచ్చిన మహారాష్ట్రులతో నొకటి రెండు పర్యాయములు పోరవలసి వచ్చెను. తంజావూరును మన్నప్పడె యతని కాంధ్రభారతి ప్రసన్నయాయెను. ఇతని పేర మూడు కృతులు వెలయుచున్నవి. "పెద్దశ్శరి విజయము" ఇది మహారాష్ట్ర యేకోటిపై సేతను వడివిన విజయమును వర్ణించు గ్రంథ చరణములు గల యుల్పల మాదిక. తంజావూరిలోని నాలుగు దిక్కుల యందును జెక్కలుండియున్నది. అప్రకటితము. ఇంత గ్రంథ దీనినిగూర్చి చెప్పబడు వలనపడెను. గ్రంథపది లింగనమఖి కామేశ్వర కవికృత సత్విభాగానా పాంత్వ నము. ఇతినికి తిరుకాయ కవి యని నామాంతరము గలదు.

"అనువుగ దక్కణి పరిణయంబును
మున్ హవణించి యాత్మిల
నవఁ దనియించినావు నును
నప్రతిమంబుగ శవ్యకౌవ్యమిం
పున రచియింపు మీ పొగను
పొడిమి విజయగ సత్విభామ సాం
త్వనమన గవ్యరంపు చలంపన్
గలవన్ దిరు కామనర్కపి."

యని కృతిపతి లేన్ను సంబోధించినట్లు చెప్పకొన్నాడు. ఈ యంశమే యాలినివచన భేను మహా

హృదయముల మొలకలెత్తును. పెద్దశ్శరి విజయము చారిత్రికముగను వాఙ్మయవృద్ధియందును ముఖ్యమై నది. భాషాభిమానలెవ్వరైనను దీని ప్రతిని వ్రాయించి ప్రచురింపరుగాక !

తృప్తిములోని కవపటి వద్యమువలన విదిత ముచున్నది.

"వివిధ కలాకలాపఖని వెంగవ
లింగమథేంద్రునాగవ
త్నవి తిరుకాయ కోవిద
శిఖామణి దీరులు పాకవైరిలో
కవి కచ కల్పక ప్రభక గంధ
గురంధర సూక్తి యుక్తి నా
వపునని మెచ్చనావుల
మహాత్మ్య మొనర్చెను తేటమాటలన్."

ఇది జోక్కనాథ నాయకున కంకిత మీయబడెను. తిరుకాయ కవి మూసురిరముల మధురనాయక రాజుల యాస్థానమందున్నను, జోక్కనాథ నాయకుని రాజ్యకాలముననే గంధరచనకు గడిగిపట్టున్నది. ఇతఁడు హవణించిన దుక్కిణిపరిణయ కావ్య మిప్పటి వఱకు లభ్యము గాలేదు. సత్విభామ సాంత్వనము గంటివారి శృంగార గ్రంథమాలయందు ముద్రితమై ప్రకటింపబడినది. ఇందలి కథ వరకాసురవధ. నాలు గాశ్వాసముల గ్రంథము. మొదటి యాశ్వాసము మధురా పురవర్ధన కృష్ణవర్ధనితో సమాప్త మగుచున్నది. ఇంద్రాగమనము నరకాసుర దుష్పుత్రుడన, వరకాసురవధి ద్వాగము, వడింతోల్పవము, సత్య కృష్ణుల విహారము, యుద్ధిప్రయోగము, సర్విభామ యుద్ధిప్రేక్షణాపేక్ష, తిన్నివారణము, మొదలగు సంకీర్తనలతో గ్రంథవ యాశ్వాసము ముగియుచున్నది. స్తంభావారమున కృష్ణుని విరహవేదన, ద్వారకయందు సత్విభామము, ప్రద్యుమ్నుని ద్వారకా ప్రయాగము, సత్య రాక వీనితో మూడవ యాశ్వాస ముంలమందుచున్నది. ఋతువర్ధన, నరకాసురవధ, భగవద్దైవహృత్పాదము, పోషిత సహస్ర ప్రేమినివాహము, సత్విభామకౌపము, కృష్ణుడామెకు గోపాపక మను జేయుటతోఁ బ్రబంధము తుదిముట్టుచున్నది.

(సకేవం)

తొలకరి చినుకులు

శ్రీ మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తి

అలరిన వేడ్క నిండు మన మాదట రాగ నమంచితమ్ముగా
తలిరు పడమ్ములుంచి జలదాళి పసిండి హాయిల్ పయంటగా
దిలి తొగదుం జగుర్యెదవి తిన్నన నొత్తి యొకింత దాచి, వే
సలి గడలన్ విలోలనయనమ్ముల విభ్రమ కమ్ర రేఖయై!

తొలకరి కార్మొయిల్ కొనల దూసిన నూత్న తమాల కాళి రా
గలలితమూర్తియై, చనపుగా చిటుగుమ్ములు వంగి మాచె శ్రీ
తల మృదు వాత పూర్వక సుధామధు ధారలు జాలువాటి, బీ
టలు వడి మండిపోయిన యెడంద నవామృత నేచకమ్ముగా!

ఉన్నత పర్వతాగ్రముల, మజ్జలరమ్య హిరణ్య కందరా
నన్న పథాల దేలిన నిజాతయ భవ్యకళా విలాసముల్
క్రొన్నురువుల్ ఘటించి, తభుకుల్, మెలపుల్, వలపుల్, కలల్ ధునీ
నన్నుత వైఖరుల్ దొడయ సాగినపి తొలుకారు ప్రొద్దులన్!

ఈ సుమకోమలాంగి విరియించిన కేశవిసీలపాశమే
యానలా సుల్లు వెట్టు! సువిహాయన సౌధతలాగ్ర తత్పద
న్యాస విలాస మాధురు లనన్యముగా మధు రోహలేచు; కా
నీ సుకుమార మీయెడద నేదొ విపాదనదమ్మె మ్రోసెడిన్!

చింపిరి జత్తువై చినుకు చిందులు ద్రొక్కగ పాత గట్టి మే
కందల వానలోనిలిచి, కానిక్కినైయిటు యాడ వెట్టు నీ
పొంపొక యింతలేని పసిబోటియు, ప్రక్కన చిన్నితమ్ముడున్
సొంపులు వోవు నాకవిత సోయగమున్ హసించినట్లవున్!

పడ పడ యెండల వంగురి,
పడ పడ పడగాలి తెరల వడియనసువులే!

తొలకరి చినుకుల టపటప

గిలకొట్టె నెడంద బ్రతుకు క్రిందుల్ మీదుల్!!

ఇలాంటి స్వప్నం అనుభవిస్తూ నిరుపేదల్లోని నిరుపేదల నిజేపంగా, తన నీడే తనకు జ్యోతిగా దాపుడులేని జీవితాన్ని గడిపే వాడొకడున్నా డి లోకంలో, గడవలేక, గరణలేక! అతని పేరు శరణయ్య!— శరణయ్య అంటే జ్ఞాపకం వస్తూవుంది. “ధర్మం శరణంగచ్ఛాయి! సంఘం శరణంగచ్ఛాయి! బుద్ధం శరణంగచ్ఛాయి!—” కాని శరణయ్య తార్థమత నన్యాసి కాదు. అద్వైతనన్యాసి అంతకన్నా కాదు. అసలు ఏ నన్యాసికాదు. తన నీడే తన జ్యోతిగా, దాపుడులేని జీవితాన్ని గడిపే వాకానొక ఉత్తమ మనుష్యుడు. మగవాడు. ఎదిగిన వాడు. ఎఱ్ఱగావుంటాడు. బలంగావుంటాడు. ఛాతీ పోలీసువ్యూగానికి సరిగా ఉంటుంది. ఎత్తు ఆలాంటిదే కాని ఎప్పుడూ నిద్రమత్తే ఆస్యక్తికి. ఆలిలేడు. అనురాగం లేదు. బాలబాలికలంటే పడదు. పశు పక్ష్యాదులన్నా తదవ్యతే!

అయితే అతనికి ఆకలితీరడ మేలాగు? కాలంగడవడ మేలాగు? అని రెండూకూడా అతగాడి కెన్నడూ సమస్యలుగా దట్టలేదు. తాతతండ్రులు సంపాదించిన కొండ్ర కొంత వుంది.

ఏపూర్వంలో వేసిన చెట్లయ్యంటాయి అవి. కాకుంటే వాటికవి మొల్చినవయ్యంటాయి. తాటివనం అదీ కొంతవుంది. మల్లీవొక ముంజికాయ తినడు. బుర్ర గుంజ ఇంత కొట్టుకోడు. మనము రోడ్డుంటే వరమానవుల్ని ఏలా తప్పకుంటూపోతామో, ఆలా చెట్టుచెట్టూ తప్పకుంటూ వనమంతా

తిరుగుతూ ఎక్కడో ఒకచోట ఏ రయితో ఇన్ని పచ్చికాయలుగాని, పచ్చి బియ్యముగాని, పచ్చిపప్పుగాని ఆఖరకు వట్టివున్నా సరే, ఫలహారంగా పెడితే దాన పొట్టనింపు కొంటూ, చేరువనేవున్న నదిలో స్నానం చేస్తూ, సర్వవిధాలా సంతోషం అనగా నేమకచే కలిగే సంతోషంకాదు, తృప్తిచే కలిగే సంతోషం పొందేవాడు. “తాత తండ్రులిచ్చిన కొండ్రలేకుంటే?” అని అడిగారా పాతకులు, అది వేరేచోట అడగవలసింది. శరణయ్యవున్న స్థలంలో కాదు... నిజం నిజంగా చెప్పకోవాలిగాని, ఆలాఅయి వుంటేనో, ఇలా అయివుంటేనో అని అనుకోరాదు. ఇంతకూ బాగా ఆలోచిస్తే అతని కాచెట్లు, పగటివేళ నీడను, రాత్రివేళ అంధకారాన్ని ఇచ్చేవి. అంతకు మినహా మతేమి యివ్వవు. మతేమీ కావుకూడాను.

ఇలా వుంటూవుండగా ఒక రోజున హఠాత్తుగా ఆ పూర్వో వాళ్లకు వెదుళ్ళ పండుగ వచ్చింది. ఎన్ని పండగలైనా మనం ఎఱుగుకుం గాని వెదుళ్ళపండగ ఆ పఠకెఱుగము మనమెవల్లమూను. తొల్లిక్కింను గురించి వినేం! నవ్వుట్ల వెధవ అని తిట్టేం! కాని వెదుళ్లకు వెదుళ్లు, వరదలోపట్టి, ఇవలకు లాగి, బుజాన్ని వేరుకుని ఎవరికివారు చిరునవ్వుతో తీసికొనిపోవడం ఎప్పుడూ ఇది వరలో వినలేదు! కనలేదు! ఈ సాహసం అంతా చూచినప్పుడు శరణయ్యకే సాయపడాలని బుద్ధిపుట్టక ఇతరుల మాట ఇక చెప్పాలా?

అసలు చాలా కాలాన్నుంచి నది ఇసు
య్యకు ఇసుయ్యకుపోతూ ఇనక మాత్రంగా
ఇసుకూటగా కొంచెంకొంచెం ఉన్నానంటూ
వుండే సందర్భంలో ఓ చీకటి రాత్రి గడవ
కుండానే అంతా జలమయమై మూయకుంది.
తెల్లొరగట్ల స్నానానికి అదివఱ కెంతో
మారం పోయేవాళ్లు. అసలే నడవక్కాటి
లేకుండా కాళ్ల దగ్గరికుఁ జొచ్చిపడ్డాయి.
లంకలూలేవు. లాకులూలేవు. అంతాఒకటే
పోయిపోయి. 'గాలపు' గుఱ్ఱం నుగులు
గ్రక్కేటట్లు నీరు ప్రాణంబాల్చి నుగువు
గ్రక్కతూ, బగువు వస్తువును తేలిక వస్తువు
గాను, తేలిక వస్తువును బగువు వస్తువుగాను
చూపిస్తూ ఒకటి శోభ, ఓ శోభ నిద్దరినుంచి
అద్దరిదాకా కాపరుస్తూవుంది. అందులోనే
చిత్రం!

తెప్పలకు తెప్పలే, కుప్పలకు కుప్పలే,
వెదుళ్లు కట్లుతెగి, కలవ పట్టుతప్పి, పలకలు
కూడా డొలకలా అన్నంత వేగంగా విడి
పడ్డాయి. పట్టువడ్డానికి బిడ్డా? కరగి పోవ
డానికి బెడ్డా? జీనికజే అడ్డాదిడ్డెవు బాయ్యా
రాన్ని గేత్రీ చీకటి గుయ్యారం అంతా
గడప తెల్లారి వెలుగులో పట్టప్రజకళ్లలో
పడ్డాయి. కాళ్లకాళ్లలో నిలబడ్డాయి. పట్టి
వైకి తిస్తారా వట్టివే నమ్ముదానికంటా పోని
స్తారా? ఆ తేలేకరనూ? ఆ మెదిలే కల
పను? ఇల్లులేనివాడు సుందరంగా ఇల్లు
కట్టాయనని, పెల్లిచేసుకునేవాడు పందిరి
చేసుకోవచ్చునని, నీటదూకి, నురుగునూకి
ప్రతివాడు ఆ రోజున "వెదుళ్ల పండగ"
"వెదుళ్ల పండుగ" అంటూ ఒళ్లుమీసచి సంచ

రించిన వాడే. ప్రతి అడదీ అయీ మగాడికి
తోడ్పాటుండే.

శరణయ్య మాత్రం కొంతసేపు నిస్తు
పోతూ చూశాడు! చూసిచూసి అన్నాడు-
"వెనుకైతే పట్టిరు. కన్నైతే పోకట్టిరు!
స్థలం మీక్కెక్కడ?" అని అడిగాడు.

అలా అడుగుతూనే వున్నాడు శర
ణయ్య. శరణయ్య చరణాలక్రిందకు వలస
వచ్చి అరికాలు గోగినట్లు అయింది శర
ణయ్య ఒహ దొడ్డ నవ్వునవ్వి అడుగు
మార్చాడు. మార్చావో లేదో ఒకవేడుచు
కుట్టడి, అంతా బాగావున్నది. "ఒయ్యాయ్!
నీ వెవరివో? జరిగిపోక! కుసింగి ఈ
వెదురు నీకు జేరేనేని!" అని ఓ వెదురుగడ
జారే శరణయ్యకు దాపెట్టి నీ లేసింది.
మొదటి వెదురుకు రెండో వెదురు కలేసింది.
రెండో వెదురుకు మూడో వెదురు, అలా
చేర్చి, "శివాశివా! యిదేంపాపం?" అని
శరణయ్య అనుకునేలా అందిందింది వెదు
రల్లో శరణయ్యను, శరవరింపరగా, అణ
చేసింది. "ఇక చాలు" అన్నా వినిపించు
కునే వాటంలో లేదు అది. ఒక్క గడనూ
కూడా వాలుకు పోనిక, తేల్చిలాగి, శర
ణయ్య మీదికి వినరజొచ్చింది. శరణయ్య
మఱి చేసేవనిలేక రసమీదకొరగినగడలను
అలా తన తాటి వనంలో ఓ తాటిచెట్టుకు
జేరవేసేడు. ఆ పిల్ల ఊరికే వెదురు గడలను
అందివ్వడం, ఇతడూరికే తాడికి జేరెయ్య
డం! ఇలా కొన్ని గంటలు వామూ, వాక్యం
నూని ఆ యిద్దరూ గోదావరీ ప్రవాహం
మధ్యను ఈదులాడినంత శ్రమపడి, యెట్ట

కేలకుమట్టమధ్యాహ్నమునకు “ఏం, మావా!” అని అది, “ఏం కోడలా?” అని శరణయ్య ఒకర్నొకరు చూచుకొన్నారు.

చూచుకోవడంలో పూచిన చెట్టులా అది వీరికితోచింది. ఆమెకు ఇతడు ఏలాగో తట్టేడు. ఏలాగేమిటి? శరణయ్య లాగేను. “ఏం శరణయ్యమావా! నీవే! ఇంకాక ట్నంచీ వెదుళ్లందుకున్నాడి?” అని, ఏమీ ఎఱగని దానిలా, అడిగింది. శరణయ్య ఆ ఆడమనిషిని పునః పునః పరకాయించి, “చూస్తే పిల్లవుగాని మాట్లాడితే ఇల్లాలు లాగు పలకరించేవు! నీ వెదుళ్లలా నా తాడికి జేరిమోసి ఆలా పుండవలసిందేనా ఈపైని?” అని అడిగేడు. “స్థలం మరెక్కడన్నా దొరికేదాకా ఆలా ఉండవలసినవే అవి” అని పిల్ల అంది.

శరణయ్య కెక్కడలేని కోపం ఆపా శంకా వచ్చి, ఒక గొడ్డలితెచ్చి, ఒక్కొక్క తాడిచెట్టే నటక జొచ్చాడు. అతగాని పూహ “ఆ పిల్లకు వెదురు జేరేసేందుకు చోటులేకుండా చేదా”మని, గొడ్డలిదెబ్బకు - ఒక్కొక్క దెబ్బకు - పై మట్ట అల్లల్లాడి క్రింద వీరు చెరరి - భజేల్మని - చప్పుడవుతూ పుంటి పిల్ల హడలిపోయింది. “భగవంతుడా! ఏ తాడిచెట్టుమీది పడుతుందా?” అని నవకిపోయింది. “శరణయ్యమావా! అంత కోపం అవితే ఏలా?” అంది. “చెట్టుకు జేరేసినగడ చెట్టుదే! నీవు ఈ స్థలం వదలి వెళ్ళిపో తక్షణం వెళ్ళిపో” అన్నాడు శరణయ్య.

పిల్ల తక్షణం వెళ్ళిపోయింది. “వెదురు దొంగవెదురు సుమా.” అని పిక్కిరిసింది. “దొంగవు నీవా? నేనా?” అంటూ శరణయ్య నీళ్లు నమలినట్టు అని గొడ్డలెత్తలేక పోయినాడు. గొడ్డలి గడలకు జేరేసి తాటి మువ్వంక ఒకసారి గాంచి “ఇది మా పెద్ద పన్నాగం పన్నేసింది! ఎవరా ఆ పిల్ల?” తెలిపి నే తేరిపారిచూచాడు.

పిల్ల ‘మరియమ్మ’లా తట్టింది, వెను తట్టు జలా అది, అల్లాడేలా, కుటకుట లాడుతూ నడుస్తూవుంది. “మరియమ్మా!” అని కేకేసేడు; తన అరచేతులు తననోటికి దాపినవాడై బూరా పూదినట్టు కూకేశాడు. “నన్నేనా? నాను రాను” అంది మరియమ్మ.

“ఎఱిగున్న మనిషే

మఱపు కొచ్చింది!

తిరిగి పోనాకమఱి

తెలివేలే? కాల్యనా?”

అంటూ ఓగ్గిరిక అల్లకు శరణయ్య ఆ మరియమ్మను మరియాదగా వెంటాడించాడు మట్ట మధ్యాహ్నపు టెండలో.

“కాపలాకాస్తే దొంగనరుకు కాక పోవచ్చు” అన్నాడు చెవిలో అన్నట్టు చేరి కకు వెళ్లి. మరియమ్మ, మెలితిరిగినట్టు శరణయ్యవంకకు మెడత్రిప్పి, “నీవా? నేనా? కాపలాకాయడం?” అంది. “నరుకు నా వంతు, కాపలాకాయడం నీ వంతు” అన్నాడు. “అమ్మితే వచ్చేలాభం?” అని అడిగింది. “ఇదేం పెద్దవ్యాపారమా లాభా

నికి?" అన్నాడు శరణయ్య. "వ్యాపారమో వ్యవహారమో నా కదంతా తెలియదు" అంది మరియు. "సాక్ష్యం మఱి వేరు" అన్నాడు శరణయ్య.

అంతలో వాళ్ళిద్దరూ నిలబడ్డ చాయనే వాళ్ళున్న పాళంగా వాళ్ళ మీదకు తగిలి మని ఒక తాడిచెట్టు వారిగింది. ఇద్దరూ చెరోవైపునకు తప్పుకున్నారు. తప్పుకున్నట్టుగా, మరో తాడి, మరో తాడి తగిలి తగిలి మని గొడ్డలిపెట్టున పెట్టిల్లుమంటూ మఱి ఒక మిసాలకు పడసాగాయి. చుట్టూ చూచేరు శరణయ్య మరియు. ఏకమాపుగా! శరణయ్య గొడ్డలిపేయి గొడ్డలి, చెట్టుకో గొడ్డలి, గొడ్డలికోమనిషి నిలబడ్డారు. కోర మిసాలు పడేశారు.

శరణయ్య మరియు కేసి, మరియు శరణయ్య కేసి, ఒండ్రులు భయకంపనంగా చూచుకొన్న వారై, మఱి కొట్టబడని చెట్టు ఆ వెదుళ్ళుదాపెట్టిన చెట్టేనని తెలుసుకోగలిగారు. ఇద్దరూకూడా వెదుళ్ళ మధ్యకు దూటి ఆ ఒంటితాడి మొదలున కూర్చున్నారు.

"బయటికి రాండి!" అని కులంవారు అంతా కూడకట్టు కొక్క గొంతుకనరిస్తే, మరియు మడతపడ్డ జడరిబ్బను సరిచేసుకుంటూ యివతలకు వచ్చింది. కాని శర

ణయ్య ఆలాగే తాటి సంటిపెట్టుకుండి పోయాడు. గడలన్నీ వొత్తిగించి యివతల పారేసినా, చెట్టును విడువకుండా శరణయ్య పూర్ణ సంతోషం వెలిబుచ్చాడు.

"మీరా తాళ్ళు ఇంకా వాసాలుగా చేసుకోండి! ఆ స్థలంలో ఇల్లేముకోండి! ఆ వెనురంతా పెండెంకింద పెణకకింద డిపయోగించుకోండి! నన్ను నా పురాతనపు తాడిచెట్టును ఇలా వుణ్ణియ్యండి!" అన్నాడు.

ప్రజలప్పుడు తాముతట్టిన వెదురుం చుకోవడానికి జాగానేకాకుండా, ఇల్లుకట్టుకోవడానికికూడా జాగా సంపాదించుకున్న వారయ్యారు. అదంతా వేతే ఒక పెద్ద పేటగా తయారై యూరుకొంది ఒకలివ్వలో.

మతెప్పుడన్నా మరియుమ్మను శరణయ్య చూచినప్పుడు, తొల్లింటికోపం పాపం అంతా మఱచిపోయి— "మరియమ్మా! మనిషికి ఒక తాడిచెట్టు ఒక్క వెదురుబాంగు ఉంటేశాన! నీ వంత పెద్ద లోగి లెందుక్కట్టేవు? అన్ని వెదుళ్లెందుకు నెట్టేశేవు?" అనీ వాడు యధాలాపంగా! మరియు అతగాడి ఆ తాడిచెట్టు మువ్వంకచూస్తూ "వెదుళ్ల పండగ!" అని చిరునవ్వు నవ్వీది!

ఆసాదంకాలము చే

రేపంగతి నాకు దోపలేదు; మనం చేయోమా! సగము రంస కొరసగ

మోసదీ సన్న మోస మురువును! అంతే!

‘ఒకయోజ’ అనే ఈ క్రిందిరీతి కవిభావనారంజితమైన వీరి ప్రకృతివర్ణన కుదాహృతిగా తీసుకోవచ్చును.

‘జీవిత మృగసంబద్ధ పుంభావమయముగాగ దోపించు మిది యోలాగో నునకు; మండువేసవి చిగురిండు నూని మొక్క! నీకులవకుచుండు జలవ చిప్పిలుమొయళ్ళ! గొంతులో గద్దదంబికనంతయెల్ల మింగి చిగునవ్వు పెదవుల మేళవించి పాడుమా కోకిలం బట్ట పాటనొండు! ఆదుమా! చారితం బట్టు లలిపిపాస!’

మాటవాడు, ఒకానొక పువ్వును జూచి, ఎదలోబడె నప్రచయము, మొదలైనవిలానికి చెందిన ఉత్తమప్రకృతివర్ణన చిత్రణలే.

ఈసంపుటిలో కవికొండల వారి ప్రకృతి కవితా జీవన్యం చక్కగా ప్రతిఫలించింది. ఇది ప్రకృతి కవితాభీమానులందరికీ ఆవశ్య పనియైన సంతృప్తి.

చికిత్సాసార సంగ్రహము

సంపాదకులు : డాక్టర్. యస్. జానకిరామకృష్ణ. ప్రకాశకులు : గవర్న మెంట్ ఓరియంటల్ మాన్యుస్క్రిప్టు లైబ్రరీ. మదరాసు. సం: 11-8-0.

గ్రంథ సంపాదకులు పీఠికలో తెలియజేసినట్టిది ఒక ప్రసిద్ధాయుర్వేద గ్రంథం కాదు. గృహస్థులెవరో ఆయుర్వేద గ్రంథాలన్నీ పరిశీలించి నిర్దిష్ట కృత్యంలో ఉపయోగించే ఆయుర్వేద విషయాలన్నీ ఒక తాళపత్రగ్రంథంలో చేర్చారు. అది మదరాసు ప్రాచీనతాళపత్ర భాండాగారముల ప్రచురించారు. దానికే చికిత్సా సారసంగ్రహమని పేరు.

ఇది రాయల్ ప్రెస్లో 518 పుటల గ్రంథము. గ్రంథాంతంలో అనుక్రమణిక మొదలయిన ఉపయోక్త విషయాలన్నీ ఉన్నాయి. తిప్పాప్పలపటిక ఒకటి చేర్చబడిఉన్నా, వ్యవధి లేకపోవడంవల్ల అవని జరగలేదని సంపాదకులు తమ పీఠికలో తెలియజేస్తున్నారు.

అయితే ఈ గ్రంథంలో అనేకకోగాలు, వాటి నిదానాలు, ఆయాకోగనివారణలకు ఉపయోక్తములైన మూలికలు, ఔషధాలు, అవి తయారుచేసేవిధానాలు, ఇంటికొక పథ్యాపథ్యాలు మొదలైన ఆయుర్వేదానికి సంబంధించిన విశేషాలన్నీ ఉన్నాయి.

గవర్న మెంట్ ఓరియంటల్ లైబ్రరీవారు బహు వ్యయప్రయాసలతో ప్రకటించిన ఈ గ్రంథం కేవలపాచీన వైద్యశాస్త్రపరిశోధకుల శ్రేయా సహాయకారి కావాలదు.

పోనీ ఇందులోఉన్న ప్రక్రియలు, చిట్కాలు మొదలైనవి జనసామాన్యానికి ఏమైనా ఉపయోగిస్తాయో అంటే అదీ కనబడదు.

సంపాదకులు ‘తమ పూర్వపీఠిక’లో “ఈ గ్రంథమున కొన్ని వర్ణయోగములు, సువర్ణీకరణయోగములు, రజతకరణయోగములు చెప్పబడియున్నవి. కాని వాటిని వాటి తిర్చియలు తెలిసికొనకును, ఏమాత్రమనుభవములేకను ఈ యోగముల నుపయోగించిన

జీవాటదేమిటమాట!

సంతానం కుల్లి కృషిస్తు ఉంటే
తల్లికి క్షోభకాదూ?
భారతీ-భారతాంబ తన
కుష్టుబొల్లి సంతానం
కోసం ఎంతని విచారిస్తుఉండో?

ఇదుగోమా 34 సంవత్సరముల
అనుభవంతో ఇస్తూఉన్న అభయం

మాకు నేడే వ్రాయండి

రెడ్డి అండ్ కో.,

గోపాలపురం. (ప్ర.గో.జ)

ఒక వేళ కోరిన ఫలితములు కలుగక పోవచ్చును." అని వ్రాశారు.

దీనినిబట్టిమాస్త్రే జనసామాన్యానికిగూడా ఇది ఉపయోగపడదని తేలింది.

అందుచేత ఇంతగా భవవ్యయించేసి ప్రాచీన వైద్యకాస్త్రీయ గ్రంథం ప్రకటించ దలిచినవ్యక్తు ఇంతకంటే మరి ఒకను ప్రసిద్ధిగ్రంథ మేదైనా ప్రకటించిఉంటే బాగుండేది.

విశావాతా ఈ కాలం వైద్యుల కిగ్రంథంవల్ల ప్రాచీనకాలంలో ఉన్న కొన్ని చిట్టాలు, ప్రక్రియలు కొన్ని బ్రహ్మధార తయారీలు మాత్రమే తెలుస్తాయి. ఇక మిగిలినవాటిలో ఉపదాని పాఠ విధాన మొక్కటే ముఖ్యమైన విషయం.

ఇకముందునించైనా సంపాదకు లీ విషయాలు జాగ్రత్తగా గమనించి ఇంతకంటే ఉత్తమ కాస్త్రీయ గ్రంథాలు ప్రకటించగలరని ఆశిస్తున్నాము.

1 తేనెసోనలు మొదటి సంపుటము

2 తేనెసోనలు ద్వితీయ సంపుటము.

[ఖండికావ్య సంపుటాలు]

రచయిత, విద్యాన వేదము వేంకటకృష్ణకర్మ ప్రతులకు రచయిత, 66, సామిపిళ్ళవీధి, చూరై, మదరాసు. సంపుటము ఒక్కొక్కటి: వెల 1-4-0.

ఇది రెండూ రచయిత ఆవృద్ధవృద్ధు రచించిన ఖండికావ్య సంకలనాలు. వీటిలో మొదటిదానికి శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరకర్మగారు, రెండవదానికి శ్రీఅండ్రి కేవగిరిరావుగారు ప్రవేశకలు రచించారు.

రచయిత ఈ కాలంలో బాగా ప్రచారంలో ఉన్న ఖండికావ్య రచనావద్ధతి వనునరించి ఈ రెండు సంపుటాల్లోను, చిన్న చిన్న కథాకావ్యాలు, ప్రకృతి వర్ణనలు, చాటుపులు, అనువాద కావ్యాలు, భావచిత్రణలు మొదలైనవన్నీ సమకూర్చారు.

వీరి రచనలో సాంప్రదాయక చ్ఛందస్సులే గాక వినుతన ఫణితిలో రచించిన గేయ చ్ఛంద స్సులుకూడా ఉన్నాయి.

వీరి కవిత అంతలా భావసాంప్రదాయక మైన శిష్టమార్గంలో నిర్దుష్టంగా పాగిపోయింది.

కవిత మొదటి సంపుటిలోకంటే రెండవ సంపుటిలో కొంతెం హెచ్చుస్థాయిలో నడుస్తుంది. ఈ క్రింది ఉదాహరణలనుబట్టి వీరి వద్యరచనావద్ధతి కవితాస్థాయి అవగాహన చేసుకోవచ్చును. ఈ వృత్తం వీరు రచించిన ఆంధ్ర సాంప్రద్యలహారీలోనిది.

“కర రమ్యతాం శుకాంతివయ,
చంద్రకా రమణీయ మాదనై,
వర మధయంబు, పుస్తకము,
స్థాటిక మాలయ దాల్చిచేతులన
బరగెను, నిన్ను సత్కృతులు
వల్లభు ప్రమోదిత గాంతుగాదె త
రొరిమను గోస్తవీ మధువయో
మధురంబుల దివ్యవాక్కులనె”

కోపనాస్యభావవర్ణన పరమైన ఈ క్రింది వృత్తం వీరి స్వీయరచనాఫణితిలో ఉత్తమ కవిత తమ ఉదాహరణం.

“అల్లిక వేనలిం దొరగి యంతట
సంతట బూలురాల, వ
ల్లన ముంచుటలో గునివీయాడ
ముఖాంబుజమందు, గాని నె
క్కిళ్ళును గ్రమ్మ గెంబెదవి
కీర్తిదీ కంఠమనునంద, మిల్లుదుర్
సల్లెడు వల్ల మాపుల
పసందనునీ సావిగంతు సుందరి!”

చిన్నయ్య

[శీవిత చరిత్ర]

కొత్త పత్రికావారాధన చాదరి. అమృతబాదు, నంటూరు జిల్లా, వెల: ఆరణాలు.

ఇది పరవస్తు చిన్నయనూరి చరిత్ర సంగ్రహంగా వివరించే చిన్న పుస్తకం.

ఈ పుస్తకంలో వీరు చిన్నయ నూరి బాల వ్యాకరణాన్ని సరించి హరికారికలను సరించి నెల రోగిన వాదోప వాదాలు ఇంకా మిగిలిన చారిత్రక వివాదాలు ఇంకా వివరంగా ఇచ్చిఉంటే ఇది ఇంకా పాఠక జనోపయోగిగా ఉండేది.

ప్రస్తుత గ్రంథం చిన్నదైనా ఇందులో చిన్నయ్య నూరి శీవితచరిత్రకు సంబంధించిన వివరాలన్నీ ఉన్నాయి.